

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**BİLİŞİM SİSTEMLERİNDEKİ VERİLER BAĞLAMINDA BELGEDE
SAHTECİLİK SUÇU**

Başar PANCAROĞLU

Tez Danışmanı

Prof. Dr. İzzet ÖZGENÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

CEZA VE CEZA MUHALEMESİ HUKUKU BİLİM DALI

TEMMUZ – 2019

**BİLİŞİM SİSTEMLERİNDEKİ VERİLER BAĞLAMINDA BELGEDE
SAHTECİLİK SUÇU**

Başar PANCAROĞLU

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
CEZA VE CEZA MUHALEMESİ BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TEMMUZ 2019

Başar PANCAROĞLU tarafından hazırlanan “Bilişim Sistemlerindeki Veriler Bağlamında Belgede Sahtecilik Suçu” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalında Ceza ve Ceza Usul Hukuku Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman (Başkan): Prof. Dr. İzzet ÖZGENÇ

Kamu Hukuku, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye : Doç. Dr. Neslihan GÖKTÜRK

Kamu Hukuku, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye : Doç. Dr. Elvan KEÇELİOĞLU

Kamu Hukuku, Çankaya Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Tez Savunma Tarihi: 10/07/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Figen ZAİF

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Başar PANCAROĞLU

10/07/2019

Bilişim Sistemlerindeki Veriler Bağlamında Belgede Sahtecilik Suçu

Yüksek Lisans Tezi

Başar PANCAROĞLU

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Temmuz 2019

ÖZET

Bilişim alanındaki gelişmeler sonucunda, fiziki ortamda gerçekleştirilen faaliyetler elektronik ortamda da yapılabilir hâle gelmiştir. Hukuki işlemlerin de elektronik ortamda yapılabilmesini sağlamak amacıyla 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu uyarınca güvenli elektronik imza ihdas edilmiştir. Öte yandan, Avrupa Birliği müktesebatına bağlı olarak başlatılan E-Dönüşüm Türkiye Projesi kapsamında ihdas edilen mevzuat hükümleriyle birlikte, kamusal işlem ve hizmetlerin elektronik ortamda yapılabilmesi mümkün kılınmıştır. Bu gelişmelere paralel olarak, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 204. ve 207. maddelerinde düzenlenen belgede sahtecilik suçlarının konusu olan belgeler ile aynı hukuki değere ve işleve sahip elektronik veriler üzerinde işlenecek sahtecilik fiillerinin belgede sahtecilik suçlarını oluşturup oluşturmayacağı hususunda bir sorun ortaya çıkmıştır. Bilişim sistemlerindeki veriler cismani bir varlığa sahip olmadıklarından, belgenin unsurlarını taşımamaktadır. Böylelikle, hukuki kıymeti haiz içeriğe sahip elektronik veriler üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiiller bakımından bir kanun boşluğu oluşmuştur. Kanunilik ilkesi gereğince kıyasın yapılamayacağı dikkate alındığında, elektronik veriler üzerinde işlenecek sahtecilik fiilleriyle oluşan haksızlık 5237 sayılı TCK'da yer alan herhangi bir suç ile tüketilememektedir. Bu sebeple, bilişim sistemlerindeki veriler üzerinde işlenecek sahtecilik fiilleri bakımından kanuni bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmaktadır.

Bilim Kodu : 50301

Anahtar Kelimeler : Belgede sahtecilik, elektronik veri, güvenli elektronik imza, kıyas

Sayfa Adedi : 227

Tez Danışmanı : Prof. Dr. İzzet ÖZGENÇ

Forgery of Document in The Context of Data in Information Systems

M.Sc. Thesis

Başar PANCAROĞLU

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL FOR ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
July 2019

ABSTRACT

As a result of the developments in the field of informatics, the activities carried out in the physical environment have become possible electronically. In order to enable legal transactions to be carried out electronically, secure electronic signature was enacted in accordance with the Electronic Signature Code. On the other hand, that legislation be introduced with the scope of the e-Transformation Turkey Project was initiated due to pre-accession process of Turkey to the Europe Union, it has become possible to perform the transactions and services of public electronically. In parallel with these developments, a problem arose as to whether the acts of forgery on electronic datas, which are the subject of the offences forgery of documents regulated in articles 204 and 207 of the Turkish Penal Code No. 5237, will constitute the offences of forgery of documents. Since the data in the information systems don't have a physical existence, they don't carry the elements of the offences of forgery of documents. Thus, a legal gap has been arised in terms of acts of forgery on electronic datas with legal value. The injustice caused by acts of forgery on electronic data cannot be ran out with any offence in Turkish Penal Code No. 5237. Considering that comparison cannot be made due to principle of legality, there is a need for a legal regulation in terms of forgery acts to be committed on the data in the information systems.

Science Code : 50301
Key Words : Forgery of document, electronic data, secure electronic signature,
comparison
Page Number : 227
Supervisor : Prof. Dr. İzzet ÖZGENÇ

TEŞEKKÜR

Günümüz ceza hukuku sorunlarından birine çözüm bulan ve akademik hayatıma önemli katkılarda bulunan bu tez konusunu veren, ayrıca bilimsel düşünebilme, araştırabilme ve yazabilme yetilerini bize kazandırmaya çalışan Prof. Dr. İzzet Özgenç'e teşekkür ederim. Yüksek lisans sürecinin başından sonuna kadar, her alanda bize kıymetli nasihatlerde bulunan ve gerek öğrencilik gerekse akademisyenlik anlayışımızı doğru bir şekilde yönlendirmemizde rehberlik eden Prof. Dr. Cumhuri Şahin'i her daim anmayı bir borç bilmekteyim. İş yoğunluğu arasında bizlere olan ilgisini her zaman göstermeye hazır bulunan ve lisansüstü eğitim sürecinde bizlere her daim destek olan Prof. Dr. İlhan Üzülmöz'e teşekkür ederim. Tez konusunun verildiği andan itibaren değerli vaktini ayırıp sorularıma ayrıntılı bir şekilde cevap veren ve tez bağlamındaki konular bakımından sorgulayıcı olmama yardımcı olan Doç. Dr. Neslihan Göktürk'e şükranlarımı dile getirmekten memnuniyet duymaktayım.

Yoğunluğu arasında ardı arkası kesilmeyen sorularıma sabırla cevap vermeye çalışan, çalışkanlığı ve özveriyle kendisini örnek aldığım Araş. Gör. Gökhan Ölmez'in hayatımda önemli bir yerinin olduğunu bilmesini isterim. Hem akademik hem de meslekî olarak görüşlerinden istifade ettiğim "devrem" Araş. Gör. Oğuz Erdoğan'a teşekkür ederim. Keza kendileriyle "kürsüdaş" olmaktan gurur duyduğum Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku bilim dalındaki tüm araştırma görevlilerine, yüksek lisans sürecinde çalışma huzuru içerisinde bir ortam sağladıkları için teşekkür ederim. Tezin şekli ve içerik olarak tashihlerini gece gündüz demeden büyük bir özveriyle yapan ve manevi olarak her zaman yanımda olan Araş. Gör. Elif Almıla Kökdemir'in varlığına minnettarım.

Her şeyden önce iyi ve doğru bir insan olmam için hayatlarını bana adayan ve fedakârlığın, cefakârlığın, vefakârlığın ete kemiğe bürünmüş hâlleri olan babam Selim Pancaroğlu, annem Adile Pancaroğlu ve ağabeyim Cihangir Pancaroğlu'na hayatım boyunca minnettar kalacağımı belirtmek isterim. Keza ablam gibi gördüğüm Senem Pancaroğlu ile çalışmalarına engel olmaya çalışsa da varlığıyla bana hayat enerjisi olan yeğenim Bade Pancaroğlu'nu burada anmaktan haz duymaktayım.

Son olarak, özellikle akademisyenlik mesleğinde şiar edindiğim şu mısraları insanlığa kazandıran "sevgi insanı" Yûnus Emre'ye Allah'tan rahmet dilerim.

Okudum bildim deme
Çok tâat kıldım deme
Eğer hak bilmez isen
Abes yere yelmektir

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	x
RESİMLERİN LİSTESİ	xi
KISALTMALAR CETVELİ.....	xii
1. GİRİŞ	1
2. BELGEDE SAHTECİLİK SUÇLARININ KONUSU OLARAK BELGE VE BELGENİN UNSURLARI	5
2.1. Belgede Sahtecilik Suçlarının Yapısında Belge	5
2.1.1. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Çerçevesinde Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Olarak Belge Kavramı	5
2.1.1.1. Resmî Belgede Sahtecilik Suçu	5
2.1.1.2. Özel Belgede Sahtecilik Suçu.....	7
2.1.1.3. Belgeyi Bozmak, Yok Etmek veya Gizlemek Suçları	8
2.1.1.4. Resmî Belge Düzenlenmesinde Yalan Beyan Suçu	8
2.1.2. 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu Çerçevesinde Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Olarak Belge Kavramı	10
2.1.2.1. Resmî Evrakta Sahtekarlık Suçu.....	11
2.1.2.2. Hususi Evrakta Sahtekarlık Suçu.....	13
2.1.2.3. Evrak Tanziminde Yalan Beyan Suçu	14
2.1.2.4. Resmî Evrak Tanziminde Yalan Beyan Suçu	14
2.1.2.5. Ticaret Evrak ve Senedat Tanziminde Yalan Beyan Suçu	15
2.1.2.6. Varakayı Bozmak veya Ortadan Kaldırmak Suçu	16
2.1.2.7. Resmî Varaka Hükmünde Evrak	16
2.1.2.8. Hüviyet Cüzdanı ve Nüfus Tezkeresi, Pasaport, Ruhsatname, İlmühaber, Şahadatname ve Beyannamelerde Sahtekarlık	18
2.2. Belgede Sahtecilik Suçları Bağlamında Belgenin Anlamı, Unsurları ve Türleri ..	23
2.2.1. Belge Kavramının Yorumu	28
2.2.1.1. Sözel Yorum Aracıyla Belge Kavramı	29
2.2.1.1.1. Varaka	30
2.2.1.1.2. Evrak	31
2.2.1.1.3. Vesika.....	32
2.2.1.1.4. Senet	32

2.2.1.1.5. Belge.....	33
2.2.1.2. Amaçsal Yorum Aracıyla Belge Kavramı	36
2.2.1.3. Sistematik Yorum Aracıyla Belge Kavramı	44
2.2.1.4. Genetik Yorum Aracıyla Belge Kavramı	49
2.2.2. Belgenin Unsurları ve Tanımı	56
2.2.2.1. Yazılı İrade Beyanını İçeren Bir Nesnenin Varlığı	56
2.2.2.2. Yazılı İrade Beyanının Belirli Bir Kişiye İzafe Edilmesi	62
2.2.2.3. Yazılı İrade Beyanının Hukuki Kıymeti Haiz Olması.....	66
2.2.3. Belgenin Unsurları Bağlamında Özellik Arz Eden Durumlar.....	75
2.2.3.1. Belge Suretlerinin (Nüshalarının, Kopyalarının) Durumu	76
2.2.3.2. Yabancı Ülke Hukukuna Göre Düzenlenmiş Belgelerin Durumu.....	80
2.2.3.2.1. Resmî Belgelerin Durumu.....	81
2.2.3.2.2. Özel Belgelerin Durumu	95
2.2.4. Belgenin Tanımı	96
2.2.5. Belge Türleri.....	98
2.2.5.1. Resmî Belge.....	99
2.2.5.1.1. Sahteliği Sabit Oluncaya Kadar Geçerli Olan Resmî Belgeler	107
2.2.5.2. Özel Belge.....	109
2.2.5.2.1. Resmî Belge Hükümündeki Özel Belgeler	112
3. BELGEDE SAHTECİLİK SUÇLARININ KONUSU BAKIMINDAN BİLİŞİM SİSTEMLERİNDEKİ VERİLER.....	125
3.1. Teknik ve Hukuki Boyutlarıyla Bilişim Sistemi ve Veri Kavramları.....	125
3.1.1. Teknik Yönleriyle Bilişim Sistemi ve Veri	125
3.1.1.1. Bilişim Sistemi.....	126
3.1.1.2. Veri	128
3.1.2. Elektronik İmzanın ve Bilişim Sistemlerinin Türk Hukukundaki Konumu. 131	
3.1.2.1. Elektronik İmza Kavramı, Özellikleri ve İşlevi.....	131
3.1.2.2. Elektronik İmza Mevzuatı Çerçevesinde Güvenli Elektronik İmza	135
3.1.2.2.1. Elektronik İmza Mevzuatına İlişkin Genel Bilgiler	135
3.1.2.2.2. Güvenli Elektronik İmzanın Unsurları ve İşlevleri	136
3.1.2.2.3. Güvenli Elektronik İmza Oluşturma Süreci (Sertifikasyon Süreci)...	140
3.1.2.2.4. Nitelikli Elektronik Sertifika (NES) ve Unsurları	150
3.1.2.2.5. Güvenli Elektronik İmzanın Teknik Altyapısı	158
3.1.2.2.6. Güvenli Elektronik İmzanın Uygulama Alanı.....	167
3.1.2.2.7. Yabancı Elektronik Sertifikaların Durumu	194

3.1.2.2.8. Güvenli Elektronik İmzanın Hukuki Sonucu	196
3.2. Bilişim Sistemlerindeki Verilerin Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Bağlamında Değerlendirilmesi	199
3.2.1. Belgede Sahtecilik Suçlarıyla Korunan Hukuki Değer ve Belgenin Unsurları Çerçevesinde Bilişim Sistemlerindeki Veriler.....	200
3.2.2. Kanunilik İlkesi Bağlamında Bilişim Sistemlerindeki Veriler Üzerinde Gerçekleştirilecek Sahtecilik Fiillerinin Değerlendirilmesi	203
4. SONUÇ	214
KAYNAKÇA	223
ÖZGEÇMİŞ.....	230

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil

Şekil 1.1. Belge Türleri.....	108
Şekil 2.1. Güvenli Elektronik İmza Oluşturma.....	157
Şekil 2.2. Güvenli Elektronik İmza Doğrulama.....	160

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim

Resim 1.1. E-Posta İmza Örneği.....	131
Resim 1.2. Word/PDF İmza Örneği.....	131

KISALTMALAR CETVELİ

AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AY	: Anayasa
BTK	: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
CD.	: Ceza Dairesi
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
EİK	: Elektronik İmza Kanunu
ESHS	: Elektronik Servis Hizmet Sağlayıcısı
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK	: İcra ve İflas Kanunu
KEP	: Kayıtlı Elektronik Posta Sistemi
m.	: Madde
MERNİS	: Merkezi Nüfus İdare Sistemi
MERSİS	: Merkezi Sicil Kayıt Sistemi
MÖHUK	: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
NES	: Nitelikli Elektronik Sertifika
NK	: Noterlik Kanunu
OCSP	: Online Certificate Status Protocol
POLNET	: Polis Bilgi Ağı
PTT	: Posta ve Telgraf Teşkilatı
RG	: Resmî Gazete
s.	: Sayfa
SİL	: Sertifika İptal Listesi
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TNBBS	: Türkiye Noterler Birliği Bilişim Sistemi
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
UETS	: Ulusal Elektronik Tebligat Sistemi
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Projesi
vd.	: ve devamı
vs.	: vesaire
Y.	: Yargıtay
YCGK	:Yargıtay Ceza Genel Kurulu

1. GİRİŞ

01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 26.09.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) ikinci kitabının *Topluma Karşı Suçlar* başlıklı üçüncü kısmının *Kamu Güvenine Karşı Suçlar* başlıklı dördüncü bölümünde (m. 197 ilâ m. 212), para, paraya eşit sayılan değerler, kıymetli damgalar, bu damgaları yapmaya yarayan araçlar, mühür ve belge gibi toplumsal ilişkiler bakımından önem taşıyan birtakım nesnelerin konusunu teşkil eden suçlar yer almaktadır. Kanun koyucu, güven esasına dayalı toplum düzeninin temini zımında, söz konusu nesnelerin inanılabilirliğine halel getirecek ve bunların toplumsal ilişkilerdeki icrasını engelleyecek nitelikteki sahtecilik, ortadan kaldırma, bozma, gizleme ve amaca aykırı kullanma kapsamındaki fiilleri suç olarak düzenlemiştir.

“Belge” olarak adlandırılan nesne üzerindeki sahtecilik, bozma, yok etme ve gizleme fiillerini öngören suçlar TCK m. 204 ilâ m. 212 hükümlerinde düzenlenmiştir. Belge üzerinde sahtecilik fiillerini tanımlayan suçlar ise TCK m. 204 ve m. 207’de yer almıştır. Belgenin niteliği dikkate alınarak yapılan ikili ayırım sonucunda, *resmî belgede sahtecilik suçu* TCK m. 204 hükmünde, *özel belgede sahtecilik suçu* TCK m. 207 hükmünde tanımlanmıştır. TCK m. 210 hükmünde, niteliği itibarıyla özel belge kapsamındaki belgeler üzerinde yapılacak sahtecilik fiilleri hakkında resmî belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerin uygulanacağı öngörülmüştür. TCK m. 211 hükmünde belgede sahtecilik suçları bakımından daha az cezayı gerektiren bir nitelikli hâl öngörülmüştür. *Kamu Güvenine Karşı Suçlar* bölümünün son düzenlemesi olan TCK m. 212’de ise, belgede sahtecilik suçlarına mahsus olarak bir gerçek içtima kuralına yer verilmiştir.

Belgenin konusunu teşkil eden bir diğer suç olan belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek fiilleri ise TCK m. 205 ve m. 208 hükmünde öngörülmüştür. Bu suç bakımından da belgenin niteliği dikkate alınmak suretiyle ikili bir ayırım yapılmış; TCK m. 205 hükmünde *resmî belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçu*, TCK m. 208 hükmünde *özel belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçu*na yer verilmiştir. TCK m. 206 hükmünde, esasında dolaylı faillik suretiyle resmî belgede sahtecilik suçunun işlenmesinden ibaret olan *resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçu* düzenlenmiştir. Her ne kadar konusunu “belge” oluşturmasa da TCK m. 209 hükmünde, esasında belgede sahtecilik suçunun özel bir görünüm şekli olan *açığa imzanın kötüye kullanılması suçu* düzenlenmiştir.

TCK m. 204 ve m. 207 hükümlerinde tanımlanan belgede sahtecilik suçlarının¹ **konu unsurunu** belge olarak adlandırılan nesne oluşturmaktadır. Başka bir ifadeyle, ilgili suç tanımlarında öngörülen sahtecilik fiillerinin üzerinde gerçekleştirildiği nesne belgedir. Bir haksızlık türü olan suçtan bahsedilebilmesi için, her şeyden önce, suç tanımında yer alan maddi unsurların tümünün sağlanmış olması gerekir. Suçun maddi unsurlarından konu ise, her suç bakımından bulunması gerekli olan bir unsurdur. Bu anlamda, belgede sahtecilik suçlarından bahsedilebilmesi için, suç tanımlarında öngörülen sahtecilik fiillerinin “belge” olarak nitelendirilen bir nesne üzerinde gerçekleştirilmiş olması gerekir. Dolayısıyla, herhangi bir nesne üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiillerinin belgede sahtecilik suçlarını oluşturup oluşturmayacağı noktasında tespit edilmesi gereken ilk husus, söz konusu nesnenin “belge” olup olmadığının belirlenmesidir. Örneğin üzerinde sahtecilik fiillerinin gerçekleştirildiği nesne “**memlekette veya yabancı ülkelerde kanunen tedavülde bulunan para**” ise TCK m. 197’de tanımlanan para sahtecilik; “**damgalı kâğıt, damga ve posta pulu veya muayyen bir miktar vergi veya harcin ödendiğini belgelemek amacıyla kullanılan pul**” ise TCK m. 199’da tanımlanan kıymetli damgada sahtecilik, “**Cumhurbaşkanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı ve Başbakanlık tarafından kullanılan veya kamu kurum ve kuruluşlarınca veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca kullanılan mühür**” ise TCK m. 202’de öngörülen mühürde sahtecilik suçları bakımından bir değerlendirme yapılması gerekir.

Bilgisayarın icadıyla başlayan ve günümüzdeki diğer tüm bilişim sistemlerinin icadıyla devam eden süreç içerisinde, özellikle internetin (genel ağ) kullanılmasıyla birlikte, fiziki ortamda kurulan ve gelişen her türlü toplumsal ilişkinin elektronik ortama taşındığı; en azından bu ortamda da cereyan ettiği görülmektedir. Bilişim alanındaki gelişmelere paralel olarak, elektronik ortamda gerçekleşecek olan gerek kamu otoritelerinin birbirleri arasındaki ilişkiler gerek kamu otoriteleri ile kişiler arasındaki ilişkiler gerekse kişilerin birbirleri arasındaki ilişkiler sırasında kullanılan “**veriler**” üzerinde işlenecek sahtecilik fiilleri, ceza hukuku alanında yeni bir tartışmaya sebebiyet vermiştir. Tartışma; bilişim alanındaki teknolojik gelişmelerin öncesinde belgede sahtecilik suçlarının konusu olarak kabul edilen bir “belge”nin, hüküm ve sonuçları bakımından aynı nitelikte olmak üzere elektronik veriler aracılığıyla oluşturulması ve belgeye muadil olarak elektronik ortamda tezahür eden bu veri

¹ “Belgede sahtecilik suçları” kavramı hem resmî belgede hem de özel belgede sahtecilik suçunu kapsayacak şekilde kullanılmıştır. Tezde bu kavrama yer verildiği vakit, TCK m. 204 ve m. 207’de düzenlenen suçların anlaşılması gerekmektedir.

üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiillerinin suç oluşturup oluşturmayacağı, suç oluşturuyorsa hangi suç veya suçları oluşturacağı hususlarından doğmaktadır.

Avrupa Birliği müktesebatı çerçevesinde 27.02.2003 tarihinde yayımlanan 2003/12 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile e-Dönüşüm Türkiye Projesiyle **kamu hizmetlerinin sunumunda bilişim sistemlerinden istifade edilmesine başlanması** ve elektronik verilerin güvenliğini sağlamak amacıyla 15.01.2004 tarihli ve 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'nun (EİK) ihdas edilmesiyle hukuk sistemimize kazandırılan **güvenli elektronik imza uygulaması**, söz konusu tartışmanın çıkış noktalarını oluşturmaktadır. Zira gerek kamusal işlemlerin elektronik ortam üzerinden sunulması gerekse kanun koyucu tarafından hukuki değer atfedilen güvenli elektronik imzanın uygulamaya konulmasıyla birlikte, toplum nezdinde belgede sahtecilik suçlarının konusu olarak kabul edilen fiziki belgelere olan güven, bu belgeler gibi hüküm ve sonuç doğuran elektronik veriler bakımından da duyulmaya başlanmıştır. Bu bağlamda, bilişim sistemlerindeki veriler aracılığıyla oluşturulan ve belgede sahtecilik suçlarının konusu olarak kabul gören fiziki belgeler gibi hüküm ve sonuç doğuran “verilerin”, TCK m. 204 ve m. 207 hükümlerinde tanımlanan belgede sahtecilik suçlarının konusu olup olmayacağı hususunda hukuki bir sorun ortaya çıkmıştır.

TCK'da “belge” kavramının tanımlanmamış olması nedeniyle, elektronik verilerin belgede sahtecilik suçlarının konusu olup olmayacağı hususundaki hukuki soruna doğrudan bir çözüm bulmak mümkün olmamıştır. Bu sebeple, tezin konusunu teşkil eden hukuki sorunun çözümü bakımından incelenmesi gereken ilk husus, yorum yöntemleri aracılığıyla belgede sahtecilik suçu bağlamında “belge” kavramının unsurlarının ve kapsamının ortaya konulması olacaktır. Bu inceleme, tezin *Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Olarak Belge Kavramı ve Unsurları* başlıklı birinci bölümünde ele alınacaktır. Söz konusu hukuki sorunun çözümü adına incelenmesi gereken ikinci husus ise, hukuk sistemimizde fiziki belgeler gibi hüküm ve sonuç doğuran elektronik veriler ile EİK uyarınca hukuki değeri haiz olan güvenli elektronik imzanın anlamlarının ve unsurlarının ne olduğunun belirlenmesidir. Bu tespit yapıldıktan sonra, gerek güvenli elektronik imzalı bir şekilde gerekse bu şekilde olmaksızın oluşturulan elektronik verilerin, belgede sahtecilik suçlarının konusu anlamında “belge” sayılıp sayılmayacağı değerlendirilebilecektir. Bu incelemeler ise, tezin *Elektronik Veriler Bağlamında Belgede Sahtecilik Suçları* başlıklı ikinci bölümünde ele alınacaktır.

Çalışma neticesinde, elektronik verilerin belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturup oluşturmayacağı tespit edilerek, ceza hukukunun güvence fonksiyonunu ifade eden **kanunsuz suç ve ceza olmaz** ilkesi çerçevesinde elektronik ortamda fiziki belge gibi hüküm ve sonuç doğuran veriler üzerinde işlenecek sahtecilik fiilleri bakımından kıyas yapıp yapılmadığı belirlenecektir. Nihayetinde, elektronik veriler üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiillerinin belgede sahtecilik suçlarını oluşturup oluşturmayacağı, oluşturuyorsa **kanunsuz suç ve ceza olmaz** ilkesi gereğince bu fiiller bakımından kanuni bir düzenlemeye ihtiyaç olup olmadığına kanaat getirilecektir.

2. BELGEDE SAHTECİLİK SUÇLARININ KONUSU OLARAK BELGE VE BELGENİN UNSURLARI

2.1. Belgede Sahtecilik Suçlarının Yapısında Belge

Belgede sahtecilik suçları bağlamında “belge” kavramından ne anlaşılması gerektiği ve belgenin unsurlarının nelerden ibaret olduğu hususları ortaya koyulmadan önce, belgede sahtecilik suçlarının yapısının ve belgenin bu suçların yapısındaki konumunun açıklığa kavuşturulması gerekir. Keza, belgenin suç yapısında aynı konumda bulunduğu diğer suç tanımlarının ve bu suçların yapılarının incelenmesi gerekir.

2.1.1. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Çerçevesinde Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Olarak Belge Kavramı

Belgede sahtecilik suçları, TCK'nın *Özel Hükümler* başlıklı ikinci kitabının *Toplum Karşı Suçlar* başlıklı üçüncü kısmının *Kamu Güvenine Karşı Suçlar* başlıklı dördüncü bölümü altında 204. ve 207. maddelerinde düzenlenmiştir. Belgenin niteliği göz önünde bulundurularak, belgede sahtecilik suçları iki ayrı düzenlemede hüküm altına alınmıştır. Buna göre, sahtecilik fiillerinin “**resmî belge**” üzerinde gerçekleşmesi durumunda TCK m. 204'te düzenlenen *resmî belgede sahtecilik*² suçunun, “**özel belge**” üzerinde gerçekleşmesi hâlinde ise TCK m. 207'de düzenlenen *özel belgede sahtecilik*³ suçunun oluşacağı öngörülmüştür.

2.1.1.1. Resmî Belgede Sahtecilik Suçu

Resmî belgede sahtecilik suçunun düzenlendiği TCK m. 204'te **iki farklı suç tanımı** yer almaktadır. Bunlardan birincisi, TCK m. 204, f. 1 hükmünde “*Bir resmi belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren veya sahte resmi belgeyi kullanan kişi*” şeklinde tanımlanan suçtur. Suç tanımında “kişi” ifadesine yer verildiğinden, bu suçun **faili** herkes olabilir. Ancak, şunu hemen belirtmeliyiz ki, resmî belge üzerinde sahtecilik fiilini gerçekleştirecek kişinin, söz konusu resmî belgeyi

² Resmi belgede sahtecilik

Madde 204- (1) *Bir resmi belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren veya sahte resmi belgeyi kullanan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*

(2) *Görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu resmi bir belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren, gerçeğe aykırı olarak belge düzenleyen veya sahte resmi belgeyi kullanan kamu görevlisi üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*

(3) *Resmi belgenin, kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belge niteliğinde olması halinde, verilecek ceza yarısı oranında artırılır.*

³ Özel belgede sahtecilik

Madde 207- (1) *Bir özel belgeyi sahte olarak düzenleyen veya gerçek bir özel belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren ve kullanan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*

(2) *Bir sahte özel belgeyi bu özelliğini bilerek kullanan kişi de yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.*

düzenlemekle yetkili kılınan kamu görevlisi olmaması gerekir. Aksi takdirde, TCK m. 204, f. 2’de tanımlanan suç bakımından bir değerlendirme yapılması gerekecektir. TCK m. 204, f. 1 hükmünde tanımlanan resmî belgede sahtecilik suçunun **fiil unsurunu**, seçimlik olmak üzere, “bir resmî belgenin sahte olarak düzenlenmesi”, “gerçek bir resmî belgenin başkalarını aldatacak şekilde değiştirilmesi” veya “sahte resmî belgenin kullanılması” oluşturmaktadır. Başka bir ifadeyle, en baştan sahte (gerçeğe aykırı) bir resmî belgenin düzenlenmesi, var olan gerçek bir resmî belgenin başkalarını aldatacak şekilde gerçeğe aykırı hâle getirilmesi veya sahte bir resmî belgenin kullanılması fiilleri, TCK m. 204, f. 1 hükmünde tanımlanan suçun fiil unsurunu oluşturmaktadırlar. Seçimlik olarak öngörülen bu fiillerin yöneldiği şey resmî belge olduğundan, “resmî belge” bu **suçun konusunu** teşkil etmektedir.

TCK m. 204 düzenlemesindeki diğer suç tanımı, TCK m. 204, f. 2 hükmünde, “*Görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu resmi bir belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren, gerçeğe aykırı olarak belge düzenleyen veya sahte resmi belgeyi kullanan kamu görevlisi*” şeklinde hüküm altına alınmıştır. TCK m. 204, f. 1 hükmünde tanımlanan suçtan farklı olarak, TCK m. 204, f. 2’de tanımlanan resmî belgede sahtecilik suçunun **faili**, görevi gereği resmî belge düzenlemekle yetkili kılınan kamu görevlisi olup, bu nitelikte olmayan herhangi bir gerçek kişinin bu suçun faili olması mümkün değildir. Bu anlamda, TCK m. 204, f. 2 hükmünde tanımlanan suçun bir özgü suç olduğunu belirtmemiz gerekir. TCK m. 204, f. 2’de tanımlanan suç ile TCK m. 204, f. 1 hükmünde öngörülen suç tanımı arasında **fiil ve konu unsurları** bakımından herhangi bir fark bulunmamaktadır.

Anlaşıldığı üzere, TCK m. 204’te öngörülen resmî belgede sahtecilik suçunun iki farklı suç tanımına yer verilmek suretiyle hüküm altına alınmasına sebep olan husus, suçun maddî unsurlarından fail unsurudur. Her iki suç tanımının fiil ve konu unsurları aynıdır. Suçun konusu “resmî belge” olduğundan, işlenen bir sahtecilik fiilinin TCK m. 204’te öngörülen suç tanımlarına uyup uymadığı hususunda incelenmesi gereken ilk husus, fiilin üzerinde gerçekleştiği nesnenin “**belge**” olup olmadığının belirlenmesi olacaktır. Daha sonra, bu belgenin “**resmî**” nitelikte bulunup bulunmadığı tespit edilmesi gerekir. Nihayetinde, bu resmî belgenin içeriği itibarıyla “**sahte**” olup olmadığı araştırılacaktır. Bu bağlamda, sahtecilik fiilinin yöneldiği nesnenin “belge” olmadığı durumda belgede sahtecilik suçundan; belge olmakla birlikte “resmî belge” olmadığı durumda ise resmî belgede sahtecilik suçundan bahsetmek mümkün değildir. Zira ilk hâlde, genel anlamda belgede sahtecilik suçunun; ikinci hâlde ise resmî belgede sahtecilik suçunun konusunun yokluğu söz konusudur.

2.1.1.2.Özel Belgede Sahtecilik Suçu

TCK m. 207’de hüküm altına alınan ve belgede sahtecilik suçlarının ikinci türü olan özel belgede sahtecilik suçu bakımından da iki farklı suç tanımına yer verilmiştir. Bunlardan birincisi, TCK m. 207, f. 1 hükmünde, “*Bir özel belgeyi sahte olarak düzenleyen veya gerçek bir özel belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren ve kullanan kişi*” şeklinde tarif edilmiştir. Suç tarifinde “kişi” ibaresine yer verildiğinden, bu suçun **faili** herhangi bir kişi olabilir. TCK m. 207, f. 1’de tanımlanan özel belgede sahtecilik suçunun **fiil unsurunu** “bir özel belgenin sahte olarak düzenlenmesi ve kullanılması” veya “gerçek bir özel belgenin başkalarını aldatacak şekilde değiştirilmesi ve kullanılması” fiilleri oluşturmaktadır. Resmî belgede sahtecilik suçundan farklı olarak, TCK m. 207, f. 1’da tanımlanan özel belgede sahtecilik suçunun oluşabilmesi için, en baştan sahte olarak düzenlenen özel belgenin veya var olan gerçek bir özel belgenin sahte hâle getirilmesi yeterli olmayıp, bu sahte özel belgenin “kullanılması” gerekmektedir. Bu nedenle, özel belgede sahtecilik suçunun **çok hareketli suç** vasfında olduğu kabul edilir⁴. Suç tanımında belirtilen hareketlerin yöneldiği nesne özel belge olduğundan, bu suçun **konu unsurunu** “özel belge” oluşturmaktadır.

Özel belgede sahtecilik suçunu oluşturacak bir diğer fiil, TCK m. 207, f. 2’de “*Bir sahte özel belgeyi bu özelliğini bilerek kullanan kişi*” şeklinde öngörülmüştür. Bu suç tanımı ile TCK m. 207, f. 1’de öngörülen suç arasında sadece **fiil unsuru bakımından bir fark bulunmakta**; diğer unsurlar bakımından herhangi bir fark bulunmamaktadır. TCK m. 207, f. 2 hükmünde tanımlanan özel belgede sahtecilik suçunun fiil unsuru, “**bir başkası tarafından** sahte olarak düzenlenen veya daha sonra sahte hâle getirilen bir özel belgenin kullanılması”dır. Bu suç tanımında, özel belgeyi sahte olarak düzenleyen veya gerçek bir özel belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren kişi ile sahte özel belgeyi kullanan kişi farklıdır. TCK m. 207, f. 2 hükmünde öngörülen kullanma fiili, “sahte özel belge” üzerinde gerçekleştiğinden, bu suç tanımının **konu unsurunu** “sahte özel belge” oluşturmaktadır. Bununla birlikte, resmî belgede sahtecilik suçunun konusu bakımından yapmış olduğumuz açıklamalar TCK m. 207’de düzenlenen özel belgede sahtecilik suçu için de geçerlidir. Dolayısıyla, özel belgede sahtecilik suçunun oluşabilmesi için, her şeyden önce, suçun kanuni tarifinde belirtilen sahtecilik fiillerinin yöneldiği nesnenin “**belge**” niteliğini taşıması gerekir.

⁴ ÖZGENÇ, İ. (2018). **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler** (On dördüncü Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi, s. 178

2.1.1.3. Belgeyi Bozmak, Yok Etmek veya Gizlemek Suçları

Belgenin konusunu oluşturduğu bir diğer suç tipi ise, TCK m. 205 ve m. 208 hükümlerinde düzenlenen *belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek* suçlarıdır. Bu suç tipi bakımından da belgenin niteliği dikkate alınarak ikili bir ayırım yapılmış; TCK m. 205 hükmünde *resmî belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek* suçu⁵, TCK m. 208 hükmünde ise *özel belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek* suçuna⁶ yer verilmiştir. Şunu önemle belirtmeliyiz ki, belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçları, belgede sahtecilik suçlarından farklılık arz etmektedir. Zira *belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek* suçlarında sahte bir belge düzenlenmesi, gerçek bir belgenin başkalarını aldatacak şekilde değiştirilmesi veya sahte bir belgenin kullanılması söz konusu değildir. Belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçlarında, “**gerçek bir belgenin**” içeriğinin bozulması, tamamen ortadan kaldırılması veya gizlenmesi fiilleri cezalandırılmaya konu edilmiştir. Her iki suçun faili herhangi bir kişi olabilir. Ancak, TCK m. 205’te tanımlanan suçun kamu görevlisi tarafından işlenmesi, bu suçun nitelikli hâlini teşkil etmektedir. Her iki suçun fiil unsurunu, gerçek bir belgenin (resmî veya özel) bozulması, yok edilmesi veya gizlenmesi fiilleri oluşturmaktadır. Bu anlamda, belgede sahtecilik suçları gibi, belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçları da seçimlik hareketli suç vasfındadır. TCK m. 205 ve m. 208 hükümlerinde düzenlenen belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçlarının arasındaki tek fark, bu suçların konusudur. Zira bozma, yok etme veya gizleme fiillerinin üzerinde gerçekleştiği şey, TCK m. 205 suçunda “**gerçek resmî belge**” iken, TCK m. 208 suçunda “**gerçek özel belge**”dir.

2.1.1.4. Resmî Belge Düzenlenmesinde Yalan Beyan Suçu

Belgenin konu unsuru bağlamında yer verildiği diğer bir suç tipi ise TCK m. 206’da hüküm altına alınan *resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan* suçudur⁷. Bu suç, esasında, TCK m. 204’te düzenlenen resmî belgede sahtecilik suçunun dolaylı faillik suretiyle işlenmesinden ibarettir. Zira bu suç tanımına göre, bir resmî belgeyi düzenlemek yetkisine sahip olan kamu görevlisi aldatılmak suretiyle (yalan beyanda bulunmak suretiyle, hileyle) resmî belge düzenlenmesine sebebiyet verilmektedir. Kanun koyucu, bu fiili TCK m. 206’da

⁵ **Resmî belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek**

Madde 205- (1) Gerçek bir resmi belgeyi bozan, yok eden veya gizleyen kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Suçun kamu görevlisi tarafından işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

⁶ **Özel belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek**

MADDE 208.- (1) Gerçek bir özel belgeyi bozan, yok eden veya gizleyen kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

⁷ **Resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan**

Madde 206- (1) Bir resmi belgeyi düzenlemek yetkisine sahip olan kamu görevlisine yalan beyanda bulunan kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.

müstakil bir suç tipi olarak düzenleme yoluna gitmiştir. Bu suç fail unsuru bakımından bir özellik arz etmeyip, herkes tarafından işlenebilir. Suçun fiil unsurunu “bir resmi belgeyi düzenlemek yetkisine sahip olan kamu görevlisine yalan beyanda bulunulması” oluşturmaktadır. TCK m. 206’da düzenlenen suçun konusu ile TCK m. 204’te öngörülen resmî belgede sahtecilik suçunun konusu arasında bir fark bulunmamakta; bu suçun da konu unsurunu “**resmî belge**” oluşturmaktadır.

Bu açıklamalar çerçevesinde şunu ifade etmeliyiz ki, TCK m. 204 ve m. 207 hükümlerinde düzenlenen belgede sahtecilik suçlarının ortak özelliği, konu unsurlarının “belge” olmasıdır. Eğer belgenin niteliği “resmî” ise TCK m. 204 bağlamında, “özel” ise TCK m. 207 bağlamında bir değerlendirme yapılacaktır. Bu değerlendirme öncesinde ise, ilgili suç tanımlarında belirtilen sahtecilik fiillerinin yöneldiği nesnenin “belge” olup olmadığı hususunda bir inceleme yapılacaktır. Zira sahtecilik fiillerinin konusunu oluşturan nesnenin “belge” olmadığı bir durumda, suçun maddi unsurlarından konu yokluğu sebebiyle belgede sahtecilik suçlarından bahsetmek mümkün değildir. Bu nedenle, elektronik veriler üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiillerinin belgede sahtecilik suçunu oluşturup oluşturmayacağı sorununda, ilk olarak, belgenin anlam ve kapsamının ortaya konulması gerekir.

Her ne kadar bu çalışma belgede sahtecilik suçları bağlamında ele alınmışsa da “belge” hakkında yapılacak açıklamalar ile elektronik verilerin “belge” kapsamında sayılıp sayılmayacağı hususundaki çıkarımlar, TCK m. 205 ve m. 208 hükümlerinde düzenlenen belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçları bakımından da geçerli olacaktır. Zira bu suçların konusunu da “resmî veya özel belge” oluşturmaktadır. Ancak, belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçlarının konusu ile belgede sahtecilik suçlarının konusu arasındaki fark, (resmî veya özel) belgenin içeriği itibarıyla gerçek olup olmadığıdır. Dolayısıyla, bu suçların konusu ile belgede sahtecilik suçlarının konusu arasında, ilgili suç tanımlarında öngörülen fiillerin üzerinde gerçekleştiği nesnenin “**belge**” olması gerektiği hususunda bir fark bulunmamaktadır.

Keza, TCK m. 204 hükmünde düzenlenen resmî belgede sahtecilik suçunun konusu ile TCK m. 206’da tanımlanan resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçunun konusu (resmî belge) aynı olduğundan, bu çalışma kapsamında “belge” kavramı hakkında yapılacak açıklamalar ile elektronik verilerin “belge” kapsamında sayılıp sayılmayacağına ilişkin tespit açıklamaları TCK m. 206’da düzenlenen suç bakımından da geçerli olacaktır.

2.1.2. 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu Çerçevesinde Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Olarak Belge Kavramı

01.03.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanunu (765 sayılı TCK), 5252 Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun m. 12, f. 1, bent b hükmü uyarınca, TCK'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte ilga edilmiş olsa da hâlen ceza hukukunun doğrudan kaynaklarından birini teşkil etmektedir. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (AY) m. 38, f. 1 ve bu hükmün TCK'daki tezahürü m. 7, f. 1 hükümleri gereğince, 01.06.2005 tarihinden önce işlenmiş fiiller bakımından 765 sayılı TCK hükümleri uygulanacaktır. Bununla birlikte, belgenin tarifine ve unsurlarına yer veren TCK m. 204 gerekçesinde, “*Belge, eski dilimizdeki ‘evrak’ kelimesi karşılığında kullanılmakta olup*” ifadesi dikkate alındığında, kanun koyucunun TCK'daki belgede sahtecilik suçlarının selefi olan 765 sayılı TCK'nın “evrakta sahtekarlık” suçlarının konusu olan “evrak” kavramına atıfta bulunduğunu düşünmekteyiz. Başka bir ifadeyle, belgede sahtecilik suçlarının konusu olarak “belge (evrak)” kavramı bağlamında, 765 sayılı TCK ile TCK hükümleri arasında paralellik olduğunu düşünmekteyiz.

765 sayılı TCK'nın ceza hukukunun doğrudan kaynaklarından birini teşkil etmesi ve “belge (evrak)” kavramı bakımından 765 sayılı TCK ile 5237 sayılı TCK hükümleri arasında benzerlik olduğu hususlarını dikkate aldığımızda, 5237 sayılı TCK'da düzenlenen belgede sahtecilik suçlarının konusu olan “belge” kavramının anlam ve kapsamının ortaya konulmasına yönelik olarak, 765 sayılı TCK'daki “evrakta sahtekarlık” suçlarının yapısında “**evrak**” kavramının da incelenmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Evrakta sahtekarlık suçları, 765 sayılı TCK'nın *Cürümler* başlıklı ikinci kitabının *Ammenin İtimadı Aleyhinde Cürümler* başlıklı altıncı babının m. 339 ilâ m. 349 hükümlerini kapsayan *Evrakta Sahtekarlık* başlıklı üçüncü faslında düzenlenmiştir. Bu fasılda, m. 339 ilâ m. 342 ve m. 346 hükümlerinde **resmî evrakta sahtekarlık suçu**; m. 343 ilâ m. 344'te **varaka düzenlenmesinde yalan beyan suçu**; m. 345 ve m. 346 düzenlemelerinde **hususî evrakta sahtekarlık suçu**; m. 348 hükmünde ise **varakayı ortadan kaldırmak veya bozmak suçu** düzenleme altına alınmıştır. Ayrıca, “evrakta sahtekarlık” suçları bakımından **daha az cezayı gerektiren hâl** olarak m. 347 hükmüne yer verilmiştir. “*Evrakta Sahtekarlık*” faslının son maddesi olan m. 349'da ise, **resmî varaka hükmündeki evrak** hükmüne yer verilmiştir. Bununla birlikte, m. 350 ilâ m. 357 hükümlerini kapsayan *Hüviyet Cüzdanı ve Nüfus Tezkeresi, Pasaport, Ruhsatname, İlmühaber, Şahadatname ve Beyannamelerde*

Sahtekarlık başlıklı dördüncü fasılda, başlıkta belirtilen evrak üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiilleri müstakil olarak düzenlenmiştir.

2.1.2.1. Resmî Evrakta Sahtekarlık Suçu

765 sayılı TCK m. 339, f. 1’de “*Bir memur memuriyetini icrada tamamen veya kısmen sahte bir varaka tanzim eder (düzenler) veya hakiki bir varakayı tağyir ve tahrif eyler (değiştirir) ve bundan dolayı umumi ve hususi bir mazarrat tevellüt edebilirse*” şeklinde tanımlanan suç, TCK m. 204, f. 2’de düzenlenen resmî belgede sahtecilik suçuna karşılık gelmektedir. Zira burada, bir memurun düzenlemekle yetkili olduğu bir varaka üzerinde gerçekleştirdiği sahtecilik fiilleri suç olarak tanımlanmıştır. Ancak, burada sahtecilik fiillerinden “sahte bir varaka düzenleme” ile “gerçek bir varakanın sahte olarak değiştirilmesi” suç olarak öngörülmüş; “sahte bir varakanın kullanılması” suç olarak düzenlenmemiştir. Ayrıca, TCK m. 204, f. 2’de tanımlanan resmî belgede sahtecilik suçundan farklı olarak, 765 sayılı TCK m. 339, f. 1’de tanımlanan suç bakımından bir objektif cezalandırılabilme şartı olarak “*umumi ve hususi bir mazarrat tevellüt (genel ve özel bir zarar doğma)*” etme şartı öngörülmüştür. Bu suçun konu unsurunu **varaka** olarak ifade edilen nesne oluşturmaktadır. Bu varaka, bir memurun görevi sırasında (*memuriyetini icrada*) düzenlemekle yetkili olduğu bir varakadır (**resmî varaka**). Resmî varakanın sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan evrak niteliğinde olması (*işbu varaka sahteliği ispat edilmedikçe muteber olan evrak kabilinden ise*), cezayı artıran nitelikli hâl olarak öngörülmüştür (765 sayılı TCK m. 339, f. 1 son cümlesi). Suçun konusu olan varakanın tasdikli suretlerinin kanunen asılları yerine geçtiği takdirde, varakanın tasdikli suretleri üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiilleri de 765 sayılı m. 339, f. 1 hükmü uyarınca suç teşkil edecektir (m. 339, f. 2⁸).

765 sayılı TCK m. 340’da “*Bir memur memuriyetini icra halinde bir varaka tanzim veya tahrir ederken (düzenlerken) hakikate muvafık olmıyan (gerçeğe uygun olmayan) keyfiyet ve ifadeleri sahih ve huzurunda cereyan etmiş gibi gösterir, yahut zaptına memur olduğu ifadeleri zaptetmez (yazıya geçirmez), yahut bu ifadeleri değiştirir ise bundan dolayı umumi veya hususi bir zarar tevellüt edebildiği takdirde*” şeklinde tanımlanan suç tanımı da TCK m. 204, f. 2’de öngörülen resmî belgede sahtecilik suçuna karşılık gelmektedir. Zira söz konusu suç tanımında belirtilen fiiller, bir memurun görevi sırasında (*memuriyetini icrada*) düzenlemekle yetkili olduğu **bir varakanın sahte olarak düzenlenmesi** kapsamında yer almaktadır. 765 sayılı TCK m. 340’da belirtilen fiiller, 765 sayılı TCK m. 339’da tanımlanan

⁸ “*Evrakın musaddak suretleri kanunen zayi olan asılları makamına kaim olmak lazım geldiği takdirde mezkur suretler hakkında asılları gibi muamele olunur.*”

“tamamen veya kısmen sahte bir varaka tanzim” edilmesinin özel görünüm hâllerinden ibarettir. Bu suçun konusu ile 765 sayılı TCK m. 339’da tanımlanan suçun konusu arasında bir fark bulunmayıp, bir memurun görevi sırasında (*memuriyetini icrada*) düzenlemekle yetkili olduğu bir **varakadır** (resmî varaka).

765 sayılı TCK m. 341 düzenlemesinde, “Bir memur aslı mevcut olmıyan **resmî bir varakanın musaddak suretini tasni** (düzme, uydurma, sahte) ve **kanuni şekline uydurarak ita eyler veyahut aslını değiştirip mahvetmeksizin işbu asla mugayir bir suret verir ise**” şeklinde tanımlanan suç ile, “resmî bir varakanın tasdikli suretinin sahte olarak düzenlenmesi ve bunun herhangi bir kişiye verilmesi” fiili cezalandırılmıştır. Söz konusu resmî varakanın gerçeğe uygun aslının bulunup bulunmaması bu suçun oluşması bakımından önem arz etmemektedir. Bu suç tanımında belirtilen sahtecilik fiilinin **resmî evrak içeriğinin geçerliliğini onaylama esnasında** gerçekleştirilmesi ve bundan dolayı genel ve özel bir zarar doğabilmesi hâlinde, 765 sayılı TCK m. 341, f. 2 hükmünde⁹ belirtilen suç oluşacaktır. Bu suçun konu unsurunu, **resmî bir varakanın tasdikli sureti** oluşturmaktadır. **Resmî varakanın tasdikli suretinin** sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan evrak niteliğinde olması, cezayı artıran nitelikli hâl olarak öngörülmüştür (765 sayılı TCK m. 341 son cümlesi). Sahte olarak resmî varakanın tasdikli suretini düzenlemek veya resmî evrakın aslına aykırı olarak sahte tasdikli suretini oluşturmak 765 sayılı TCK’da bağımsız bir suç tanımı olarak düzenlenmiştir. 5237 sayılı TCK’nın belgede sahtecilik suç düzenlemelerinde (resmî veya özel) belgenin aslı ve tasdikli sureti olarak bir ayrıma gidilmediğinden, 765 sayılı TCK m. 341’de tanımlanan suç tanımları TCK m. 204’te öngörülen resmî belgede sahtecilik suçunu karşılamaktadır.

765 sayılı TCK m. 339 ilâ m. 341 hükümlerinde, bir özgü suç olarak, bir memurun görevi sırasında (*memuriyetini icrada*) düzenlemekle yetkili olduğu resmî varakanın konusunu teşkil eden sahtecilik suçları yer almaktadır. 765 sayılı TCK m. 342’de ise, görevi gereği resmî varaka düzenlemeye yetkili olmayan bir kişinin 765 sayılı TCK m. 339’da belirtilen sahtecilik fiillerini (sahte resmî varaka düzenlemek veya gerçek resmî varakayı sahte hâle getirmek) gerçekleştirmek suretiyle resmî varakada sahtecilik suçu düzenlenmektedir. Söz konusu maddede hükme bağlanan suç, “Bir kimse resmen memur olmadığı halde 339 uncu maddede gösterilen suretlerle **resmî bir varakada sahtekarlık yaparsa**” şeklinde tanımlanmıştır. Bu suçun konu unsurunu “**resmî varaka**” teşkil etmektedir.

⁹ “Eğer sahtekarlık resmî evrak münderecatının sıhhatini tasdik esnasında irtikap olunmuş ise bundan dolayı umumi veya hususi bir zarar tevellüt edebildiği takdirde fail hakkında bir seneden beş seneye kadar hapis cezası verilir.”

Suçun konusunu teşkil eden resmî evrakın sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan evrak niteliğinde olması veya sayılması (*eğer vesika kanunen sahteliği isbat olunmadıkça muteber olan resmi evrak kabilinden ise*) cezayı artıran nitelikli hâl olarak tanımlanmıştır (765 sayılı TCK m. 342, f. 2). 765 sayılı TCK m. 342, f. 3 hükmünde¹⁰, “resmen memur olmayan” bir kişinin “*resmi bir varakanın sureti üzerinde*” gerçekleştireceği sahtecilik fiilleri (aslı olmaksızın en baştan sahte resmî varaka suretinin düzenlenmesi, aslına aykırı bir şekilde sahte resmî varakanın suretinin düzenlenmesi veya gerçek bir resmî varaka suretinin sahte hâle getirilmesi) suç olarak düzenlenmiştir. Bu suçun konu unsurunu, “**resmî varaka sureti**” teşkil etmektedir. Resmî varaka suretinin, sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan evrak niteliğinde olması (*eğer mezkur varaka kanunen sahteliği isbat olunmadıkça muteber addolunan evrak kabilinden ise*), cezayı artıran nitelikli hâl olarak tanımlanmıştır (765 sayılı TCK m. 342, f. 4).

765 sayılı TCK m. 342, f. 1 hükmünde, suçun fiil unsuru bakımından m. 339’da belirtilen fiillere atıfta bulunulduğundan, burada tanımlanan suçun fiil unsurunu, sahte resmî varakanın düzenlenmesi veya gerçek resmî varakanın sahte hâle getirilmesi oluşturmaktadır. Memur olmayan bir kişinin, kendisinin düzenlemediği sahte bir resmî varakayı bilerek kullanması fiili ise 765 sayılı TCK m. 346 hükmünde¹¹ suç olarak tanımlanmıştır. Buna göre, kendisinin düzenlemediği veya gerçeğe aykırı hâle getirmediği sahte resmî varakayı kullanan kişi, 765 sayılı TCK m. 342 hükümlerine göre cezalandırılacaktır. Bu suçun konu unsuru da “**resmî varaka**”dır.

2.1.2.2.Hususi Evrakta Sahtekarlık Suçu

Hususi evrakta sahtekarlık suçu, 765 sayılı TCK m. 345 hükmünde “*Bir kimse tamamen veya kısmen sahte olarak hususi evrak ve senedat tanzim eder (düzenler) yahut sahih olarak tanzim olunmuş bir varaka veya senedin yazılarını tagyir eylerse (değiştirirse) bundan umumi veya hususi bir mazarrat tevellüt edebildiği ve böyle sahte veya muharref (tahrif edilmiş, değiştirilmiş) bir varaka veya senedi fail yahut bilerek başkası kullandığı takdirde*” şeklinde tanımlanmıştır. Suç tanımında *bir kimse* ifadesine yer verildiğinden, hususi evrakta sahtekarlık suçu herkes tarafından işlenebilen, fail unsuru bakımından özellik arz

¹⁰ “*Ve eğer sahtekarlık aslın vücudunu farzederek yahut sahih olan aslına mugayir surette yazarak veyahut sahih bir sureti tahrif eyliyerek resmi bir varakanın sureti üzerinde işlenmişse bir seneden üç seneye kadar ağır hapse mahkum olur.*”

¹¹ “*Bir kimse sahtekarlık cürmünde ortaklığı olmaksızın sahte bir varakayı bilerek kullanır veya onunla menfaat temin ederse mezkur varaka resmi evraktan ise, 342 ve hususi evraktan ise, 345 inci maddelere göre ceza görür.*”

etmeyen bir suçtur. Suçun fiil unsurunu, “sahte olarak hususi evrak ve senedin tanzim edilmesi (düzenlenmesi) veya gerçek olarak düzenlenmiş bir varaka veya senedin yazılarının değiştirilmesi ve bu sahte varaka veya senedin fail ya da başkası tarafından (bilerek) kullanılması” oluşturmaktadır. Suç tanımı dikkate alındığında, hususi evrakta sahtekarlık suçunun konusu “**hususî (özel) varaka ve senet**”tir. 765 sayılı TCK m. 345 hükmünde tanımlanan hususi evrakta sahtekarlık suçu, TCK m. 207’de düzenleme altına alınan özel belgede sahtecilik suçuna karşılık gelmektedir. Ancak, özel belgede sahtecilik suçundan farklı olarak, 765 sayılı TCK m. 345 hükmü uyarınca, hususi evrakta sahtecilik suçu bakımından, bir objektif cezalandırılabilme şartı olarak, “*umumi veya hususi bir mazarrat tevellüt edebilme*” şartı öngörülmüştür.

765 sayılı TCK m. 346 hükmünde, kendisinin düzenlemediği veya daha sonradan değişikliğe uğratmadığı sahte hususi evrakı kullanma fiili suç olarak tanımlanmıştır. Buna göre, “bir kimse sahtekarlık cürmünde ortaklığı olmaksızın sahte bir **hususî varakayı** bilerek kullanır veya onunla menfaat temin ederse” 765 sayılı TCK m. 345 hükmü uyarınca cezalandırılacaktır. Bu suç ile 765 sayılı TCK m. 345’te tanımlanan suç arasında, sadece fiil unsuru bakımından bir fark bulunmakta; diğer maddi unsurlar bakımından herhangi bir fark bulunmamaktadır. Dolayısıyla, bu suçun konusunu da “**hususî varaka**” oluşturmaktadır. 765 sayılı TCK m. 346 hükmünde tanımlanan suç, TCK m. 207, f. 2’de¹² belirtilen özel belgede sahtecilik suçuna karşılık gelmektedir.

2.1.2.3.Evrak Tanziminde Yalan Beyan Suçu

765 sayılı TCK’nın *Evrakta Sahtekarlık* başlıklı üçüncü faslının 343. ve 344. maddelerinde, evrakta sahtekarlık suçlarının dolaylı faillik suretiyle işlenmesinden ibaret olan fiiller, resmî evrakta ve hususî evrakta sahtekarlık suçlarından bağımsız suç olarak düzenlenmiştir.

2.1.2.4.Resmî Evrak Tanziminde Yalan Beyan Suçu

765 sayılı TCK m. 343 hükmünde, resmî evrakın düzenlenmesinde yalan beyan suçu düzenlenmiştir. Buna göre, “*Her kim resmi bir varaka tanzimi esnasında kendisinin veya başkasının hüviyet (kimlik) ve sıfatı yahut mezkur varaka ile sıhhati ispat olunacak sair ahval (durumlar) hakkında memurine (memurlara) karşı yalan beyanatta bulunursa bundan dolayı umumi veya hususi bir zarar husule geldiği takdirde üç aydan bir seneye kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.*” Suçun faili, resmî varakanın düzenlenmesinde beyanına başvuru

¹² “Bir sahte özel belgeyi bu özelliğini bilerek kullanan kişi”

kişidir. Suçun fiil unsurunu “resmî bir varakayı düzenlemek yetkisine sahip olan memura, kimlik veya resmî varaka içeriğinde bulunması gereken herhangi bir bilgi hakkında yalan beyanda bulunulması” oluşturmaktadır. Bu suçun konusu ile 765 sayılı TCK m. 339 hükmünde öngörülen resmî evrakta sahtekarlık suçunun konusu arasında bir fark bulunmamakta; suçun konusunu “**resmî varaka**” oluşturmaktadır. 765 sayılı TCK m. 343’te öngörülen resmî varaka tanziminde yalan beyan suçu, TCK m. 206’da düzenlenen resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçuna¹³ karşılık gelmektedir. Ancak, bu suçtan farklı olarak, resmî varaka tanziminde yalan beyan suçunun cezalandırılabilmesi bakımından, bir objektif cezalandırılabilme şartı olarak, “*umumi veya hususi bir zarar husule gelme*” koşulu aranmıştır.

2.1.2.5.Ticaret Evrak ve Senedat Tanziminde Yalan Beyan Suçu

765 sayılı TCK m. 344 hükmünde, “ticaret evrakı” olarak ifade edilen evrakın konusunu teşkil eden ve hususi evrakta sahtekarlık suçunun dolaylı faillik suretiyle işlenmesinin özel bir hâlini tanımlayan suça yer verilmiştir. Buna göre, “*Her kim ticaret evrak ve senedatı tanziminde kendisinin veya başkasının hüviyeti (kimliği) hakkında yalan beyanatta bulunursa üç aydan bir seneye kadar hapis olunur.*” Bu suçun faili, ticaret evrakın düzenlenmesinde beyanına başvurulmuş herhangi bir kişidir. Suçun fiil unsuru ise, “ticaret evrak veya senedatını düzenleme yetkisine sahip olan bir kişiye **kimlik bilgileri hakkında** yalan beyanda bulunulması” oluşturmaktadır. Resmî evrak tanziminde yalan beyan suçundan farklı olarak, bu suçun fiil unsuru bağlamında, sadece “kimlik bilgileri” hakkında yalan beyanda bulunulması öngörülmüştür. Suç tanımında öngörülen yalan beyan, ticaret evrak veya senedatının düzenlenmesine yönelik olduğundan, suçun konusu “**ticaret evrak veya senedatı**”dır. 765 sayılı TCK m. 343’te tanımlanan suçtan farklı olarak, bu suçun cezalandırılabilmesi bakımından “*umumi veya hususi bir zarar husule gelme*” şartı aranmamıştır. 765 sayılı TCK m. 344’te tanımlanan suçun TCK’da doğrudan bir karşılığı bulunmamakla birlikte, söz konusu suç esasında hususî evrakta sahtecilik suçunun dolaylı faillik suretiyle işlenmesinden ibaret olduğu için, TCK m. 207 hükmünde düzenlenen özel belgede sahtecilik suçuna karşılık gelmektedir. Ancak, TCK m. 207’de öngörülen özel belgede sahtecilik suçunun oluşabilmesi için, sahte olan özel belgenin “kullanılması” arandığından, 765 sayılı TCK m. 344’te öngörülen ticaret evrak veya senedatın

¹³ “*Bir resmi belgeyi düzenlemek yetkisine sahip olan kamu görevlisine yalan beyanda bulunan kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.*”

düzenlenmesinde yalan beyan suçunu teşkil eden fiil, TCK uyarınca cezalandırılabilir bir fiil değildir.

2.1.2.6. Varakayı Bozmak veya Ortadan Kaldırmak Suçu

765 sayılı TCK'nın *Evrakta Sahtekarlık* faslında, “varaka”nın konusunu oluşturduğu üçüncü suç tipi, m. 348 hükmünde tanımlanan varakayı bozmak veya ortadan kaldırmak suçudur. Buna göre, “*Bir kimse tamamen veya kısmen bir varakanın aslını yahut aslın zıyatı takdirinde kanunen makamına kaim olan suretini ortadan kaldırır veyahut bozar ve bundan umumi veya hususi bir zarar neş'et ederse 339, 342, 343, 344 ve 345 inci maddelerde bildirilen farklara göre mezkur maddelerde yazılı cezalarla cezalandırılır.*” Varaka aslının veya kanunen aslını ikame eden suretinin “ortadan kaldırılması” veya “bozulması”, suçun fiil unsurunu oluşturmaktadır.

Varaka aslının veya suretinin “**resmî**” nitelikte olması hâlinde fail unsuruna göre ikili bir ayırım yapılması gerekmektedir: Fail, görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu resmî varakayı ortadan kaldıran veya bozan bir memur ise, 765 sayılı TCK m. 339 hükümlerine göre; fail, görevi gereği düzenlemeye yetkili olmadığı resmî varakayı ortadan kaldıran veya bozan bir kişi ise 765 sayılı TCK m. 342 hükümlerine göre cezalandırılacaktır. Varaka aslının veya suretinin “**hususî**” nitelikte olması durumunda ise 765 sayılı TCK m. 345 uyarınca cezalandırma yoluna gidilecektir.

765 sayılı TCK m. 345'te tanımlanan suçun konusunu, “**gerçek resmî veya hususi varaka**” oluşturmaktadır. Her ne kadar, 765 sayılı TCK m. 345'te öngörülen suça “Evrakta Sahtekarlık” faslında yer verilmişse de, bu suç bir evrakta sahtekarlık suçu kapsamında değildir. Başka bir ifadeyle, bu suçta, sahte bir varaka tanzim edilmemekte veya gerçek olan bir varaka sahte olarak değiştirilmemekte; gerçek bir resmî veya hususi varaka ortadan kaldırılmakta veya başkalarını aldatmayacak şekilde bozulmaktadır. Bu nedenle, 765 sayılı TCK m. 345'te belirtilen suç, TCK m. 205 ve m. 208 hükümlerinde tanımlanan belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçlarına karşılık gelmektedir. Ancak, TCK'nın ilgili suç tanımlarından farklı olarak, 765 sayılı TCK m. 345'te gerçek bir resmî veya hususi varakayı “gizlemek” fiili suç olarak düzenlenmemiştir.

2.1.2.7. Resmî Varaka Hükümünde Evrak

765 sayılı TCK m. 349, f. 2 hükmünde, esasında “hususî evrak” niteliğinde olan birtakım varakanın resmî evrak hükmünde olduğu kabul edilmiştir. Söz konusu hükmün ilk hâlinde, “*Poliseler ve ciro suretile nakli kabil olan yahut hamiline ait olmak üzere yazılan*

ticaret senetleri resmî varaka hükmündedir” denilerek, hususi evrak niteliğinde olan “poliçe”, ciro yoluyla temlik edilebilen ticaret senedi” ve “hamiline yazılı ticaret senedi” resmî varaka hükmünde sayılmıştı. **21.11.1990 tarihli ve 3679 sayılı Kanunla birlikte, 765 sayılı TCK m. 349, f. 2 hükmü**, “*Emre veya hamile yazılı olarak tanzim edilen kambiyo senetleri, emtiayı temsil eden evrak yahut ortaklık veya alacaklılık sağlayarak belli bir meblağı temsil eden hisse senetleri, tahviller ve Hazine bonoları gibi kıymetler ile bunlar dışında kalan kıymetli evrak ve mali değerleri temsil eden veya ihraç edenin mali yükümlülüklerini içeren her türlü evrak resmi varaka hükmündedir*” şeklinde değişikliğe uğramıştır. Buna göre, “emre veya hamile yazılı olarak tanzim edilen kambiyo senetleri”, “emtiayı temsil eden evrak”, “ortaklık veya alacaklılık sağlayarak belli bir meblağı temsil eden hisse senetleri”, “tahviller”, “Hazine bonoları” ve “kıymetli evrak ve mali değerleri temsil eden veya ihraç edenin mali yükümlülüklerini içeren her türlü evrak” resmî varaka hükmündedir.

765 sayılı TCK m. 349, f. 2 düzenlemesi, TCK’nın “*Resmi belge hükmünde belgeler*” başlıklı m. 210, f. 1 hükmüne¹⁴ karşılık gelmektedir. Ancak, 765 sayılı TCK m. 349, f. 2 hükmünden farklı olarak, TCK m. 210, f. 1 hükmünde, resmî evrak (belge) hükmündeki belgeler arasında “*hazine bonoları*” ve “*kıymetli evrak ve mali değerleri temsil eden veya ihraç edenin mali yükümlülüklerini içeren her türlü evrak*” yer almamıştır. Bununla birlikte, TCK m. 210, f. 1 hükmünden farklı olarak, 765 sayılı TCK m. 349, f. 2 hükmünde resmî varaka hükmündeki evrak arasında “*vasiyetname*” sayılmamıştır. Resmî varaka (belge) hükmündeki evrak (belgeler) düzenlemesi bakımından 765 sayılı TCK ile TCK arasındaki diğer önemli fark, hükmün uygulama alanı noktasındadır. Nitekim, 765 sayılı TCK m. 349, f. 2 hükmü, “varaka”nın konusunu teşkil ettiği tüm suçlar bakımından uygulama alanı bulurken, TCK m. 210, f. 1 hükmü, sadece belgede sahtecilik suçları bakımından uygulama alanı bulmaktadır. Zira 765 sayılı TCK m. 349, f. 2 hükmünde, herhangi bir suç sınırlandırılmasında bulunmaksızın, söz konusu hususi evrakın resmi varaka hükmünde oldukları kabul edilmiştir. Ancak, TCK m. 210, f. 1 düzenlemesi, söz konusu belgelerin özel belgede sahtecilik suçunun (TCK m. 207) konusunu oluşturdukları takdirde uygulama alanı bulacağı öngörülmüştür. Dolayısıyla, TCK m. 210, f. 1 hükmünde belirtilen belgelerin, TCK m. 208’de tanımlanan “özel belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek” suçunun konusunu oluşturması hâlinde TCK m. 210, f. 1 hükmünün uygulama alanı bulması mümkün değildir.

¹⁴ “*Özel belgede sahtecilik suçunun konusunun, emre veya hamile yazılı kambiyo senedi, emtiayı temsil eden belge, hisse senedi, tahvil veya vasiyetname olması halinde, resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümler uygulanır.*”

765 sayılı TCK m. 349, f. 1’de, “*Geçen maddeler* (evrakta sahtekarlık faslında geçen suçlar) *ahkâmının* (hükümlerinin) *tatbiki hususunda kanunen mahkemeler ve resmi daireler huzurunda muteber sayılan evrak tanzimine mezun olan kimseler resmi memur gibidirler*” hükmüyle, “kanunen mahkemeler ve resmi daireler huzurunda muteber sayılan evrak tanzimine mezun olan kimseler” tarafından düzenlenecek evrakın da resmî varaka olduğu kabul edilmiştir. 765 sayılı TCK’da düzenlenen “resmî memur hükmündeki kişiler” olarak ifade edebileceğimiz bu hükmün TCK’da bir karşılığı bulunmamaktadır.

Söz konusu hükümde belirtilen kişiler, her ne kadar, idare hukuku anlamında memur niteliğinde olmasalar da 765 sayılı TCK’nın “Evrakta Sahtekarlık” suçları anlamında memur sayılırlar. Dolayısıyla, bu kişilerin görevlerini yerine getirdikleri sırada düzenledikleri evrak, resmî varaka hükmünde sayılacak; söz konusu evrak üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiilleri bakımından ise resmî evrakta sahtekarlık suçlarına ilişkin hükümler (765 sayılı TCK m. 339 ilâ m. 343; m. 348) uygulanacaktır. Örneğin, noterler idare hukuku anlamında memur sayılmasalar da 765 sayılı TCK m. 349, f. 1 hükmü uyarınca evrakta sahtekarlık suçları bağlamında memur sayılacaklar; noterlerin düzenlemeye yetkili oldukları evrak “resmî” sayılacaktır.

2.1.2.8. Hüviyet Cüzdanı ve Nüfus Tezkeresi, Pasaport, Ruhsatname, İlmühaber, Şahadatname ve Beyannamelerde Sahtekarlık

765 sayılı TCK’da bazı evrakın konusunu teşkil eden sahtekarlık suçları, ayrı bir fasıl altında düzenlenmiştir. Esasında 765 sayılı TCK’nın “*Evrakta Sahtekarlık*” başlıklı faslında düzenlenen suçları oluşturan bu fiiller, bağımsız suç tipi olarak 765 sayılı TCK’nın m. 350 ilâ m. 357 hükümlerini kapsayan “*Hüviyet Cüzdanı ve Nüfus Tezkeresi, Pasaport, Ruhsatname, İlmühaber, Şahadatname ve Beyannamelerde Sahtekarlık*” başlıklı dördüncü faslında hüküm altına alınmıştır. Bu anlamda, “Evrakta Sahtekarlık” başlıklı üçüncü fasıl altında tanımlanan suçlar ile bu fasıl altında tanımlanan suçlar arasında “genel norm – özel norm” ilişkisi mevcut olup; dördüncü fasıl altında düzenlenen sahtekarlık suçlarının konusunu teşkil eden evrak üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiilleri bakımından farklı neviden farklı içtima hükümleri uygulanmayacaktır (765 sayılı TCK’daki karşılığı nedir ?).

765 sayılı TCK m. 350 hükmünde, hüviyet cüzdanı (nüfus cüzdanı, kimlik belgesi), nüfus tezkeresi (nüfus kayıt örneği), pasaport ve ruhsatname evrakı üzerindeki sahtekarlık fiilleri suç olarak tanımlanmıştır. Buna göre, *hüviyet cüzdanlarını, nüfus tezkerelerini, pasaportları ve ruhsatnameleri taklid edenler veya bunların yazılarını değiştirenler* (f. 1), *bu gibi sahit vesikaları kimlere ita kılınmış ise (verilmişse) onlardan başkasına veya diğer bir*

*mekan ve zamanda verilmiş gibi göstermek maksadile **değiştirenler** yahut bunların sıhhat ve itibarı için lazım gelen tasdik muamelesini (onay işlemini) ve matlûb olan (istenilen) şartlarını **sahte olarak ifa kılınmış (yerine getirmiş) gibi gösterenler** (f. 2) veya böyle taklid edilmiş veya değiştirilmiş nüfus tezkere ve hüviyet cüzdanı ve pasaport ve ruhsatnameleri **kullanan ve kullanmak maksadile başkalarına teslim ve ita eyliyenler** (f. 3) 765 sayılı TCK m. 350 uyarınca cezalandırılacaktır.*

Bu suç fail unsuru bakımından bir özellik taşımayıp, herkes tarafından işlenebilir. Suçun fiil unsurunu, söz konusu evrakın “taklit edilmesi”, “yazılarının değiştirilmesi”, “içeriğindeki bilgilerinin değiştirilmesi”, “bu evrakın düzenlenmesi için gerekli olan onay işleminin veya sair şartların yerine getirmiş gibi gösterilmesi”, “sahte olan bu evrakın kullanılması” ve “sahte olan bu evrakın kullanılması için bir başkasına verilmesi” oluşturmaktadır. 765 sayılı TCK m. 350 hükmünde tanımlanan suçun konusunu, esasında resmî varaka niteliğinde olan **hüviyet cüzdanı** (nüfus cüzdanı, kimlik belgesi), **nüfus tezkeresi** (nüfus kayıt örneği), **pasaport** ve **ruhsatname** (izin belgesi) oluşturmaktadır. Söz konusu evrak resmî daireler tarafından düzenlenmesi gereken varaka kapsamında olduğundan, **resmî varaka** vasfını taşımaktadırlar. 765 sayılı TCK m. 350’de tanımlanan suçun TCK’da doğrudan bir karşılığı bulunmamakla birlikte, suçun konusunu teşkil eden evrak resmî varaka niteliğinde olduğundan, TCK m. 204, f. 1 hükmünde tanımlanan suça karşılık geldiği kabul edilmelidir.

765 sayılı TCK m. 351’de “*Bir kimse hüviyet cüzdanı, nüfus tezkeresi, ruhsatname veya pasaport almak maksadıyla bu evrakta **kendi isim ve şöhret veya sıfatını sahte olarak dercettirir** veyahut **şahadet etmek suretiyle bu yolda evrak almak fiilinde başkasının cürüm ortağı olursa**” şeklinde tanımlanan suç, 765 sayılı TCK m. 343 hükmünde tanımlanan **resmî varaka düzenlenmesinde yalan beyan suçunun** özel normunu teşkil etmektedir. Suçun faili, maddede belirtilen evrakın düzenlenmesine sebep olan kişiler veya bu evrakın düzenlenmesi için şahitliğine başvuru olan kişilerdir. Suçun fiil unsurunu “söz konusu evrakı düzenlemek yetkisine sahip olan memura, kimlik bilgileri hakkında yalan beyanda bulunulması” oluşturmaktadır. Suçun konu unsurunu, birer resmî varaka olan **hüviyet cüzdanı** (nüfus cüzdanı, kimlik belgesi), **nüfus tezkeresi** (nüfus kayıt örneği), **pasaport** ve **ruhsatname** (izin belgesi) oluşturmaktadır. 765 sayılı TCK m. 351’de öngörülen suçun TCK’da doğrudan bir karşılığı bulunmamakla birlikte, TCK m. 206 hükmünde tanımlanan resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçu kapsamında değerlendirilmesi gerekir.*

765 sayılı TCK m. 352 hükmünde, 765 sayılı TCK m. 350 ve m. 351’de tanımlanan suçların, söz konusu evrakı görevi gereği düzenlemeye yetkili bir memur tarafından doğrudan veya iştirak etmek suretiyle işlenmesi suç olarak düzenlenmiştir. Bu suç, 765 sayılı TCK m. 339’da öngörülen resmî evrakta sahtekarlık suçunun özel normu niteliğindedir. Suçun faili, söz konusu evrakı görevi gereği düzenlemeye yetkili bir memur olup; suç bir özgü suç özelliğini taşımaktadır. Bu suç ile 765 sayılı TCK m. 350 ve m. 351 hükümlerinde öngörülen suçlar arasında, fiil ve konu unsurları bakımından bir fark bulunmamaktadır. 765 sayılı TCK m. 352’de tanımlanan suçun TCK’da doğrudan bir karşılığı bulunmamaktadır. Ancak, suçun maddi unsurları dikkate alındığında, TCK m. 204, f. 2’de öngörülen resmî belgede sahtecilik suçunun tanımı kapsamında olduğu anlaşılmaktadır.

“Zabitanın teftişine tabi defter tutmaya veya kendi sanat ve mesleğinin muamelatına dair zabıtaya malumat vermeye mecbur olanlardan bu **defterlerde** sahtekarlık eden veya yanlış malumat veren veya sahte tarih koyan” biçiminde tanımlanan ve bir yükümlülük suçu özelliği taşıyan TCK 353. madde hükmündeki suçun faili, zabıta görevlilerinin denetimine tâbi olan defterleri tutma yükümlülüğündeki kişi veya zabıta görevlilerine bilgi verme yükümlülüğü altında bulunan kişidir. Suçun fiil unsurunu, “zabıta görevlilerinin denetimine tâbi olan defterlerde sahtekarlık edilmesi” ve “zabıta görevlilerine gerçeğe aykırı bilgi verilmesi” oluşturmaktadır. Bu suçun konusu ise, zabıta görevlilerinin denetimine tâbi olan defterdir. 765 sayılı TCK m. 353 hükmünde tanımlanan suçun TCK’da doğrudan bir karşılığı bulunmamaktadır. Ancak, zabıta görevlilerinin denetime tâbi olan defterlerinin “hususî varaka (özel belge)” niteliğinde olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu suç TCK m. 207 bağlamında değerlendirilebilir.

765 sayılı TCK m. 354 hükmünde, hekim, eczacı, sağlık memuru veya diğer bir sağlık mesleği mensubu tarafından düzenlenen “belgelerde” sahtecilik suçları, genel evrakta sahtekarlık suçlarından ayrı olarak düzenlenmiştir. Düzenlemenin ilk hâlinde¹⁵, belgede

¹⁵ Eski Madde 354

- (1) **Tabip** veya **eczacı** veya **sıhhiye memuru** Hükümetçe emniyet ve itimat olunacak bir **vesikayı** hatıra binaen hakikate muhalif olarak verirse yüz liraya kadar ağır cezayı naktî ile cezalandırılır.
- (2) Ve böyle hakikate muhalif olarak tanzim olunmuş vesikayı kullanan kimse hakkında dahi aynı ceza tertip olunur. Eğer bu gibi hakikate muhalif vesikaya mebnî deli olmayan bir kimse timarhaneye kabul ve orada ikamete mecbur edilir veya başkaca fahiş bir zarar zuhura gelirse failin göreceği ceza altı avdan üç seneye kadar hapidir.
- (3) Eğer birinci fıkrada fiil failin kendisine yahut başkasına verilmiş veyahut vait ve temin olunmuş para vesair menfaat mukabilinde irtikâp olunmuş ise göreceği ceza üç aydan iki seneye kadar hapidir.
- (4) Eğer vesikadan ikinci fıkrada yazılı olan fahiş zarar zuhura gelmiş ise ceza bir seneden beş seneye kadardır.
- (5) Her halde cezaya otuz liradan elli liraya kadar ağır cezayı naktî ilâve edilir.

sahtecilik suçlarının faili olarak “**Tabip veya eczacı veya sıhhiye memuru**”ndan **bahsedilmiştir**. 26.08.1999 tarihli ve 4449 sayılı Kanunla, 765 sayılı TCK m. 354 hükmünde esas olarak “Türkçeleştirme” değişikliklerinde bulunulmuş, bunun yanı sıra, madde kapsamına “diğer bir sağlık mesleği mensupları” da dahil edilmiştir. Buna göre, “**Hekim, eczacı, sağlık memuru veya diğer bir sağlık mesleği mensubu, Hükümetçe emniyet ve itimat olunacak bir belgeyi hatır için gerçeğe aykırı olarak verir ise, altı aydan iki yıla kadar hapis ve yüzmilyon liradan üçyüzmilyon liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılır. Gerçeğe aykırı olarak düzenlenmiş böyle bir belgeyi bilerek kullanan kimse hakkında dahi aynı ceza tertip olunur.**” (TCK’daki karşılığı nedir?)

Söz konusu maddenin ilk cümlesinde tanımlanan suçun faili, hekim, eczacı, sağlık memuru veya diğer bir sağlık mesleği mensubu olan kişiler olabilir. Bu bağlamda, söz konusu suç tanımı özgü suç özelliğini taşımaktadır. Bu kişilerin “görevleri kapsamında düzenlemeye yetkili oldukları belgelerin gerçeğe aykırı olarak başkalarına verilmesi”, bu suçun fiil unsurunu teşkil etmektedir. Bu anlamda, belgenin bu kişiler tarafından gerçeğe aykırı olarak düzenlenmesi veya gerçek olan belgenin sahte hâle getirilmesi suçun oluşumu bakımından önemli değildir. Bu suçun konusunu, hekim, eczacı, sağlık memuru veya diğer bir sağlık mesleği mensubu olan kişilerin görevi gereği düzenlemeye yetkili oldukları **belgeler** oluşturmaktadır. Maddenin son cümlesinde tanımlanan suçun faili herhangi bir özellik göstermeyip, bu suç herkes tarafından işlenebilir. Suçun fiil unsurunu, birinci cümlede belirtilen “gerçeğe aykırı belgelerin kullanılması” oluşturmaktadır. Suçun konusu, birinci cümlede tanımlanan suçun konusuyla aynıdır.

765 sayılı TCK m. 354, f. 2 ilâ f. 5 hükümlerinde, f. 1’de öngörülen suçların nitelikli hâlleri¹⁶ düzenlenmiştir. “*Gerçeğe aykırı belge düzenlemesi için para veren veya vaat eden*

(6) Para veren veya vaat yahut menfaat temin veya vadeden kimse hakkında dahi üç aydan bir seneye, kadar hapis cezası hükmolunur ve verilip alman para ve sair eşya dahi müsadere olunur.

¹⁶

- (2) Eğer bu gibi gerçeğe aykırı bir belgeye dayanılarak, **sinir ve akıl hastalıkları kurumlarına kabul ve orada ikamete mecbur edilmesi gerekmeyen bir kimse bu kurumlara kabul ve orada ikamete mecbur edilir veya başkaca fahiş bir zarar meydana gelir ise**, failin göreceği ceza iki yıldan dört yıla kadar haptistir.
- (3) Eğer birinci fıkrada yazılı fiil, **failin kendisine yahut başkasına verilmiş veya vaat ve temin olunmuş para ve sair menfaat karşılığında işlenmiş ise**, failin göreceği ceza üç yıldan beş yıla kadar haptistir. Eğer düzenlenen belgeden ikinci fıkrada yazılı olan **fahiş zarar meydana gelmiş ise** faile verilecek ceza dört yıldan altı yıla kadar haptistir.
- (4) Eğer gerçeğe aykırı belge, **işlenmiş bir suçu yahut işkence, zalimane veya gayriinsani diğer fiillerin delillerini gizlemek veya bu delilleri yok etmek için düzenlenmiş ise** faile verilecek ceza, dört yıldan sekiz yıla kadar haptistir.
- (5) Her halde bu cezalar ile birlikte birinci fıkradaki ağır para cezası, ikinci ve üçüncü fıkradaki hallerde iki kat, dördüncü fıkradaki halde üç kat olarak hükmolunur.

yahut menfaat temin veya vaat eden kimse hakkında dahi bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası hükmolunur ve verilip alınan para ve sair eşya da müsadere edilir” hükmünü ihtiva eden 765 sayılı TCK m. 354, f. 6 hükmünde, maddenin birinci fıkrasında öngörülen belgelerin gerçeğe aykırı olarak düzenlenmesine yardımda bulunulması müstakil bir suç olarak düzenlenmiştir. Buna göre, 765 sayılı TCK m. 354, f. 1’de tanımlanan suçun konusunu teşkil eden belgelerin gerçeğe aykırı olarak düzenlenmesi için “para vermek”, “para verme vaadinde bulunmak”, “para haricinde menfaat temin etmek” veya “para haricinde menfaat vaadinde bulunmak” suç teşkil etmektedir. Bu suç herkes tarafından işlenebilir. Suçun konu unsurunu “para veya menfaat” oluşturmaktadır.

765 sayılı TCK m. 355 hükmünde¹⁷, bir önceki maddede belirtilen belgeleri düzenlemeye yetkili olan memur veya diğer kişilerin, evrakı verdikleri kişilerin herhangi bir özel hizmet veya kamu görevine girmesi veya bu işlerden çıkması ya da kanunun müsaade ettiği bir yarar sağlamasına dayanak olacak surette **yalan şahadette bulunması** suç olarak düzenlenmiştir. Bu düzenleme, evrakta sahtekarlık suçu kapsamında değildir. Bununla birlikte, 765 sayılı TCK m. 355 hükmünde öngörülen fiil, TCK bakımından ceza hukuku sorumluluğunu gerektiren bir fiil değildir.

765 sayılı TCK m. 354 ve m. 355 hükümlerinde belirtilen “vesikalar” üzerinde, bunları görevi gereği düzenlemeye **yetkili olmayan** kişiler tarafından gerçekleştirilecek sahtekarlık fiilleri, 765 sayılı TCK m. 356’da suç olarak tanımlanmıştır. Buna göre, “*Bir kimse 354 ve 355 inci maddelerde yazılı sıfat ve yetkiyi haiz olmadığı halde **ilmühaber** ve **vesikaları** taklit eder yahut bunların **sahih olanlarını tahrif** eyler ve bir kimse bu yolda tanzim olunmuş **ilmühaber** ve **vesikaları** kullanırsa üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*” Bu suç, fail unsuru bakımından herhangi bir özellik göstermemektedir. Suçun fiil unsurunu, seçimlik olmak üzere, 765 sayılı TCK m. 354 ve m. 355 hükümlerinde belirtilen ilmühaber ve vesikaların “taklit edilmesi”, gerçek olan ilmühaber ve vesikaların sahte hâle getirilmesi veya sahte olan ilmühaber ve vesikaların kullanılması” oluşturmaktadır. Suçun konusu, 765 sayılı TCK m. 354 ve m. 355’de öngörülen yetkili kişiler tarafından düzenlenmesi gereken “ilmühaber ve vesikalar”dır. 765 sayılı TCK’da tanımlanan suçun

¹⁷ “Bir memur veya vesika itasına yetkili olan diğer bir kimse bu vesikaları verdiği kimseler hakkında teveccüh yahut hususi ve umumi emniyet celbine veya hizmet ve memuriyet ve kanunun temin ettiği müsaade ve menfaatler kazanmaya yahut bazı hizmet ve memuriyetlerden kurtulmaya dayanak olacak surette iyi haline veya yoksulluğuna veya sair hallere dair yalan olarak şahadet eylerse iki aydan altı aya kadar hapis ve üçbin liradan onbin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılır.”

TCK’da doğrudan bir karşılığı bulunamamakla birlikte, söz konusu suçun konusunu teşkil eden vesikaların “resmî” nitelikte olduğu ve bu resmî vesikaları görevi gereği düzenlemeye yetkili olmayan kişilerin bu suçun faili olduğu hususları göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu suç tanımı TCK m. 204, f. 1’de tanımlanan resmî belgede sahtecilik suçuna karşılık geldiğini düşünmekteyiz.

“*Hüviyet Cüzdanı ve Nüfus Tezkeresi, Pasaport, Ruhsatname, İlmühaber, Şahadatname ve Beyannamelerde Sahtekarlık*” başlıklı dördüncü faslının son düzenlemesi olan m. 357’de, yetkili kişileri aldatmak maksadıyla gerçek bir vesika hakkında yalan beyanda bulunmak suç olarak öngörülmüştür. Söz konusu hükme göre, “*Bir kimse gösterdiği **sahih bir vesika** veya **ilmühaber**in ve **şahadetnamenin** hükümeti aldatmak için kendisine veyahut başkasına ait olduğunu yalandan iddia ederse*” 765 sayılı TCK m. 356’ya göre cezalandırılacaktır. Bu maddede tanımlanan suçun, evrakta sahtekarlık suçu bağlamında değerlendirilmesi mümkün değildir. Zira söz konusu maddede suç olarak öngörülen fiil, gerçek bir evrakın sahte hâle getirilmesi olmayıp, başkasına ait gerçek bir vesikanın kendisine; kendisine ait gerçek bir vesikanın başkasına ait olduğunu beyan etmektir. Suç, herkes tarafından işlenebilir özelliكتedir. Suçun konu unsurunu ise, yalan beyanın konusunu teşkil eden 765 sayılı TCK’nın “*Hüviyet Cüzdanı ve Nüfus Tezkeresi, Pasaport, Ruhsatname, İlmühaber, Şahadatname ve Beyannamelerde Sahtekarlık*” başlıklı dördüncü faslın altında belirtilen “vesikalar, ilmühaberler ve şahadetnameler” oluşturmaktadır. 765 sayılı TCK m. 356’da öngörülen fiil, TCK’da cezalandırılabilir bir fiil olarak düzenlenmemiştir.

2.2.Belgede Sahtecilik Suçları Bağlamında Belgenin Anlamı, Unsurları ve Türleri

Belgenin Anlamı ve Unsurlarının Ortaya Konulmasının Gerekliği

Bir önceki kısımda yapılan açıklamalardan çıkarılan sonuç şudur ki, “belge” olarak adlandırılan nesne, belgede sahtecilik suçlarının yapısında “konu unsurunu” oluşturmaktadır. Dolayısıyla, belgede sahtecilik suçlarının tanımında yer alan fiillerin üzerinde gerçekleştiği nesnenin “belge” vasfını taşıyor olması gerekir. Sahtecilik fiillerinin “belge” vasfını **taşımayan** bir nesne üzerinde gerçekleştirilmesi durumunda belgede sahtecilik suçlarından bahsetmek mümkün değildir. Zira bir insan davranışının suç teşkil edebilmesi için, her şeyden önce, suçun kanuni tanımında yer alan maddi unsurların somut olayda mevcudiyeti gerekir. Belgede sahtecilik fiillerinin üzerinde gerçekleştiği nesnenin “belge” vasfını taşıyamaması hâlinde, suçun maddi unsurlarından biri olan “konu”nun yokluğu söz konusudur. Bu nedenle, belgede sahtecilik suçlarının kanuni tanımında öngörülen fiillerin gerçekleştirilmesi, söz konusu suçların oluşumu bakımından yeterli olmayıp; “sahte olarak düzenlenen”, “başkalarını

aldacak şekilde değiştirilen” veya “sahte olarak kullanılan” nesnenin suçun kanuni tanımında belirtilen belge niteliğini haiz bulunması gerekir.

Bilişim alanında vuku bulan gelişmelerle birlikte, muhtelif sebeplere bağlı olarak kamusal, ticari, sosyal ve sair toplumsal ilişkilerin elektronik ortama taşındığı; en azından fiziki ortamın yanı sıra elektronik ortamda da gerçekleştiği görülmektedir. Belgede sahtecilik suçlarıyla koruma altına alınan belgelerin elektronik ortamda da aynı hukuki kıymeti taşımaya başladıklarını görmekteyiz. Başka bir anlatımla, bilişim alanındaki teknolojik gelişmeler sonucunda elektronik ortamın fiziki ortamı ikame etme özelliği, toplumsal ilişkilerde kullanılan ve hukuk düzeni tarafından güven araçları kılınan birtakım fiziki nesne ve alametlere de sirayet etmiştir. Örneğin, EİK'nin yürürlüğe girmesiyle birlikte, fiziki ortamda düzenlenen ve tarafların el yazısıyla imzaladıkları bir sözleşme ile elektronik ortamda oluşturulan ve tarafların güvenli elektronik imzaları ile imzaladıkları sözleşme aynı hukuki sonucu doğurmaktadır. Keza, askerlik şubesine müracaat ederek fiziki ortamda düzenlenen ve orada bulunan kamu görevlisinin el yazılı imzasıyla imzalanan ve kurumun resmî mührünü taşıyan askerlik durum belgesi ile E – Devlet kapısı üzerinden oluşturulan ve herhangi bir kamu görevlisinin el yazılı veya güvenli elektronik imzasını ya da kurumun resmî mührünü taşımayan askerlik durum belgesi aynı hukuki sonucu doğurmaktadır.

Elektronik ortamın fiziki ortamı hukuken ikame etmesi neticesinde, bilişim alanındaki teknolojik gelişmelerin öncesinde belgede sahtecilik suçlarının konusu olarak kabul edilen bir belgeyle aynı hukuki değere sahip elektronik veriler üzerinde işlenecek sahtecilik fiillerinin, belgede sahtecilik suçlarını oluşturup oluşturmayacağı hususunda bir sorun hâsıl olmuştur. Bu konuda ileri sürülen bir görüşe göre¹⁸, elektronik ortamda oluşturulan bir veri, güvenli elektronik imza ile imzalanmış ve hukuki sonuç doğurmaya elverişli içeriğe sahip bulursa dahi, belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturamaz. Zira TCK'da tanımlanan belgede sahtecilik suçlarının konusunu, kâğıt veya metal levha gibi nesnel varlığa sahip belgeler oluşturmaktadır. Elektronik ortamda oluşturulmuş verilerin ise nesnel, fiziki bir varlığı

¹⁸ ÖZGENÇ, 2018, 132; aynı yönde: ARSLAN, Ç., BAŞTÜRK, İ. (2013). “Belgede Sahtecilik Suçunun Konusu Olarak Elektronik Ortamdaki Veriler”. **Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 8(2), s. 201; ÖZGENÇ, İ., SÖZÜER, A. (2018). “Resmi Belgeyi Bozmak, Yok Etmek veya Gizlemek Suçu (TCK m. 205) İle Özel Belgeyi Bozmak, Yok Etmek veya Gizlemek (TCK m. 208) Suçuna İlişkin Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”. YENİSEY, F., ÖZGENÇ, İ., SÖZÜER, A., NUHOĞLU, A., TURHAN, F. (Editörler). Dr. Dr. h.c. Silvia Tellenbach'a Armağan, 532; İTİŞGEN, R. (2013). “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu”. **Terazi Hukuk Dergisi**, 8(84), s. 50. GÖKCEN, A. (2018). **Belgede Sahtecilik Suçları (m. 204-212)**. (Beşinci Baskı). Türkiye: Adalet Yayınevi, s. 52. TURHAN, Ç. N. (2016). *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 16.

bulunmamaktadır. Bu konuda aksi yöndeki görüşe göre ise¹⁹, özellikle EİK uyarınca güvenli elektronik imza ile hukuki sonuç doğurmaya elverişli belgelerin belgede sahtecilik suçlarının konusu olabileceği belirtilmiştir.

Buna benzer bir tartışma, 765 sayılı TCK'nın yürürlükte olduğu dönemde hırsızlık suçu bakımından söz konusuydu. Ekonomik değeri haiz elektrik enerjisinden ve telefon hizmetinden karşılığı ödenmeksizin (enerjiyi veya hizmeti temin eden kuruma ödeme yapmaksızın) çeşitli yollarla faydalanılması fiillerinin 765 sayılı TCK m. 491'de düzenlenen hırsızlık suçunu oluşturup oluşturmayacağı gerek öğretide gerekse uygulamada tartışma konusu edilmiştir. Tartışma, ekonomik değeri haiz elektrik enerjisinin veya (sabit) telefon hizmetinin hırsızlık suçunun konusu olarak "taşınabilir mal" olup olmadığı noktasından doğmaktaydı. Yargıtay özel daire ve Ceza Genel Kurulu kararlarında, ekseriyetle elektrik enerjisi²⁰ ve telefon hizmeti²¹ hırsızlık suçunun konusu olarak kabul edilmiştir. Bazı Yargıtay özel daire ve Ceza Genel Kurulu kararlarında²² ise, özellikle telefon hizmetinin "taşınabilir mal" olmadığı, bu sebeple hırsızlık suçuna konu olamayacağı kabul edilmiştir.

Bilahare, telefon hizmetinden çeşitli usul ve yöntemlerle bedeli ödenmeksizin faydalanma fiilinin hırsızlık suçunu oluşturup oluşturmayacağı ihtilafının çözümüne yönelik **06.04.1990** tarihinde Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu toplanmıştır. Büyük Genel Kurul, "*herhangi bir kişiye ait telefon hattından saplama yapmak suretiyle hat alıp sanığın kendisine ait telefon makinası ile rıza olmaksızın konuşma sağlaması*" şeklinde ifade edilen bedeli ödenmeksizin telefon hizmetinden faydalanma fiillerinin "*Türk Ceza Kanununun 491. maddesinin ilk fıkrasındaki unsurlar genişletici yoruma tâbi tutulduğunda yukarıda özetlenen eylemler (bedeli ödenmeksizin telefon hizmetinden faydalanma fiilleri) kapsamına aldığı kabulü gerekli görülmüştür. Zira yorumda toplumun değer yargıları ve teknolojinin gerisinde kalinamaz*" gerekçesine istinaden oy çokluğuyla hırsızlık suçunu oluşturacağı sonucuna varmıştır²³. Büyük Genel Kurul, oy çokluğuyla almış olduğu kararında, "*Buradaki genişletici yorum T.C.K.'nun 491. maddesinin kapsamı dışında kalan bir*

¹⁹ TEZCAN, D., ERDEM, M. R., ÖNOK, R.M. (2017). **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku** (On beşinci Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi, s. 892; ÇİÇEK, N. (2007). "Hukuksal Geçerlilik Bakımından Resmi Belgelerin Biçimsel Özellikleri". **Amme İdaresi Dergisi**, 40(4), 137; TEKİN, N. (2014). "Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Bazı Özel Durumlar". **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, 5(19), s. 934-935.

²⁰ **Y. 6. CD, 18.05.1987**, E. 1987/3948, K. 1987/5337; **Y. 6. CD, 28.01.1983**, E. 1982/9221, K. 1983/461; **YCGK, 20.02.1978**, E. 1978/13, K. 1978/57; **YCGK, 25.10.1976**, E. 1976/6-433, K. 1976/444

²¹ **YCGK, 27.06.1988**, E. 1988/6-175, K. 1988/306

²² **Y. 6. CD, 11.10.1988**, E. 1988/7295, K. 1988/10820; **Y. 6. CD, 14.04.1988**, E. 1988/1280, K. 1988/5013; **Y. 6. CD, 10.05.1988**, 1988/2437, 1988/6208; **YCGK, 22.05.1989**, E. 1986/6-142, K. 1989/199

²³ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu'nun 06.04.1990 tarihli ve E. 1989/2, K. 1990/2 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı (RG: 29.06.1990/20563)

eylemi madde kapsamına dahil etmek anlamında değil; esasen maddenin içinde mündemiç bulunan ve zamanın teknolojik gelişmeleri ile ekonomik değeri olan her türlü şeyin sahibinin rızası dışında kullanılması eylemlerinin de T.C.K.'nun 491. maddesinin kapsamında olduğunu açıklığa kavuşturılmaktan ibarettir” ifadelerine yer vererek, telefon hizmetinin hırsızlık suçunun konusu olarak “taşınabilir mal” sayılması gerektiğine ilişkin kararında kıyas yapılmadığını, genişletici yorum kullanılarak **zamanın teknolojik gelişmeleri ile ekonomik değeri olan her türlü şeyin** “taşınabilir mal” sayılması gerektiğini kabul etmiştir. Dolayısıyla, Büyük Genel Kurulun kararında ekonomik değeri olan **elektrik enerjisinin de** “taşınabilir mal” sayılması gerektiğine işaret edilmiştir.

06.06.1991 tarihli ve 3756 sayılı Kanunla, 765 sayılı TCK'nın 491. maddesine “*ekonomik bir değer taşıyan her türlü enerji de taşınabilir mal sayılır*” hükmünü içeren ikinci fıkra eklenmişti. Böylelikle, Büyük Genel Kurulunun “**zamanın teknolojik gelişmeleri ile ekonomik değeri olan her türlü şeyin sahibinin rızası dışında kullanılması eylemlerinin de T.C.K.'nun 491. maddesinin kapsamında olduğu**” şeklinde ifade ederek işaret ettiği kaçak elektrik enerjisi tüketimi fiilleri hırsızlık suçu kapsamına dahil edilmişti. Ancak, öğretide²⁴, 765 sayılı TCK'nın 491. maddesine eklenen ikinci fıkra hükmünün, bedeli ödenmeksizin ve hukuk dışı yollarla başkasına ya da kamuya ait telefon şebekesinden yararlanılması fiillerini hırsızlık suçu kapsamına dahil etmediği ileri sürülmüştür. Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 25.06.1996 tarihli kararında, “*sanığın, telsiz telefonuyla müdahilin frekansına girmek suretiyle konuşma yapmak*” şeklinde vuku bulan bedeli ödenmeksizin ve hukuk dışı yolla başkasına ait telefon şebekesinden yararlanılması fiilini, 765 sayılı TCK m. 491, f. 2 hükmüne istinaden değil, 06.04.1990 tarihli içtihadı birleştirme kararını gerekçe göstererek hırsızlık suçu olarak kabul etmiştir.

TCK'nın yürürlüğe girdiği ilk hâlinde, hırsızlık suçunu düzenleyen 141. maddenin ikinci fıkrasında, “*ekonomik bir değer taşıyan her türlü enerji de, taşınır mal sayılır*” hükmüne yer verilerek, kaçak elektrik enerjisi tüketimi fiilleri hırsızlık suçu olarak kabul edilmişti. Hatta, hırsızlık suçunun elektrik enerjisi hakkında işlenmesi hırsızlık suçunun nitelikli hâli olarak öngörülmüştü (TCK'nın ilk hâli m. 142, f. 1, bent f). Sahibinin veya zilyedinin rızası olmadan telefon hatları ile frekanslarından yararlanılması fiili ise, TCK m. 163, f. 2 hükmü uyarınca “karşılıksız yararlanma” suçu olarak tanımlanmıştır. Bu suretle, kanun koyucu telefon hizmetinin hırsızlık suçunun konusunu teşkil etmeyeceğini kabul

²⁴ ÖZGENÇ, İ., ŞAHİN, C. (2001). **Uygulamalı Ceza Hukuku**. Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 39

etmiştir. 02.07.2012 tarihli ve 6352 sayılı Kanunla, TCK m. 141, f. 2 ile m. 142, f. 1, bent f hükümleri ilga edilmiş, TCK'nın 163. maddesine “*Abonelik esasına göre yararlanılabilen elektrik enerjisinin, suyun veya doğal gazın sahibinin rızası olmaksızın ve tüketim miktarının belirlenmesini engelleyecek şekilde tüketilmesi halinde kişi hakkında bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur*” hükmünü ihtiva eden üçüncü fıkra eklenmiştir. Böylelikle, elektrik enerjisinin aslında hırsızlık suçunun konusu anlamında “taşınır mal” sayılamayacağı kanun koyucu tarafından kabul edilmiştir. Söz konusu bu değişiklikler dikkate alındığında, 06.04.1990 tarihli içtihadı birleştirme kararının geçerliliğinin zımnen sona erdirildiği ve kararda belirtilenin aksine, telefon hizmeti ve “zamanın teknolojik gelişmeleri ile ekonomik değeri olan her türlü şeyin” hırsızlık suçunun konusu olamayacağı; kararda belirtilen kabulün esasında genişletici yoruma değil, kıyasa dayandırıldığı sonuçları çıkarılmaktadır.

Gerek 765 sayılı TCK döneminde elektrik enerjisinin veya telefon hizmetinin hırsızlık suçu bakımından “taşınabilir – taşınır mal” olup olmadığı tartışması gerekse TCK döneminde elektronik verilerin belgede sahtecilik suçları bakımından “belge” olup olmadığı tartışması, hukuk kurallarının yorumlanması meselesinden ibarettir. Zira söz konusu tartışmalara sebebiyet veren taşınır mal ve belge kavramlarının mülga ve yürürlükte bulunan TCK'da tanımı yapılmamıştır. Dolayısıyla, söz konusu kavramların unsur olarak yer aldığı suç tanımlarında öngörülen fiillerin, bu kavramların mahiyetine benzer şeyler üzerinde gerçekleşmesini konu olan vakıalarda, söz konusu kavramların anlam ve kapsamlarının ortaya konulması yorum faaliyetiyle sağlanabilecektir. Bu hususlar sağlandıktan sonra, gerçekleşen olayda “taşınır mal” veya “belge” olup olmadığı tartışmalarına sebebiyet veren nesnelere, yorum yoluyla elde edilen “taşınır mal” veya “belge” kavramlarının kapsamına girip girmediği tespit edilecektir. Bu tespitten sonra, yapılan yorum faaliyetinin suçta ve cezada kanunilik ilkesinin sınırları dâhilinde kalıp kalmadığı; başka bir ifadeyle, hırsızlık ve belgede sahtecilik suçlarına ilişkin hükümlerin uygulanmasında kıyas yapıp yapılmadığı ya da kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanıp yorumlanmadığı belirlenebilecektir (TCK m. 2, f. 3).

Bu çerçevede, gerek güvenli elektronik imzalı olsun gerek bu şekilde imzalanmış olmasın, belgede sahtecilik suçunun konusunu teşkil eden belge ile aynı hüküm ve sonuçları doğuran elektronik verilerin “belge” olarak kabul edilip edilmeyeceği sorununa çözüm getirebilmek için izlenmesi gereken yol şu şekildedir: İlk olarak, bir hukuk normunun anlamının ortaya konulması için başvuru yorum araçları kullanılarak belgede sahtecilik suçlarının kanuni tarifinde yer alan “belge”nin anlamı ve unsurlarının ortaya konulması gerekir. Daha sonra, bilişim sistemlerindeki verilerin teknik ve hukuki boyutlarıyla

açıklanması gerekir. Nihayetinde, bilişim sistemlerindeki verilerin “belge” kavramının unsurlarını taşıyıp taşımadığı tartışılacaktır. Böylelikle, bilişim sistemlerindeki verilerin, belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturup oluşturamayacağı tespit edilerek, bu veriler üzerinde gerçekleştirilen sahtecilik fiillerinin hukuki nitelendirilmesi yapılacaktır.

2.2.1. Belge Kavramının Yorumu

Bir yazının, sözün, sesin veya duyu organlarından en az biriyle algılanmaya müsait herhangi bir olgunun, nasıl bir anlam taşıdığını ya da ne ifade ettiğini açıklığa kavuşturmak amacıyla yapılan düşünsel faaliyete yorum ya da tefsir²⁵ adı verilir. Yorum, “temel hak ve özgürlükleri” doğrudan etkileyen ceza hukuku alanındaki kurallarının ve bu kurallarda yer alan ifadelerin anlaşılmasında daha fazla önem taşımaktadır. Zira **suçta ve cezada kanunilik ilkesi**, bilhassa suç tanımı öngören normların yorumlanarak normun **esas** anlamını ve kapsamını ortaya koymayı zorunlu kılmaktadır. Bu anlamda, suçta ve cezada kanunilik ilkesi suç tanımı öngören normların yorumlanmasını engellemekte²⁶; bilakis kanun koyucunun iradesini doğru bir şekilde ortaya koyabilme adına suç tanımı öngören normların yorumlanmasını gerekli kılmaktadır. Nitekim suç tanımında yer alan unsurlardan ne anlaşılması gerektiği ve bunların kapsamının ne olduğu belirlenmeden, işlenen bir fiilin ilgili suç tanımı bakımından tipik olup olmadığını tespit etmek mümkün değildir.

Belli bir amaca yönelik ihdas edilen hukuk kurallarında, bu amacın sağlanmasına ilişkin uygun ifadeler kullanılır. Başka bir deyişle, bir hukuk normunda yer alan kavramlar, ifade ettikleri anlamların bir tür sembolleridir²⁷. Bir hukuk kuralının ve bu kuralı oluşturan ifadelerin bilinmesinden maksat ise, söz konusu sembollerin bilinmesi değil, bunların sembolize ettikleri anlamların bilinmesidir. Bunun bilinmesi ise, hukuk kuralını bir bütün olarak ele alıp söz konusu ifadelerin **yorum araçlarıyla** açıklığa kavuşturulmasıyla temin edilebilir. Her hukuk kuralında olduğu gibi, suç tanımı öngören ceza hukuku normlarında yer alan kavramlara açıklık getirilirken de yorum araçlarından faydalanılması gerekir. Hukuk kurallarında yorum faaliyetinin amacı soyut ve genel olarak ihdas edilen kanun hükmüne açıklık getirerek kanun koyucunun gerçek iradesini belirlemek olduğundan, ilgili kanun

²⁵ Tefsir, “açıklamak, örtülü şeyi açığa çıkarmak” anlamındaki “**feṣr**” fiilinden türetilmiştir. <http://lugatim.com/s/tefsir> (Erişim tarihi: 17.05.2019)

²⁶ AKBULUT, B. (2017). **Ceza Hukuku Genel Hükümler** (Dördüncü Baskı). Türkiye: Adalet Yayınevi, s. 29; CENTEL, N., ZAFER, H., ÇAKMUT, Ö. (2017). **Türk Ceza Hukukuna Giriş** (Onuncu Baskı). Türkiye: Beta Yayınevi, s. 86

²⁷ HAFIZOĞULLARI, Z., ÖZEN, Muharrem. (2017a). **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler** (Dokuzuncu Baskı). Türkiye: US-A Yayıncılık, s. 107

hükmünün ihdas edilmesi sürecinde dikkate alınmış tüm unsurların yorum faaliyetinde göz önünde bulundurulması gerekir.

Bir kanun hükmünün yorumlanmasında ilk başvurulacak araç, o hükmün lafzıdır²⁸ (sözel – lafzi yorum yöntemi). Bununla birlikte, bir kanun hükmünün anlam ve kapsamının doğru olarak anlaşılabilmesi için, **kanun hükmüyle doğrudan bağlantı içerisinde olan** kanunun sistematüğinden (sistemantik yorum), ilgili hükmün amacından (gai - amaçsal yorum) ve kanunun hazırlık çalışmalarından (genetik yorum) da faydalanılması gerekir. Söz konusu yöntemleri kullanarak yapılan yorum faaliyetiyle “kanun koyucunun gerçek iradesine” erişilecektir²⁹. Bu çerçevede, TCK’nın 204. ve 207. maddelerinde düzenlenen belgede sahtecilik suçlarının konu unsuru olan “belge”den ne anlaşılması gerektiği hususunda, söz konusu yorum araçlarından yararlanılacaktır.

2.2.1.1.Sözel Yorum Aracıyla Belge Kavramı

Kıta Avrupa’ında kodifikasyon (kanunlaşma) hareketlerinin ortaya çıktığı 19. yüzyıl başlarında, kanunların kusursuz ve boşluk içermeyecek biçimde tüm olası sorunları çözdüğü düşüncesiyle üstünlük bulan³⁰ ve günümüzde bu denli olmasa da pozitif hukuk kurallarının yorumlanmasında dikkate alınan **sözel yorum**, kanun hükmünde geçen kelimelerin anlamından ve bu kelimelerin oluşturduğu cümlenin yapısından yola çıkarak yapılan bir yorum aracıdır. Kanun hükmünün ihdas edilmesiyle murat edilen gerçek irade, kanun hükmünde yer alan **kelimeler aracılığıyla** tecessüm etmektedir. Bu nedenle, yorum faaliyetine ihtiyaç duyulan kanun hükmünün ne anlama geldiği hususunda, ilk olarak, kanun koyucunun ilgili hükümde kullanmış olduğu kelimelerin ve bu kelimelerin oluşturduğu cümle yapısının irdelenmesi gerekir.

TCK’nın belgede sahtecilik suçlarını düzenleyen hükümleri incelendiğinde, suçun konusu olarak sadece “**belge**” kavramına yer verildiğini görmekteyiz. 765 sayılı TCK’nın evrakta sahtekarlık suçlarını düzenleyen hükümlerine bakıldığında ise, suçun konusu bakımından kavram yeknesaklığının bulunmadığını; “**varaka**”, “**evrak**”, “**vesika**”, “**senet**” ve “**belge**” kavramlarına yer verildiğini görmekteyiz. Daha önce ifade edildiği üzere, 765 sayılı TCK’da yer alan “evrakta sahtekarlık” suçları ile TCK’da düzenlenen belgede sahtecilik

²⁸ ÖZGENÇ, 2018, 130; CENTEL, ZAFER, ÇAKMUT, 2017, s. 87; DEMİRBAŞ, T. (2017). **Ceza Hukuku Genel Hükümler** (Onikinci Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi, s. 124; KOCA, M., ÜZÜLMEZ, İ. (2018a). **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler** (Onbirinci Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi, s. 66

²⁹ DÖNMEZER, S., ERMAN, S. (1994). Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Cilt I (Onbirinci Baskı). Türkiye, Beta Yayınevi, s. 176

³⁰ ODER, B. E. (2010). **Anayasa Yargısında Yorum Yöntemleri** (Birinci Baskı). Türkiye: Beta Yayınevi, s. 33

suçları arasında “konu unsuru” bakımından herhangi bir fark bulunmamaktadır. Bu nedenle, sözel yorum yapılırken 765 sayılı TCK’nın “evrakta sahtekarlık” suçları bakımından kullanılan kavramların da incelenmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Nitekim, TCK’nın *resmi belgede hükmünde belgeler* başlıklı 210. maddesinin 2. fıkrasındaki düzenlemenin 765 sayılı TCK’daki karşılığı olan m. 354 hükmünün ilk hâlinde, evrakta sahtekarlık suçlarının özel olarak düzenlendiği bazı düzenlemelerde³¹ “varaka” kavramı yerine “**vesika**” ifadesi kullanılmıştır³². 26.08.1999 tarihli ve 4449 sayılı Kanun değişikliğiyle, 354. madde hükmünün kapsamı genişletilmiş ve birtakım Türkçeleştirme değişikliklerinde bulunulmuştur. Bu meyanda, “**vesika**” yerine “**belge**” kavramı kullanılmıştır. Bu değişiklikten de anlaşılmaktadır ki, “belge” kavramı, 765 sayılı TCK’nın evrakta sahtekarlık suçlarının konusu için kullanılan kavramların Türkçe karşılığından ibaret olup, anlam ve kapsam bakımından bu kavramlara muadil vasıftadır³³. Dolayısıyla, sözel yorum yapılırken, TCK’da belgede sahtecilik suçlarının konusu için kullanılan “**belge**” kavramının yanı sıra 765 sayılı TCK’da evrakta sahtekarlık suçlarının konusu için kullanılan “**varaka**”, “**evrak**”, “**vesika**” ve “**senet**” kavramlarının da irdelenmesi gerekecektir.

2.2.1.1.1. Varaka

“**Varaka**”, *üzerinde yazı bulunan kâğıt; tek yaprak; kâğıt*³⁴ anlamına gelmekte ve etimolojik olarak “varak” kavramından türetilmiştir. “Varak” ise *yaprak; kâğıt ya da kitap yaprağı; yazılmış kâğıt; kimi metallerden, genellikle altın ve gümüşten dövülerek yapılmış çok*

³¹ 765 sayılı TCK m. 350 ilâ m. 357 hükümlerini kapsayan *Hüviyet Cüzdanı ve Nüfus Tezkeresi, Pasaport, Ruhsatname, İlmühaber, Şahadetname ve Beyannamelerde Sahtekarlık* başlıklı dördüncü fasıl

³² 354. maddenin ilk hâli:

- (1) Tabip veya eczacı veya sıhhiye memuru Hükümetçe emniyet ve itimat olunacak bir **vesika**yı hatıra binaen hakikate muhalif olarak verirse yüz liraya kadar ağır cezayı naktî ile cezalandırılır.
- (2) Ve böyle hakikate muhalif olarak tanzim olunmuş **vesika**yı kullanan kimse hakkında dahi aynı ceza tertip olunur. Eğer bu gibi hakikate muhalif vesikaya mebni deli olmayan bir kimse timarhaneye kabul ve orada ikamete mecbur edilir veya başkaca fahiş bir zarar zuhura gelirse failin göreceği ceza altı avdan üç seneye kadar hapistir.
- (3) Eğer birinci fıkrada fiil failin kendisine yahut başkasına verilmiş veyahut vait ve temin olunmuş para vesair menfaat mukabilinde irtikâp olunmuş ise göreceği ceza üç aydan iki seneye kadar hapistir.
- (4) Eğer **vesika**dan ikinci fıkrada yazılı olan fahiş zarar zuhura gelmiş ise ceza bir seneden beş seneye kadardır.
- (5) Her halde cezaya otuz liradan elli liraya kadar ağır cezayı naktî ilâve edilir.
- (6) Para veren veya vait yahut menfaat temin veya vadeden kimse hakkında dahi üç aydan bir seneye, kadar hapis cezası hükmolunur ve verilip alman para ve sair eşya dahi müsadere olunur.

³³ Ord. Prof. Dr. Sulhi DÖNMEZER başkanlığındaki Komisyon tarafından hazırlanan ve Bakanlar Kurulu tarafından 14.04.2003 tarihinde kabul edilerek Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü’nün 12.05.2003 tarih ve B.02.0.KKG.0.10/101-540/2902 sayılı yazısı ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderilen Türk Ceza Kanunu Tasarısı’nın resmî belgede sahtecilik suçuna ilişkin gerekçe kısmında da “*Maddede, “belge”, “varaka”; “belgeler” ise “evrak” karşılığı olarak kullan(ıl)mıştır*” ifadesine yer verilmiştir.

³⁴ KILIÇOĞLU, S., ARAZ, N., DEVRİM, H. (yayımlayanlar). (1990). Meydan Larousse: Büyük Lugat ve Ansiklopedi, Meydan Yayınevi, s. 533

ince levha anlamına gelmektedir³⁵. Eski kullanımda “varak” tabiriyle bağlantılı olarak diğer kavramlara örnek olarak; *yaprak parçası, kâğıt parçası; ehemmiyetsiz, adi kâğıt, pusula, tezkereler*³⁶ kullanımları için “varakpare” kelimesi; *senet vb. şeyler yazmakta kullanılan resmi damgalı, değerli kâğıt*³⁷ anlamlarına gelmek üzere “varak-i sahiha” kelimesi verilebilir. Bu açıklamalardan sonra şunu ifade edebiliriz ki, “varak” genel mahiyette bir kelime olup, *yaprak, yazılı-yazısız kâğıt, yaprak inceliğinde levha* anlamlarına gelmektedir. “Varaka” ise, “varak” tabirine nazaran daha dar bir anlama sahip olup, tekil bir kelime olarak, üzerinde yazı bulunan tek bir kâğıt veya tek yaprak anlamlarına gelmektedir. Başka bir ifadeyle, “varaka”, yazı ve kâğıt/yaprak unsurlarından müteşekkil bir kavramdır.

2.2.1.1.2. Evrak

“**Evrak**” kelimesi, *yapraklar, kâğıtlar, arşiv*³⁸; *kitap sayfaları, yazılmış kâğıtlar, mektup veya tezkereler*³⁹ anlamına gelmekte ve esasında “varak” ve “varaka” kavramlarının çoğul hâlidir. Eski kullanımda, “evrak” tabiriyle bağlantılı olarak hâsıl olan bazı kavramlara örnek olarak şunları verebiliriz: “*Evrak-ı havadis*” (gazeteler), “*evrak-ı metruke*” (terk edilmiş, bir kenara atılmış kâğıtlar), “*evrak-ı resmiye*” (resmî belgeler), “*evrak-ı umumiye*” (devlet arşivleri), “*sukut-ı evrak*” (yaprak dökümü), “*evrak-ı matbu*” (basılmış formüller, dilekçe ve benzeri gibi kâğıtlar), “*evrak-ı müsbite*” (ispatlayıcı kâğıtlar), “*evrak-ı nakdiye*” (kâğıt paralar) “*evrak-ı sahiha*” (resmî damgalı kıymetli kâğıtlar)⁴⁰, *evrak-ı mahzeni* (arşiv)⁴¹, “*evrak-ı perişan*” (darmadağınık yapraklar, çeşitli konularda yazılmış şeyler)⁴². Görüldüğü üzere, “evrak” çoğul bir kelime olup, özü itibarıyla yazılı-yazısız birden fazla kâğıt veya yapraklar anlamına gelmektedir. Ancak yukarıda da görüldüğü üzere, daha ziyade “varaka” kavramının çoğulu şeklinde ele alınmış ve üzerinde yazı bulunan kâğıt toplulukları bağlamında kullanılmıştır. Bu anlamda “evrak”, anlam bakımından yazı ve toplu kâğıt unsurlarından oluşan bir kelimedir.

³⁵ Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi. (1993). Interpress Basın ve Yayıncılık, s. 12102

³⁶ DEVELİOĞLU, F. (2013). *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yayınları, s. 1137

; KANAR, M. (2008). Kanar Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, Say Yayınları, s. 1593

³⁷ KILIÇOĞLU, S., ARAZ, N., DEVRİM, H., 1990, s. 533

³⁸ DEVELİOĞLU, 2013 s. 242

³⁹ KILIÇOĞLU, ARAZ, DEVRİM, 1990, s. 459

⁴⁰ KILIÇOĞLU, ARAZ, DEVRİM, 1990, s. 459

⁴¹ DEVELİOĞLU, 2013, s. 242

⁴² Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, s. 3916

2.2.1.1.3. Vesika

“**Vesika**”, eski kullanımda, “belge” kelimesinin eş anlamlısı olarak kullanılan bir kelimedir⁴³. Çoğul anlamı için ise “vesâik” kelimesi kullanılmaktadır⁴⁴. Vesika kelimesinin kökü, *sağlam surette inanma, güvenme, itimat*⁴⁵ anlamlarına gelen “vüsûk” kelimesidir. Vüsûk kelimesinden türetilen diğer kavramlar ise şu şekildedir: *Çok sağlam, kuvvetli, güvenilir*⁴⁶ anlamında “Vesîk”, *bağ(rabita); antlaşma, (birbirlerine) yeminle söz verme; sözleşme yeri*⁴⁷ anlamlarına gelen “Vesâk”, *çok sağlam ve kuvvetli bağlar; antlaşmalar, yemin etmeler*⁴⁸ anlamında “Visâk”, *çok sağlam, pek kuvvetli olan*⁴⁹ anlamında “Vuska-Vüska”, *en güvenilir; en sağlam*⁵⁰ anlamlarına gelen “Evsak”, *belgelenmiş, vesikalı*⁵¹ anlamına gelen “Mevsuk” ve *belgeleme*⁵² işlemi manasına gelen “Tevsik” kelimesini görebilmekteyiz. Sözlük anlamında ise “Vesika”, *inanılacak sağlam delil; belge*⁵³; *sağlam kanıt*⁵⁴ olarak ifade edilmektedir. Bu çerçevede, “**vesika**”, kelime anlamı itibarıyla, geçmişte yaşanmış bir olay veya durumu aydınlatma işlevine matuf delil olma özelliğini haiz ve duyu organlarından en az biriyle algılanabilecek şekilde tecessüm etmiş maddî varlık olarak tarif edilebilir. Dolayısıyla, “varaka” veya “evrak” kavramlarından farklı olarak, mutlak surette yazı ve kâğıt unsurlarını ihtiva etmesi gerekli olmayıp, **delil olma özelliğini taşıyan her şey** vesika olarak değerlendirilir.

2.2.1.1.4. Senet

Arapça bir kelime olan senet (sened, çoğulu senedat), kelime anlamı olarak *üzerine dayanılan şey, dayanılacak yer*⁵⁵, *melce*⁵⁶ (sığınak, barınak) şeklinde ifadelerini karşılamaktadır. Ayrıca, *başkası uhdesinde olan bir hakkın, alınacak bir malın, ikraz olunmuş (borç verilmiş) bir meblağın aidiyetini nâtik (gösteren, beyan eden) ve musaddık (doğrulayan) kâğıt; iki veya ziyade eşhas arasında mün’akid (akdedilen) bir akdin ispatı için*

⁴³ Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, s.12179; KILIÇOĞLU, ARAZ, DEVRİM, s.582

⁴⁴ KANAR, 2008, s. 1607; DEVELİOĞLU, 2013, s. 1148

⁴⁵ Hayat Büyük Türk Sözlüğü, s. 1228

⁴⁶ DEVELİOĞLU, 2013, s. 1148; KANAR, 2008, s. 1608

⁴⁷ DEVELİOĞLU, 2013, s.1148

⁴⁸ DEVELİOĞLU, 2013, s.1151

⁴⁹ DEVELİOĞLU, 2013, s.1152

⁵⁰ KANAR, 2008, s. 350

⁵¹ NİŞANYAN, S. (2007). Sözlere Soyağacı Sözlüğü (Birinci Baskı). Adam Yayınları, s. 320

⁵² NİŞANYAN, 2007, s. 480

⁵³ DEVELİOĞLU, 2013, s. 1148

⁵⁴ KANAR, 2008, s. 1608

⁵⁵ Hayat Büyük Türk Sözlüğü, s. 1052

⁵⁶ Kamus-u Türki (1317). Müellif: Şemseddin Sami. (2017 Tıpkıbasım). Çağrı Yayınları, 738

*tanzim olunan varaka*⁵⁷” anlamlarına gelmektedir. Senet kelimesi, varaka veya evrak kelimelerinden farklı olarak, özellikle bir hukuki ilişkinin varlığını veya kapsamını göstermek üzere düzenlenen ve cismani varlığı haiz bir nesne ile tecessüm eden maddî varlıkları karşılamaktadır. Örneğin bir varakadan (dolayısıyla evraktan) bahsedilebilmesi için herhangi bir hukuki ilişkinin varlığını veya kapsamını içermesi gerekli değildir. Ancak, bir nesnenin senet olarak ifade edilmesi için, onun bir hukuki ilişkinin varlığını veya kapsamını göstermesi gerekir. Bu yönüyle senet, bir hukuki ilişkinin varlığını veya kapsamını ihtiva eden maddî varlık olarak tanımlanabilir.

2.2.1.1.5. Belge

“Bel” kökünden türetilmiş “Belge” özü itibarıyla Türkçe bir kelime olup, eski Türkçe’de “Belgü - Belgü” şeklinde kullanılmaktaydı. Belge, *işaret, alamet, nişan; belir* anlamlarını karşılamaktadır⁵⁸. “Bel-“ kökü, “bil-“ fiilinin varyant biçimi görünümündedir⁵⁹. Nitekim belirti anlamına karşılık gelmek üzere kullanılan “alam” ve “alâma” kelimeleri “ilm (bilme)” kökünden türetilmiştir. Belge kavramı, *bilgi vermeye ya da kanıt olarak kullanılmaya elverişli yazı, resim, fotoğraf, vb.; vesika, doküman*⁶⁰; *bir gerçeği, bir olguyu gösteren, bir savın doğruluğuna apaçık inanç veren, tanıklık eden şey*⁶¹; *delil olarak veya bir hak iddia etmek için kullanılabilecek yazılı bilgi; vesika*⁶²; *bir kimsenin niteliğini, bir şey üzerinde hakkını ya da kendisine verilen hakkı bildiren resmi kâğıt* anlamlarını ihtiva eden geniş bir kavramdır. Belge kelimesinden türetilen kavramlara bakıldığında ise, *belgelemek* eylemi; *bir savı, bir anlatıyı bu amaçla toplanmış belgelere dayandırma işlemi; bu amaçla toplanmış belgeler kümesi* anlamlarındaki “**belgeleme**” kelimesini; *bir olayı, ilgili bir vesika ile doğrulamak*⁶³; *vesikalandırma, tespit etmek, tevsik etmek*⁶⁴ manasındaki “**belgelemek-belgelendirmek**” fiilini; *belge niteliği taşıyan, belge özelliğinde olan; belge özelliği, niteliği taşıyan film ya da televizyon izlencesi: Dokümanter* manasını karşılayan “**belgesel**” kelimesini görebilmekteyiz.

Belge, kelime anlamı bakımından “vesika” kelimesinin Türkçe karşılığını teşkil etmekle birlikte, geçmişte yaşanmış bir olay veya durum hakkında bilgi verme özelliğini

⁵⁷ Kamus-u Türkî, 2017, s. 738

⁵⁸ NİŞANYAN, 2007, s.71

⁵⁹ NİŞANYAN, 2007, s.71

⁶⁰ Büyük Larousse Ansiklopedisi, s.1483

⁶¹ PÜSKÜLLÜOĞLU, A. (2004). Türkçe Sözlük, Arkadaş Yayınları, s. 233

⁶² KILIÇOĞLU, ARAZ, DEVRİM, 1990, s. 264

⁶³ KILIÇOĞLU, ARAZ, DEVRİM, 1990, s. 265

⁶⁴ YELBAŞI, C. (2014). **Fransızca, İngilizce, Almanca Karşılıklarıyla Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü**. Türkiye: Sim Matbaacılık, s. 95

taşıyan ve delil olma işlevine sahip olmak üzere duyu organlarından en az biriyle algılanabilen nesnelere olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla, geçmişte yaşanmış olay veya herhangi bir durum hakkında bilgi taşıyıcısı ve delil olma özelliklerine sahip her şey “belge” kavramının kapsamındadır. Bilgi taşıyıcısının hangi surette tecessüm ettiği önemli değildir. Örneğin, ses kaydı, fotoğraf, film veya yazılı metin belge niteliğindedir. Bu anlamda, “Uyuşmazlık konusu vakıaları *ispata elverişli yazılı veya basılı metin, senet, çizim, plan, kroki, fotoğraf, film, görüntü veya ses kaydı gibi veriler ile elektronik ortamdaki veriler ve bunlara benzer bilgi taşıyıcıları bu Kanuna göre belgedir*” hükmünü ihtiva eden 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 199. maddesinde, belge kavramının kelime anlamı benimsenmiştir.

Hukuk kuralları sözel yorum yöntemiyle yorumlanırken, kanun koyucunun ilgili kelimeyi hangi anlamda kullanmış olduğu araştırılmalıdır⁶⁵. Zira yoruma tâbi tutulan kelimenin ilgili hukuk dalında başka günlük dilde başka anlama gelmesi mümkündür⁶⁶. Bu farklılık, bazen ilgili kanuni düzenlemede o kelimedenden ne anlaşılması gerektiğine dair bir hükme yer verilerek anlaşılır; bazen de bu şekilde hususi bir hükme yer verilmeyip, ilgili kelimenin yer aldığı kanuni düzenlemenin bağlamından anlaşılır. TCK’nın belgede sahtecilik suçlarının konusu için tercih edilen “belge” kavramı bu bağlamda incelendiğinde; 5237 sayılı TCK’da “varaka” veya “evrak” yerine “belge” kavramının kullanılmış olmasının, kanun koyucunun madde metinlerinde “anlaşılır bir Türkçe” kullanmayı tercih etmesinden ileri geldiği anlaşılmaktadır⁶⁷. Nitekim, daha önce de açıklandığı üzere, TCK m. 204 gerekçesinde, “*Belge, eski dilimizdeki evrak kelimesi karşılığında kullanılmakta olup, yazılı kâğıt anlamına gelmektedir*” ifadelerine yer verilerek bu hususa işaret edilmiştir. Dolayısıyla, belgede sahtecilik suçları bağlamında belge kavramı, sözel yorum aracıyla yorumlandığında, sözlükteki “*bilgi vermeye ya da kanıt olarak kullanılmaya elverişli yazı, resim, fotoğraf, vb.; vesika, doküman; bir gerçeği, bir olguyu gösteren, bir savın doğruluğuna açık inanç veren, tanıklık eden şey*” olarak değil; **cismani varlığı haiz** yazılı kâğıt anlamındaki “varaka” veya yazılı kâğıt topluluğu anlamına gelen “evrak” olarak anlaşılması gerekmektedir. Bu bağlamda, “yazılılık” özelliğinden yoksun fotoğraf, resim, film, video veya ses kaydı gibi “belgeler”, belgede sahtecilik suçlarının konusu dışında kalırlar.

⁶⁵ DÖNMEZER, ERMAN, 1994, s. 187

⁶⁶ ÖZBEK, V. Ö., DOĞAN, K., BACAŞIZ, P., TEPE, İ. (2017a). **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler** (Sekizinci Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi, s. 110

⁶⁷ “*Hükümet Tasarısı üzerinde Komisyonumuz tarafından yürütülen çalışmalar sonucunda hazırlanan metinlerde, anlaşılır bir Türkçe kullanılmıştır.*” (5237 sayılı TCK tasarısına ilişkin komisyon raporu)

Sözel yorumun inceleme metotlarından biri de yorum konusu hükmü oluşturan cümle yapısının irdelenmesidir. Cümleyi oluşturan ögeler, ilgili hükmün açıklığa kavuşturulması bakımından yardımcı olabilir. Belgede sahtecilik suçları, *Resmi belgede sahtecilik* başlıklı 204. maddede ve *Özel belgede sahtecilik* başlıklı 207. maddede düzenlenmiştir. Belgede sahtecilik suçları iki madde başlığında düzenlenmişse de bu maddelerde “**dört suç tanımı**” yer almaktadır. **Birincisi**, “*Bir resmi belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren veya sahte resmi belgeyi kullanan kişi*” şeklinde tanımlanan suç (m. 204, f. 1); **ikincisi**, “*Görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu resmi bir belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren, gerçeğe aykırı olarak belge düzenleyen veya sahte resmi belgeyi kullanan kamu görevlisi*” olarak tarif edilen suç (m. 204, f. 2); **üçüncüsü**, “*Bir özel belgeyi sahte olarak düzenleyen veya gerçek bir özel belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren ve kullanan kişi*” şeklinde tanımlanan suç(m. 207, f.1); **dördüncüsü** ise, “*Bir sahte özel belgeyi bu özelliğini bilerek kullanan kişi*” şeklinde tarif edilen suçtur (m. 207, f. 2). Bu suç tanımlarını oluşturan cümle yapılarına bakıldığında, suçları birbirinden ayıran ögelerden birinin “**görevi gereği düzenlemeye yetkili olma**” ögesinin olduğu anlaşılacaktır. Zira görevi gereği düzenlemeye yetkili olan bir kamu görevlisi tarafından düzenlenmesi gereken bir belge söz konusu ise “resmî belge”; bu türden bir belge söz konusu değilse “özel belge”ye ilişkin suç tanımlarına başvurulacaktır. Keza resmî belgede sahtecilik suçları bağlamında; bir kamu görevlisinin görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu bir belge üzerinde gerçekleşecek sahtecilik fiilleri, **yetkili kamu görevlisi tarafından işlenirse** TCK m. 204, f. 2 hükmüne başvurulacak; **yetkili kamu görevlisi haricindeki herhangi bir kişi tarafından işlenirse** TCK m. 204, f. 1’de tanımlanan suç dikkate alınacaktır.

Anlaşılacağı üzere, gerek resmî belge – özel belge ayrımında⁶⁸ gerekse resmî belgede sahtecilik kapsamında yer alan suç tanımlarının ayrımında esas alınması gereken temel ölçüt, “**görevi gereği düzenlemeye yetkili olan bir kamu görevlisi tarafından düzenlenmesi gereken bir belgenin**” söz konusu olup olmadığıdır. Bu ise, normatif bir değerlendirme yapılmak suretiyle belgenin hangi kişi veya makam tarafından düzenlenmesi gerektiğinin bilinmesini gerektiren bir ölçüttür. Başka bir ifadeyle, belgenin normatif olarak “düzenleyicisinin” bilinmesi gerekir ki sahtecilik fiillerinin yöneldiği nesnenin resmî ya da özel belge olduğu anlaşılabilir. Keza resmî belgeleri normatif olarak düzenlemesi gereken

⁶⁸ “Belgeler düzenleyicilerinin sıfatına göre resmi ve özel belge olarak ikiye ayrılır.” (SOYASLAN, D. (2016b). **Ceza Hukuku Özel Hükümler** (Onbirinci Baskı). Türkiye: Yetkin Yayınları, s. 499)

“kamu görevlisi”nin bilinmesi, hangi suç tanımının (m. 204, f. 1 – f. 2) uygulama alanı bulacağı hususunda da önem taşımaktadır. Dolayısıyla, **bir nesnenin belge olarak kabul edilebilmesi için, içeriğinden “düzenleyicisinin” belli veya belirlenebilir olduğu anlaşılması gerekir.**

2.2.1.2.Amaçsal Yorum Aracıyla Belge Kavramı

Kanun metinlerinde kullanılan kelimeler ilgili kanun hükmüyle amaçlanan hususun ifade ediliş şekillerinden ibarettir. Yorum faaliyetiyle ulaşılmak istenen esas hedef kanun koyucunun gerçek iradesini ortaya çıkarmak olduğundan, yorum faaliyeti sırasında kanun hükmünün hangi amaçla ihdas edildiği hususunun da araştırılması gerekir. Zira her kanun hükmü, içeriğinde belirli bir anlam ve amaç (ratio legis) taşır. Sözde ifadesini bulan anlam ve amaçtan hareketle, kanun hükmünün gerçek anlamını, kapsamını ve sınırlarını belirlemek “**amaçsal - teleolojik yorum**” yöntemiyle mümkündür⁶⁹.

Hiçbir suç yoktur ki, kendisiyle belirli bir hukuki değer korunması amaçlanmasın⁷⁰. Başka bir ifadeyle, bir hukuki değer ihlalinin bulunmadığı durumda, herhangi bir suçun varlığı kabul edilemez⁷¹. Nitekim ceza hukuku anlamında suç, hukuki değer ihlalini ifade eder⁷². Hukuki değerler ise, hukuk toplumundaki sosyal düzenin devamı için geçerliliği zorunlu olan ideal, manevi değerlerdir⁷³. Suç ve ceza normu içeren kanun hükümleri, esas olarak, belirli **hukuki değerlerin** korunmasını amaçladıklarından⁷⁴, bir ceza normunun amaçsal yorumu bakımından o normun koruduğu hukuki değer ne olduğu büyük önem taşımaktadır⁷⁵. Zira bir fiilin suç olarak öngörülmesiyle amaçlanan esas düşünce, belirli bir hukuki değer ceza tehdidiyle etkin şekilde korunmaya çalışılmasıdır⁷⁶. Dolayısıyla, hukuki değer, bir suça ilişkin kanuni tanımın yorumunda başvuru en önemli araçtır⁷⁷. Bu nedenle, suçla korunan hukuki değer amaçsal yorumun ölçütü olarak işlev görecektir⁷⁸.

⁶⁹ DEMİRBAŞ, 2017, s. 107

⁷⁰ ÖZGENÇ, İ. (2005). **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi Genel Hükümler** (Birinci Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi, s. 201

⁷¹ ÜNVER, Y. (2003). **Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer** (Birinci Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi, s. 46

⁷² ÜNVER, 2003, s. 45; TOROSLU, N., TOROSLU, H. (2018a). **Ceza Hukuku Genel Kısım** (Yirmidördüncü Baskı). Türkiye: Savaş Yayınevi, s. 109

⁷³ ÖZGENÇ, 2018, s. 170

⁷⁴ ÖZGENÇ, 2018, s. 486

⁷⁵ ÖZBEK, DOĞAN, BACAĞSIZ, TEPE, 2017a, s. 112; ÜNVER, 2003, s. 847

⁷⁶ DÖNMEZER, ERMAN, 1994, s. 189

⁷⁷ ÖZGENÇ, 2018, 170; ÜNVER, 2003, s. 855

⁷⁸ ÜNVER, 2003, s. 46

Öğretiye baktığımızda, belgede sahtecilik suçlarıyla korunan hukuki değer ne olduğu hususunda esasen bir fikir birliği olduğunu görmekteyiz. Buna göre, belgede sahtecilik suçlarıyla korunan hukuki değer, toplum tarafından hukuk düzeninde hüküm ve sonuç doğuran belgelerin doğruluğuna duyulan inanç ve güvendir; daha kısa bir ifadeyle kamu güvenidir⁷⁹. Belgede sahtecilik suçlarıyla korunan hukuki değer bağlamında kamu güveninden ne anlaşılması gerektiğine ilişkin **Gökcan** (2009), “*Bir hukuki ilişkinin kuruluşu, sona erdirilişi ve hak ve borçların tanzim ve ispatında önemli bir araç olan belgenin gerçekliğine ilişkin toplumda oluşan güven*”; **Kaylan** (2004), “*hukuk düzeninin, herhangi bir hukuksal olayı kanıtlama yeteneği tanıdığı şeylerle doğruluk ve gerçekliğine herkesçe güvenilmesini öngördüğü şekil ve alametler; belirti, işaret, iz, nişan, simgenin sahtecilikten korunmalarını görmek ve bilmek biçiminde oluşmuş genel, sürekli toplumsal bir hak ve yarar; toplumda aldatılmama hakkı*”; **Erman ve Özek** (1996: 9), “*hukuk düzeninin herhangi bir hukuki olayı ispat yeteneğini tanıdığı şeylerle, doğruluk ve gerçekliğine herkes tarafından güvenilmesini emrettiği dış şekil ve alametlerin sahtekarlıktan korunmalarını görmek ve bilmekten ibaret genel ve toplumsal bir hak ve menfaat*”; **Erem** (1985: 6), “*ferdin toplumda aldatılmamak hakkı*”; **Hafizoğulları ve Özen** (2017b: 138), “*ekonomik ve/veya hukuki ilişkilerin inanılabilirliği, güvenilirliğine ilişkin genel menfaat*”; **Özbek, Doğan, Bacaksız, Tepe**

⁷⁹ ARSLAN, Ç., BAŞTÜRK, İ., (2013), s. 197; GÖKCAN, H. T. (2009). “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu”. **Ankara Barosu Dergisi**, 67(3), s. 94; KAYLAN, K. (2004). “Belgelere Sahtecilik Suçları”. 765 sayılı TCK. ile Hükümet Tasarısı ve TBMM Adalet Komisyonunca Kabul Edilen Tasarı Metnindeki Düzenlemelere Göre Karşılaştırmalı Bir İnceleme Türk Ceza Kanunu Reformu, İkinci Kitap, Makaleler, Görüşler, Raporlar, Türkiye Barolar Birliği, s. 163; TEKİN, 2014, s. 925; ERBAŞ, R. (2013). “Kamu Görevlisi Olmayan Sağlık Mesleği Mensuplarının Gerçeğe Aykırı Belge Düzenlemesi Suçu (TCK md. 210/2)”. **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, LXXI (1), s. 333; İTİŞGEN, 2013 s. 52; ERMAN, S. (2011). “Evrakta Sahtekarlık Suçlarının Ana Hatları, Tarihçesi, Müşterek Unsurları”. **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 16(1-2), s. 158; ŞAN, S. (2015 Haziran). “Resmi Belgede Sahtecilik”. **Terazi Hukuk Dergisi**, 10(106), s. 137; ÜNVER, Y. (2013). “TCK’daki Evrakta Sahtecilik Suçları”. **Hukuk köprüsü**, 3(4), s. 95; GÖKCAN, 2018, s. 137; ÇETİN, E., MALKOÇ, İ. (1995). **Uygulamada Sahtekarlık Suçları, Bilgisayar Suçları, Tebligat Suçları ve İlgili Mevzuat** (Birinci Baskı). Türkiye: Adalet Yayınevi, s. 127; SALİHOĞLU, H., PARLAR, A. (2018). **Parada-Mühürde-Belgede Sahtecilik Suçları** (Birinci Baskı). Türkiye: Aristo Yayıncılık, s. 95; MERAN, N. (2016). **Dolandırıcılık, Sahtecilik, Güveni Kötüye Kullanma** (Dördüncü Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi, s. 486; ARTUK, M. E., GÖKCAN, A., ALŞAHİN, M. E., ÇAKIR, K. (2017b). **Ceza Hukuku Özel Hükümler** (Onaltıncı Baskı). Türkiye: Adalet Yayınevi, 436; ERMAN, S., ÖZEK, Ç. (1996). **Ceza Hukuku Özel Bölüm: Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar** (Birinci Baskı). Türkiye: Dünya Yayıncılık, 7, s. 224; HAFIZOĞULLARI, Z., ÖZEN, Muharrem. (2017b). **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Toplama Karşı Suçlar** (İkinci Baskı). Türkiye: US-A Yayıncılık, s. 165; KOCA, M., ÜZÜLMEZ, İ. (2016). **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler** (Dördüncü Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi, s. 672; ÖZBEK, V. Ö., DOĞAN, K., BACAKSIZ, P., TEPE, İ. (2017b). **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler** (Onikinci Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi, s. 843; SOYASLAN, 2016b, s. 489; TEZCAN, ERDEM, ÖNOK, 2017, s. 890; TOROSLU, N. (2018). **Ceza Hukuku Özel Kısım** (Dokuzuncu Baskı). Türkiye: Savaş Yayınevi, s. 214; EREM, F. (1985). **Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Cilt:4** (Üçüncü Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi; ÜSTÜNER, A. (2013). **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**. Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 5. ŞENER, N. (2009). **Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, s. 13; TURHAN, 2016, s. 9.

(2017b: 823), “*hukuk düzeninin, herhangi bir hukuki olayı kanıtlama yeteneği tanıdığı şeylerle doğruluk ve gerçekliğine herkesçe güvenilmesini öngördüğü şekil; belirti, iz, işaret ve simgenin sahtecilikten korunmalarını görmek ve bilmek biçiminde oluşmuş genel, sürekli, toplumsal bir hak ve yarar*”; **Soyaslan** (2016b: 490), “*hukuk nizamının ve toplumun önemli bir değer verdiği dokümanlar, paralar ve sembollere güven*”; **Şener** (2009: 13), “*toplumu oluşturan bireylerin her birinde bazı belgeler hakkında gerçeklikleri veya içeriklerinin doğru olduklarına dair oluşması beklenen sürekli inanç ve bu inanç nedeniyle ortaya çıkan hak ve toplumsal fayda*”; **Turhan** (2016: 11), “*hukuk nizamını ve toplumun önemli bir değer verdiği dokümanlar, paralar, ve sembollere güven*” şeklinde tanımlamada bulunmuştur.

Öğretideki birkaç görüşte⁸⁰, belgede sahtecilik suçlarıyla kamu güveninin korunduğu kabul edilmekle birlikte, bu suçlarla belgeye bağlanan “özel” menfaatlerin de korunmaya çalışıldığı belirtilmiş; belgede sahtecilik suçlarıyla iki hukuki değer ihlal edildiği savunulmuştur. Bu görüşe göre, belge üzerinde sahtecilik fiillerinin gerçekleştirilmesiyle birlikte belge üzerinde hak sahibi olan kişi veya kişilerin menfaatleri de ihlal edilmiş olacaktır. Örneğin, bir malvarlığı hakkının ilişkin olduğu belge sahtecilik fiillerine maruz bırakıldığında, malvarlığı hakkı da ihlal edilmiş olacaktır. Ancak, bu görüş mensuplarından **Arslan ve Baştürk** (2013) ile **Gökcan** (2009), belgede sahtecilik suçlarıyla birden fazla hukuki değer korunduğunu fakat kamu güveninin korunmasına ilişkin değer öncelik taşıdığını belirtmişlerdir.

Hangi konuda olursa olsun, her türlü beşerî ilişkinin güven (itimat, emniyet, inanma) temeline dayanması esastır. Sözlükte⁸¹ “*Korku, çekinme ve kuşku duymadan inanma ve bağlanma duygusu*” anlamına gelen **güven**, beşerî ilişkilerin sağlıklı bir şekilde temini, idamesi ve ihyası için **her kişide bulunması gereken** bir duygudur. Zira güven duygusu, kişileri, insanların söz ve davranışlarından herhangi bir kötülük gelmeyeceği hususunda bir düşünceye sevk etmekte, beşerî ilişkiler ise ancak bu düşünceye sahip kişilerin taraf olduğu hâllerde kurulabilmekte ve geliştirilebilmektedir. Söz gelimi, arkadaşına yalan söyleyen bir kişinin bundan sonra söyleyeceği sözlerin doğru olacağına olan inanç yitirilir veya en azından azalır. Bir malı ayıplı olduğunu bildiği hâlde bu özelliğini gizleyerek müşterisine satan esnafın, bundan sonra satacağı malların ayıpsız olduğuna dair inanca hâle getirilmiş olunur. Keza, bir kişinin hırsızlık yapması hâlinde insanlar arasında o kişiye olan güven yitirilmiş

⁸⁰ ARSLAN, BAŞTÜRK, 2013, 197; GÖKCAN, 2009, s. 94; HAFIZOĞULLARI, ÖZEN, 2017b, s. 165; TOROSLU, 2018, s. 214; EREM, 1985, s. 40

⁸¹ <http://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 26.05.2019

veya en azından azalmış olacağından, bu kişinin emin biri olmadığına dair insanlarda bir önyargı oluşur. Bu durum karşısında, toplumun “elinden, belinden ve dilinden emin (güvenilir) olunan” kişilerden oluşması, alelade bir insan topluluğunun “toplum” düzenine geçebilmesinin şartlarından birini teşkil etmektedir. Toplum düzenini temini, idamesi ve ihyası için bu güven ortamının oluşturulması zorunluluk arz etmektedir. Bu güven ortamının “mutlak anlamda” sağlanması, kişilerin elinden, belinden ve dilinden herhangi bir “kötülük” gelmeyeceği sonucunu doğuracağından, toplum düzenini sağlamakla mükellef devletin temel gayelerinden biri de bu güven ortamının tesis edilmesi olacaktır⁸². Esasında bakılacak olursa, ceza kanunlarında öngörülen suçların ihdas edilmesiyle, bu güven ortamını bozacak her türlü insan davranışlarının ceza tehdidiyle engellenmesi veya bu güven ortamını bozmuş bir davranış varsa bunun cezalandırılmaya konu edilmesi amaçlanmaktadır.

Beşerî ilişkilerde bulunacak güven ortamının görünüm şekillerinden biri, kişilerin söz ve davranışlarında “doğru (dürüst)” olmasıdır. Başka bir ifadeyle, kişilerin söz ve davranışlarının hakikate (gerçeğe) uygun olması, güven esasına dayalı beşerî ilişkilerin zorunlu bir unsurudur. Beşerî ilişkileri olumsuz etkilemesi sebebiyle, gerçeğe aykırı söz ve davranışlarda bulunmak ahlâken ve dinen⁸³ tasvip edilmemekle birlikte, bu fiiller bazı hâllerde hukuka da aykırılık teşkil etmektedir. Örneğin, taraflardan biri, diğerinin aldatması sonucu bir sözleşme yapmışsa, sözleşmeyle bağlı olmayacaktır (6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu “TBK” m. 36, f. 1). Eşinin namus ve onuru hakkında doğrudan doğruya onun tarafından veya onun bilgisi altında bir başkası tarafından aldatılarak evlenmeye razı edilmişse, aldatılan eş evlenmenin iptalini isteyebilir (TMK m. 150, f. 1, bent 1). Aldatmanın etkisi altında ölüme bağlı tasarruflarda (vasiyetname veya miras sözleşmesi) bulunulması durumunda, yapılan bu ölüme bağlı tasarruf geçersizdir; meğer ki, mirasbırakan yanıldığını veya aldatıldığını öğrendiği günden başlayarak bir yıl içinde tasarruftan dönmüş olsun (TMK m. 504, f. 1).

⁸² İslam dininin birincil kaynaklarından birini teşkil eden Kur’an’ın Nahl suresinin 112. ayetinde, “Allah şöyle bir memleketi (Mekke) misal verdi: **Orası güven ve huzur içindeydi.** Oraya her taraftan bolca rızık gelirdi. Fakat Allah’ın nimetlerine nankörlük ettiler; bu yüzden yaptıklarına karşılık Allah onlara şiddetli bir açlık ve korku ızdırabını tattırdı” denilerek, örnek (ideal) olarak gösterilen bir toplumun özellikleri arasında “güven ortamı” da sayılmıştır (BAYRAKLI, B. (2012). **Vahyin Hedeflediği Toplum** (Birinci Baskı). Türkiye: Düşün Yayıncılık, s. 241). Ayrıca bu ayette, toplumda güven ve huzur ortamının, toplumun ekonomik refah seviyesini de etkileyeceğine işaret edilmiştir.

⁸³ Nitekim Kur’an’da, “**yalan söylemek**” (Zümer suresi, 3. ayet; Câsiye suresi, 7. ayet), “**yalan yere şahitlik yapmak**” (Nisâ suresi, 135. ayet), “**iftirada bulunmak**” (Nisâ suresi, 112. ayet, Nûr suresi, 23. ayet, Ahzâb suresi, 58. ayet), “**sahte delil düzenlemek**” (Yûsuf suresi, 18. ayet), “**yalan yere vaatte bulunmak**” (Saff, suresi, 2-3. ayetler) fiilleri kötü bir davranış olarak telakki edilmiştir.

Alehtlak gerçeğe aykırı davranışlarda bulunmak, ceza hukuku sorumluluğunu gerektiren bir fiil olarak öngörülmemiştir. Kanun koyucu, gerçeğe aykırı davranışların (yalan, aldatma, hile, sahtecilik) **belirli hukuki değerlere yöneldiği ve bunların belli bir haksızlık seviyesine ulaştığı hâllerde** söz konusu fiilleri suç olarak kabul etmiştir⁸⁴. Örneğin, bir sözleşmeye istinaden zilyetliği kendisine devredilen bir malın devir olgusunu “inkâr” eden kişi güveni kötüye kullanma suçunu (TCK m. 155) işlemiş olacaktır. “Hileli” davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun veya başkasının zararına olarak, kendisine veya başkasına bir yarar sağlanması dolandırıcılık suçu (TCK m. 157) olarak öngörülmüştür. İflastan önce veya sonra, malvarlığını eksiltmeye yönelik “hileli” tasarruflarda bulunulması hileli iflâs suçundan (TCK m. 161) sorumluluğu gerektirmektedir. Tanık dinlemeye kanunen yetkili makam veya kişiler nezdinde tanık sıfatıyla gerçeğe aykırı beyanda bulunulması yalan tanıklık suçunu (TCK m. 272) teşkil edecektir. Bunlarla birlikte, TCK’da gerçeğe aykırı davranmanın unsur olarak yer aldığı başka suçlar da mevcuttur⁸⁵. Nihayet, TCK’nın *Topluma Karşı Suçlar* başlıklı üçüncü kısmının *Kamu Güvenine Karşı Suçlar* başlıklı dördüncü bölümü altında da “sahtecilik suçları” düzenlenmiştir. Buna göre, **para** (m. 197), **paraya eşit sayılan değerler** (m. 198), **kıymetli damgalar** (m. 199), **mühür** (m. 202) ve **belge** (m. 204, 207) olarak adlandırılan **nesnelerin üzerinde gerçekleştirilecek “sahtecilik fiilleri” suç olarak kabul edilmiştir.**

Toplumunu oluşturan kişilerin maddi ve manevi varlıklarını koruma ve geliştirme hakkına sahip olmaları anayasal bir haktır (AY m. 17, f. 1). İnsanların maddi ve manevi varlıklarının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamak ise devletin temel amaç ve görevleri arasındadır (AY m. 5). Hukuk devletlerinde (AY m. 2) bu görev, hukuk düzeninin tesis edilmesiyle yerine getirilir. Başka bir ifadeyle, insanların maddi ve manevi varlıklarının gelişmesi, devletin organları aracılığıyla tesis edeceği hukuk düzeninin sağlayacağı güvenilir ve öngörülebilir bir ortamda gerçekleşebilir. Zira kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğu (AY m. 5), ancak hukukun temin edeceği güvenlik (hukuk güvenliği) içinde elde edilebilir bir gayedir. Dolayısıyla, hukuk düzeni ile bu düzenin kendisine hüküm ve sonuç bağladığı nesnelerin doğruluğuna olan inanç ve güven, toplumun refah, huzur ve mutluluğu

⁸⁴ Bu husus “**ceza ekonomi ilkesi**” ile açıklanmaktadır. Buna göre, insanlar açısından birçok değer önemlidir. Ceza hukuku bu değerleri korumak açısından yegâne araç değildir. Çünkü ceza hukuku aracı, birçok farklı özelliği olan bir araçtır ve o nedenle de ancak özellikle önemli ve değerli kabul edilen değerlerin korunması için kullanılmalıdır. (ÜNVER, 2003, s. 46)

⁸⁵ Çocuğun soybağını değiştirme (TCK m. 231), irtikap (TCK m. 250, f. 2), iftira (TCK m. 267), suç üstlenme (TCK m. 270), suç uydurma (TCK m. 271), yalan yere yemin (TCK m. 275), gerçeğe aykırı bilirkişilik veya tercümanlık (TCK m. 276), suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme (TCK m. 281), suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama (TCK m. 282), savaşta yalan haber yayma (TCK m. 323) suçları bunlara örnek verilebilir.

için zorunlu bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira hukuk düzenine ve bu düzen içerisinde geçerliliği olan nesnelere olan güvensizlik, hukuk düzeninin işleyişine bağlı kılınan “insanların maddi ve manevi varlığının gelişmesini” olumsuz etkileyecektir. İnsanların hukuk düzeni içerisinde maddi ve manevi varlıklarını geliştirebilmesi, ancak hukuk düzeninin ve bu düzenin değer atfettiği nesnelere doğruluğuna, hiçbir korku, çekinme ve kuşku duyulmadan inanılmasıyla mümkün olabilir.

TCK’da veya ceza içeren diğer kanunlarda, **hukuk düzeninin işleyişine olan güvenin zedelenmemesi maksadıyla**, toplumsal ilişkiler sırasında kullanılmak üzere kendisine hukuki hüküm ve sonuç bağlanan birtakım nesnelere sahtecilik fiillerinden korunması öngörülmüştür. Örneğin, **vergi kanunları uyarınca tutulan veya düzenlenen**, saklama ve ibraz mecburiyeti bulunan **defter, kayıt ve belgelerin** sahte olarak düzenlenmesi veya bu belgelerin kullanılması (213 sayılı Vergi Usul Kanunu m. 359, f. b); 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca musiki ve sinema eserlerinin çoğaltılmış nüshaları ile süreli olmayan yayınlar için gerekli olan **bandrollerin** sahte olarak üretilmesi, satışa arz edilmesi, satılması, dağıtılması, satın alınması, kabul edilmesi veya kullanılması (m. 81, f. 9); başkalarına ait banka hesaplarıyla ilişkilendirilerek sahte **banka veya kredi kartlarının** üretilmesi, satılması, devredilmesi, satın alınması veya kabul edilmesi (TCK m. 245, f. 2); memlekette veya yabancı ülkelerde kanunen tedavülde bulunan **paraların**⁸⁶ sahte olarak üretilmesi, ülkeye sokulması, nakledilmesi, muhafaza edilmesi, tedavüle koyulması veya sahte paranın bilerek kabul edilmesi (TCK m. 197); **kıymetli damganın**⁸⁷ sahte olarak üretilmesi, ülkeye sokulması, nakledilmesi, muhafaza edilmesi, tedavüle koyulması, sahte olarak üretilmiş kıymetli damganın bilerek kabul edilmesi veya sahteliğini bilmeden kabul ettiği kıymetli damganın bu niteliğini bilerek tedavüle koyulması (TCK m. 199); Cumhurbaşkanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı, Başbakanlık tarafından ya da kamu kurum ve kuruluşlarınca veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca kullanılan onaylayıcı veya belgeleyici **mühürlerin** sahte olarak üretilmesi veya kullanılması (TCK m. 202) suç olarak öngörülen bazı sahtecilik fiilleridir.

⁸⁶ TCK m. 198 hükmünde “Devlet tarafından ihraç edilip de hamiline yazılı bonolar, hisse senetleri, tahviller ve kuponlar, yetkili kurumlar tarafından çıkarılmış olup da kanunen tedavül eden senetler, tahviller ve evrak ile milli ziynet altınları” paraya eşit sayılan değerler olarak öngörülmüştür.

⁸⁷ Nelerin “kıymetli damga” sayılacağı ise TCK m. 199, f. 4 hükmünde belirtilmiştir. Buna göre, “Damgalı kâğıtlar, damga ve posta pulları ve muayyen bir miktar vergi veya harcın ödendiğini belgelemek amacıyla kullanılan pullar kıymetli damga sayılır.”

Anılan düzenlemelerden anlaşılacağı üzere, kanun koyucu, toplumsal ilişkilerde önem taşıyan ve hukuk düzeni tarafından kendisine hüküm ve sonuç bağlanan birtakım nesnelere doğruluğuna ve güvenilirliğine halel getirecek sahtecilik fiillerini suç olarak kabul etmiştir. Zira söz konusu nesnelere üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiilleri, hukuk düzeniyle değer kazanan nesnelere toplum nazarındaki güvenilirliğini olumsuz etkileyecek ve bu suretle güven esasına dayalı hukuk düzeninin işleyişi tehlikeye girecektir.

Söz konusu nesnelere olduğu gibi; hangi makam veya kişiden sâdir olduğuna ve hangi konuyu ilgilendirdiğine bakmaksızın, **hukuk düzeni tarafından kendisine hüküm ve sonuç bağlanan yazılı irade açıklamalarının (beyanlarının), başka bir ifadeyle yazılı hukuki işlemlerin doğruluğu ve güvenilirliği, hukuk düzeninin işleyişi bakımından önem taşımaktadır.** Toplum oluşturulan kişilerin maddi ve manevi varlıklarının gelişimi, hukuk düzeni içerisinde yapılacak irade açıklamalarıyla gerçekleştirilir. Başka bir anlatımla, kişiler, kendisine hukuki hüküm ve sonuç bağlanan irade açıklamaları aracılığıyla hukuk düzeni dâhilinde haklara sahip olacak, haklarını kullanabilecek, borç altına girebilecek ve borçlarını ifa edebileceklerdir. Kişilerin maddi ve manevi varlıklarını geliştirebilmesi için hukuk düzeni içerisinde hak ve borç sahibi olmaları zorunluluk arz ettiğinden, bunların temini için gerekli olan irade açıklamalarının doğruluğuna olan güven ve inancın koruma altına alınması gerekmektedir.

İnsan tabiatı gereği ancak sözlü, yazılı ve fiilî (eylemlî) olarak gerçekleştirilebilecek irade açıklamalarının doğru ve güvenilir olması ahlâkî ve dinî⁸⁸ bir gerekliliktir. Bununla birlikte, irade açıklamalarının gerçeğe uygun olması, bazı hâllerde hukuki bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, bunlardan yazılı irade beyanları **gerek ispat kuvvetini haiz olmaları gerekse aleniyete elverişli olarak meydana gelmeleri sebebiyle**, diğer irade açıklama şekillerine nazaran hukuk düzeni nezdinde daha fazla itibar görmektedir. Bilhassa, kendisine hukuken hüküm ve sonuç bağlanan yazılı irade beyanlarının doğruluğuna olan

⁸⁸ Nitekim “**doğru söz söyleme**” (Ahzâb suresi, 70. ayet; Nisâ suresi, 9. ayet), “**dosdoğru olma, dürüst olma**” (Hûd suresi, 112. ayet; Şûrâ, 15; Yûnus suresi, 89. ayet), “**doğru bir şekilde -adaletle- şahitlikte bulunma**” (Nisâ suresi, 135. ayet; Mâide suresi, 8. ayet) hususlarına matuf emirlerde bulunularak, gerçeğe uygun söz ve davranışlarda bulunmanın Kur’an nazarında ideal insanlar için bir yükümlülük olduğu belirtilmiştir. Keza, Kur’an nazarında ideal insanlar, “**yalan yere şahitlik etmezler**” (Furkân suresi, 72. ayet), “**onlar siddîklar**” (özü sözü doğru olan kimse)” (Hadîd suresi, 19. ayet), “**onlar, şahitliklerini dosdoğru yapan kimselerdir**” (Meâric suresi, 33. ayet), “**doğru olanlar**” (Âl-i İmran suresi, 16. ayet) sıfat ve hasletleriyle telakki edilmiştir. Ayrıca, Allah’tan gelen mesajları (vahiyleri) insanlara tebliğ etmekle mükellef kılınan ve Allah tarafından “örnek” gösterilen bazı peygamberler için “**doğru sözlü**” (Yûsuf peygamber için; Yûsuf suresi, 46. ayet), “**doğru sözlü bir kimse**” (İdris peygamber için; Meryem suresi, 56. ayet), “**dürüst bir kimse**” (İbrahim peygamber için; Meryem suresi, 41. ayet), “**güvenilir bir nasihatçı**” (Hûd peygamber için; A’râf suresi, 68. ayet), “**güvenilir bir peygamber**” (Nûh peygamber için; Şuarâ suresi, 107, 125, 143, 162, 178. ayetler), “**güvenilir olan bu adam**” (Mûsa peygamber için; Kasas suresi, 26. ayet) sıfat ve özelliklerinden bahsedilmiştir.

inanç ve güven, hukuk düzeninin işleyişi açısından önemli bir konuma sahiptir. Zira yazılı irade beyanlarının bahsini ettiğimiz özellikleri, güvenilir ve öngörülebilir bir hukuk düzeni bakımından güvence teşkil etmektedir⁸⁹. Bu nedenle, **kanaatimizce**, belgede sahtecilik suçları aracılığıyla, hukuki kıymeti haiz yazılı irade beyanlarının gerçeğe uygun (doğru) olduğuna dair toplum nazarındaki güven ve inanç korunmaya çalışılmıştır. **Kanun koyucu sahte belgelerin toplum içerisinde tedavülünü (dolanımını) engellemeye çalışmıştır**. Zira hukuki ilişkiler sırasında kullanılan belgelerin sahtecilik fiillerine maruz kalması, bu nesnelere doğru ve güvenilir olmadığına ilişkin kişilerde bir önyargıya sebebiyet verecek; hiçbir korku, çekinme ve kuşku duyulmadan sahte belgelerin ilişkin oldukları hukuki münasebetlere tevessül edilmesini sekteye uğratacaktır. Dolayısıyla, belgede sahtecilik fiilleri, toplum nazarında hukuk düzenine olan genel güveni ve inancı olumsuz etkileyecektir.

Yapmış olduğumuz açıklamalardan anlaşılacağı üzere, öğretilerde ileri sürülen bazı görüşlerin aksine, belgede sahtecilik suçlarıyla korunan hukuki değer, **sadece “belge” olarak adlandırılan yazılı hukuki işlemlerin doğruluğuna olan toplumdaki genel güven ve inanç** olduğunu düşünmekteyiz. TCK'nın *Özel Hükümler* başlıklı ikinci kitabında yer alan suçların, korudukları hukuki değerler dikkate alınarak tasnif edildiği göz önünde bulundurulduğunda⁹⁰, *Topluma Karşı Suçlar* kısmının *Kamu Güvenine Karşı Suçlar* başlıklı dördüncü bölümünde düzenlenen belgede sahtecilik suçlarıyla korunan hukuki değer, geniş anlamda **“toplum düzenini”**, dar anlamda ise **“kamu güvenini”** sağlamak olduğu kanun koyucu tarafından da kabul edilmiştir. Bu anlamda, belgenin ilişkin olduğu hak veya menfaatlerin de bu suçlarla korunduğu görüşünün isabetli **olmadığını** düşünmekteyiz. Belgede sahtecilik suçları dolayısıyla bir hak veya menfaat ihlal edilmiş ya da tehlikeye uğratılmış olabilir; ancak bu husus sahteciliğin unsur olduğu başka suçlarla zaten korunmaya alınmış olabilir. Örneğin, belgede sahtecilik suçu işlenmek suretiyle belgenin ilişkin olduğu menfaat hususunda bir kişi zarara uğratarak yarar sağlanmış olabilir. Bu durumda, belgenin ilişkin olduğu menfaat dolandırıcılık suçuyla (TCK m. 157) korunmaktadır. Bir şirkette çalışan muhasebe işlerinden sorumlu müdür (ticari mümessil), muhasebe kayıtlarında sahtecilik yapmak suretiyle şirket malvarlığını zarara uğratarak yarar sağlamış olabilir. Bu

⁸⁹ Aynı şekilde ÜNVER (2003: 78), belgede sahtecilik suçlarıyla korunan hukuki değer temelinde **“hukuksal işleyişin güvenliği”** olduğunu belirtmiştir.

⁹⁰ ÜNVER, 2003, s. 45; ÖZGENÇ, 2018, s. 172; ARTUK, M. E., GÖKCEN, A., ALŞAHİN, M. E., ÇAKIR, K. (2017a). **Ceza Hukuku Genel Hükümler** (Onbirinci Baskı). Türkiye: Adalet Yayınevi, s. 308; ÖZBEK, DOĞAN, BACAĞIZ, TEPE, 2017a, s. 212; SOYASLAN, D. (2016a). **Ceza Hukuku Genel Hükümler** (Yedinci Baskı). Türkiye: Yetkin Yayınları, s. 236; TOROSLU, N. (1970). **Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu** (Birinci Baskı). Türkiye: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s. 85;

örnekte ise, şirket malvarlığı güveni kötüye kullanma suçuyla (TCK m. 155) korunmaktadır. Keza, çocuğun soybağına ilişkin belgelerde yapılan sahtecilik durumunda, aile düzeniyle birlikte çocuğun ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkı ihlal edilmiş olacaktır⁹¹. Ancak söz konusu hak, TCK'nın 231. maddesinde düzenlenen çocuğun soybağını değiştirme suçuyla zaten korunmaktadır.

Belgenin ilişkin olduğu hak veya menfaatin TCK'da veya ceza içeren diğer kanunlarda herhangi bir suç ile korunmadığı hâller açısından bu hak veya menfaatlerin belgede sahtecilik suçlarıyla korunduğu ileri sürülebilir. Fakat, şunu önemle belirtmemiz gerekir ki, belgede sahtecilik suçlarının kanuni tanımları dikkate alındığında, 765 sayılı TCK'dan farklı olarak, suçun oluşumu bakımından herhangi bir zararın veya tehlikenin **aranmadığı** görülecektir. Başka bir anlatımla, belgede sahtecilik suçlarının oluşabilmesi için suç tanımlarında öngörülen fiillerin işlenmesi yeterli olup, herhangi bir zarar veya zarar tehlikesinin ortaya çıkması gerekli değildir. Dolayısıyla, belgede sahtecilik suçlarının konusunu teşkil eden belge bir hak veya menfaatle ilişkili olsun ya da olmasın, suçun oluşabilmesi için sadece suç tanımlarında belirtilen seçimlik hareketlerden birinin icra edilmesi yeterli olup, ayrıca genel veya özel bir zararın veya zarar tehlikesinin meydana gelip gelmediği araştırılmaz. Ayrıca şu hususu da önemle hatırlatmak isteriz ki, bir suçtan bahsedilebilmesi için o suçla korunan hukuki değer veya değerlerin ihlal edilmesi şarttır⁹². Belgede sahtecilik suçlarıyla kamu güveninin yanı sıra, belgenin ilişkin olduğu hak veya menfaatlerin de korunduğu görüşü esas alınırsa, suç tanımında yer alan fiilin işlenmesine rağmen belgeye ilişkin hak veya menfaatin herhangi bir surette ihlal edilmediği ihtimalinde suçun oluştuğunu kabul etmek mümkün olmayacaktır. Bu ise, belgede sahtecilik suçlarının ihdas edilme amacına aykırı bir kabul olacaktır.

2.2.1.3.Sistemik Yorum Aracıyla Belge Kavramı

Hukuk kuralının anlamı, kendini çevreleyen bağlam içinde, bu bağlamın farklı unsurları ve bunların birbiriyle ilişkisi gözetilerek aydınlatılmaya çalışılabilir⁹³. Zira farklı bölüm ve başlıklarda düzenlenmiş normlar birbirleriyle ilişkilendirilebilir, birbirlerini etkileyebilir ve ayrıca normların düzenlendikleri bağlamlar farklılık gösterebilirler⁹⁴. Kanuni düzenlemelerde ele alınacak hukuki meselelerin birbirleriyle olan bu ilişkisi, kanun koyucuyu

⁹¹ GENÇ, F. U. (2018). "Çocuğun Soybağını Değiştirme Suçu". YENİSEY, F., ÖZGENÇ, İ., SÖZÜER, A., NUHOĞLU, A., TURHAN, F. (Editörler). Dr. Dr. h.c. Silvia Tellenbach'a Armağan, s. 162-163

⁹² ÖZGENÇ, 2018, s. 170

⁹³ ODER, 2010, s. 5

⁹⁴ ODER, 2010, s. 59

kodifikasyon çalışmalarında belirli bir sistem benimsemeye sevk etmektedir. Kanunun bu genel sistemi ve tasnifi dikkate alınarak hukuk kuralının anlamının açıklığa kavuşturulması “**sistemik yorum**” aracıyla gerçekleştirilir⁹⁵. Kanunun genel sistemi içerisinde yapılan normatif bütünlük, (bölümler, kısımlar), aslında o bütünlüğün temel hukuksal yönelimleri ve koruduğu hukuki değerleridir⁹⁶. Başka bir anlatımla, kanunda düzenlenen normların düzenlenme amaçları veya koruduğu hukuki değerler, kanunun sistematiğini belirlemede göz önünde bulundurulmuş hususlardır. Nitekim, daha önce de ifade edildiği üzere, TCK’nın *Özel Hükümler* başlıklı ikinci kitabında yer alan suç tipleri, korudukları hukuki değerler dikkate alınarak kısım ve bölümlere ayrılmıştır⁹⁷. Bu nedenle, sistemik yorum yapılırken amaçsal yorumun unsurları da zorunlu olarak dikkate alınacaktır⁹⁸.

Sistemik yorum yapılırken, anlam ve kapsamı açıklığa kavuşması gereken suç tanımlarının veya suç tanımlarında yer alan unsurların hangi kısım veya bölümde yer aldığı ve bu kısım veya bölümün koruduğu hukuki değerlerin incelenmesi gerekir. Keza, sistemik yorumda, yoruma ihtiyaç duyulan suç tanımlarının veya suç tanımlarında yer alan unsurların aynı ve farklı kısım ya da bölümde yer alan suçlarla olan ilişkisinin de ortaya konulması gerekebilir.

Sistemik yorum çerçevesinde TCK’nın *Özel Hükümler* başlıklı ikinci kitabında yer alan bazı suç tanımlarının değerlendirmesini şu örnekler üzerinden yapabiliriz:

TCK m. 116’da düzenlenen *konut dokunulmazlığının ihlali* suçunun (f. 1⁹⁹) konusunu teşkil eden “konut” kavramından ne anlaşılması gerektiği hususunda TCK’da herhangi bir açıklık yoktur. Ancak bu suçun, “*kişilere karşı suçlar*” başlıklı birinci bölümün “*hürriyete karşı suçlar*” başlıklı yedinci bölümünün “*konut dokunulmazlığının ihlali*” başlıklı maddesinde düzenlendiği dikkate alındığında, bu suçla korunan hukuki değer anayasada kişi

⁹⁵ DÖNMEZER, ERMAN, 1994, s. 189; ÖZBEK, DOĞAN, BACAKSIZ, TEPE, 2017a, s. 111

⁹⁶ ODER, 2010, s. 60

⁹⁷ TCK, sırasıyla, “*Uluslararası Suçlar*”, “*Kişilere Karşı Suçlar*”, “*Topluma Karşı Suçlar*” ve “*Millete ve Devlete Karşı Suçlar ve Son Hükümler*” olmak üzere **dört kısımdan** oluşmaktadır. Birinci ve ikinci kısımlarda “**kişi hak ve özgürlüklerinin**”; üçüncü ve dördüncü kısımlarda ise geniş anlamda “**toplum düzeninin**”, dar anlamda “**kamu düzen ve güvenliğinin**”, “**hukuk devletinin**”, “**kamu sağlığı ve çevrenin**” ve “**toplum barışının**” korunduğunu anlamaktayız. “*Ceza Kanununun amacı*” başlığını taşıyan ve “*Ceza Kanununun amacı; kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemektir. Kanunda, bu amacın gerçekleştirilmesi için ceza sorumluluğunun temel esasları ile suçlar, ceza ve güvenlik tedbirlerinin türleri düzenlenmiştir*” hükmünü ihtiva eden TCK’nın 1. maddesinin gerekçesinde, bireye ilişkin bulunan hukuki değerlerin, hak ve özgürlüklerin güvence altına alındığının amaçlandığı belirtilmiştir. Bu suretle anlaşılmaktadır ki, kanun koyucu, suç tiplerinin tasnifini yaparken hukuki değerleri esas almıştır.

⁹⁸ ODER, 2010, s. 61

⁹⁹ “*Bir kimsenin konutuna, konutunun eklentilerine rızasına aykırı olarak giren veya rıza ile girdikten sonra buradan çıkmayan kişi, mağdurun şikayeti üzerine, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*”

hak ve özgürlükleri arasında sayılan “konut dokunulmazlığı” olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir bakış açısıyla, bu suç “kişilere karşı suçlar” başlıklı birinci bölümün “malvarlığına karşı suçlar” başlıklı onuncu bölümünde düzenlenmemiştir. Dolayısıyla, suçun konusunu oluşturan ve “konut” olarak adlandırılan yer üzerinde kişilerin mülkiyet veya zilyetlik hakkı (malvarlığı hakkı) değil, kişilerin bu yerlerde **yaşama hürriyeti** korunmaktadır. Bu nedenle, mesken olarak kullanılır hâlde olmayan boş binalara girilmesi konut dokunulmazlığını ihlal olarak değerlendirilmemektedir¹⁰⁰. Nitekim bu husus, konut dokunulmazlığının ihlâli suçu ile “malvarlığına karşı suçlar” bölümü altında m. 154 hükmünde düzenlenen “hakkı olmayan yere tecavüz” suçunu birbirinden ayırmaktadır. Zira mesken olarak kullanılır hâlde olmayan boş bir evin malikmiş gibi tamamen veya kısmen işgal edilmesi, konut dokunulmazlığının ihlâli suçunu değil, hakkı olmayan yere tecavüz suçunu oluşturacaktır¹⁰¹.

Bir başka örnek, *Topluma Karşı Suçlar* başlıklı üçüncü kısmının *Kamu Güvenine Karşı Suçlar* başlıklı dördüncü bölümünde düzenlenen “açığa imzanın kötüye kullanılması” suçudur¹⁰² (TCK m. 209). 765 sayılı TCK’da bu suç “Mal Aleyhinde Cürümler” başlıklı onuncu babın “Emniyeti suiistimal” başlıklı dördüncü faslı altında 509. maddede¹⁰³ düzenlenmiştir. Bu suçun 5237 sayılı TCK’daki konumu dikkate alındığında, bu suçla korunan hukuki değer “malvarlığı” değil, “kamu güveni” olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, bu suçun ilk görünüm hâli bakımından (*Belirli bir tarzda doldurulup kullanılmak*

¹⁰⁰ AKBULUT, 2017, s. 30; CENTEL, ZAFER, ÇAKMUT, 2017, s. 89; TEZCAN, ERDEM, ÖNOK, 2017, s. 526; ARTUK, GÖKCEN, ALŞAHİN, ÇAKIR, 2017b, s. 311

¹⁰¹ Yapılan açıklamalara paralel olarak, yağma suçunun “yol kesmek suretiyle ya da konutta, işyerinde veya bunların eklentilerinde” işlenmesi TCK m. 149, f. 1 bent d hükmü uyarınca nitelikli hâl olarak öngörülmüştür. Söz konusu nitelikli hâldeki “konut” kavramından “mesken olarak kullanılır durumda olan yerlerin”; “işyeri” kavramından ise “açık bir rızaya gerek duyulmaksızın girilmesi mutad olan yerler dışında kalan işyerlerinin” anlaşılması gerekmektedir. Zira Zira 18.06.2014 tarihli ve 6545 sayılı Kanunla nitelikli yağma hâllerine eklenen “yol kesmek suretiyle ya da konutta, işyerinde veya bunların eklentilerinde” hükmüyle “**kişi hürriyeti**” korunmak istenmiştir. Başka bir ifadeyle, söz konusu nitelikli hâl, yağma suçunun kişiyi hürriyetinden yoksun bırakarak (yol kesmek) veya konut dokunulmazlığını ihlal etmek (konutta, işyerinde veya bunların eklentilerinde) suretiyle işlenmesi durumlarında uygulama alanı bulacaktır.

¹⁰² **Açığa imzanın kötüye kullanılması**

Madde 209

(1) *Belirli bir tarzda doldurulup kullanılmak üzere kendisine teslim olunan imzalı ve kısmen veya tamamen boş bir kağıdı, verilme nedeninden farklı bir şekilde dolduran kişi, şikâyet üzerine, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*

(2) *İmzalı ve kısmen veya tamamen boş bir kağıdı hukuka aykırı olarak ele geçirip veya elde bulundurup da hukuki sonuç doğuracak şekilde dolduran kişi, belgede sahtecilik hükümlerine göre cezalandırılır.*

¹⁰³

(1) *Bir kimse iade veya muayyen bir suretle istimal etmek üzere kendisine tevdi olunan imzalı ve yazısız bir kâğıda imza sahibinin mazarratına olarak hukukça hükmü haiz bir muamele yazar veyahut yazdırırsa mutazarrır olan kimsenin şikâyeti üzerine üç aydan üç seneye kadar hapse ve yüz elli liradan aşağı olmamak üzere ağır cezayı naktiye mahkûm olur.*

(2) *Eğer bu imzalı ve yazısız kâğıd esasen kendisine tevdi ve teslim olunmayıpta bir takrip ele geçirerek birinci fıkradaki cürmü işlemiş ise altıncı babın üçüncü ve dördüncü fasullarında beyan olunan ahkâma göre ceza tertip olunur.*

üzere kendisine teslim olunan imzalı ve kısmen veya tamamen boş bir kâğıdı, verilme nedeninden farklı bir şekilde doldurma - Bir kimse iade veya muayyen bir suretle istimal etmek üzere kendisine tevdi olunan imzalı ve yazısız bir kâğıda imza sahibinin mazarratına olarak hukukça hükmü haiz bir muamele yazar veyahut yazdırma), suçun oluşabilmesi için herhangi bir şekilde malvarlığı hakkının ihlal edilmesine gerek yoktur. Dolayısıyla, bu suçun 765 sayılı TCK'ya nazaran 5237 sayılı TCK'daki konumu dikkate alındığında, suçla korunan hukuki değer sadece "kamu güveni" olduğu ve suç tanımında öngörülen fiilin herhangi bir zarar veya zarar tehlikesine sebebiyet vermesinin aranmayacağı kabul edilmelidir.

Belgede sahtecilik suçları ise, TCK'nın *Özel Hükümler* başlıklı ikinci kitabının *Topluma Karşı Suçlar* başlıklı üçüncü kısmının *Kamu Güvenine Karşı Suçlar* başlıklı dördüncü bölümü altında (m. 197 ilâ m. 212) düzenlenmiştir. Bu bölüm altında, "para", "paraya eşit sayılan değerler"¹⁰⁴, "kıymetli damgalar"¹⁰⁵, "para ve kıymetli damgaları yapmaya yarayan araçlar", "mühür"¹⁰⁶ ve "belge" olarak adlandırılan nesnelere hukuk düzeni içerisindeki işleyişlerine engel teşkil edecek "sahtecilik", "ortadan kaldırma", "bozma", "gizleme" ve "amaca aykırı kullanma" fiilleri suç olarak kabul edilmiştir.

Anlaşılmaktadır ki, hukuk düzeninin kendisine hüküm ve sonuç bağladığı bu nesnelere hukuk güvenliği içerisinde ve hukuk düzeninin öngördüğü esaslara uygun bir şekilde tedavülü sağlanmaya çalışılmıştır. *Kamu Güvenine Karşı Suçlar* başlıklı dördüncü bölümü altında yer alan suçların konularını teşkil eden bu nesnelere incelendiğinde, söz konusu varlıkların ancak hukuk düzeni tarafından değer atfedilmesiyle tanımlanabildikleri görülecektir. Başka bir anlatımla, bu nesnelere olgusal-maddesel varlıklarıyla tanımlanabilen bir özelliğe sahip olmayıp, **hukuki bir değerlendirme yapılmak suretiyle** tanımlanabilecek normatif bir özelliğe sahiptirler. Dolayısıyla bu varlıklar, ancak hukuk düzeni tarafından kendilerine hüküm ve sonuç bağlandığı takdirde ihdas edilebilmektedir. Bunların varlık sebeplerini bizzat hukuk düzeni oluşturmaktadır. Bu husus dikkate alındığında şunu belirtebiliriz ki, *Kamu Güvenine Karşı Suçlar* başlıklı dördüncü bölümü altında yer alan

¹⁰⁴ Paraya Devlet tarafından ihraç edilip de hamiline yazılı bonolar, hisse senetleri, tahviller ve kuponlar, yetkili kurumlar tarafından çıkarılmış olup da kanunen tedavül eden senetler, tahviller ve evrak ile milli ziyinet altınlar (TCK m. 198)

¹⁰⁵ Damgalı kâğıtlar, damga ve posta pulları ve muayyen bir miktar vergi veya harcın ödendiğini belgelemek amacıyla kullanılan pullar (TCK m. 199, f. 4)

¹⁰⁶ Cumhurbaşkanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı ve Başbakanlık tarafından kullanılan ile kamu kurum ve kuruluşlarınca veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca kullanılan onaylayıcı veya belgeleyici mühürler (TCK m. 202) ve kanun veya yetkili makamların emri uyarınca bir şeyin saklanması veya varlığının aynen korunmasını sağlamak için konulan mühürler (TCK m. 203)

suçlar bağlamında, kanun koyucunun doğruluğuna güvenilmesini ve inanılmasını istediği nesnelere, **hukuk düzeni nazarında değeri olan nesnelere**.

Kamu Güvenine Karşı Suçlar başlıklı dördüncü bölümü altında yer alan suçların konusu mahiyetinde olmakla birlikte hukuki kıymeti haiz bulunmayan nesnelere, bu bölümde korunmak istenen hukuki değerin kapsamında değildirler. Bu nedenle, yazılı irade beyanları olarak da tarif ettiğimiz “belge”, sadece ispat kuvvetini haiz olması ve aleniye elverişli olarak meydana gelmesi sebebiyle değil, bunlarla birlikte hukuki kıymete sahip olması sebebiyle belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturmaktadır. “Belge” olarak adlandırılan nesnenin belgede sahtecilik suçlarıyla koruma altına alınmasının sebebi, onun sadece ispat vasıtası olma özelliğinden ileri gelmemektedir. Bu suretle, **belgede sahtecilik suçlarının konusu olan “belge” kavramı ile usul (muhakeme) hukukunda delil vasıtası olan “belge” kavramı birbirinden ayrılmaktadır**. Ceza hukukunda, hukuki kıymetten yoksun olan ancak delil vasıtası olarak kabul edilebilen “yazılı belgeler” ancak TCK’nın 281. maddesinde düzenlenen “Suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme¹⁰⁷” ve 284. maddesinde hüküm altına alınan “Tutuklu, hükümlü veya suç delillerini bildirmeme¹⁰⁸” suçlarının konusunu teşkil edebilir. Zira gerek işlenmiş bir suçun delili olan belgenin gerçeğe uygun olması gerekse bunun yetkili makamlarca elde edilmesi, *Kamu Güvenine Karşı Suçlar* başlıklı dördüncü bölümünde yer alan suçlarla korunan “kamu güvenini” sağlamak amacıyla değil, ceza muhakemesinin amacını teşkil eden “**maddi gerçeğin ortaya çıkmasını ve bu suretle adil bir yargıya varılmasını**” temin etmek amacıyla öngörülmüştür.

¹⁰⁷ Suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme

Madde 281

(1) Gerçeğin meydana çıkmasını engellemek amacıyla, bir suçun delillerini yok eden, silen, gizleyen, değiştiren veya bozan kişi, altı aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Kendi işlediği veya işlenişine iştirak ettiği suçla ilgili olarak kişiye bu fıkra hükmüne göre ceza verilmez.

(2) Bu suçun kamu görevlisi tarafından göreviyle bağlantılı olarak işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(3) İlişkin olduğu suç nedeniyle hüküm verilmeden önce gizlenen delilleri mahkemeye teslim eden kişi hakkında bu maddede tanımlanan suç nedeniyle verilecek cezanın beşte dördü indirilir.

¹⁰⁸ Tutuklu, hükümlü veya suç delillerini bildirmeme

Madde 284

(1) Hakkında tutuklama kararı verilmiş olan veya hükümlü bir kişinin bulunduğu yeri bildiği halde yetkili makamlara bildirmeyen kimse, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) İşlenmiş olan bir suçla ilişkin delil ve eserlerin başkaları tarafından saklandığı yeri bildiği halde yetkili makamlara bildirmeyen kimse, yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.

(3) Bu suçların kamu görevlisi tarafından göreviyle bağlantılı olarak işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(4) Bu suçların üstsoy, altsoy, eş veya kardeş tarafından işlenmesi halinde, cezaya hükmolunmaz.

Kamu Güvenine Karşı Suçlar başlıklı dördüncü bölümde yer alan suçların konularını teşkil eden nesnelere mahiyetleri ve işlevleri irdelendiğinde; bu nesnelere, belirli hukuki işlemlerin yerine getirilmesine veya yapılmış olan hukuki işlemlerin durumlarının tespit edilmesine aracı kılınan **mücessem (cisim durumunda olan, somut olan) varlıklar** olduğunu anlamaktayız. Bunlardan para (m. 197, f. 1), paraya eşit sayılan değerler (m. 198), kıymetli damgalar (m. 199, f. 4) ve (resmî) mühürlerin (m. 202) mücessem hâlde bulunmalarının sebebi, ilişkin oldukları hukuki münasebetlerin yerine getirilmesi zımında **tedavüllerinin sağlanmaya çalışılmasıdır**. TCK m. 203'te öngörülen “mühür bozma” suçunun konusunu oluşturan mühürlerin tecessüm etmiş bir nesne olması ise, kanun veya yetkili makamların emri uyarınca bir şeyin saklanmasını veya varlığının aynen korunmasını sağlamak için yapılan idarî işlemlerin **aleniyetini sağlamak** amacına hizmet etmektedir. Gerçekten, tedavül gücü bulunmayan veya aleniyete elverişli olmayan nesnelere “sahtecilik”, “ortadan kaldırma”, “bozma”, “gizleme” ve “amaca aykırı kullanma” fiillerine maruz kalması, toplum nazarında hukuk düzeninin işleyişine olan güven açısından herhangi tehlike yaratmayacaktır. Bu bakımdan, “belge”nin de toplum nazarında hukuk düzeninin işleyişine olan güven açısından tehlike oluşturmaya elverişli olacak şekilde ispat kuvvetini haiz bulunması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle, geçmişte gerçekleşmiş bir olay veya durumu ispat etme özelliğinden mahrum herhangi bir nesnenin “belge” olması mümkün değildir.

2.2.1.4.Genetik Yorum Aracıyla Belge Kavramı

Yorum, bir pozitif hukuk metni olan kanunun anlam ve kapsamını belirlemek amacıyla kanun koyucunun gerçek iradesinin ne olduğunu anlamak için yapılan bir fikrî faaliyet olduğundan¹⁰⁹, ilgili kanun hükmü yorumlanırken onun yürürlüğe girene kadar geçirdiği aşamaların da göz önünde bulundurulması kaçınılmazdır¹¹⁰. Bir kanun hükmünün ihdas edilme sürecinde ortaya konulan teklif, tasarı, komisyon raporları, gerekçeler ve Meclis görüşme tutanakları incelenmek suretiyle kanun koyucunun iradesini araştırma faaliyetine “**genetik yorum**”¹¹¹ veya “**tarihsel yorum**”¹¹² adı verilmektedir. Genetik veya tarihsel yorum aracılığıyla, TCK'nın hazırlık sürecindeki gelişmeler dikkate alınarak, belgede sahtecilik suçlarının konusu bağlamında “belge”den ne anlaşılması gerektiği açıklığa kavuşturulmaya çalışılacaktır.

¹⁰⁹ ÖZGENÇ, 2018, s. 130

¹¹⁰ AKBULUT, 2017, s. 30

¹¹¹ ODER, 2010, s. 81

¹¹² ARTUK, GÖKCEN, ALŞAHİN, ÇAKIR, 2017a, s. 117; AKBULUT, 2017, s. 30; ÖZBEK, DOĞAN, BACAKSIZ, TEPE, 2017a, s. 111

Ceza hukukundaki yeni gelişmelere yer vermek amacıyla, 765 sayılı TCK'nın yerine yeni bir Türk ceza kanununun hazırlanmasına matuf olarak 22.09.1984 tarihli ve 18523 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Temel Kanunlarda Çalışmalar Yapmak Üzere Kurulacak Komisyonların Kuruluş ve Çalışma Usullerine İlişkin Yönetmelik" gereğince, Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer'in Başkanlığında 14.01.1985 tarihinden itibaren çeşitli yargı organlarının mensupları, avukatlar, öğretim üyeleri ve Adalet Bakanlığı mensuplarının katılımıyla üç komisyon görevlendirilmiştir:

- 1) 1989 Türk Ceza Kanunu Tasarısını hazırlayan ve 14.01.1985 tarihinde kurulan Komisyon
- 2) 1997 Türk Ceza Kanunu Tasarısını hazırlayan ve 06.06.1996 tarihinde kurulan Komisyon
- 3) 2001 Türk Ceza Kanunu Tasarısını hazırlayan ve 21.12.1999 tarihinde kurulan Komisyon

1989 Türk Ceza Kanunu Tasarısındaki bazı hükümler, 21.11.1990 tarihli ve 3679 sayılı Kanunla 765 sayılı TCK'ya nakledilmek suretiyle kanunlaşmıştır. İkinci Komisyon, 1989 Tasarısını yeniden gözden geçirmiş ve 1997 Tasarısını hazırlayarak TBMM'ye sevk etmiştir. Ancak 1999 yılında seçimlerin yenilenmesi üzerine, 1997 Tasarısının yeniden incelenip değerlendirilmesi istenmiş ve üçüncü Komisyon tarafından 2001 Türk Ceza Kanunu Tasarısı (Hükümet Tasarısı) hazırlanarak Adalet Bakanlığına sunulmuştur. Bakanlar Kurulu tarafından 14.04.2003 tarihinde kabul edilen Tasarı 12.05.2003 tarih ve B.02.0.KKG.0.10/101-540/2902 sayılı yazısı ile TBMM Başkanlığına gönderilmiştir. Bilahare, TBMM Adalet Komisyonuna havale edilen Tasarı, maddelerin ayrıntılı bir biçimde incelenerek gerekli değişik ve düzenlemelerin yapılması amacıyla oluşturulan ve Milletvekili Hakkı KÖYLÜ'nün başkanlığını yaptığı Alt Komisyona havale edilmiştir. Alt Komisyon çalışmaları neticesinde Tasarı maddelerinde redaksiyon işlemleri yapılmış; nihayetinde yürürlükte bulunan TCK'ya esas teşkil eden yeni Türk Ceza Kanunu Tasarısı (5237 Tasarısı) hazırlanmıştır.

Hükümet Tasarısında, belgede sahtecilik suçları, ikinci kitabın "*Topluma Karşı Suçlar*" başlığını taşıyan ikinci kısmın "*Kamu Güvenine Karşı Suçlar*" başlığını taşıyan üçüncü bölümü altında m. 279 ilâ m. 290 hükümlerinde düzenlenmiştir¹¹³. Tasarının genel

¹¹³ 279. maddede "*Resmî belgelerin aslında memur tarafından sahtecilik yapılması*" suçu, 280. maddede "*Resmî belgelerin özet ve suretlerinde sahtecilik*" suçu, 281. maddede "*Memur olmayanın resmî belgelerde*

gereğesinde, “Üç ayrı kısım içinde (sırasıyla Kişilere Karşı Suçlar, Topluma Karşı Suçlar ve Millete, Devlete ve Kamusal Barışa Karşı Suçlar ve Son Hükümler) yer alan bölümlerin maddelerinde, **korunmak istenen hukuki yarar göz önünde bulundurulmak suretiyle sıralama yapılmış** ve böylece aynı hak ve yararı ihlâl eden suçlar aynı bir bölüm içerisinde toplanmıştır” şeklindeki ifadelerinden anlaşılacağı üzere, Tasarıda belgede sahtecilik suçlarıyla genel anlamda toplum düzeninin, dar anlamda ise kamu güveninin korunduğu kabul edilmiştir. Ayrıca, genel gerekçede “Bu tasnif kanunun uygulanmasında, yorumda kolaylık sağlayacak ve hukukçu olmayanlar için ilgili hükümleri bulmak kolaylaşacaktır” denilerek, suçla korunan hukuki değer ile kanun sistematığının, bir kanun hükmünün yorumlanmasında araç oldukları vurgulanmıştır.

765 sayılı TCK’dan farklı olarak, Hükümet Tasarısında belgede sahtecilik suçlarının konusu bakımından nispeten kavram yeknesaklığı öngörülmüş ve sadece “belge” ile “vesika” kavramları kullanılmıştır. Bununla birlikte, sadece m. 289’da “vesika” kavramına yer verilen “**Kimlik belgesi gibi bazı vesikalarda sahtecilik**” başlıklı suç tanımı incelendiğinde, “vesika” ile “belge” kavramlarının aynı anlamda kullanıldığı anlaşılmaktadır. İlgili madde hükümlerine ve gerekçelerine bakıldığında, belgenin tanımına dair herhangi bir açıklama yapılmadığını görmekteyiz. Ancak, “Resmî belgelerin aslında memur tarafından sahtecilik yapılması” başlıklı 279. maddenin gerekçesinde, “**Maddede, “belge”, “varaka”; “belgeler” ise “evrak” karşılığı olarak kullan(ıl)mıştır**” ifadesine yer verilerek, belgede sahtecilik suçlarının konusu bakımından 765 sayılı TCK hükümlerinden herhangi bir farklılığın bulunmadığına işaret edilmiştir.

5237 Tasarısı üzerinde yapılan Meclis görüşmelerine bakıldığında; o dönemde belgede sahtecilik suçlarının temyiz incelemelerine bakan Yargıtay 6. CD üyesi ve 5237 Tasarısını hazırlayan Komisyon üyesi Keskin KAYLAN, “Gerek resmi belgede gerek özel belgede, sahte belgenin düzenlenmesi, özel belgede, ayrıca bunun kullanılmasıyla, **kamunun o**

sahteciliği” suçu, 282. maddede “**Resmî belgelerin düzenlenmesinde yalan beyan**” suçu, 283. maddede m. 279 ilâ m. 282’de düzenlenen suçların konusunu teşkil eden resmî belgelerin sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olması hâline ilişkin cezada artırım öngören “**Ortak ağırlatıcı neden**”, 284. maddede “**Özel belgelerde sahtecilik**” suçu, 285. maddede “**Açığa imzanın kötüye kullanılması**” suçu, 286. maddede resmî belge niteliğinde sayılacak belgeleri konu alan “**Resmî belgelere eşit sayılma**”, 287. maddede “**Sahte belgenin kullanılması**” suçu, 288. maddede “**Sağlık raporlarında sahtecilik**” suçu, 289. maddede “**Kimlik belgesi gibi bazı vesikalarda sahtecilik**”, 290. maddede ise *Kamu Güvenine Karşı Suçlar* bölümünde yer alan suçların gerçek bir olayın ispat vasıtasını elde etmek için işlenmesinden dolayı cezada indirim öngören “**Ortak hafifletici neden**” düzenlenmiştir. Anlaşılacağı üzere, Hükümet Tasarısında, 765 sayılı TCK’nın belgede sahtecilik suçlarına ilişkin hükümlerinde mevcut olan tafsilatlı sistem korunmaya çalışılmış; resmî belgenin özet ve suret olup olmamasına, kimlik belgesi ve buna benzer belgeler niteliğinde bulunup bulunmaması veya özel belge niteliğindeki sağlık raporu olup olmasına göre suç tiplerini bağımsız olarak düzenleme yoluna gidilmiştir.

belgelerde görmek istediği güvenin bozulduğu, sahtecilik suçlarında kamu güveninin her zaman ve mutlaka bozulacağı” ve *“O nedenle, ayrıca bireyin bir zararının doğması suçun oluşması bakımından gerekli değildir; ama, ona katılabilir, genel olarak da katılmaktadır”* söylemlerinde bulunarak, belgede sahtecilik suçlarıyla korunan hukuki değer, *“toplumda belgelerin doğruluğuna olan güven”* veya kısaca *“kamu güveni”* olduğunu belirtmiştir. KAYLAN’a göre, *“kamunun güveni, bireyin toplumda aldatılmama hakkıdır.”* Keza, 5237 Tasarısının redaksiyon görevini yerine getirmiş olan Prof. Dr. İzzet ÖZGENÇ, belgede sahtecilik suçları hususunda, *“Bir özel belgenin düzenlenmiş olması ve kullanılmış olması halinde, her zaman ortaya çıkmayabilir; ama, zararın ortaya çıkabileceği durumlar olabilir. Mutlaka zararın ortaya çıkması gerekmiyor. Belge düzenlenmesinin zarar koşuluna bağlı olarak cezalandırılması, ceza adalet ilkesiyle bağdaşmıyor. Burada, bizim güttü(ğü)müz amaç, düzenlenmiş olan belgelere kamunun güvenini tesis etmektir, güven beslemesini sağlamaktır. Bizim burada, ceza yaptırımına altına aldığımız asıl nokta, kamunun güvenini sarsacak tutum ve davranışların ceza yaptırımına altına alınmasıdır”* şeklinde ileri sürdüğü görüşleriyle, belgede sahtecilik suçlarıyla *“belgelerin doğruluğu hususunda kamuda güven ortamının sağlanmasının”*; kısaca *“kamu güveninin”* koruma altına alındığını kabul etmiştir.

Meclis görüşmelerinde, 5237 Tasarısında *“resmî belge”* üzerinden belgenin tanımının yapılmadığı, dönemin Yargıtay 1. CD üyesi Osman ŞİRİN tarafından eleştiri konusu edilmiştir. Buna mukabil, KAYLAN, *“Belgenin tanımı, resmi belgenin tanımı, resmi belgeye o özellikleri veren öğelerin her bir resmi belgede farklı olduğu kanısındayım. Tek ölçü koyabilirsiniz, kamu görevlisinin veya hukuken yetkili kılınanın düzenlediği belge, resmi belgedir dersiniz; ama, bu tanım yarın uygulamada dar gelir. Ölçü hiç değişmez, o belgeyi, görevinin normal fonksiyonu gereği düzenleyen kişinin düzenlediği belge, resmi belgedir. Yani, ikinci fıkraya girer. Görevinin normal fonksiyonu dışında bir memur, bir kamu görevlisi düzenlerse, üçüncü kişi gibidir, birinci fıkraya girer. O bakımdan, tanımlamamanın, öğretinin bu konudaki geniş olanaklarını – ki, uygulamanın getirdiği çok güzel düzenlemeler vardır- ona bırakmanın, uygulayıcıyı daraltıcı değil, rahatlatıcı olacağını ve doğruya varmada kolaylık sağlayıcı düşünüyorum”* şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Keza, KAYLAN, gerek 765 sayılı TCK’da gerekse Hükümet Tasarısında resmî belgelerin nitelikleri dikkate alınarak yapılan kazuistik düzenlemeleri eleştiri zımında belirtmiş olduğu görüşler arasında, *“Bütün kamu görevlisinin, hukuken yetkili kılınanın düzenlediği belge, resmi belgedir”* söyleminde bulunmuştur. KAYLAN’ın bu görüşleri dikkate alındığında; belgede sahtecilik suçlarını düzenleyen madde metinlerinde *“belge”* tanımının bilinçli olarak

yapılmadığı, bu hususun öğreti ve uygulamaya bırakıldığı, görevinin gereklerine uygun olarak kamu görevlisi tarafından düzenlenen belgenin resmî belge, bunun haricinde kalan ve “belge” unsurlarını taşıyan belgenin ise özel belge olduğu tespitleri çıkarılmaktadır.

765 sayılı TCK’dan ve Hükümet Tasarısından farklı olarak, 5237 Tasarısının “*resmî belgede sahtecilik*” başlıklı madde gerekçesinde, belgenin tanımı ve unsurlarına yer verilmiştir. Madde gerekçesinde belgenin tanımı ve unsurlarına yer verilen kısım **aynen** şu şekildedir: “*Belge, eski dilimizdeki “evrak” kelimesi karşılığında kullanılmakta olup, yazılı kâğıt anlamına gelmektedir. Bu bakımdan, yazılı kâğıt niteliğinde olmayan şey, ispat kuvveti ne olursa olsun, belge niteliği taşımamaktadır.*

Kâğıt üzerindeki yazının, anlaşılabilir bir içeriğe sahip olması ve ayrıca, bir irade beyanını ihtiva etmesi gerekir.

Bu yazının belli bir kişiye veya kişilere izafe edilebilir olması gerekir. Ancak, bu kişilerin gerçekten mevcut kişiler olması gerekmez. Bu itibarla, gerçek veya hayalî belli bir kişiye izafe edilemeyen yazılı kâğıt, belge niteliği taşımaz. Kâğıt üzerindeki yazının belli bir kişiye izafe edilebilmesi için, bu kişinin ad ve soyadının kağıda eksiksiz bir şekilde yazılması ve kâğıdın bu kişi tarafından imzalanmış olması şart değildir.

Ancak, bazı belgeler (örneğin poliçe gibi kambiyo senetleri) açısından, belge üzerinde kişinin kendi el yazısı ile imzasının atılmış olması gerekir. Zira imza, ilgili kambiyo senedinin zorunlu şekil şartını (kurucu bir unsurunu) oluşturmaktadır.

Bir kişinin, düzenlediği belgeye başkasının adını yazması ve belgeyi imzalaması durumunda da bir belge vardır; ancak, bu belge sahtedir. Belge altında adı yazılan ve adına imza konulan kişi, gerçek veya hayalî bir kişi olabilir. Bunun, belgenin varlığına bir etkisi bulunmamaktadır.

Bir belgeden söz edebilmek için, kâğıt üzerindeki yazının içeriğinin hukuki bir kıymet taşıması, hukuki bir hüküm ifade etmesi, hukuki bir sonuç doğurmaya elverişli olması gerekir.

Resmî belge, bir kamu görevlisi tarafından görevi gereği olarak düzenlenen yazıyı ifade etmektedir. Bu itibarla, düzenlenen belge ile kamu görevlisinin ifa ettiği görev arasında bir irtibatın bulunması gerekir. Bu itibarla, bir kamu kurumu ile akdedilen sözleşme dolayısıyla özel hukuk hükümlerinin uygulama kabiliyetinin olması hâlinde dahi, resmî belge vardır. Çünkü sözleşme, kamu kurumu adına kamu görevlisi tarafından imzalanmaktadır.

Ayrıca belirtmelidir ki, her ne kadar, belgeden söz edilen durumlarda yazılı bir kâğıdın varlığı gerekli ise de; bazı durumlarda belgenin varlığını kabul için, yazının kâğıt üzerinde bulunması gerekmez. Bir metal levha üzerine yazı yazılması hâlinde de belgenin varlığını kabul etmek gerekir. Bu itibarla, araç plakaları da resmi belge olarak kabul edilmek gerekir.”

TCK m. 204 hükmünün gerekçesi göz önünde bulundurulduğunda, “belge”nin unsurlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Belge, kâğıt ve levha benzeri ispat gücü olan maddeler aracılığıyla tecessüm etmelidir.
- Belge, yazılı bir irade beyanını ihtiva etmelidir.
- Belge üzerindeki yazılı irade beyanı, gerçek veya hayalî belli bir kişi veya kişilere izafe edilebilir olmalıdır.
- Belge üzerindeki yazı hukuki bir kıymet taşınmalı veya en azından hukuki bir sonuç doğurmaya elverişli bulunmalıdır.

TCK’da madde başlıkları ve gerekçeleri kanun hükmüne dahil değildir¹¹⁴. Dolayısıyla gerekçenin madde metni gibi bağlayıcı olduğundan söz edilemez¹¹⁵. Bununla birlikte, gerek kanun tekliflerine ilişkin genel gerekçe (Komisyon raporları) gerekse teklif içeriğindeki madde gerekçeleri, teklif edilen kanun metninin daha iyi bir şekilde anlaşılmasına hizmet ettiklerinden, hazırlık çalışmaları kanun metninin yorumunda kullanılacak en önemli yorum araçlarından birini teşkil etmektedir. Kanun tekliflerinin **gerekçeleriyle birlikte** TBMM Başkanlığına verilme zorunluluğu (TBMM İçtüzüğü m. 74, f. 2) ile kanun tekliflerine

¹¹⁴ AY m. 176, f. 2 hükmünde, “*Madde kenar başlıkları, sadece ilgili oldukları maddelerin konusunu ve maddeler arasındaki sıralama ve bağlantıyı gösterir. Bu başlıklar, Anayasa metninden sayılmaz*” olduğu belirtilerek, AY maddelerinin kenar başlıklarının “hüküm” sayılmadığı kabul edilmiştir. Hakeza, 16.12.1944 tarihli ve 1367 sayılı TBMM kararına (yorumu) göre (Resmi Gazete tarihi ve sayısı: 04.02.1944, 5621), “... Kanunların ruhu esasen maddelerde münderiç hüküm ve ifadelerle tâyin ve tavzih edilmekte ve tatbikat da o maddeler mazmununa göre yapılmakta olduğu cihetle **kanunların sırf mahiyetlerini gösterir surette yazılan başlıkları ve alâkadarlara kolaylık temini maksadiyle dercedilen fasıl unvanlarını ve maddelerin kısaca birer hulâsası şeklinde olarak kenarlarına konulan haşiye notlarını da kanun hükümlerini aynen ihtiva ve ifade ediyor gibi telâkki etmek doğru olamayacağından ve bu şeklin kabulü halinde tatbikatta bir takım karışıklıklar vukuu melhuz bulunduğundan bunların kanun metninden sayılmalarına mahal olmadığına; Şu kadar ki , bunların kanun hükümlerine intibak etmesindeki lüzum derkâr olduğu cihetle bu hususta bir aykırılık vukua gelmemesini temin için kanunların müzakeresi esnasında başlıklar ve fasıl unvanları ile madde kenarlarındaki haşiye notlarının dahi okunmasına; Ve haşiye notlarının Umumî Heyette okunmuş olacağına göre, Resmî Gazetede aynen neşredilmesinde bir mahzur değil, **bilâkis alâkadarlara temin edeceği kolaylık bakımından faydalı olacağı cihetle bu haşiyelerin de, kanun metninden addedilmemek üzere, kanunlarla birlikte neşrinde devam edilmesine, karar verilmiştir.**” (KÖKÜSARI, İ. (2018). “Osmanlı – Türk Anayasal Tarihinde Yasama Yorumu ve Uygulaması”. **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 67(4), 817). Bununla birlikte, bazı kanunlarda **madde (kenar) başlıkları** kanun metnine dâhil edilmiştir. Örneğin 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun (TTK) “Yürürlük” başlıklı 1534. maddesinin 1. fıkrasına göre, “**Kenar başlıkları metne dâhil olan bu Kanun 1/7/2012 tarihinde yürürlüğe girer.**”**

¹¹⁵ KOCA, ÜZÜLMEZ, 2018a, s. 67; aynı yönde: ÖZGENÇ, 2018, s. 130; SOYASLAN, 2016a, s. 121

ilişkin **Komisyon raporlarının bastırılıp milletvekillerine dağıtılması** ve Genel Kurulda görüşülmesine başlandığı ilk birleşimin tutanağına eklenmesi gerekliliği (TBMM İçtüzüğü m. 42, f. 5) hususların, TBMM Genel Kurulu tarafından kanun tekliflerinin doğru bir şekilde anlaşılmasına hizmet ettiklerini düşünmekteyiz.

Nitekim, TBMM Adalet Komisyonu tarafından hazırlanan 5237 TCK tasarısına ilişkin raporda (genel gerekçede), “*Tasarıda yer alan her bir madde kapsamında madde başlığı, madde metni ve madde gerekçesine yer verilmiştir. Madde başlığı ve gerekçesi, madde metninin ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Bu husus, madde hükümlerinin yorumlanması açısından büyük bir önem taşımaktadır*” ifadelerine yer verilerek, madde gerekçesinin yorum aracı olma fonksiyonuna işaret edilmiştir. Bununla birlikte, madde gerekçelerinin kanun metinlerine bağlı olarak yapılmış kısa bir açıklama niteliğinde oldukları dikkate alındığında, gerekçede belirtilen hususlar ancak sözel ve sistematik yorumun sonuçlarını doğruladığı ya da yalnızca bu yorum yöntemleri ile ortadan kaldırılamayan kuşkuları giderdiği ölçüde değer taşır¹¹⁶. Zira doğrudan doğruya kanun metni üzerinden yapılan yorum araçlarıyla bulunan tespitlere aykırı bir gerekçenin, kanun metninin yorumunda kullanılabilmesi mümkün değildir. Keza, kanun metninin amacına aykırı olan bir gerekçenin yorum aracı olarak esas alınması kabul edilemez.

Tüm bu açıklamalar çerçevesinde, TCK m. 204 gerekçesinde “belge”nin tanımı ve unsurlarına ilişkin yapılan açıklamalar, “*sözel yorum aracıyla belge kavramı*”, “*amaçsal yorum aracıyla belge kavramı*” ve “*sistematik yorum aracıyla belge kavramı*” bahislerinde yapmış olduğumuz tespitlerle uyumlu olduğunu söylememiz mümkündür. Gerçekten de belge kavramı hakkında; **sırasıyla** sözel yorum, amaçsal yorum ve sistematik yorum araçlarıyla varmış olduğumuz şu tespitlerin TCK m. 204 gerekçesindeki açıklamalarla örtüştüğü açıktır:

- (1) Belge kavramı, sözlükteki “*bilgi vermeye ya da kanıt olarak kullanılmaya elverişli yazı, resim, fotoğraf, vb.; vesika, doküman; bir gerçeği, bir olguyu gösteren, bir savın doğruluğuna apaçık inanç veren, tanıklık eden şey*” değil; **nesnel varlığı haiz** yazılı kâğıt anlamındaki “varaka” veya yazılı kâğıt topluluğu anlamına gelen “evrak” olarak anlaşılması gerekmektedir.
- (2) Belgede sahtecilik suçları aracılığıyla, hukuki kıymeti haiz “belge” olarak adlandırılan yazılı irade açıklamalarının gerçeğe uygun (doğru) olduğuna dair toplum nazarındaki güven ve inanç korunmaya çalışılmıştır”

¹¹⁶ ODER, 2010, s. 90

(3) Belge, belirli hukuki işlemlerin yerine getirilmesine veya yapılmış olan hukuki işlemlerin durumunun tespit edilmesine aracı kılınan ve tedavül gücü bulunan mücessem varlıktır.

2.2.2. Belgenin Unsurları ve Tanımı

Yorum araçlarıyla varmış olduğumuz tespitler sonucunda, belgede sahtecilik suçlarının konu unsurunu teşkil eden “belge” kavramının unsurları şu şekildedir:

1. Yazılı irade beyanını içeren bir nesnenin varlığı
2. Yazılı irade beyanının belirli bir kişiye izafe edilmesi
3. Yazılı irade beyanının hukuki kıymeti haiz olması

Belgede sahtecilik suçlarından bahsedilebilmesi için, öncelikle yukarıdaki unsurları “**birlikte**” taşıyan bir “belge”nin varlığı gerekir. Sahtecilik fiillerinin bu unsurlardan birini dahi taşımayan bir nesne üzerinde gerçekleştirilmesi hâlinde, konu yokluğu sebebiyle belgede sahtecilik suçlarının oluştuğundan bahsetmek mümkün değildir.

Suçta ve cezada kanunilik ilkesi gereğince suçun unsurlarının tereddüde yer bırakmayacak şekilde açıklığa kavuşturulması gerektiğinden, belgede sahtecilik suçlarının konusu olan belgenin unsurlarının tafsilatlı olarak izah edilmesinde fayda bulunmaktadır.

2.2.2.1. Yazılı İrade Beyanını İçeren Bir Nesnenin Varlığı

Gerçekleşen bir olayın, karşılaşılan bir durumun veya açıklanan bir irade beyanının hakikatte vuku bulduğu, muhtelif sebeplere bağlı olarak teminat altına alınmaya çalışılabilir. Vaki olan hususların unutulma ve inkâr edilme tehlikeleri bu sebeplerin başında gelmektedir. Keza, ileriki bir zaman içerisinde, bu hususların vaki olduklarının ileri sürülmesini ve bu suretle başkaları tarafından bilinmesini mümkün kılmak veya en azından kolaylaştırmak da bu sebeplerin arasında yer almaktadır. Vuku bulan bir hususun teminat altına alınması, başka bir deyişle, vaki olan şeylerin ispatı, vakıanın gerçekleştiğine dair şahit tutulması ya da ses, görüntü veya yazı ile kayıt altına alınması yollarıyla temin edilebilir.

Hukuk düzenimizde kendisine hüküm ve sonuç bağlanan irade beyanlarının **yazılı olarak kayıt altına alınması** gerek hukuki işlemlerin geçerliliğini sağlamak gerekse hukuki işlemlere ispat gücü kazandırmak yönlerinden bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim bazı hukuki işlemlerin¹¹⁷ geçerli olarak hüküm ve sonuç doğurabilmeleri onların

¹¹⁷ Alacağın devri sözleşmesi (TBK m. 184, f. 1), taşınmazın devrine ilişkin sözleşmeler (TBK m. 237), taksitle satış sözleşmesi (TBK m. 253, f. 2), bağışlama sözü verilmesine ilişkin sözleşme (TBK m. 288, f. 1), yayım sözleşmesi (TBK m. 488), taşınmazlara ilişkin simsarlık sözleşmesi (TBK m. 520, f. 3), kefalet sözleşmesi (TBK

yazılı olarak düzenlenmesine bağlı kılınmıştır. Bununla birlikte, kanunda geçerliliği şekle bağlanmamış bir sözleşmenin geçerliliği taraflarca “yazılı şekle” bağlanabilir (TBK m. 17). Keza, bütün kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılacak resmî yazışmaların yazılı şekilde yerine getirilmesi gerekir (Resmî Yazışmalarda Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik). Öte yandan, miktar veya değerleri ikibinbeşyüz Türk Lirasını geçen hukuki işlemlerin ispatı, kural olarak, senet ile (yazılı belge) ispat olunabilir (HMK m. 200). Ayrıca, “*senede bağlı her çeşit iddiaya karşı ileri sürülen ve senedin hüküm ve kuvvetini ortadan kaldıracak veya azaltacak nitelikte bulunan hukuki işlemler ikibinbeşyüz Türk Lirasından az bir miktara ait olsa bile*” senetle ispat olunması gerekir (HMK m. 201).

Mevzuat hükümleri dikkate alındığında, hukuki işlemlerin kurucu unsurlarından birini teşkil eden irade beyanlarının “yazılı” şekilde kayıt altına alınması, diğer kayıt alma şekillerine tercih edildiği anlaşılmaktadır¹¹⁸. Başka bir ifadeyle, hukuki işlemler bağlamında hukuken koruma altına alınan kayıt alma usulü “yazılılık”tır. Dolayısıyla, hukuki işlemleri oluşturmak üzere yazılı şekilde tecessüm eden irade beyanlarının doğru olduklarına olan güvenin korunması, hukuk düzeninin işleyişi bakımından önem arz etmektedir. Zira hukuki işlemleri oluşturacak yazılı irade beyanlarının gerçeğe uygun oldukları hususunda hâsıl olacak bir **güvensizlik ortamı**, muhtelif sebeplerle hukuki işlemlerin yazılı şekilde yapılmasını koruyan hukuk kurallarını da işlevsiz hâle getirecektir. Bu nedenle, hukuki işlemlerin güven ortamı oluşturacak şekilde “yazılı” olarak kayıt altına alınması (belgelenmesi), hukuk düzeninin işleyişi bakımından ayrıca korunmaya ihtiyaç duyulan bir husustur.

Nitekim, hukuk düzeni tarafından kendisine hüküm ve sonuç bağlanan **irade beyanlarının** doğruluğuna olan güven ve inanç, onların “**belge**” ile tecessüm etmeleri hâlinde

m. 583), ömür boyu gelir sözleşmesi (TBK m. 608), ölünceye kadar bakma sözleşmesi (TBK m. 612, f. 2), kambiyo senetleri (TTK m. 671, m. 776, m. 780)

¹¹⁸ Birtakım hukuki işlemlerin yazılı şekilde yapılması dinî yükümlülük olarak da karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Kur’an’ın en uzun ayeti de olan Bakara suresinin 282. ayetinde bu husus şu şekilde belirtilmiştir: “*Ey iman edenler! **Belli bir süre için birbirinize borçlandığınız zaman bunu yazın. Aranızda bir yazıcı adaletle yazsın. Yazıcı, Allah’ın kendisine öğrettiği şekilde yazmaktan kaçınmasın, (her şeyi olduğu gibi dosdoğru) yazsın. Üzerinde hak olan (borçlu) da yazdırsın ve Rabbi olan Allah’tan korkup sakınsın da borçtan hiçbir şeyi eksik etmesin (hepsini tam yazdırsın). Eğer borçlu, akli ermeyen veya zayıf bir kimse ise, ya da yazdıramıyorsa, velisi adaletle yazdırsın. (Bu işleme) şahitliklerine güvendiğiniz iki erkeği; eğer iki erkek olmazsa, bir erkek ve iki kadını şahit tutun. Bu, onlardan biri unutacak olursa, diğerinin ona hatırlatması içindir. Şahitler çağrıldıkları zaman (gelmekten) kaçınmasınlar. Az olsun, çok olsun, borcu süresine kadar yazmaktan usanmayın. Bu, Allah katında adalete daha uygun, şahitlik için daha sağlam, şüpheye düşmemeniz için daha elverişlidir. **Yalnız, aranızda hemen alıp verdiğiniz peşin ticaret olursa, onu yazmamanızdan ötürü üzerinize bir günah yoktur.** Alışveriş yaptığınız zaman da şahit tutun. Yazana da, şahide de bir zarar verilmesin. Eğer aksini yaparsanız, bu sizin için günahkârca bir davranış olur. Allah’a karşı gelmekten sakının. Allah, size öğretiyor. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.***” Ayetten anlaşılacağı üzere, “vadeli” borç ilişkilerinde bu hususun doğru ve eksiksiz bir şekilde yazılı olarak kayıt altına alınması taraflara bir yükümlülük olarak öngörülmüştür.

belgede sahtecilik suçlarıyla koruma altına alınmıştır. Bu itibarla, irade beyanlarının hakikatte vuku bulduklarının “belge” aracılığıyla teminat altına alınma işlemlerinin ceza hukukuyla korunmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle, belgede sahtecilik suçları aracılığıyla, “belge” ile ispat kuvvetine kavuşturulmuş irade beyanlarının gerçeğe uygun oldukları hususundaki güven ve inanç korunmaya çalışılmıştır. **Kanaatimizce**, ispat edilmeye konu olan şeyin irade beyanı olduğu ve ispat vasıtası olan şeyin kâğıt veya benzeri bir cisim olması gerektiği dikkate alındığında; belgede sahtecilik suçları bağlamında vuku bulan irade beyanlarının “yazı” ile kayıt altına alınmalarının konu edildiği anlaşılmaktadır. Böylelikle, güven ortamı içerisinde hukuki işlemlerin “yazılı” olarak belgelenmesi faaliyetlerinin hukuken korunma ihtiyacı ceza hukukuyla giderilmeye çalışılmıştır. Bu anlamda, belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturacak olan belge için aranan ilk unsur, içerdiği düşüncüyü **yazılı olarak** ifade etmesidir¹¹⁹. Dolayısıyla, yazılı nitelikte olmayan fotoğraf, film, resim, ses kayıtları, ayak izi, parmak izi veya kan lekesi, ispat kuvvetleri ne olursa olsun, belgede sahtecilik suçlarının konusunu teşkil edemezler¹²⁰.

Belgenin yazılı olması irade beyanın kaydedilmesi anlamına geldiğinden, yazılı olma unsuru aynı zamanda, yazının yazılabilir bir nesneyle tespit edilmesini de kapsamaktadır¹²¹. Esasında bu husus, belgenin ispat fonksiyonunu yerine getiren bir özelliktir. İspat edebilme özelliği bulunmayan bir şeyin tedavül edebilmesi ve aleniyete elverişli olabilmesi mümkün olmadığından, bunların kamu güveni bakımından herhangi bir tehlikesi olamaz. Bu nedenle, belgede sahtecilik suçlarıyla, belgenin ispat kuvvetine sahip olması da koruma altına alınmaktadır.

¹¹⁹ İTİŞGEN, 2013, s. 49; GÖKCAN, 2009, s. 96; GÖZEL, A. (2015). “Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Olarak Belge ve Elektronik Belge”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(1), s. 149; DEMİREL, H. (1956). “Türk Ceza Kanununun Evrakta Sahtekârlık Cürmü Hakkındaki Hükümlerinin Sistematik İzahı Üzerinde Bir Deneme”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(1-2), s. 31; KAYLAN, 2004, s. 164; TEKİN, 2014, s. 907; ERMAN, S. (1949). “Evrakta Sahtekarlık Suçlarında Varaka Mefhumu”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(1), s. 169; ŞAN, 2015 Haziran, s. 138; GÜNGÖR, D. (2010). **Resmî Belgelerde Sahtecilik Suçu** (Birinci Baskı). Türkiye: Yetkin Yayınları, s. 35; ERMAN, ÖZEK, 1996, s. 307; HAFIZOĞULLARI, ÖZEN, 2017b, s. 166; KOCA, ÜZÜLMEZ, 2016, s. 673; ÖZBEK, DOĞAN, BACAKSIZ, TEPE, 2017b, s. 811; SOYASLAN, 2016b, s. 496; TEZCAN, ERDEM, ÖNOK, 2017, s. 891; TOROSLU, 2018, s. 227; ÜSTÜNER, 2013, s. 12; TURHAN, 2016, s. 15;

¹²⁰ ARSLAN, BAŞTÜRK, 2013, s. 201; DOĞAN, 2010, s. 53; ERMAN, 1949, s. 170; ŞAN, 2015 Haziran, s. 138; GÖKCAN, 2018, s. 61; GÜNGÖR, 2010, s. 35; TOROSLU, 2018, s. 227; GÖKCAN, 2009, s. 96; EREM, 1985, s. 41. **Hafizoğulları ve Özen** (2017b: 167), bir olayın veya olgunun fotoğraf ile tespitinin de yazılılık kapsamında sayılması gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca, **Doğan** (2010: 53) bir tablonun (resmin), yazılı nitelik arz etmediği için sahte bir tablo yapılmasının belgede sahtecilik suçunu oluşturmayacağını kabul etmekle birlikte, tablonun altına ressamın imzasının kopyalanması hâlinde belgede sahtecilik suçunun oluşacağını ileri sürmüştür.

¹²¹ GÖKCAN, 2009, s. 96; KOCA, ÜZÜLMEZ, 2016, s. 674

TCK m. 204 gerekçesinde, “yazılı kâğıt niteliğinde olmayan şey, ispat kuvveti ne olursa olsun, belge niteliği taşımamaktadır” denilmişse de Kanunun uygulandığı dönem şartları itibarıyla, **kâğıdın** “yazının yazılabilir bir nesne üzerinde tespit edilmesi” bakımından daha yaygın ve elverişli olmasından kaynaklı olarak bu ifadeye yer verildiğini düşünmekteyiz. Nitekim aynı gerekçede, “her ne kadar, belgeden söz edilen durumlarda yazılı bir kâğıdın varlığı gerekli ise de; bazı durumlarda belgenin varlığını kabul için, yazının kâğıt üzerinde bulunması gerekmez. Bir metal levha üzerine yazı yazılması hâlinde de belgenin varlığını kabul etmek gerekir” denilmek suretiyle bu hususa işaret edilmiştir. Bu nedenle, madde gerekçesindeki “yazılı kâğıt” ibaresi dar manada anlaşılmalı, üzerine yazı yazılabilen bez, parşömen, deri ve levha gibi her türlü nesne belge olarak kabul edilmelidir¹²². Yazının yazılabilir bir nesne üzerinde tespit edilmesi bakımından önemli olan, muhtevanın üzerine yazıldığı nesnenin zamana dayanıklı olmasıdır¹²³. Nesnenin zamana dayanıklı olması, kısa bir süreyle sınırlı olmayacak şekilde cismani bütünlüğünü koruyabilmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, kısa bir süre sonra tabii şartlara bağlı olarak eriyecek kar “belge” olarak addedilemez¹²⁴. Bununla birlikte, belgenin dayanıklı olması, onun ilanihaye kalıcı olması gerektiği anlamına gelmemektedir. Belgenin doğada çözünebilen nesnelere olması veya belge ile üzerindeki yazının dış müdahaleler sonucunda yok edilebilmesinin mümkün olması, o belgenin zamana dayanıklı olmadığı anlamına gelmeyecektir.

Yazının üzerinde bulunacak nesnenin taşınabilir (menkul) özelliğe sahip bulunup bulunmaması gerektiği hususunda bir tartışma söz konusudur. Bir görüşe göre¹²⁵, belgenin elden ele nakli kabil (taşınabilir, menkul) bir nesne olması icap etmektedir. Bu nedenle, abide, mezar taşı, duvar gibi taşınmaz (gayrimenkul) nitelikteki nesnelere “belge” olarak kabul edilemez. Diğer görüş mensupları¹²⁶ ise, belgenin mutlaka kâğıt, bez veya levha gibi taşınabilir nitelikte bulunmasının şart olmadığını; diğer bütün unsurların varlığı hâlinde

¹²² ARTUK, GÖKCEN, ALŞAHİN, ÇAKIR, 2017b, s. 408; GÖKCAN, 2009, s. 97; YÜKSEKTEPE, 2018, s. 25; HAFIZOĞULLARI, ÖZEN, 2017b, s. 166; KAYLAN, 2004, s. 165; ŞAN, 2015 Haziran, s. 139; GÜNGÖR, 2010, s. 35-36; ERMAN, ÖZEK, 1996, s. 314

¹²³ GÖKCEN, 2018, s. 48

¹²⁴ GÖKCEN, 2018, s. 48; TEZCAN, ERDEM, ÖNOK, 2017, s. 893; DOĞAN, K. (2010). “Ceza Hukukunda Belge Kavramı”. **Ceza Hukuku Dergisi**, 5(14), s. 53; İTİŞGEN, 2013, s. 50; ŞAN, 2015 Haziran, s. 138

¹²⁵ DEMİREL, 1956, s. 32; GÖKCAN, 2009, s. 97; KAYLAN, 2004, s. 165; ÇİÇEK, 2007, s. 137; ERMAN, 1949, s. 174; ŞAN, 2015 Haziran, s. 139; GÖZÜBÜYÜK, A. P. (1980). **Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhi 3. Cilt** (Birinci Baskı). İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları, s. 278; ÇETİN, MALKOÇ, 1995, s. 136; YÜKSEKTEPE, M. A. (2018). **Belgede Sahtecilik Suçları** (Birinci Baskı). İstanbul: Aristo Yayınları, s. 24-25; EREM, 1985, s. 40; ERMAN, ÖZEK, 1996, s. 314; ŞENER, 2009, s. 18-19; ÜSTÜNER, 2013, s. 13; TEKİN, 2014, s. 908.

¹²⁶ EKİNCİ, A. T. (2016). *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*. Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 18-19; TOROSLU, 2018, s. 227; HAFIZOĞULLARI, ÖZEN, 2017b, s. 167; GÜNGÖR, 2010, s. 35-36; GÖKCEN, 2018, s. 50

taşınmaz nitelikteki nesnelere de “belge” kapsamında sayılabileceğini belirtmişlerdir. **Kanaatimizce**, belgede sahtecilik suçlarıyla, hukuki kıymeti haiz irade beyanını ihtiva eden “belge” adındaki mücessem varlıkların hukuk güvenliği içerisinde tedavül etmeleri amaçlanmış ve hukuk düzeninin kendisine hüküm ve sonuç bağladığı belgelerin “sahte” olarak toplum içerisinde tedavül etmeleri engellenmeye çalışılmıştır. Bu nedenlere bağlı olarak, **belgenin tedavül etmeye elverişli nitelikte bulunması gerekir**. Zira sahtecilik suçlarının bir türü olan belgede sahtecilik suçlarında korunan hukuki değer yalnızca toplumda “belgelerin” doğruluğuna olan genel güven ve inanç olup, belgenin ilişkin olduğu hak veya menfaat bu suçlarla korunmamaktadır. Başka bir anlatımla, belgede sahtecilik fiillerinin yasaklanmasının sebebi, belgenin ilişkin olduğu hak veya menfaat ihlallerini engellemek değil, belgenin doğru ve güvenilir olmadığına ilişkin kişilerde oluşacak önyargının engellenmesi ve hiçbir korku, çekinme ve kuşku duyulmadan sahte belgenin ilişkin olduğu hukuki münasebete tevessül edilmesini sekteye uğratabilecek tehlikelerin önüne geçilmesidir. Toplum içerisinde tedavül etmeye elverişli olmayan nesnelere bakımından “kamu güveninin” ihlal edilme tehlikesi bulunmayacağı dikkate alındığında, ancak **nitelikleri itibarıyla taşınabilen maddî şeyler “belge” olarak kabul edilebilir**. Suçun konusu olarak, taşınır mahiyette olan “varaka, evrak” anlamında kullanılan “belge” kavramının tercih edilmesinin altında yatan sebebin de bu husus olduğunu düşünmekteyiz. Dolayısıyla, **tedavül gücü bulunmayan taşınmaz nitelikteki nesnelere “belge” olarak kabul edilmesi mümkün değildir**.

Kanun koyucu, belgede sahtecilik suçlarının konusu bakımından hukuki kıymet taşıyan irade beyanlarının maddesel varlığı bulunan nesnelere aracılığıyla tecessüm etmesini aramıştır. Nitekim “belge”nin diğer ispat vasıtalarına üstün kılan özelliği, bir irade beyanını cisimleştirmesi ve bu suretle kalıcı hâle getirmesidir¹²⁷. Toplumda belgenin doğruluğuna güven ve inanç duymaya sevk eden sebeplerin başında, belge içeriğinin maddi varlığı olan bir şeyle sıkı bir bağlılık içinde bulunması gelmektedir¹²⁸. Dolayısıyla, bütün unsurlarıyla birlikte maddi varlığı olan bir şeyle sıkı bir bağlılık içinde olmayan bir şey belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturamaz. Bu nedenle, kredi kartları ve benzeri kart sistemleri

¹²⁷ KOCA, ÜZÜLMEZ, 2016, s. 673

¹²⁸ KOCA, ÜZÜLMEZ, 2016, s. 674

üzerindeki manyetik şerit ve çipler ile mobil telefon sim kartlarının üzerindeki çipler bizatihi belgede sahtecilik suçlarının konusunu teşkil etmezler¹²⁹.

Belge, “irade beyanı”nın yazılı olarak tecessüm etmiş hâli olduğundan, **anamlı bir düşünceyi içermeyen** yazılar “belge” olarak değerlendirilemez. Başka bir anlatımla, hiçbir anlam ifade etmeyen veya anlaşılamayan yazılar belge niteliği kazanamaz¹³⁰. Anamlı düşünce içeriği, fikrî bir faaliyetten kaynaklanacağı gibi bir olayın veya durumun tespitinden de kaynaklanabilir. Bu anlamda, bir olay veya durumun tespitini gösteren kaza tespit tutanakları veya keşif tutanakları irade beyanı sayılırlar. Bir yazının anlaşılmasından maksat, o yazının herkes tarafından değil¹³¹ ve fakat yazı sahibi dışındaki kişiler tarafından anlaşılmaya elverişli olmasıdır. Sadece yazı sahibinin anladığı yazı “belge” değildir¹³². Anamlı yazı bütünün harf, rakam veya herhangi bir sembol ile oluşturulması mümkündür¹³³. Hatta, **çözümlelenebilir olanağı bulunduğu sürece**, içeriği itibarıyla şifrelenmiş olan yazılar da belge sayılır¹³⁴. Yazının belirli bir alfabetik sistem dâhilinde yazıldığı hâllerde, “yazılılık” unsuru bakımından bu alfabenin Türk veya yabancı olmasının arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır. Belge içeriğinin hangi araçlarla yazılı hâle getirildiğinin de bir önemi bulunmamaktadır. Yazının elverişli herhangi bir vasıtayla kaydedilmesi olanaklı olup, bu vasıtanın telgraf, daktilo, baskı makinesi veya bilgisayar yazıcısı gibi mekanik veya elektronik cihazlardan olması veya el ürünü yazıya elverişli kalem, tebeşir gibi araçlardan biri olması mümkündür¹³⁵. Yazının anlaşılabilir olması yeterli olup, okunma şeklinin bir önemi yoktur¹³⁶. Belge üzerinde bulunacak yazının duyu organlarından hangisiyle algılandığının da bir önemi bulunmamaktadır. Öğretide iddia edilenin¹³⁷ aksine, yazının gözle algılanabilecek nitelikte yazılmış olması gerekli değildir¹³⁸. Bu nedenle, yazının, görme engelliler tarafından kullanılan

¹²⁹ DOĞAN, 2010, s. 52; ÖZBEK, DOĞAN, BACAŞIZ, TEPE, 2017b, s. 811; TURHAN, 2016, s. 16; ARSLAN, BAŞTÜRK, 2013, s. 201

¹³⁰ GÖKCEN, 2018, s. 52; GÖKCAN, 2009, s. 97; ÇİÇEK, 2007, s. 137; TOROSLU, 2018, s. 227

¹³¹ GÖKCEN, 2018, s. 63

¹³² SOYASLAN, 2016b, s. 497

¹³³ HAFIZOĞULLARI, ÖZEN, 2017b, s. 166; KOCA, ÜZÜLMEZ, 2016, s. 674; ŞENER, 2009, s. 18

¹³⁴ KOCA, ÜZÜLMEZ, 2016, s. 675; EKİNCİ, 2016, s. 12; SOYASLAN, 2016b, s. 496; ERMAN, ÖZEK, 1996, s. 314; EREM, 1985, s. 40; GÖKCEN, 2018, s. 55; ŞAN, 2015 Haziran, s. 138; ERMAN, 1949, s. 173; İTİŞGEN, 2013, s. 50

¹³⁵ GÖKCAN, 2009, s. 96; DOĞAN, 2010, s. 53; ERMAN, 1949, s. 171; ŞAN, 2015 Haziran, s. 138; GÖKCEN, 2018, s. 52; GÜNGÖR, 2010, s. 35; YÜKSEKTEPE, 2018, s. 25; ERMAN, ÖZEK, 1996, s. 311; KOCA, ÜZÜLMEZ, 2016, s. 674; TOROSLU, 2018, s. 227; ÜSTÜNER, 2013, s. 14

¹³⁶ ŞAN, 2015 Haziran, s. 138

¹³⁷ ARSLAN, BAŞTÜRK, 2013, s. 201; TEZCAN, ERDEM, ÖNOK, 2017, s. 891

¹³⁸ Aynı yöndeki görüşler: ÇİÇEK, 2007, s. 136; ŞAN, 2015 Haziran, s. 138; GÖKCEN, 2018, s. 52; EKİNCİ, 2016, s. 12; TURHAN, 2016, s. 16;

Braille alfabesi ile okunabilmesi için gerekli olan kabartma harflerden oluşması, bu yazının “belge” olarak kabul edilmesine engel değildir¹³⁹.

2.2.2.2.Yazılı İrade Beyanının Belirli Bir Kişiye İzafe Edilmesi

Belge, belirli bir hukuki sonucun meydana gelmesine yönelmiş irade beyanının¹⁴⁰ yazılı şekilde tecessüm etmiş hâli olduğundan, belge içeriğindeki yazıda irade beyanının yanı sıra **irade sahibinin de belli olması gerekir**. Zira irade beyanının kurucu unsurlarından birisi “beyan iradesi”dir. Beyan iradesi, “beyan sahibinin kesin olarak bağlanma, istediği hukuki ilişkinin kurulması, değiştirilmesi veya ortadan kaldırılması kararını muhataba bildirme, bunu yürürlüğe koyma iradesidir¹⁴¹.” Yazılı irade beyanlarında, irade sahibi, yazılı metnin kendisinden sâdır olduğunu veya bu metni teyit ettiğini belirtecek “beyan iradesini” belge içeriğinde açığa vurması gerekir. Belge, sadece bir beyan olgusunun değil, aynı zamanda bu beyanda bulunanın da bilinebilir olmasını gerektirir¹⁴². Beyan iradesinin belge içeriğinde açığa vurulmadığı hâllerde kişinin iradesini dış aleme aksettirme ve yürürlüğe koyma bilinci¹⁴³ bulunmadığından, irade beyanından bahsetmek mümkün olmayacaktır. Bu nedenle, belge içeriğindeki yazının (beyanın) belli bir kişiye izafe edilebilir olması (mâl edilmesi, nispet edilmesi, bağlanması) gerekmektedir.

Belgenin “*yazılı irade beyanının belli bir kişiye izafe edilebilir olma*” unsuru, öğretide¹⁴⁴ belgenin “düzenleyicisinin belli olması” veya “yazı sahibinin belli olması” gerekliliği bağlamında ele alınmaktadır. Ancak, belgenin fiilen kim tarafından düzenlendiğinin, başka bir ifadeyle, içeriğindeki yazının kim tarafından yazıldığıнын bilinmesi belgenin varlığı bakımından önemli değildir. Önemli olan, yazılı irade beyanının belirli bir kişiye izafe edilebilir olduğunun belge içeriğinden anlaşılmasıdır. Yazılı irade beyanının belirli bir kişiye izafe edilebilir olmasından maksat ise, irade beyanında bulunanın veya bu beyanı teyit edenin (onaylayanın) belirlenebilir olmasıdır¹⁴⁵. Nitekim, bu unsuru belgenin

¹³⁹ TEZCAN, ERDEM, ÖNOK (2017: 891), belgenin gözle algılanabilecek nitelikte yazılmış bir yazı içeriğini ihtiva etmesi gerektiğini savduklarından, Braille alfabesindeki kabartma harflere dokunularak okunan yazıların belge niteliğinde olmadığı fikrini benimsemektedirler.

¹⁴⁰ EREN, F. (2017). **Borçlar Hukuku Genel Hükümler** (Yirmiikinci Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları, s. 127

¹⁴¹ EREN, 2017, s. 130

¹⁴² KOCA, ÜZÜLMEZ, 2016, s. 675

¹⁴³ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, N. (2010). **Borçlar Hukuku Genel Bölüm Birinci Cilt** (Beşinci Baskı). Türkiye: Filiz Kitabevi, s. 131

¹⁴⁴ GÖZEL, 2015, s. 152; ARSLAN, BAŞTÜRK, 2013, s. 201; GÖKCAN, 2009, s. 99; DOĞAN, 2010, s. 56; TEKİN, 2014, s. 908; İTİŞGEN, 2013, s. 50; ERMAN, 1949, s. 174; ŞAN, 2015 Haziran, s. 140; GÖKCEN, 2018, s. 66; GÜNGÖR, 2010, s. 36; YÜKSEKTEPE, 2018, s. 25; ERMAN, ÖZEK, 1996, s. 315; KOCA, ÜZÜLMEZ, 2016, s. 674; SOYASLAN, 2016b, s. 497; TEZCAN, ERDEM, ÖNOK, 2017, s. 892; TOROSLU, 2018, s. 227

¹⁴⁵ KAYLAN, 2004, s. 165; GÖZÜBÜYÜK, 1980, s. 278

“düzenleyicisinin belli olması” veya “yazı sahibinin belli olması” gerekliliği bağlamında ele alan görüş sahiplerinden birçoğu¹⁴⁶ da belgenin düzenleyicisinin belli olmasından maksadın onun fiilen kim tarafından düzenlendiğinin değil, fikrî muhtevasının kime ait olduğunun bilinmesi olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla, stenograf, daktilograf, sekreter, kâtip ve sair kişiler aracılığıyla yazılan belgelerde, yazıyı yazan kişinin kim olduğunun bilinmesi değil, bu kişilere yazmaları için irade beyanında bulunan kişilerin belli olması gerekir. Yazıyı bizzat irade beyanında bulunan kişinin yazdığı hâllerde ise belge içeriğini bizzat düzenleyen kişinin belge üzerinden belli olması aranacaktır.

Bu unsurun sağlanması bakımından, yazının belli bir kişi veya kişilere ya da adına (namına, hesabına) hareket edilen bir kuruma izafe edilebilir olması yeterlidir. Bu kişi veya kurumun kesin olarak teşhis edilmesi gerekli değildir. Gerekli ve yeterli olan, belge içeriğine bakıldığında, yazının belli bir kişi veya kurum tarafından sâdır olduğu veya teyit edildiği hususunda “beyan iradesinin” bulunduğunu gösteren bir ifade veya alametin bulunabilmesidir. TCK m. 204 gerekçesinde, “*Kâğıt üzerindeki yazının belli bir kişiye izafe edilebilmesi için, bu kişinin ad ve soyadının kağıda eksiksiz bir şekilde yazılması ve kâğıdın bu kişi tarafından imzalanmış olması şart değildir*” ifadelerine yer verilerek bu hususa işaret edilmiştir. Beyan iradesinin bulunduğu, belge içeriğinde kişinin adı ve soyadına, herkes tarafından bilinen müstear (takma) adına, kişiyi teşhis edebilecek sıfatına (annen, baban, eşin vs.) ya da kurumun adına yer verilmek suretiyle tespit edilebilir. Keza, aidiyet özelliği bulunan el yazılı imza, el yazısı dışında bir araçla atılan imza, parmak izi, el ile yapılmış işaret, mühür, kurum kaşesi veya mühür gibi alametler de yazının belli bir kişi ve kuruma izafe edilebilir olduğunu sağlayan alametlerdir. Anlaşıldığı üzere, öğretilerde belirtildiğinin¹⁴⁷ aksine, yazılı irade beyanının belli bir kişiye veya kişilere izafe edilebilmesi için yazının “imzalanmış” olması zorunlu olmayıp, bu husus belge içeriğindeki her türlü ifade veya alametlerden anlaşılabilir¹⁴⁸.

Bununla birlikte, bazı yazılı hukuki işlemler bakımından beyan sahibi tarafından imza atılmış olması şart olarak öngörülmüş olabilir. Örneğin, 6098 sayılı TBK m. 14 hükmüne

¹⁴⁶ GÖZEL, 2015, s. 152; GÖKCAN, 2009, s. 99; ŞAN, 2015 Haziran, s. 140; YÜKSEKTEPE, 2018, s. 35; ARTUK, GÖKÇEN, ALŞAHİN, TEPE, 2017b, s. 418; KOCA, ÜZÜLMEZ, 2016, s. 675; SOYASLAN, 2016b, s. 497; TOROSLU, 2018, s. 228

¹⁴⁷ ARSLAN, BAŞTÜRK, 2013, s. 202; ÇİÇEK, 2007, s. 146

¹⁴⁸ DEMİREL, 1956, s. 32; GÖKCAN, 2009, s. 100; İTİŞGEN, 2013, s. 50; ERMAN, 1949, s. 175; GÖKÇEN, 2018, s. 66; GÜNGÖR, 2004, s. 39; ÇETİN, MALKOÇ, 1995, s. 132; YÜKSEKTEPE, 2018, s. 35; HAFIZOĞULLARI, ÖZEN, 2017b, s. 168; KOCA, ÜZÜLMEZ, 2016, s. 676; TEZCAN, ERDEM, ÖNOK, 2017, s. 892;

göre, “Yazılı şekilde yapılması öngörülen sözleşmelerde **borç altına girenlerin imzalarının bulunması zorunludur.**” Buna göre, gerek sözleşmenin taraflarınca belirlenerek gerekse kanunlarda öngörülerek yazılı şekilde yapılması gereken sözleşmeler, borç altına giren taraflarca TBK m. 15 ve m. 16 hükümlerinde belirtilen “imza şekillerinden” biriyle imzalanmış olması zorunludur. Keza, TTK uyarınca kambiyo senetlerinin (poliçe, bono, çek) düzenleyicileri tarafından imzalanmış olması zorunludur (m. 671, f. 1, bent h, m. 776, f. 1, bent g, m. 780, f. 1 bent f). Bunlar gibi, kanuni düzenlemeler uyarınca imzanın atılmasıyla ilgili olarak da belirli bir kural varsa, bu kurala uygun davranılmış olmalıdır¹⁴⁹. Keza, belgenin birden fazla kimse tarafından imzalanma zorunluluğu varsa, imza eksikliği durumunda “belge”nin varlığını kabul etmek mümkün olmayacaktır¹⁵⁰. Örneğin, yönetim kurulları tarafından temsil yetkisinin çift imza atılmak suretiyle kullanıldığı ticaret şirketlerinin yapacakları yazılı hukuki işlemlerde, imza yetkisini haiz iki kişiden birinin imza atmamış olması hâlinde “belge”den bahsedilemeyecektir. Keza, mahkemeler tarafından verilen karar ve hükümlerin bunlara katılan **tüm hâkimler** tarafından imzalanması gerekir (5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu “CMK” m. 232, f. 4; 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu “HMK” m. 298, f. 4; 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu “İYUK” m. 24, f. 1, bent h).

Belge içeriğindeki irade beyanının aksine, **“beyan iradesini” ortaya koyan ifade veya alametlerin, irade sahibi ile doğrudan irtibatını kuracak biçimde belgede mevcut bulunması gerektiğini düşünmekteyiz.** Belgede bulunan irade beyanının bizzat beyan sahibi tarafından yazıya alınmış olması gerekmediğinden, irade beyanını kapsayan yazının elverişli herhangi bir vasıtayla kaydedilmesi mümkündür. Bu anlamda, irade beyanının el veya mekanik-elektronik bir cihaz aracılığıyla yazıya geçirilmiş olmasının bir önemi bulunmamaktadır. Fakat, **kanaatimizce**, irade beyanını oluşturan yazının belli kişi veya kişilere izafe edilebilmesini sağlayan ifade veya alametlerin mekanik veya elektronik cihazlar aracılığıyla belgeye dercedilmiş hâlde bulunması, onlara “beyan iradesi” olma özelliği kazandırmayacaktır. Zira bir yazının belli kişi veya kişilere izafe edilebilmesi için iki şart bulunmaktadır: Birincisi, yazının sâdir olduğuna veya teyit edildiğine yönelik belli bir kişi veya kişilere izafe edildiğini gösteren ifade veya alametin (beyan iradesinin) belgede mevcut bulunmasıdır. İkincisi ise, beyan iradesini gösteren ifade veya alamet ile beyan sahibi arasında

¹⁴⁹ GÖKCAN, 2009, s. 100; İTİŞGEN, 2013, s. 50; ERMAN, ÖZEK, 1996, s. 313; GÖKCEN, 2018, s. 69

¹⁵⁰ GÖKCEN, 2018, s. 69; YÜKSEKTEPE, 2018, s. 36

doğrudan bir irtibatın kurulmasıdır. Doğrudan bir irtibatın kurulmasından maksat, beyan iradesinin araya bir vasita girmeksizin belli bir kişinin fiili sonucunda meydana getirilmesidir.

Beyan iradesi olarak dercedilen ifade veya alamete “şekli açıdan” bakıldığında; bu ifade veya alametin beyan sahibi olarak gözüken kişinin fiiliyle doğrudan meydana getirildiği hususunda belirsizlik varsa, bu ifade veya alamet her ne kadar **fikrî olarak** beyan sahibini gösterebiliyor olsa da **fiilî olarak** beyan sahibine izafe edilebilme özelliğine sahip bulunmamaktadır. Bir ifade veya alametin “beyan iradesi” olarak kabul edilebilmesi için, onun hem fikrî olarak beyan sahibini göstermesi gerekir hem de fiilî olarak beyan sahibi gözüken kişiye doğrudan izafe edilebilir olması gerekir. Örneğin, altında el yazılı olarak beyan sahibinin adı ve soyadını taşıyan metin ile bütünüyle bilgisayarda elektronik veriler aracılığıyla hazırlanan ve yine beyan sahibinin adı ve soyadını taşıyan “Word” metni (metnin çıktığı hâli) eşdeğer değildir. Her ne kadar, iki metinde yer alan kişinin adı ve soyadı beyan iradesini fikrî olarak gösterme özelliğine sahipse de elektronik veriler aracılığıyla oluşturulan Word metninde bulunan ad ve soyad ile beyan sahibi gözüken kişi arasında fiziksel bütünlük bulunmamakta; beyan sahibinin fiiliyle doğrudan bir irtibat mevcut değildir. Bu nedenle, irade beyanını oluşturan yazının belli kişi veya kişilere izafe edilebilmesini sağlayan ifade veya alametlerin mekanik veya elektronik cihazlar aracılığıyla belgeye dercedilmiş hâlde bulunması, onların “beyan iradesi” olmasına engel teşkil edecektir. **Bu husus, irade beyanında bulunan kişinin “gerçek kişi” olması durumunda geçerlidir.** İrade beyanının bir tüzel kişi adına kullanıldığı hâllerde, tüzel kişinin aidiyetini göstermek üzere mekanik veya elektronik cihazlar aracılığıyla oluşturulan ifade veya alametler “beyan iradesi” olarak kabul edilebilir. Örneğin, yazar kasa veya pos cihazlarından çıkan ve üzerinde işletme adı ve işletmeye dair bilgilerin yer aldığı fişler “belge” olarak kabul edilebilir¹⁵¹.

İrade beyanının belli bir kişi veya kuruma izafe edildiği, yazılı beyanın içeriğinden anlaşılacağı gibi, bu beyan dışında ve fakat belge üzerindeki diğer unsurlardan da anlaşılabilir. Yazının kimden sâdır olduğu veya kim tarafından teyit edildiği hususları, belge üzerindeki ifade veya alametlerden değil, belge dışında kalan vasıtalara başvurularak tespit edilebiliyorsa “belge”den bahsetmek mümkün değildir¹⁵². Zira bu hâlde, “beyan iradesi” belge içeriğine yansıtılmadığı için kişinin iradesini dış aleme aksettirme ve yürürlüğe koyma bilinci bulunmamaktadır. Bu bağlamda, “beyan iradesinin” varlığını gösteren herhangi bir ifade veya alametin bulunmadığı, salt yazılı irade beyanının bulunduğu bir nesne belgede

¹⁵¹ GÖKCEN, 2018, s. 74

¹⁵² ERMAN, 1949, s. 176; İTİŞGEN, 2013, s. 50; GÖKCEN, 2018, s. 74; ERMAN, ÖZEK, 1996, s. 319

sahtecilik suçlarının konusunu teşkil edemez. Böyle bir yazılı irade beyanı el ile yazılmış olsa ve grafolojik incelemeler sonucunda yazının kim tarafından yazıldığı tespit edilse dahi, bu husus, yazılı irade beyanının “belge” olarak kabul edilmesini temin edemez¹⁵³. Zira bu durumda, yazıyı bilfiil yazan kişi tespit edilmiş olmasına rağmen irade beyanının kime izafe edildiği hususundaki belirsizlik hâli hâlen devam etmektedir.

Yazılı irade beyanın izafe edildiği kişinin gerçekten mevcut olması gerekmez¹⁵⁴. Belge içeriğinden anlaşılan beyan sahibinin gerçek veya hayalî bir kişi olmasının bir önemi bulunmamaktadır¹⁵⁵. Bu itibarla, belge muhtevasının gerçek veya hayalî belli bir kişiye izafe edilebilir olması gerekli ve yeterlidir. Zira belge içeriğinde “beyan iradesinin” bulunduğu bir durumda, diğer şartların da varlığı hâlinde, bu belgenin hukuki kıymet taşıyan bir irade beyanını içerdiği ve bu yazılı beyanın belli bir kişiye izafe edildiği hususunda toplum nazarında bir güven hâlen devam ediyor olacaktır. Toplum oluşturulan kişilerin o belgenin doğruluğuna olan güveni, belgenin hukuk düzeni nezdinde bir değerinin bulunmasından ve içeriğindeki irade beyanının bir ispat vasıtasını oluşturmasından ileri gelmektedir. Şeklî veya zahirî olarak bir yazılı irade beyanını içeren belgenin doğruluğuna olan güven toplum nazarında her zaman mevcuttur.

2.2.2.3. Yazılı İrade Beyanının Hukuki Kıymeti Haiz Olması

Kanun koyucu, her türlü sahtekârlık fiillerini suç saymamış; belirli hukuki değerleri ihlal eden ve güven esasına dayalı toplum düzeninin devamı açısından tehlike arz edecek belli başlı sahtekârlık fiillerini suç olarak kabul etmiştir. Hiç şüphesiz ki, her türlü sahtekârlık, dürüst olmayı gerektiren davranış normlarına ve dolayısıyla ahlâka aykırılık teşkil eder¹⁵⁶. Ancak, hukukun müdahale alanı, sahtekârlık fiilinin bir başkasının hukukunu etkileyici bir sonuç icra edebileceği durumlarda başlamaktadır¹⁵⁷. Ceza hukuku yaptırımlarının “son çare” olmaları sebebiyle, hukukun müdahale alanına giren sahtekârlık fiilleri, haksızlık içeriği bakımından belli seviyeye ulaştıkları takdirde ceza hukukunun müdahale alanına dahil olmaktadır. Nitekim, daha önce de izah edildiği üzere, TCK’da veya ceza içeren diğer kanunlarda, belirli hukuki değerleri ihlal eden ve toplum düzeninin idamesi bakımından

¹⁵³ Aynı yönde: GÜNGÖR, 2004, s. 36; **aksi yönde**: DOĞAN (2010: 56), sadece el yazısından ibaret olan bir irade beyanının sahibini belirgin kılacağı belirtmektedir.

¹⁵⁴ TCK m. 204 gerekçesi.

¹⁵⁵ DEMİREL, 1956, s. 33; ERMAN, 1949, s. 175; ERMAN, ÖZEK, 1996, s. 315; TEZCAN, ERDEM, ÖNOK, 2017, s. 892

¹⁵⁶ ÖZGENÇ, 2018, s. 31; ERMAN, ÖZEK, 1996, s. 2

¹⁵⁷ ÖZGENÇ, 2018, s. 31; ERMAN, ÖZEK, 1996, s. 2

tehlike oluşturacak sahtekârlık fiilleri suç olarak düzenlenmiştir¹⁵⁸. Keza, **hukuk düzeninin işleyişine olan güvenin zedelenmemesi maksadıyla**, toplumsal ilişkiler sırasında kullanılmak üzere **hukukun koruma altına aldığı birtakım nesnelere** sahtecilik fiillerinden korunması öngörülmüştür. **Kanaatimizce**, TCK m. 204 ve m. 207 aracılığıyla sahtecilik fiillerinden korunması amaçlanan “belge” de, hukuk düzeninin işleyişine olan güvenin zedelenmemesi maksadıyla hukukun koruma altına aldığı nesnelere arasındadır. Dolayısıyla, bir nesnenin “belge” sayılabilmesi için muhtevasının yazılı irade beyanından müteşekkil olması yeterli değildir. **Sahtecilik fiillerinin konusunu teşkil eden yazılı irade beyanının belirli bir hukuki kıymeti haiz bulunması gerekir.**

Belge muhtevasının “**hukuki öneme sahip olması**” hususunda öğretide fikir birliği mevcuttur¹⁵⁹. Keza, TCK m. 204 gerekçesinde, “*Bir belgeden söz edebilmek için, kâğıt üzerindeki yazının içeriğinin hukuki bir kıymet taşıması, hukuki bir hüküm ifade etmesi, hukuki bir sonuç doğurmaya elverişli olması*” gerektiği ifade edilmiştir. Öğretide fikir birliği sağlanamayan husus, belgenin muhtevasını oluşturan yazının “hukuki öneme sahip olmasından, hukuki kıymet taşımasından, hukuki bir hüküm ifade etmesinden veya hukuki bir sonuç doğurmaya elverişli olmasından” **ne anlaşılması gerektiği** sorunudur. Bu konu hakkında ileri sürülen görüşleri şu şekilde özetleyebiliriz:

- 1- Belge içeriğindeki yazının hukuki hüküm ifade etmesinden maksat, **hukuk sahasında önemi haiz olan herhangi bir vakıayı ispat edebilmesidir**¹⁶⁰. Başka bir deyişle, yazının delilini teşkil ettiği veya edebildiği vakıanın hukuk düzeniyle ilgisi olması, hukuki bir önemi haiz bulunması, hukuk alanında bir etki meydana getirmesidir¹⁶¹.
- 2- Belge muhtevasının **hukuki bir iddiaya dayanak olmaya veya bu iddiayı çürütmeye ya da hukuken önemli bir olayı ispat etmeye elverişli bulunması** onun hukuki sonuç doğurduğu anlamına gelir¹⁶².

¹⁵⁸ ERMAN, ÖZEK, 1996, s. 3

¹⁵⁹ ARSLAN, BAŞTÜRK, 2013, s. 202; DEMİREL, 1956, s. 33; GÖKCAN, 2009, s. 97; DOĞAN, 2010, s. 55; TEKİN, 2014, s. 925; İTİŞGEN, 2013, s. 51; ERMAN, 1949, s. 176; ŞAN, 2015 Haziran, s. 139; GÖZÜBÜYÜK, 1980, s. 278; GÖKCEN, 2018, s. 62; GÜNGÖR, 2010, s. 39; ÇETİN, MALKOÇ, 1995, s. 134; YÜKSEKTEPE, 2018, s. 24; ERMAN, ÖZEK, 1996, s. 320; KOCA, ÜZÜLMEZ, 2016, s. 675; ÖZBEK, DOĞAN, BACAĞSIZ, TEPE, 2017b, s. 813; TEZCAN, ERDEM, ÖNOK, 2017, s. 892; SOYASLAN, 2016b, s. 498; TOROSLU, 2018, s. 229; ÜSTÜNER, 2013, s. 18; TURHAN, 2016, s. 19

¹⁶⁰ ERMAN, 1949, s. 184; ERMAN, ÖZEK, 1996, s. 336; GÖZÜBÜYÜK, 1980, s. 278; DEMİREL, 1956, s. 33

¹⁶¹ ERMAN, 1949, s. 180

¹⁶² YÜKSEKTEPE, 2018, s. 24

- 3- **Belgenin belirli bir düşünce veya olayın aktarımını ya da bir hukuki ilişkinin varlığı ya da yokluğunu gösterme gibi bir irade beyanını içermesi hâlinde belge muhtevasının hukuki öneme sahip olduğu kabul edilir**¹⁶³.
- 4- **Objektif olarak bir hukuki ilişkiyi ispat edebilen belgeler** hukuki sonuç doğurmaya elverişli sayılabilir¹⁶⁴.
- 5- Yalnız veya başka delillerle birlikte resmî veya özel belge tanımlarına girecek şekilde, **bir hakkın veya hukuki ilişkinin delillerinin oluşması, korunması, değiştirilmesi veya silinmesini içeren beyan** hukuki nitelik taşır¹⁶⁵.
- 6- Belgenin muhtevası **objektif olarak bir hak doğuruyor ya da bir hakkın değişmesi veya ortadan kalkmasına neden oluyor ise** hukuki sonuç doğurduğu kabul edilir¹⁶⁶.
- 7- Belgenin içeriği tahrif edilmesi hâlinde **bir zararın veya zarar tehlikesinin ortaya çıkmasına sebebiyet verebilecek nitelikte ise** hukuki öneme sahiptir¹⁶⁷.

Anlaşılabacağı üzere, **ilk beş görüşte**, belge içeriğinde bulunan yazılı irade beyanı, herhangi bir **hukuki iddia veya dava konusu vakıayı ispat edebilme gücüne sahipse**; başka bir deyişle, **hukuki bir iddia veya davada delil olabilecek nitelikte ise** hukuki kıymet taşıdığı belirtilmek istenmiştir. Bu görüşte, belge içeriğinde bulunan yazılı irade beyanı herhangi bir hukuki ihtilafın delilini oluşturuyor ve oluşturmaya elverişli ise, belge muhtevasının hukuken sonuç doğurduğu kabul edilmektedir. Söz konusu görüş sahiplerine göre, “hukuki sonuç doğurma” bakımından iki türlü belge söz konusudur: Birincisi, belli bir hukuki ilişkinin ispatını sağlamak amacıyla düzenlenen belgeler (örneğin yazılı bir satım sözleşmesi veya bono); ikincisi ise, belli bir hukuki ilişkinin ispatını sağlamak amacıyla düzenlenmeyen ancak daha sonradan hukuki bir ihtilafın ispat aracı hâline gelebilen belgeler (örneğin aşk mektubu, hakaretamize sözleri içeren bir dilekçe veya günlük). Birinci kategoride bulunan belgeler “**mahsus veya kasti belge**”; ikinci kategorideki belgeler ise “**tesadüfi belge**” olarak kategorize edilmiştir. Özetlenecek olursa, bu görüşü savunanlara

¹⁶³ GÖKCAN, 2009, s. 97; ÜSTÜNER, 2013, s. 18

¹⁶⁴ KOCA, ÜZÜLMEZ, 2016, s. 675

¹⁶⁵ GÖKÇEN, 2018, s. 64

¹⁶⁶ DOĞAN, 2010, s. 56; TEZCAN, ERDEM, ÖNOK, 2017, s. 894; ÖZBEK, DOĞAN, BACAĞIZ, TEPE, 2017b, s. 814

¹⁶⁷ TOROSLU, 2018, s. 229; ARSLAN, BAŞTÜRK, 2013, s. 202

göre, belge muhtevasının “hukuki öneme sahip olmasından” maksat, **herhangi bir hukuki ihtilafın konusunu oluşturabilecek vakıaları ispat edebilme gücüne sahip olmasıdır.** Hukuki ihtilafın konusu belge içeriğindeki irade beyanından kaynaklanabileceği gibi (yazılı satım sözleşmesi veya bono örnekleri), yazılı irade beyanından bağımsız hukuki olaylardan da kaynaklanabilir (bir boşanma davasında delil olabilen aşk mektubu örneği).

Yukarda belirtmiş olduğumuz görüşlerden **beşinci görüşte**, belgenin muhtevasında bulunan yazılı irade beyanı bizatihi herhangi bir hak ve borç ilişkisinin ispat aracı niteliğindeyse hukuki sonuç doğuracağı belirtilmiştir.

Son ve **altıncı görüşte**, belgenin muhtevası, tahrif edilmesiyle **bir zarar veya zarar tehlikesinin ortaya çıkmasına sebep olacak** belli bir hak veya menfaatlere ilişkinse hukuki öneme sahip olduğu savunulmuştur. Bu görüşü savunan **Toroslu** (2018: 214) ile **Arslan ve Baştürk**'ün (2013), belge muhtevasının “hukuki öneme sahip olması” meselesinin çözümüne yönelik belgenin ilişkin olduğu hak veya menfaatlere işaret etmelerinin altında yatan sebebin, belgede sahtecilik suçlarıyla korunan hukuki değer hakkında ileri sürdükleri görüşlerinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Zira söz konusu yazarlara göre, belgede sahtecilik suçlarıyla kamu güveninin yanı sıra belgenin ilişkin olduğu hak veya menfaatler de korunmaktadır.

Belgenin içeriğinde bulunan yazılı irade beyanının hukuki kıymet taşımasından ne anlaşılması gerektiği meselesi, belgede sahtecilik suçlarıyla korunan hukuki değer ve bu suçların ihdas edilme sebebi göz önünde bulundurularak çözüme kavuşturulması gerekir. TCK'da veya ceza içeren diğer kanunlarda, **hukuk düzeninin işleyişine olan güvenin zedelenmemesi maksadıyla**, toplumsal ilişkiler sırasında kullanılmak üzere kendisine hukuki hüküm ve sonuç bağlanan birtakım nesnelere sahtecilik fiillerinden korunmaya çalışıldığını daha önce ifade etmiştik. Kanun koyucu bu nesnelere sahtecilik fiillerine maruz bırakılmasını yasaklayarak aslında bu nesnelere, toplumu oluşturan herkes tarafından güvenilmesi gerektiğini de öngörmüştür. Gerçekten, doğruluğuna güven duyulması gerekmeyen bir sahteciliğin yasaklanmasına lüzum bulunmamaktadır. Bu nesnelere doğruluğuna güven duyulması gerektiğinin kanun koyucu tarafından öngörülmesinin sebebi ise hukuka olan güvenden kaynaklanmaktadır. Zira toplum düzeninin temini ve idamesi açısından gereklilik arz eden hukuka güven, hukuk düzeninin kendisine hüküm ve sonuç bağlayarak koruma altına aldığı varlıklara olan güveni de gerekli kılmaktadır. Hukuk düzeni tarafından değer atfedilen varlıkların sahte olarak tedavül etmesi veya aleniye arz edilmesi, şüphesiz ki, varlık sebeplerini oluşturan hukuka olan güveni de zedeleyecektir.

Bu durum karşısında, belgede sahtecilik suçlarının ihdas edilme sebebinin, hukuk düzeninin işleyişine olan güvenin zedelenmemesini sağlamak olduğunu; bu suçlarla korunan hukuki değer ise, toplum nazarında hukuk düzenince kendisine hüküm ve sonuç bağlanan belgelerin doğruluğuna duyulan güven ve inanç olduğunu düşünmekteyiz. Dolayısıyla, **kanaatimizce**, belgenin sahtecilik fiillerinden korunmaya çalışılması, **onun herhangi bir hukuki ihtilafta “delil” olabilmesi özelliğinden değil, hukuk düzenince hüküm altına alınmış ve hukuk düzeninde karşılığı olacak şekilde sonuç bağlanmış muayyen irade beyanlarının “delili” olmasından** ileri gelmektedir. Hukuk düzenince hüküm altına alınmaktan maksat, belgenin içeriğindeki yazının **pozitif hukuk kurallarıyla hükme bağlanmış olması ve pozitif hukuk kurallarına göre geçerliliğinin bulunmasıdır**¹⁶⁸. Hukuk düzeninde karşılığı olacak şekilde sonuç bağlanmasından kastedilen ise, **belgenin içeriğindeki yazının hukuk düzeni tarafından tanınan bir etkiye sahip bulunmasıdır**. Başka bir deyişle, belge muhtevası herhangi **bir kişi veya şeyin hukuki statüsünü tespit ediyor veya hukuki statüsünde değişiklik meydana getirebiliyorsa**, onun hukuk düzeni tarafından tanınan bir etkiye sahip olduğu kabul edilir. Dolayısıyla, yazılı irade beyanının herhangi bir hukuki uyumsuzlukta delil olabilmesi, onun belgede sahtecilik suçlarının konusu olarak kabul edilmesi için yeterli bir özellik değildir.

Hukuk düzenince hüküm altına alınmış ve hukuk düzeninde karşılığı olacak şekilde sonuç bağlanmış muayyen irade beyanlarını içeren belgelerin hukuki kıymet taşıdığını kabul ettiğimiz için, yukarıda dercettiğimiz ilk beş görüşe katılmamaktayız. Zira belge içeriği bizatihi hukuki sonuç doğurmasa da herhangi bir hukuki uyumsuzlukta delil olabilmeye elverişli bulunması, onun hukuki kıymete sahip olduğunu göstermez. Buna bağlı olarak, söz konusu görüş mensuplarının **“mahsus veya kasti belge”** ve **“tesadüfi belge”** ayırımında bulunmaları isabetli olmamıştır. Hukuk düzeni tarafından hiçbir surette hüküm altına alınmamış ve hukuk düzeninde karşılığı olacak şekilde sonuç bağlanmamış yazılı bir belgenin, örneğin bir aşk mektubu veya günlüğün, herhangi bir yargılamada delil olarak ikame edilmesi ve değerlendirilmeye alınması, onu belgede sahtecilik suçlarının konusu hâline getirmeyecektir. Belgede sahtecilik suçlarında, alelittlak belgenin ispat gücüne sahip olması değil, hukuk düzenince hüküm altına alınmış, hukuk düzeninde karşılığı olacak şekilde

¹⁶⁸ **Erman** (1949) 'a göre, *bir yazının ammenin itimadına mazhar olabilmesi ve binnetice bunda vâki tahrifatın, işbu itimadı sarsmış olması sebebiyle, evrakta sahtekârlık sıfatıyla cezalandırılabilmesi için hukuken muteber olması şarttır.*

sonuç bağlanmış ve “belge” aracılığıyla ispat gücüne kavuşmuş muayyen irade beyanları koruma altına alınmıştır.

Gerek medeni ve idari yargılamada gerekse ceza yargılamasında delil olarak ikame edilen yazılı irade beyanını ihtiva eden bir belge, sırf bu özelliği sebebiyle belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturamaz. Söz konusu belge, hukuk düzenince hüküm altına alındığı ve hukuk düzeninde karşılığı olacak şekilde kendisine sonuç bağlandığı sürece belgede sahtecilik suçlarının konusu olabilir. Bir yazılı belge belirttiğimiz bu unsurları taşımasa dahi, herhangi bir hukuki ihtilafın ispatı bakımından “delil” vasfını haiz olabilir. Ancak, “belge”nin TCK m. 204 ve m. 207 hükümlerinde öngörülen suçlar aracılığıyla korunmasının sebebi, toplum nazarında onun doğruluğuna duyulan güven ve inandırıcılıktır. Bu güven ve inancın kaynağı ise, hukuk düzeninin belge içeriğindeki irade beyanına bağlanmış olduğu hüküm ve sonuçlardır.

Şüphe bulunmamaktadır ki, bir yargılama faaliyeti sırasında sunulan ve başvuru delillerin gerçeğe uygun olması gerekir¹⁶⁹. Bununla birlikte, delillerin gerçeğe uygunluğunun korunması, toplum nazarında hukuk düzeninin işleyişine olan güvenin korunması bakımından değil, adil bir yargıya varılması (adaletin sağlanması) bakımından önem taşıyan bir husustur. TCK’nın 281. maddesinde düzenlenen “*Suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme*” suçunun “*Millete ve Devlete Karşı Suçlar ve Son Hükümler*” başlıklı dördüncü kısmın “*Adliye Karşı Suçlar*” başlıklı ikinci bölümünde yer almasının sebebi de bu görüşümüzü doğrulamaktadır. Kanun koyucu, ceza muhakemesinin mahiyetini göz önünde bulundurarak, bir suçun delillerinin yok edilmesi, silinmesi, gizlenmesi, değiştirilmesi veya bozulması fiillerini suç olarak öngörerek “suç delillerinin” gerçeğe uygunluğu ve mevcudiyetini ceza hukukuyla koruma altına almıştır. Medeni ve idari yargılamalara konu olan ihtilafların delilleri bakımından ise buna benzer bir suç öngörülmemiştir. Bununla birlikte, hukuki kıymet taşımayan “sahte bir yazılı belgenin” medeni veya idari yargılamada delil olarak sunulması hâlinde, TCK m. 288’de düzenlenen “*Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs*” suçunun¹⁷⁰ oluşabileceğini düşünmekteyiz. Nitekim, sahte yazılı belgenin delil olarak sunulması, **görülmekte olan davada hukuka aykırı bir karar verilmesine yönelik gerçekleştirilen bir**

¹⁶⁹ TCK m. 281 gerekçesi

¹⁷⁰ *Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs*

Madde 288

(1) *Görülmekte olan bir davada veya yapılmakta olan bir soruşturmada, hukuka aykırı bir karar vermesi veya bir işlem tesis etmesi ya da gerçeğe aykırı beyanda bulunması için, yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı hukuka aykırı olarak etkilemek amacıyla alenen sözlü veya yazılı beyanda bulunan kişi, elli günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır.*

fildir. Aynı özellikteki yazılı belgenin bir suçun delilini teşkil etmesi hâlinde ise, bu belge üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiilleri TCK m. 281 bağlamında değerlendirilecektir¹⁷¹.

Belge muhtevasının hukuki kıymeti haiz olmasından anlaşılması gerekenin, hukuk düzenince hüküm altına alınmış ve hukuk düzeninde karşılığı olacak şekilde kendisine sonuç bağlanmış muayyen irade beyanları olduğunu düşündüğümüz için; yukarıda belirttiğimiz **altıncı görüşte** belirtildiğinin aksine, **belge muhtevasının objektif olarak bir hakkın doğmasına, değişmesine veya ortadan kalkmasına sebebiyet vermesi zorunlu değildir.** Örneğin, borcunu ödeyen borçlu, bir “**makbuz**” ve borcun tamamı ödenmişse, buna ilişkin borç senedinin geri verilmesini veya iptalini isteyebilir (TBK m. 103, f. 1). Borcun ödeme sırasında alacaklı, borç senedini kaybettiğini iddia ederse, borçlunun istemi üzerine, kendisine borç senedinin iptalini ve borcun sona ermiş olduğunu gösteren **resmen düzenlenmiş** veya **usulüne göre onaylanmış** bir **belge** vermek zorundadır (TBK m. 105). Borcun ödendiğini gösteren makbuz veya borç senedinin iptalini ve borcun sona ermiş olduğunu gösteren bu belge, her ne kadar, objektif olarak bir hakkın doğmasına, değişmesine veya ortadan kalkmasına sebebiyet vermese de¹⁷², bir hukuki ilişkinin sona erdiğini “tespit ettiği” için hukuki kıymet taşıdığı kabul edilir. Keza, yukarıda belirtilen yedinci görüşün aksine, belge içeriğinin **bir zararın veya zarar tehlikesinin ortaya çıkmasına sebebiyet verebilecek nitelikte olması**, onun hukuki kıymet taşıdığını kabul etmek için esas alınacak bir ölçüt değildir. Örneğin, ücretsiz olarak hizmet veren bir Devlet kütüphanesinden istifade edebilmek için gerekli olan “giriş kartının” sahte olarak üretilmesi durumunda herhangi bir zarar veya zarar tehlikesi hâsıl olmasa da söz konusu giriş kartı kişiye belirli bir hizmetten istifade edebilme hakkı tanıdığı için “belge” olarak kabul edilecektir.

Belgenin içeriğindeki yazılı irade beyanının pozitif hukuk kurallarıyla hükme bağlanmış bulunması ve pozitif hukuk kurallarına göre geçerli olması gerektiğinden, çeşitli

¹⁷¹ Ceza muhakemesi haricinde kalan muhakemelerin konusunu teşkil eden uyuşmazlıklar kapsamında sunulan ve başvuru deliller bakımından TCK m. 281 hükmüne benzer bir suçun ihdas edilmemiş olması **kanaatimizce** bir eksiklik olarak görülmektedir. Zira ceza muhakemesi faaliyeti kapsamında ikame edilen deliller gibi, diğer muhakeme faaliyetleri sırasında ortaya konulan delillerin de gerçeğe uygunluğu ve yargı makamı tarafından ulaşılabilir kılınması “adil bir yargı varılması”, başka bir deyişle, “adaletin tecelli etmesi” bakımından önem taşımaktadır. Yargılama konusunu ister bir suçun işlenip işlenmediği ister bir borcun ödenip ödenmediği isterse bir idari işlemin hukuka uygun olup olmadığı oluştursun, barış ve güven esasına dayalı toplum düzenini amaçlayan bir hukuk devletinde, adil bir yargıya varılması hususu tüm muhakeme faaliyetleri bakımından önem taşımaktadır. Anladığımız kadarıyla, kanun koyucu, suç ve ceza siyaseti gereğince ceza muhakemesinin konusunu oluşturan “suç iddiasının” mahiyetini dikkate alarak sadece suç delillerinin gerçeğe uygunluğu ve yargı makamı tarafından ulaşılabilir kılınması koruma altına almıştır.

¹⁷² TBK m. 131, f. 1 hükmü gereğince, herhangi bir borç ilişkisinden kaynaklı edim (borç) gereği gibi ifa edildiği zaman sona erer. Borcun ödendiğine dair düzenlenecek makbuz veya buna eşdeğer belge borcun sona ermesi bakımından bir öneme sahip değildir.

sebeplerle hukuken geçersiz duruma gelmiş yazılı irade beyanları “belge” olarak kabul edilemez¹⁷³. Zira toplum nazarında doğruluğuna güvenilmesi ve inanılması gereken belgeler, hukuk düzenince muteber olanlardır¹⁷⁴. **Belgenin hukuken geçerli olup olmadığı hususu, her olayın somut özelliklerine göre değerlendirilmesi gerekir.** Belge muhtevasının ilişkin olduğu hukuki ilişkilerin tâbi olduğu kurallar farklılık arz ettiği ve kendi bağlamı çerçevesinde değer taşıdığı için, **belgenin hukuken geçerli olup olmadığı ilgili hukuki ilişkinin tâbi olduğu pozitif düzenlemeler çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir.** Bu nedenle, öğretilerde belirtildiği¹⁷⁵ şekilde, yokluk – mutlan butlan – nisbi butlan ayrımları yapılarak genelgeçer bir değerlendirme yapılmasını isabetli bulmuyoruz. Göz önünde bulundurulması gereken husus, sahtecilik fiillerinin gerçekleştirildiği an belgenin hukuken geçerli olup olmadığıdır. **Sahtecilik fiillerinin gerçekleştirildiği anda** hukuken geçerli olan bir belge söz konusu ise bir sorun bulunmamaktadır. Belgenin bilahare geçersiz sayılabilecek nitelikte olmasının bir önemi yoktur.

Belgenin hukuken geçersiz olup olmadığı değerlendirilirken dikkat edilmesi gereken hususlardan biri, belgenin sadece tâbi olduğu hukuki ilişki bakımından geçersizliğinin değil, bir bütün olarak hukuk düzeni çerçevesinde geçersizliğinin tespit edilmesi gerekliliğidir. Belge, ilişkin olduğu hukuki ilişkinin geçerlilik şartlarını taşımadığı için ilgili hukuki müessese bakımından geçersiz sayılabılır. Ancak, bu belge başka hukuki ilişkiler bakımından kıymet taşıyorsa, bu hâliyle “belge” vasfını muhafaza etmeye devam edecektir. Örneğin, TTK m. 777, f. 1 hükmü uyarınca, “bono” muhtevasında bulunması gereken unsurları ihtiva etmeyen bir senet, kural olarak¹⁷⁶, “bono” sayılamaz. Bu unsurlar TTK m. 776’da¹⁷⁷ tahdidi

¹⁷³ GÖZÜBÜYÜK, 1980, s. 279; EREM, 1985, s. 42

¹⁷⁴ ERMAN, 1949, s. 191; TEKİN, 2014, s. 925; ERMAN, S. (2011). “Evrakta Sahtekarlık Suçlarının Ana Hatları, Tarihçesi, Müşterek Unsurları”. **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 16(1-2), s. 160; ŞAN, 2015 Haziran, s. 140; ÖZBEK, DOĞAN, BACAĞSIZ, TEPE, 2017b, s. 813

¹⁷⁵ TEKİN, 2014, 927 vd.; ERMAN, 1949, s. 191 vd.; GÖZÜBÜYÜK, 1980, s. 279; ERMAN, ÖZEK, 1996, s. 349; ÖZBEK, DOĞAN, BACAĞSIZ, TEPE, 2017b, s. 822; TEZCAN, ERDEM, ÖNOK, 2017, s. 893; ŞENER, 2009, s. 18; DOĞAN, 2010, s. 64

¹⁷⁶ TTK’nın 777. maddesinin 2. ilâ 4. fıkralarında bu kurala istisna getirilmiştir. Buna göre, bono içeriğinde “vade” gösterilmemiş olsa bile, görüldüğünde ödenmesi şart olan bir bono sayılır (f. 1). Keza, “düzenlendiği yer” gösterilmeyen bir bono, düzenleyenin adının yanında yazılı olan yerde düzenlenmiş sayılır (f. 4). Açıklık bulunmadığı takdirde senedin düzenlendiği yer, ödeme yeri ve aynı zamanda düzenleyenin yerleşim yeri sayılır (f. 2).

¹⁷⁷ **MADDE 776**

(1) Bono veya emre yazılı senet;

a) Senet metninde “bono” veya “emre yazılı senet” kelimesini ve senet Türkçe’den başka bir dille yazılmışsa, o dilde bono veya emre yazılı senet karşılığı olarak kullanılan kelimeyi,

b) Kayıtsız ve şartsız belirli bir bedeli ödemek vaadini,

c) Vadeyi,

d) Ödeme yerini,

e) Kime veya kimin emrine ödenecek ise onun adını,

olarak belirtilmiştir. Faraza “düzenleme tarihini” ihtiva etmeyen bir senet “bono” hükmünde sayılmayacaktır. Ancak, bu senet yazılı bir borç ikrarını içermesi nedeniyle bu bağlamda hukuki kıymeti haiz olacaktır. Dolayısıyla, söz konusu senet bono olarak hüküm ve sonuç doğurmasa da hâlen hukuken hüküm ve sonuç doğurmaya devam ettiği için “belge” olarak sayılabilecektir.

Belgenin hukuken geçerli olması hususunda tartışma konusu edilen sorun şu ki, belgeyi hukuken geçersiz kılan sebebin bizzat belgeden anlaşılması gerekip gerekmediğidir. Başka bir anlatımla, bizzat belgeden anlaşılmayan sebeplere bağlı olarak belgenin hukuken geçersiz olması hâllerinde, bu nesne belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturacak mıdır? Öğretideki bir görüş¹⁷⁸, geçersiz sayılmasını gerektiren sebebin bizzat belgeden “açıkça” anlaşıldığı hâllerde belgede sahtecilik suçlarının konusunun bulunmayacağını ileri sürmektedir. Buna karşılık, belgeyi geçersiz kılan sebep bizzat belge üzerinden anlaşılmasa dahi, söz konusu nesnenin “belge” olarak kabul edilmesinin mümkün olmayacağı görüşü¹⁷⁹ belirtilmiştir. **Kanaatimizce** ikinci görüş isabetlidir. Zira belgede sahtecilik suçlarıyla korunan hukuki değer, hukuk düzenince önem atfedilen belgelerin doğruluğuna olan güven ve inançtır. Hukuk düzeni nazarında hiçbir surette geçerliliği bulunmayan bir nesne üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiilleri, belgede sahtecilik suçlarıyla korunan hukuki değeri ihlal etmeyecektir. Belgenin hukuki kıymet taşımasının kaynağı bizatihi hukuk düzeni olduğundan, belgenin hukuken geçerli olup olmadığı hususu “belge” dışında kalan unsurlar (pozitif hukuk kuralları) dikkate alınarak değerlendirilecektir. Belgenin geçersizliğini kılacak sebebin belge üzerinden anlaşılması mümkün olmakla birlikte; esasen bu değerlendirme belge dışında kalan unsurlar dikkate alınarak gerçekleştirilecektir. Dolayısıyla, belgeyi geçersiz kılan sebep ister bizzat belgeden anlaşılın ister belge dışında kalan unsurlara başvurularak anlaşılın, “objektif olarak” hukuken geçersiz olan nesnelerin belgede sahtecilik suçlarının konusu olabilmesi mümkün değildir¹⁸⁰.

f) *Düzenlenme tarihini ve yerini,*

g) *Düzenleyenin imzasını,*

içerir.

¹⁷⁸ TEKİN, 2014, s. 928; GÜNGÖR, 2010, s. 44

¹⁷⁹ ERMAN, 1949, s. 192

¹⁸⁰ YCGK'nin 09.06.2015 tarihli ve E. 2014/15-460, K. 2015/198 sayılı kararında, azilname ile geçersiz hâle gelen ve fakat içeriğinde herhangi bir sahtelik bulunmayan bir vekaletnamenin kullanılması fiilini resmî belgede sahtecilik suçu (TCK m. 204, f. 1) olarak değerlendirilmiştir. Anılan karara konu teşkil eden olayda, kişi, eşi ve iki oğluyla birlikte Türkiye'deki işleriyle ilgilenmek üzere 15.08.1995 tarihinde genel vekaletname vererek bir avukatı vekil tayin eder. 28.09.1998 tarihinde noterde düzenlenen bir azilname ile avukat vekillikten azledilir. 14.11.2005 tarihinde ise avukat azledildiği bu vekaletnameye dayanarak vekil tayin eden (ve azleden) kişiye ait taşınmazı üçüncü bir kişiye satar. YCGK'nin oyçokluğuyla almış olduğu kararında, “*azilname ile geçersiz hâle*

Örneğin, sözleşme metninden de anlaşılacak üzere akdedilen genelev işletilmesine ilişkin bir kira sözleşmesinin hukuken geçersiz olacağı noktasında şüphe bulunmamaktadır (TBK m. 27, f. 1). Bir başka örnek ise TMK m. 539, f. 1 hükmünde düzenlenen “sözlü vasiyet”tir. Buna göre, “*Mirasbırakan; yakın ölüm tehlikesi, ulaşımın kesilmesi, hastalık, savaş gibi olağanüstü durumlar yüzünden resmî veya el yazılı vasiyetname yapamıyorsa, sözlü vasiyet yoluna başvurabilir*” (sözlü vasiyet). TMK m. 539, f. 1 hükmünde örneksime olarak sayılan olağanüstü durumlara maruz kalan kişiler, vasiyet aracılığıyla ölüme bağlı tasarruflarda bulunmak isterlerse, buna yönelik arzularını iki tanığa anlatmaları gerekir (TMK m. 539, f. 2). Mirasbırakanının son arzularına muttali olan tanıkların izleyebilecekleri iki yol vardır: Tanıklar, TMK m. 540 hükmüne göre, mirasbırakanın son arzularını içerir **yazılı bir belge** düzenleyebilecekleri gibi (f. 1), belge düzenlemek yerine, yetkili mahkemeye başvurup TMK m. 540 f. 1’de öngörülen hususları beyan ederek mirasbırakanın son arzularını bir tutanağa geçirtebilirler (f. 2). Söz konusu yazılı belge veya tutanak vasiyetname gibi hüküm ve sonuç doğuracaktır. TMK m. 541 hükmüne göre, sözlü vasiyette bulunduktan sonra, mirasbırakan için resmî veya el yazılı vasiyetname yapma olanağı doğarsa, bu tarihin üzerinden bir ay geçince sözlü vasiyet hüküm ve sonuç doğurmayacak, geçerliliği ortadan kalkacaktır. Bu hâlde, sözlü vasiyetin geçersiz olduğu düzenlenen belge veya tutanak üzerinden anlaşılmasa dahi, geçersiz olduğu andan itibaren belge veya tutanak üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiilleri “konu yokluğu” sebebiyle belgede sahtecilik suçlarını oluşturmayacaktır.

2.2.3. Belgenin Unsurları Bağlamında Özellik Arz Eden Durumlar

gelen resmi belge niteliğindeki vekaletnamenin kullanılması nedeniyle somut olayda resmi belgede sahtecilik suçunun yasal unsurlarının oluştuğunun kabulü gerekir” denilerek hukuken geçersiz olan ancak sahte olmayan bir belgenin kullanılmasını belgede sahtecilik suçu olarak değerlendirmiştir. Çoğunluk görüşüne katılmayan Genel Kurul üyeleri H. EKEN ve M. KARAYOL, özetle “*Azilname ile geçersiz hale gelen bir vekaletname sahte bir vekaletname değildir. Eğer bu vekaletname sahte bir vekaletname olarak kabul edilseydi, bu durumda sahte bir belgeye dayanılarak yapılan tapudaki satış işlemi sahte olacağından sahtecilik söz konusu diyebilirdik. Burada sahte bir satış işlemi değil vekaletsiz iş görme hükümlerine göre değerlendirilebilecek bir satış söz konusudur.*” gerekçesiyle çoğunluk görüşüne muhalefet etmişlerdir. (SALİHOĞLU, PARLAR, 2018, s. 189 vd.) Öncelikle şunu belirtmemiz gerekir ki, belgede sahtecilik suçları bağlamında “gerçeğe aykırılık veya sahtelik” ile “geçersizlik” aynı anlama gelen kavramlar değildirler. Çeşitli sebeplerle hukuken geçersiz hâle gelen bir belge, esasında içeriği itibarıyla gerçeğe uygun olup, sadece ilgili bulunduğu hukuki ilişkinin hüküm ve sonuçlarını doğurmaktan yoksun bir nitelik taşımaktadır. Bu nedenle, YCGK’nin oyçokluğuyla almış olduğu kararı isabetli olmamıştır. Bununla birlikte, olayda azilname ile geçersiz hâle gelen vekaletname üzerinde sahtecilik fiillerinin gerçekleştirilmesi ihtimallerini ayrıca değerlendirmek gerekir. Kanaatimizce, **vekaletname üzerindeki sahtecilik fiili “vekil eden” kısmında yapılmadığı sürece**, söz konusu vekaletnamenin hukuki geçerliliğini yitirmesi sebebiyle belgede sahtecilik suçlarının konusu olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Zira olayda kullanılan vekaletname azilname ile geçersiz kılınmış olup, herhangi bir şekilde vekaletnameye bağlanan hüküm ve sonuçları doğurmayacaktır.

Belgede sahtecilik suçlarının konusunu teşkil edip etmeyeceği hususunda üzerinde tartışma yapılan bazı durumlar söz konusudur. Bunlardan birincisi, yukarıda açıklamış olduğumuz unsurları birlikte sağlayan bir belgenin çeşitli yollarla edinilmiş olan “**suretlerinin (kopyalarının)**” de belge sayılıp sayılmayacağı hususudur. İkincisi ise, yabancı ülke hukukuna göre düzenlenmiş belgelerin, belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturup oluşturmayacağına ilişkin tartışmadır. Bu tartışmalar, esasında, belgenin münferit unsurlarıyla ilişkili olarak çözülebilecek sorunlardan kaynaklansa da bunların ayrı bir başlık altında incelenmesini uygun görmüş bulunmaktayız.

2.2.3.1.Belge Suretlerinin (Nüshalarının, Kopyalarının) Durumu

765 sayılı TCK ve Hükümet Tasarısında, resmî belgede sahtecilik suçu bağlamında asıl belgelerin sureti üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiilleri ayrıca hüküm altına alınmıştır. Gerek 765 sayılı TCK’da gerekse Hükümet Tasarısında resmî belge suretlerinde sahtecilik iki şekilde tezahür etmektedir: Birincisi, asıl belgenin bulunamaması veya zayi olması sebebiyle aslın yerine düzenlenen “onaylı suretlerde” sahtecilik (765 sayılı TCK m. 339, f. 2; Hükümet Tasarısı m. 279, f. 2); ikincisi ise, aslı en baştan mevcut bulunmayan “onaylı suretlerde” sahteciliktir (765 sayılı TCK m. 341, f. 1; Hükümet Tasarısı m. 280). Özel belgelerin suretlerine ilişkin ise ne 765 sayılı TCK’da ne de Hükümet Tasarısında bir düzenleme mevcuttur.

5237 sayılı TCK’da gerek resmî belgelerin gerekse özel belgelerin suretlerinde yapılacak sahtecilik fiillerine ilişkin müstakil bir suç tanımı öngörülmemiştir. **Kanaatimizce**, kanun koyucu, belgelerin suretlerinde yapılacak sahtecilik fiillerini müstakil suç tanımları uyarınca değil, belgede sahtecilik suçlarının genel hükümleri olan 204. ve 207. maddeleri kapsamında değerlendirilmesini tercih etmiştir. Başka bir anlatımla, yukarıda dercettiğimiz unsurlar çerçevesinde “belge” hakkında yapılacak değerlendirme, muhtelif yollarla elde edilen belge suretleri bakımından da yapılacaktır.

Bir belgenin çeşitli yollarla suretlerinin çıkarılması ve bu suretlerde sahtecilik fiillerinin gerçekleştirilmesi hâlinde; belgede sahtecilik suçlarının uygulama alanı bulup bulamayacağı hususunda yapılacak ilk inceleme, suret üzerinden bir değerlendirme yapılarak asıl (orijinal) belgenin daha önce açıkladığımız unsurları ihtiva edip etmediğidir. Asıl belge söz konusu unsurlardan bir veya birkaçını ihtiva etmiyorsa bir duraksama olmayacak, evleviyetle bunun sureti de belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturmayacaktır.

Belgenin tüm unsurlarını bünyesinde bulunduran bir belgenin (asıl belge) sureti muhtelif yollarla ve şekillerde meydana getirilebilir:

Birinci ihtimal, bir belgenin biçim ve içerik yönlerinden aynı olacak surette birden fazla sayıda düzenlenmesidir. Burada her bir belge birbirinin tıpkısı olduğundan her birini asıl belgenin **nüshaları** olarak adlandırmak gerekir. Bu nüshalar biçim ve içerik yönleriyle asıl belgeyi ikame ettiğinden¹⁸¹, her bir nüsha “**asıl belge**” gibi hüküm ve sonuç doğurur¹⁸² ve belgede sahtecilik suçlarının konusunu teşkil eder. Örneğin, mahkeme tarafından verilen hükümler ilgililere verilmesi için birden fazla düzenlenir ve her bir hüküm nüshası hâkim tarafından imza edilir ve mahkeme mührü ile mühürlenir (CMK m. 232, f. 7; HMK m. 301, f. 1; İYUK m. 25). Bu örnekte hüküm nüshaları asıl hüküm (asıl belge) ile aynı unsurları taşıdığı için belgede sahtecilik suçlarının konusu olarak “belge” addedilecektir¹⁸³.

İkinci ihtimal, araya karbon kâğıdı konularak aynı belgenin karbon kopyasının düzenlenmesidir. Karbon kâğıdının bir yüzü özel boyalı olduğundan, üzerine konulan belge muhtevası bir kalemle geçildiğinde belgenin muhtevası karbon kâğıdının altında bulunan boş kâğıda “aynen” geçecektir. Karbon kâğıdı kullanılmak suretiyle elde edilen bu suret de asıl belgenin bir “nüshası”dır; meğer ki, asıl belge muhtevası bütünüyle kalemle geçilmiş olsun. Zira bu hâlde, karbon kopya biçim ve içerik yönleriyle asıl belgenin bütün unsurlarını bünyesinde bulundurmaktadır. Bu nedenle, asıl belge muhtevasının bütünüyle geçirilmesi kaydıyla, karbon kâğıdı kullanılarak elde edilen nüshalar da “belge” olarak kabul edilecektir¹⁸⁴.

Üçüncü ihtimal, fotokopi makinası veya buna benzer cihazlar kullanılarak belgenin kopyasının elde edilmesidir. Öncelikle şunu belirtmeliyiz ki, bu gibi hâllerde, fotokopi makinasıyla kopyası alınan “asıl belge” ile fotokopi makinasından çıkan “kopya” içerik yönünde aynı bulunsa da **biçim yönünden farklılık arz etmektedir**. Bu farklılık, “asıl belge” içeriğinin bütünüyle el yazılı olarak düzenlendiği veya sadece kişinin adı – soyadı, imzası gibi beyan iradesini karşılayan ifade ya da alametlerin el yazılı olarak mevcut bulunduğu hâllerde söz konusudur. Zira bu hâllerde, asıl belge el yazılı olmasına rağmen, fotokopi makinasıyla elde edilen kopyanın muhtevası fotokopi makinasının içerisinde bulunan kartuşlardaki mürekkep ile doldurulur. Dolayısıyla, fotokopi makinası veya buna benzer bir cihaz

¹⁸¹ KOCA, ÜZÜLMEZ, 2016, s. 676; GÖKCEN, 2018, s. 57

¹⁸² TEKİN, 2014, s. 912

¹⁸³ TEKİN, 2014, s. 913

¹⁸⁴ KOCA, ÜZÜLMEZ, 2016, s. 677; ŞAN, 2015 Haziran, s. 139; GÖKCEN, 2018, s. 57

kullanılarak elde edilen “kopya”, asıl belgenin tüm unsurlarını taşıyan “nüsha” olarak kabul edilemez. Asıl belgenin nüshası olarak kabul edilmediği için, basit bir kopya “belge” olarak değerlendirilemeyecektir¹⁸⁵. Bu husus, esasında, “beyan iradesinin” sıhhati konusuyla ilgilidir. Asıl belgenin basit kopyasına bakıldığında, daha önce açıkladığımız sebeplere istinaden, kopya üzerinde yer alan beyan iradesi ile beyan sahibi arasında doğrudan bir irtibatın kurulduğu anlaşılamamaktadır. Başka bir anlatımla, kopya içeriğindeki irade beyanının beyan sahibi gözükken kişinin iradesine bağlı olarak mı meydana getirildiği (beyan iradesinin bulunduğu) hususunda belirsizlik söz konusudur. Bu nedenle, asıl belgenin basit kopyaları “beyan iradesinin” yokluğu nedeniyle “belge” olarak kabul edilemez¹⁸⁶.

Asıl belgenin fotokopisi alınarak elde edilen kopyanın **yetkili merciler tarafından** onaylanması (tasdik edilmesi) hâlinde, “beyan iradesi” unsuru sağlandığı için onaylanan bu kopya “belge” olarak kabul edilecektir¹⁸⁷. Zira bu durumda, yetkili merci, asıl belgedeki beyan iradesini kontrol etmek suretiyle bunun beyan sahibine doğrudan izafe edildiğini onaylamaktadır. Böylelikle, yetkili merci tarafından onaylanan kopya “aslı gibi” hüküm ve sonuç doğurur. Hukukumuzda kopyaların aslına uygun olduklarını tasdik etme yetkisi belirli kişi veya mercilere tanınmıştır. Örneğin, noterler dışarıda yazılıp getirilen kâğıtların üzerindeki **imza, mühür veya herhangi bir işareti veya tarihi onaylamak** yetkisine sahiptirler (1512 sayılı Noterlik Kanunu “NK” m. 60, f. 1, bent 4). Keza, usulüne uygun olarak düzenlenen ve avukata verilmiş olan **vekaletnamenin kopyası ilgili avukat tarafından imzalanıp onaylanarak aslına uygunluğu sağlanabilir** ve avukat tarafından onaylanmış vekaletname kopyası bütün yargı mercileri, resmi daire ve kurumlar ile gerçek ve tüzel kişiler için resmî örnek hükmünde sayılır (1136 sayılı Avukatlık Kanunu m. 56, f. 1).

¹⁸⁵ GÖZEL, 2015, s. 151; ARSLAN, BAŞTÜRK, 2013, s. 201; ŞAN, 2015 Haziran, s. 139; GÖKCEN, 2018, s. 58; HAFIZOĞULLARI, ÖZEN, 2017b, s. 171; TEZCAN, ERDEM. ÖNOK, 2017, s. 895; TOROSLU, 2018, s. 232; TEKİN, 2014, s. 913

¹⁸⁶ GÖKCAN, 2009, s. 100

¹⁸⁷ ÇİÇEK, 2007, s. 148; TEKİN, 2014, s. 916; ŞAN, 2015 Haziran, s. 139; GÖKCEN, 2018, s. 56; KOCA, ÜZÜLMEZ, 2018b, s. 677; SOYASLAN, 2016b, s. 503; TEZCAN, ERDEM, ÖNOK, 2017, s. 895; ÖZBEK, DOĞAN, BACAKSIZ, TEPE, 2017b, s. 820. “Görüleceği üzere, suret sıfatı yetkili memurun onayı ile doğmaktadır. Böyle olunca, **asıl belgenin, el yazısı, yazı makinesi veya fotokopi yoluyla çıkarılan suretleri de, onaylanmış olmak şartıyla geçerlidir.** Bu nitelikleri taşıyan suretler kanıt olabilme yeteneğini taşıdığından, kanun koyucu bunlarda yapılan sahteciliğin kamunun güvenini sarsacağını kabul etmiş ve buna yönelik eylemlerin cezalandırılmasını öngörmüştür.” YCGK, 14.10.2003, E. 2003/6-232, K. 2003/50. “**Belgenin onaysız fotokopiden ibaret olması nedeniyle aldatma kabiliyetinin bulunmadığı anlaşılacakla, resmi belgede sahtecilik suçunun unsurları itibariyle oluşmadığı** gözetilmeden sanıkların beraati yerine yazılı şekilde hüküm kurulması” Y. 11. CD, 22.01.2015, E. 2015/261, K. 2015/933 Legalbank Elektronik Hukuk Bankası

Şunu önemle belirtmek isteriz ki, bir kişi veya merci tarafından onaylanmış kopya, ancak “aslı yerine geçtiği” sürece “belge” niteliğini kazanır¹⁸⁸. Bu ise, onaylayan kişi veya merciin bu hususta hukuken yetkili kılındığı takdirde mümkündür¹⁸⁹.

Bununla birlikte, bir fotokopinin “aslı yerine” geçtiği fotokopinin kendisinden anlaşılmalıdır. Usulüne göre yetkili kişi veya merciler tarafından onaylanmamış bir fotokopinin belli ilişkiler bağlamında “aslı gibi” muamele görmesi, o fotokopiyi belgede sahtecilik suçlarının konusu anlamında “belge” addetmeyecektir. Bu nedenle, belirtilenin¹⁹⁰ aksine, bir yargılama kapsamında mahkeme tarafından dosya içeriğine konulan bir fotokopi “belge” olarak kabul edilemez. Keza, bir hukuki münasebet bağlamında karşı tarafın muvafakatiyle bir fotokopiye itibar edilmesi örneklerinde, fotokopi, “aslı gibi” muamele görse de bu husus fotokopinin “belge” sayılmasına imkân veremez. Zira vermiş olduğumuz bu örneklerde, fotokopinin “aslı gibi” muamele görmesi sadece ilişkin oldukları bağlamlar bakımından geçerli olup, bunların içeriğini teşkil eden yazıların belli kişi veya kişilere izafe edilebilmesi noktasındaki eksiklik hâlen devam etmektedir.

Bir görüşe göre¹⁹¹, faks cihazları aracılığıyla gönderilen ve alıcı tarafa ulaşılan yazılı kâğıdın (faks kâğıdı) fotokopi sayılmayacağı, dolayısıyla bu hâliyle belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturabileceği belirtilmektedir. Buna mukabil, faks kâğıdının gönderilen belgenin basit bir kopyası olduğu ileri sürülerek belgede sahtecilik suçlarının konusunu teşkil etmeyeceği görüşü de savunulmuştur¹⁹². Öncelikle şunun tespitini yaparak başlamalıyız ki, belirtilenin aksine¹⁹³, faks kâğıdı **bizatıhi** belgenin bütün özelliklerini taşıyan bir belge değildir. Faks sistemi şu üç temel işlem üzerine kuruludur: İlk olarak, gönderilmek istenen belge faks cihazına konulur ve burada taranarak fiziki ortamdan elektronik ortama taşınır. Daha sonra, belgenin elektronik ortamdaki hâli modem veya telefon hatları üzerinden alıcı tarafın faks cihazına gönderilir. Son olarak, ilk başta yapılan işlemin tersi yapılır ve elektronik ortamda bulunan bilgiler alıcı faks cihazı tarafından bir kâğıda basılarak fiziki ortama aktarılır. Nihayetinde alıcı tarafa gönderilen yazılı kâğıt gönderilmek istenen belgenin fotokopisinden başka bir şey değildir¹⁹⁴. Faks işlemi ile alelade bir fotokopi cihazında çekilen

¹⁸⁸ İTİŞGEN, 2013, s. 52

¹⁸⁹ HAFIZOĞULLARI, ÖZEN, 2017b, s. 171; SOYASLAN, 2016b, s. 503; TEZCAN, ERDEM, ÖNOK, 2017, s. 895; TEKİN, 2014, s. 916

¹⁹⁰ GÖKCEN, 2018, s. 57; TURHAN, 2016, s. 21

¹⁹¹ GÖKCEN, 2018, s. 61; KOCA, ÜZÜLMEZ, 2016, s. 677

¹⁹² GÖZEL, 2015, s. 151; ARSLAN, BAŞTÜRK, 2013, s. 201; TEZCAN, ERDEM, ÖNOK, 2017, s. 895

¹⁹³ GÖKCEN, 2018, s. 61; KOCA, ÜZÜLMEZ, 2016, s. 677

¹⁹⁴ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, 2010, s. 299

fotokopi elden karşı tarafa verilmesi veya bir zarfa konup PTT vasıtasıyla karşı tarafa ulaştırılması arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır¹⁹⁵. Bununla birlikte, TBK m. 14, f. 2 hükmüne göre, “teyit edilmiş olmaları kaydıyla faks veya buna benzer iletişim araçlarıyla” gönderilen metinlerin de yazılı şekil yerine geçeceği belirtilmektedir. Buna göre, her ne kadar, TBK uyarınca yazılı şeklin sağlanması için borç altına girenlerin el yazılı imzası veya buna denk alametlerin bulunması gerekli ise de bir istisna hükmüne yer verilerek “ne şekilde olacağı belirtilmeyen” suretle teyit edilmiş olmaları kaydıyla faks kâğıdının da yazılı şekil sayılacağı belirtilmiştir. Aslında kanun koyucu burada, faks kâğıdının bir fotokopi olduğunu zımnen kabul etmiş ve “beyan iradesinin” teyit edilmek şartıyla sağlanabileceğini düzenlemiştir. **Kanaatimizce**, basit bir kopyadan ibaret olması, dolayısıyla belgenin “yazılı irade beyanının belirli bir kişiye izafe edilmesi” unsurunu taşıması sebebiyle, faks kâğıdı belgede sahtecilik suçlarının konusu bakımından “belge” olarak kabul edilemez. TBK hükmü dikkate alınarak, faks kâğıdının gerek beyan sahibi tarafından gerekse gönderilmiş asıl belge temin edilmek suretiyle teyit edilmesi bu görüşümüzü değiştirmeyecektir¹⁹⁶. Zira bir yazının kimden sâdır olduğu veya kim tarafından teyit edildiği hususları, belge üzerindeki ifade veya alametlerden değil de belge dışında kalan vasıtalara başvurularak tespit edilebiliyorsa “belge”den bahsetmek mümkün değildir.

2.2.3.2.Yabancı Ülke Hukukuna Göre Düzenlenmiş Belgelerin Durumu

“Yazılı irade beyanının hukuki kıymeti haiz olması” unsuru bağlamında ileri sürmüş olduğumuz **hukuk düzenince hüküm altına alınmış ve hukuk düzeninde karşılığı olacak şekilde kendisine sonuç bağlanmış muayyen irade beyanları** ölçütündeki “hukuk düzeninden” kastedilen **iç hukuktur**. Kanun koyucunun doğruluğuna güvenilmesini öngördüğü belgeler, iç hukuk bakımından hüküm altına alınmış ve kendisine sonuç bağlanmış irade beyanlarını ihtiva eden belgelerdir. İç hukuk düzenlemeleri çerçevesinde hiçbir surette hüküm ve sonuç doğurmayan belgeler, kural olarak, yabancı ülke hukuklarına göre geçerliliği bulursa da belgede sahtecilik suçlarının konusunu teşkil etmeyecektir. **Kanaatimizce**, yabancı ülke hukukuna göre düzenlenmiş belgeler, iç hukukta hüküm ve sonuç doğurduğu sürece belgede sahtecilik suçlarının konusunu teşkil edebilecektir.

¹⁹⁵ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, 2010, s. 299

¹⁹⁶ **TEKİN** (2014), fotokopinin aslı üzerinden teyit edilmesi veya asıl belgenin hiçbir şekilde bulunmaması ihtimalinde fotokopinin okunması net, grafolojik incelemeye elverişli ve bilirkişinin de belgenin fotokopi olmasından kaynaklı olumsuz bir görüşünün bulunmaması hâllerinde fotokopilerin “belge” sayılacağını savunmuştur.

Yabancı ülke hukukuna göre düzenlenmiş belgelerin Türkiye’de hüküm ve sonuç doğurmasına ilişkin konu, belgelerin vasıflarına göre ikili bir ayırım yapılmak suretiyle incelenmesi gerekir. Zira gerek iç hukuk gerekse milletlerarası hukuk düzenlemelerinde, yabancı ülke hukukuna göre düzenlenmiş resmî belgelerin¹⁹⁷, iç hukukta bu vasfı taşımalarına yönelik hükümlere yer verilmiştir.

2.2.3.2.1. Resmî Belgelerin Durumu

A. İç Hukuk Düzenlemelerindeki Durum

Yabancı ülke hukukuna göre düzenlenmiş resmî belgelerin iç hukukta hüküm ve sonuç doğurabilmelerinin bir usulü, HMK m. 224, f. 1 hükmü uyarınca yetkili merciler tarafından yapılacak “**onay (legalizasyon, tasdik)**” işlemidir. Buna göre, “*Yabancı devlet makamlarınca hazırlanan resmî belgelerin, Türkiye’de bu vasfı taşıması, belgenin verildiği devletin yetkili makamı veya ilgili Türk konsolosluk makamı tarafından onaylanmasına bağlıdır.*” Tasdik işlemi sadece “resmî belgeler” bakımından söz konusudur, özel (gayriresmî) belgeler tasdike tâbi değildir¹⁹⁸. Şunu önemle belirtmemiz gerekir ki, yabancılık unsuru taşıyan resmî belgelerin, örneğin yabancı mahkeme kararlarının, Türkiye’de bu vasfı taşımaları bakımından 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) hükümleri uyarınca tanınması veya tenfiz edilmesi gerekli değildir. **Kanaatimizce**, HMK m. 224, f. 1 uyarınca usulüne uygun olarak onaylanan yabancı resmî belge Türk hukukuna göre “resmî belge vasfını” taşıdığından, bu hâliyle belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturabilir. Yabancı resmî belgelerin 5718 sayılı MÖHUK hükümleri uyarınca tanıma ve tenfiz işlemlerine konu olabilmesi¹⁹⁹, bunların belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturabilmesi için yeterlidir.

B. Milletlerarası Hukuk Düzenlemelerindeki Durum

¹⁹⁷ “Hangi belgelerin “yabancılık unsuru” taşıdığı belgenin kullanılacağı devletin hukukuna göre (Türk hukukuna göre) tayin edilecek, belgenin kullanılacağı devletin hukukuna göre “yerel” sayılmayan belgeler “yabancı” olarak kabul edilecektir.” (DEHMEN, M. T. (2012). *Milletlerarası Usul Hukukunda Yabancı Belgelerin İspat Gücü*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 242)

¹⁹⁸ DEHMEN, 2012, s. 241

¹⁹⁹ “Yabancı bir mahkeme kararının tanınması veya tenfizi için Türk mahkemelerinde açılan tanıma veya tenfiz davasına konu olan yabancı mahkeme kararlarının, MÖHUK’un 53. maddesinin 1.fikrasının (a) bendinde ifade edilen şartların yerine getirilmesi gerektiği gibi, ilâmın ayrıca HMK’nın 224. maddesine göre Türk konsolosu veya ilgili devletin yetkili makamları tarafından onaylanarak resmî belge vasfının ispatlanmış olması gerekmektedir.” (DEHMEN, 2012, s. 247)

Yabancı ülke hukukuna göre düzenlenmiş resmî belgelerin iç hukukta hüküm ve sonuç doğurabilmeleri bakımından öngörülen bir diğer usul milletlerarası antlaşmalardır. Yabancı resmî belgelerin milletlerarası dolaşımını kolaylaştırmak üzere gerek çok taraflı gerekse iki taraflı milletlerarası sözleşmelerden istifade edilmesi yoluna gidilmiştir²⁰⁰. Nitekim “Türkiye’nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerin yabancı resmî belgelerin tasdiki ile ilgili hükümleri saklıdır” hükmünü ihtiva eden HMK m. 224, f. 2’de, yabancı resmî belgelerin tasdikini konu alan milletlerarası sözleşmelerin, ilgili maddenin birinci fıkrasında düzenlenen “klasik tasdik(diplomatik/konsüler tasdik) usulüne” alternatif olduğu belirtilmiştir. Böylelikle, Türkiye Cumhuriyeti’nin tarafı olduğu gerek çok taraflı gerekse ikili milletlerarası sözleşmeler uyarınca tasdik muafiyetinin kaldırıldığı hâllerde, HMK m. 224, f. 1 uyarınca diplomatik/konsüler tasdik usulü izlenmeksizin milletlerarası sözleşmeler kapsamındaki resmî belgeler, belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturabileceklerdir.

a. Yabancı Resmî Belgelerin Türkiye’de Bu Vasfı Taşımalarını Konu Alan Çok Taraflı Milletlerarası Sözleşme Hükümleri

5 Ekim 1961 Tarihli Yabancı Resmî Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılması Hakkındaki Lahey Sözleşmesi

Yabancı resmî belgelerin tasdikine ilişkin önemli milletlerarası sözleşmelerin başında, çok taraflı bir sözleşme olan 5 Ekim 1961 tarihli **Yabancı Resmî Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılması Hakkındaki Lahey Sözleşmesi**²⁰¹ (Convention Abolishing The Requirement of Legalisation for Foreign Public Documents²⁰²) gelmektedir. Türkiye Cumhuriyeti’nin de tarafı olduğu²⁰³ Lahey Sözleşmesi²⁰⁴, yabancı resmî belgelerin diplomasi veya konsolosluk temsilciliklerince onaylanması zorunluluğunun kaldırılması amacıyla düzenlenmiştir (Lahey Sözleşmesi başlangıç kısmı). Lahey Sözleşmesine göre, Sözleşme tarafı devletler, Sözleşmenin uygulama alanına giren ve kendi ülkesinde kullanılacak olan belgeleri onay (tasdik) işleminden bağışık tutacaktır (m. 2). Onay işleminden maksat, belgenin kullanıldığı ülkenin diplomasi veya konsolosluk memurları tarafından belgedeki

²⁰⁰ DEHMEN, 2012, s. 344

²⁰¹ Tezin bundan sonraki kısmında “**Lahey Sözleşmesi**” şeklinde ifade edilecektir.

²⁰² <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20527/volume-527-I-7625-English.pdf> Erişim Tarihi: 13.06.2019

²⁰³ Türkiye Cumhuriyeti, 05.10.1961 tarihli Lahey Sözleşmesini 20.06.1984 tarihinde imzalamış, 3028 sayılı ve 20.06.1984 tarihli Kanunla uygun bulmuştur. “Lahey Sözleşmesi, Türkiye bakımından 16.09.1984 tarihinden beri yürürlüktedir.” (DEHMEN, 2012, s. 347)

²⁰⁴ Sözleşmeye taraf olan devletler için:

https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=080000028012e319&clang=_en Erişim Tarihi: 13.06.2019

imzanın doğruluğunun, belgeyi imzalayan kişinin hangi sıfatla imzalandığının veya gerekirse üzerindeki mühür veya damganın aslı ile aynı olduğunun teyidine ilişkin işlemlerdir (Lahey Sözleşmesi m. 2).

Lahey Sözleşmesi, Sözleşme tarafı devletlerden birinin ülkesinde düzenlenmiş olup da diğer bir taraf devletin ülkesinde kullanılacak olan resmî belgeler hakkında uygulanabilir (Lahey Sözleşmesi m. 1). Sözleşme tarafı **olmayan** devletlerden birinin ülkesinde düzenlenmiş olan veya sözleşme tarafı **olmayan** devletlerin ülkesinde kullanılacak resmî belgeler hakkında Lahey Sözleşmesi uygulanmayacaktır. Lahey Sözleşme hükümleri sadece bu Sözleşmenin 1. maddesinde sayılan resmî belgeler bakımından uygulama alanı bulacaktır. Buna göre, Lahey Sözleşmesinin kapsamındaki resmî belgeleri şu şekilde belirtebiliriz:

- a) Savcı, zabıt kâtibî veya adliye memuru tarafından verilmiş belgeler de dahil olmak üzere, Devletin bir yargı organına veya mahkemesine bağlı bir makam veya görevli memur tarafından düzenlenmiş olan belgeler
- b) İdarî belgeler
- c) Noter senetleri
- d) Kişilerce özel sıfatla imzalanmış belgeler üzerine konulmuş olup belgenin kaydının veya belirli bir tarihte mevcut olduğunun ve imzaların doğruluğunun resmî makam ve noterlerce onaylanması gibi resmî beyanlar

Lahey Sözleşmesinin **uygulama alanı dışında kalan** resmî belgeler ise şunlardır:

- a) Diploması veya konsolosluk memurları tarafından düzenlenmiş belgeler
- b) Ticaret veya gümrük işlemleriyle doğrudan doğruya ilgili olan idarî belgeler

Her ne kadar, Lahey Sözleşmesine tâbi resmî belgelerin klasik anlamda tasdik edilme işleminden (diploması veya konsolosluk temsilciliklerince onaylanması) geçirilme zorunluluğu ortadan kaldırılmışsa da söz konusu resmî belgelerin onaylanması, Lahey Sözleşmesi uyarınca özel bir usule tâbi tutulmuştur. Buna göre, söz konusu resmî belgelerin onayları, belgenin verildiği (düzenlendiği) devletin yetkili makamınca²⁰⁵, bizzat belgenin veya buna eklenecek bir kâğıdın üzerine konulacak bir onay şerhi (**apostil şerhi**) ile yapılacaktır (Lahey Sözleşmesi m. 3 ve m. 4). Söz konusu resmî belgelerin üzerine apostil şerhi konulması mecburi olmayıp, belgede imzası bulunan veya belgeyi getiren kişinin isteğine bağlı olarak gerçekleştirilecek bir işlemdir. Usulüne uygun biçimde doldurulan onay şerhi, imzanın

²⁰⁵ Onay şerhini vermek üzere yetkili kılınan makamlar Lahey Sözleşmesine taraf olan her bir devlet tarafından belirlenecektir (Lahey Sözleşmesi m. 6, f. 1).

doğruluğunu, belgeyi imzalayan kişinin hangi sıfatla imzaladığını ve gerektiğinde, belge üzerindeki mühür veya damganın aslı ile aynı olduğunu teyit eder²⁰⁶ (Lahey Sözleşmesi m. 5, f. 2).

Lahey Sözleşmesi uyarınca usulüne uygun bir şekilde apostil şerhi taşıyan resmî belgeler, HMK m. 224, f. 1’de belirtilen tasdik işlemine tâbi tutulmaksızın Türkiye’de resmî belge vasfını taşıyacaklardır²⁰⁷. Başka bir anlatımla, Türk hukuku bakımından HMK’nın 224. maddesinde yabancı resmî belgelerin resmî vasfının tanınması için aranılan tasdik edilmesi şartı, Lahey Sözleşmesinin kapsamına giren yabancı resmî belgeler bakımından geçerli olmayacaktır²⁰⁸. Dolayısıyla, yabancı ülkede düzenlenmiş ve apostil şerhi taşıyan resmî belgeler, belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturabilecektir. HMK m. 224, f. 1 uyarınca tasdik işlemine tâbi tutulan resmî belgelerde olduğu gibi, apostil şerhi taşıyan yabancı resmî belgelerin, belgede sahtecilik suçlarının konusunu teşkil edebilmesi için MÖHUK uyarınca tanınması veya tenfiz edilmesi şart değildir.

7 Haziran 1968 Tarihli Diplomasi ve Konsolosluk Memurlarınca Düzenlenen Belgelerde Onay İşleminin Kaldırılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi

Yabancı resmî belgelerin tasdikine ilişkin önem taşıyan milletlerarası sözleşmelerden biri de çok taraflı²⁰⁹ sözleşme niteliğindeki 07.06.1968 tarihinde Londra’da akdedilen **Diplomasi ve Konsolosluk Memurlarınca Düzenlenen Belgelerde Onay İşleminin Kaldırılmasına Dair Avrupa Sözleşmesidir**²¹⁰ (European Convention on the Abolition of Legalisation of Documents executed by Diplomatic Agents or Consular Officers)²¹¹. Türkiye Cumhuriyeti’nin de tarafı olduğu²¹² 1968 tarihli Sözleşme²¹³, Sözleşme kapsamında kalan

²⁰⁶ “Belgenin kullanılacağı devletin hukukunda, yabancı belgenin resmî belge vasfının tanınması için, belgede yer alan imza, mühür veya damganın doğruluğunun tasdik edilmiş olması yeterli görülmeyp, belgenin o belgeyi düzenlemeye yetkili bir kişi tarafından, gerekli usule uyularak düzenlenmiş olduğunun tasdiki de zorunlu görülüyor ise, Lahey Sözleşmesi bu zorunluluğu bertaraf etmez.” (DEHMEN, 2012, s. 352)

²⁰⁷ Lahey Sözleşmesi kapsamında apostil şerhi konulması gereken bir resmî belge üzerinde, HMK m. 224, f. 1 uyarınca tasdik işlemi yapılması hâlinde nasıl bir yol izlenmesi gerektiği hususunda Lahey Sözleşmesinde açıklık bulunmamaktadır. Lahey Sözleşmesinin amacı dikkate alındığında, Lahey Sözleşmesinin uygulama alanına giren bir yabancı resmî belgeye apostil şerhi yerine klasik tasdik işleminde bulunulması söz konusu resmî belgenin “onaylanmadığı” sonucunu doğurmamalıdır.

(legalizasyon) şerhi verilmiş olması halinde

²⁰⁸ DEHMEN, 2012, s. 350

²⁰⁹ Sözleşmeye taraf olan devletler için: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/063/signatures?p_auth=cHhOClIt Erişim tarihi: 13.06.2019

²¹⁰ Tezin bundan sonraki kısmında “1968 tarihli Sözleşme” olarak ifade edilecektir.

²¹¹ DEHMEN, 2012, s. 403

²¹² Türkiye Cumhuriyeti, 1968 tarihli Sözleşmeyi 31.05.1963 tarihli ve 244 sayılı Kanunla uygun bulmuştur. Bu sözleşme Türkiye bakımından 1987 tarihinden itibaren yürürlüktedir.

²¹³ <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680072315> Erişim tarihi: 13.06.2019; <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19429.pdf> Erişim tarihi: 13.06.2019

yabancı belgelerin tasdik işlemlerinin kaldırılmasını ve bu belgelerin millî makamlarca düzenlenen belgeler gibi kullanılmasını sağlamayı amaçlamaktadır (1968 tarihli Sözleşmenin başlangıç kısmı).

1968 tarihli Sözleşme, taraf devletler bakımından, Sözleşme kapsamında yer alan resmî belgelerin tasdik edilme zorunluluğunu ortadan kaldırmaktadır (m. 3). Tasdik işleminden maksat, bir belgeye vazedilen imza ile belgeyi imzalayanın sıfatının doğruluğunu ve gerektiğinde belgeye vazolunan mühür veya damganın uygunluğunu teyide matuf yapılacak işlemdir (1968 tarihli Sözleşme m. 1). 1968 tarihli Sözleşmenin kapsamında yer alan ve bu suretle tasdik işleminde muaf tutulan resmî belgeler m. 2’de belirtilmiştir. Buna göre, Sözleşme tarafı olan devletlerin herhangi bir ülkede görevlerini ifa etmekte olan diplomasi ve konsolosluk memurlarının resmî sıfatlarına dayanarak düzenledikleri belgeler tasdik işleminden muaf tutulmuştur. Bununla birlikte, tasdik muafiyeti, söz konusu makamlarca düzenlenecek belgelerin diğer bir Sözleşme tarafın ülkesinde veya Sözleşmeye taraf olmayan bir devletin toprakları üzerinde görev yapmakta olan bir başka taraf devletin diplomasi ve konsolosluk memurlarına ibraz edildiği hâllerde geçerli olacaktır. Tasdik muafiyeti, diplomasi ve konsolosluk memurlarının resmî sıfatlarına dayanarak düzenledikleri belgelerin yanı sıra bu kişilerin imza tasdikleri gibi resmî beyanları bakımından da uygulanır.

Diplomasi ve konsolosluk memurlarının imzalarını, sıfatlarını ve gerektiğinde belgenin taşıdığı mühür ve damgaların doğruluğunu tasdike tabi tutan taraflar arasında akdedilmiş her türlü sözleşme ve anlaşmaların hükümleri, 1968 tarihli Sözleşme ile geçersiz kılınmaktadır (m. 5). Dolayısıyla, 1968 tarihli Sözleşmeye taraf olan devletler arasında diplomasi ve konsolosluk memurlarının imzalarını, sıfatlarını ve gerektiğinde belgenin taşıdığı mühür ve damgaların doğruluğunu tasdike tabi tutan ikili antlaşmalar bulunsa dahi, 1968 tarihli Sözleşme kapsamında kalan belgelerin tasdik edilme mecburiyeti bulunmayacaktır.

1968 tarihli Sözleşme ile diplomasi ve konsolosluk memurlarının resmî sıfatlarına dayanarak düzenledikleri resmî belgelerin tasdik edilme zorunluluğu ortadan kaldırılmış olmakla birlikte, taraf devletler, gerektiğinde, bu Sözleşme kapsamına giren belgelerin doğruluğunun teyidini sağlayacaktır (m. 4, f. 2). Bu denetimin usulü 1968 tarihli Sözleşmede öngörülmemiş olmadığından, Sözleşme kapsamına giren belgelerin hakikiliğinin denetlenmesi usulü taraf devletlerin iç hukuklarına bırakılmış olmaktadır²¹⁴. Şunu önemle belirtmeliyiz ki,

²¹⁴ DEHMEN, 2012, s. 411

Lahey Sözleşmesinden farklı olarak, 1968 tarihli Sözleşme, diplomasi ve konsolosluk memurlarının resmî sıfatlarına dayanarak düzenledikleri resmî belgelerin tasdik edilme zorunluluğunu tamamen ortadan kaldırmaktadır. Başka bir deyişle, 1968 tarihli Sözleşmede “apostil şerhi” gibi bir müessese öngörülmemiştir. Dolayısıyla, 1968 tarihli Sözleşme kapsamına giren resmî belgeler, ilgili makamlar tarafından düzenledikleri ilk hâliyle belgede sahtecilik suçlarının konusunu teşkil edecektir.

15 Eylül 1977 Tarihli Bazı İşlem ve Belgelerin Tasdikten Muaf Tutulmasına Dair Sözleşmesi

Yabancı resmî belgelerin tasdik muafiyetine ilişkin önem taşıyan milletlerarası sözleşmelerden biri de **15.09.1977** tarihinde Atina’da Milletlerarası Kişi Hâlleri Komisyonunun (International Commission on Civil Status) üyeleri arasında imzalan **Bazı İşlem ve Belgelerin Tasdikten Muaf Tutulmasına Dair Sözleşmesi**²¹⁵ dir (Convention on the Exemption from Legalisation of Certain Records and Documents²¹⁶). Türkiye Cumhuriyeti’nin de tarafı olduğu²¹⁷ çok taraflı sözleşme²¹⁸ niteliğindeki 1977 tarihli Sözleşme Milletlerarası Ahvali Şahsiye Komisyonu üyesi Devletler ile Avrupa Konseyi üyesi Devletlerin imzasına açık durumdadır (1977 tarihli Sözleşme m. 8).

Milletlerarası Ahvali Şahsiye Komisyonuna üye Devletler, bazı işlem ve belgelerin tasdikten ya da benzeri işlemlerden muaf tutulmasını sağlamak amacıyla 1977 tarihli Sözleşmeyi düzenlemişlerdir (1977 tarihli Sözleşme başlangıç kısmı). Buradaki tasdik ve benzeri işlemlerden ne anlaşılması gerektiği 1977 tarihli Sözleşmenin 1. maddesinde şu şekilde belirtilmiştir: “*Bu Sözleşmeye göre tasdik, ancak bir işlem veya belgedeki imzanın doğruluğunun, imza sahibinin ne sıfatla hareket ettiğinin ve gerektiğinde bu işlem veya belgedeki mühür veya damganın hangi makama ait olduğunun tasdiki anlamına gelir.*” 1977 tarihli Sözleşme ile, gerçek kişilerin kişi hâlleri, ehliyet, aile durumu, ikameti, meskeni ve vatandaşlığına ilişkin belgelerin tasdik ve benzeri usullere tâbi olmadan, yabancı memleketlerde kolaylıkla kullanılabilmesi amaçlanmaktadır²¹⁹. Tasdik muafiyetinin

²¹⁵ Tezin bundan sonraki kısmında “**1977 tarihli Sözleşme**” şeklinde ifade edilecektir.

²¹⁶ İngilizce metni için:

http://www.ciecl.org/SITECIEC/PAGE_Conventions/ZA4AAE_KZgZmSmtHZ1h4amRZSgA Erişim tarihi: 13.06.2019

RG’de yayımlanan Türkçe metni için: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19343.pdf> Erişim tarihi: 13.06.2019

²¹⁷ RG: 16.10.1987-19343. 1977 tarihli Sözleşme Türkiye Cumhuriyeti bakımından **01.08.1987** tarihinden itibaren yürürlüktedir.

²¹⁸ 1977 tarihli Sözleşme Sözleşme Avusturya, İspanya, Fransa, Yunanistan, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Portekiz, Türkiye ve Polonya bakımından yürürlüktedir.

²¹⁹ DEHMEN, 2012, s. 413

kapsamındaki belgelerin nelerden ibaret olduğu 1977 tarihli Sözleşmenin 2. maddesinde belirtilmiştir:

- a) Kullanma amaçları ne olursa olsun, gerçek kişilerin şahsi hâllerine, ehliyetlerine, aile durumlarına, vatandaşlıklarına, ikametgâh veya meskenlerine ait işlem ve belgeler
- b) Evlenme akti yapılması veya diğer bir şahsi hâl işlemi düzenlenmesi amacıyla verilen her türlü belge

Resmî Gazete’de yayımlanan 1977 tarihli Sözleşmenin başlığı “*Bazı İşlem ve Belgelerin Tasdikten Muaf Tutulmasına Dair Sözleşmesi*” olarak ifade edilmişse olsa da burada “işlem” olarak kastedilen, resmî sicillerden alınan kayıt örnekleridir. Zira 1977 tarihli Sözleşmenin orijinal hâli Fransızcadır ve işlem tabirini karşılamak üzere “acte” kullanılmıştır. Bu sözleşmenin İngilizce metninde ise işlem tabiri “record” olarak ifade edilmiştir. Milletlerarası Ahvali Şahsiye Komisyonunun 23 Mart 1977 tarihli genel kurulunda 1977 tarihli Sözleşme’nin uygulanmasına ilişkin karara bağlanan raporda, “acte” veya “record” kavramlarından, resmî sicillerde yer alan kayıtlardan alınan örneklerin anlaşılması gerektiği belirtilmiştir. Tasdik veya benzeri bir usulden muafiyetten söz edebilmek için, belgenin taraf devletlerden birinin makamları tarafından verilmiş olması, bu makamın imzasını ve mühür veya damgasını taşıması ve son olarak düzenleme tarihinin bulunması gerekmektedir²²⁰. 1977 tarihli Sözleşmeye konu belge idarî olabileceği gibi, adlî veya başka türden de olabilir; önemli olan taraf devletin makamları tarafından düzenlenmiş olmasıdır²²¹.

1977 tarihli Sözleşme, kapsamında kalan resmî belgelerin tasdik ve benzeri usullerden başışık tutmuş olmakla birlikte, bu belgelerin doğruluğu hususundaki denetimi tamamen ortadan kaldırmaktadır. Nitekim 1977 tarihli Sözleşmenin 3. maddesine göre, “*2 nci maddede sözü edilen bir işlem veya belgenin, **diplomatik veya başka bir resmî yolla iletilmemiş olduğu hallerde, imzanın doğruluğu, mühür veya damganın hangi makama ait olduğu, imza sahibinin sıfatı üzerinde ciddi bir şüphe doğar ise, belgenin kendisine sunulduğu makam, belgeyi veren makamdan bu belgeyi doğrulatabilir.***” Anlaşılacağı üzere, denetim imkânı sadece söz konusu belgelerin diplomatik veya başka bir resmî yolla iletilmemiş olduğu hâllere inhisar

²²⁰ DEHMEN, 2012, s. 415; Milletlerarası Ahvali Şahsiye Komisyonunun 23 Mart 1977 tarihli genel kurulunda 1977 tarihli Sözleşme’nin uygulanmasına ilişkin karara bağlanan rapora (**Explanatory Report**) göre belirtilmiştir.

²²¹ DEHMEN, 2012, s. 415

edilmiştir. Burada doğrulama talebinin yöneltileceği adres olarak gösterilen “belgeyi veren makam” ile kastedilen, belgeyi oluşturan ve ilgililere veren makamdır²²².

1977 tarihli Sözleşmenin uygulama alanındaki belgeler bakımından tasdik ve benzeri usullerin bütünüyle kaldırıldığını görmekteyiz. Söz konusu resmî belgelerin “apostil şerhi” gibi herhangi bir onay işleminden geçmesi de söz konusu değildir. Bu nedenle, 1977 tarihli Sözleşmenin kapsamında kalan resmî belgelerin yabancı devlet makamlarınca düzenlenmesiyle birlikte Türkiye’de de bu vasfı taşıdıkları kabul edilecektir. Dolayısıyla, bu belgeler düzenlendikleri ilk hâliyle belgede sahtecilik suçları bakımından “belge” olarak sayılabilecektir.

10 Eylül 1964 Tarihli Kişi Hâlleri İşlemlerinin Düzeltilmesi Kararlarıyla İlgili Sözleşme

Milletlerarası Kişi Hâlleri Komisyonu’nun (CIEC) üyeleri tarafından hazırlanan ve 10.09.1964 tarihinde imzalanan **Kişi Hâlleri İşlemlerinin Düzeltilmesi Kararlarıyla İlgili Sözleşme**²²³ (**Convention on Decisions Concerning the Rectification of Civil Status Records**²²⁴), taraf olan Devletlerin²²⁵ yetkili makamları tarafından kişi hâllerine ilişkin belgelerin düzeltilmesi hakkında verilen kararların diğer taraf ülkelerde kolaylıkla uygulanmasını ve müessiriyetini sağlamayı amaçlamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti’nin de taraf olduğu²²⁶ 1964 tarihli Sözleşmeye göre, “*Kendi ülkesinde hatalı olarak tanzim edilmiş Kişi Hâlleri belgesi üzerinde düzeltme kararı almaya yetkili Âkid Devletlerden birinin makamı, bu karariyle aynı zamanda aynı şahsı veya fûrüunu ilgilendiren ve sonradan başka bir Âkid Devlet ülkesinde düzenlenen bir belgede işlenmiş olan aynı hatayı da düzeltmek yetkisine de sahiptir* (m. 2, f. 1). *Bu karar hiçbir formaliteye lüzum kalmaksızın diğer Devlet ülkesinde yerine getirilir* (m. 2, f. 2). *Bu maksatla, kararı veren Devlet yetkili makamı, bu kararı ve düzeltilmiş olan belgeyi, bahse konu kararın yerine getirileceği Devletin yetkili makamına göndermekle yükümlüdür*” (m. 2, f. 3).

²²² DEHMEN, 2012, s. 416

²²³ Tezin bundan sonraki kısmında “1964 tarihli Sözleşme” olarak ifade edilecektir.

²²⁴ İngilizce metin için:

http://www.ciec1.org/SITECIEC/PAGE_Conventions/sAoAAMGMFAdTc2NtaktmUmZHIwA; RG’de yayımlanan Türkçe metin için:

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc050/kanuntbmmc050/kanuntbmmc05000807.pdf Erişim tarihi: 13.06.2019

²²⁵ Almanya, Fransa, Lüksemburg, Hollanda, İsviçre, İspanya ve Türkiye 1964 tarihli Sözleşmeye taraf olan Devletlerdir.

²²⁶ RG: 21.12.1966-12483. 1964 tarihli Sözleşme Türkiye Cumhuriyeti bakımından 24 Ağustos 1967 tarihinden itibaren yürürlüktedir.

Anlaşılaçağı üzere, 1964 tarihli Sözleşmeye taraf olan Devletlerin yetkili makamlarınca kişi hâllerine ilişkin (resmî) belgelerde düzeltme kararı verilirse ve aynı kişinin diğere bir taraf Devletin ülkesinde bu düzeltme kararıyla ilgili yapılacak bir işlem söz konusu ise, düzeltme kararında bulunan Devletin yetkili makamı ilgili resmî belgeleri kararın yerine getirileceğı Devletin yetkili makamına gönderecektir. Konumuzla ilgili olan husus ise şudur: Kararın yerine getirileceğı Devlete gönderilecek resmî belgeler, tasdik ve benzeri herhangi bir formaliteye tâbi olmadan işlem görebilecektir. Böylelikle, 1964 tarihli Sözleşme kapsamında kalan “kişi hâlleri belgeleri” bakımından tasdik muafiyeti tanınmıştır.

26 Eylül 1957 Tarihli Ahvali Şahsiye ile ilgili Belge Örneklerinin Parasız Verilmesi ve Tasdikten Muaf Tutulması Hakkında Sözleşme

Milletlerarası Kişi Hâlleri Komisyonu’nun (CIEC) üyeleri tarafından hazırlanan ve birtakım resmî belgeler için tasdik muafiyeti öngören diğere bir sözleşme 26.09.1957 tarihli **Tarihli Ahvali Şahsiye ile ilgili Belge Örneklerinin Parasız Verilmesi ve Tasdikten Muaf Tutulması Hakkında Sözleşmedir**²²⁷ (Convention on the Issue Free of Charge and the Exemption From Legalisation of Copies of Civil Status Records²²⁸). Türkiye Cumhuriyeti’nin de taraf olduğı 1957 tarihli Sözleşmeye taraf olan Devletler²²⁹, idari bir maksatla veya muhtaç kimselere yardım maksadıyla istenilen sözleşme kapsamında kalan **kişi hâllerine ilişkin resmî belgeleri**, diğere taraf Devletlere parasız vermeyi taahhüt etmektedir (1957 tarihli Sözleşme m. 1). Ayrıca söz konusu resmî belgelerin veren makamın **imza ve mührünü taşıması hâlinde**, bu belgelerin örnek veya özetleri her Sözleşme tarafı Devletin ülkesinde karşılıklı olarak tasdikten muaf tutulacaktır (1957 tarihli Sözleşme m. 4). Görüldüğü üzere, tasdikten muafiyet için belgenin sadece imza veya sadece mühür taşıması yeterli olmamakta, belgede mutlaka her ikisinin de bulunması gerekmektedir²³⁰.

1957 tarihli Sözleşme kapsamında kalan ve **tasdik muafiyetinden yararlanan** “kişi hâllerine ilişkin belgeler” ise m. 5’te tahdidi olarak belirtilmiştir:

a) Doğum ilmühaberleri

²²⁷ Tezin bundan sonraki kısmında “1957 tarihli Sözleşme” şeklinde ifade edilecektir.

²²⁸ İngilizce metin için:

http://www.ciecl.org/SITECIEC/PAGE_Conventions/YCMAAK9WPwhVWWhNQ2FVWEZnKwA; RG’de yayımlanan Türkçe metin için:

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc046/kanuntbmmc046/kanuntbmmc04600130.pdf Erişim tarihi: 13.06.2019

²²⁹ Almanya, Belçika, Fransa, Lüksemburg, Hollanda, İsviçre, Türkiye, Avusturya, İtalya ve Portekiz 1957 tarihli Sözleşmeye taraf olan Devletlerdir.

²³⁰ DEHMEN, 2012, s. 418

- b) Ölü doğan bir çocuğun beyan kâğıtları (ölü doğum ilmühaberleri²³¹)
- c) Meşru olmayan (gayrisahih nesepli²³²) çocukların tanınmasına ilişkin nüfus memurlarınca düzenlenmiş belgeler veya çıkarılmış kayıt örnekleri
- d) Evlenme ilmühaberleri
- e) Ölüm ilmühaberleri
- f) Boşanma ilmühaberleri veya boşanma hüküm veya kararlarının örnekleri
- g) Kişi hâllerine ilişkin emirname, hüküm veya kararların örnekleri

Gerek idarî gerekse yargı makamları tarafından verilen 1957 tarihli Sözleşmenin 5. maddesinde sayılan resmî belgeler, **bu sözleşme tarafları bakımından**, herhangi bir tasdik usulü izlenmeksizin hüküm ve sonuç doğuracaktır. Dolayısıyla, düzenleyen yetkili makamın imzasını ve mührünü taşıyan söz konusu resmî belgeler, düzenledikleri ilk hâliyle belgede sahtecilik suçlarının konusunu teşkil edebileceklerdir.

27 Ocak 1977 Tarihli Adli Yardım Taleplerinin İletilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi

Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan ve 27.01.1977 tarihinde Strasburg'da imzalanan Adli Yardım Taleplerinin İletilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi²³³ (European Agreement on the Transmission of Applications for Legal Aid²³⁴), birtakım resmî belgeler bakımından tasdik muafiyetini konu alan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin de tarafı olduğu²³⁵ önemli sözleşmelerden biridir. 1977 tarihli Sözleşme, taraf Devletlerin ülkelerinde mutad meskeni olan ve diğer taraf Devletin topraklarında hukuki, ticarî ve idarî konularda adil yardım talebinde bulunmak arzusunda olan kişilerin, mutad olarak oturduğu devletin nezdinde talepte bulunabilme imkânını tanımaktadır (m. 1). Bu durumda, nezdinde adli yardım talebinde bulunulan Devlet, talebi diğer Devlete iletmekle yükümlüdür (m. 1). 1977 tarihli Sözleşme, bu taleplerin iletilmesine aracı olmak üzere, taraf Devletlere bir gönderici ve alıcı makam tayin etmesini öngörmektedir (m. 2).

1977 tarihi Sözleşmenin 4. maddesinde, Sözleşmenin uygulanmasıyla ilgili belgelerin **resmî onay ve benzeri her türlü formalitelerden muaf tutulacağı** öngörülmektedir.

²³¹ DEHMEN, 2012, s. 418

²³² DEHMEN, 2012, s. 418

²³³ Tezin bundan sonraki kısmında "1977 tarihli Sözleşme" olarak ifade edilecektir.

²³⁴ İngilizce metin için: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680077322>; RG'de yayımlanan Türkçe metin için: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17918.pdf> Erişim tarihi: 14.06.2019

²³⁵ RG: 04.01.1983-17918. 1977 tarihli Sözleşmeye taraf olan Devletler için:

https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/092/signatures?p_auth=v0fi9Z3G Erişim tarihi: 14.06.2019

Böylelikle, Sözleşme kapsamında yerine getirilecek adli yardıma ilişkin talepler sırasında kullanılan her türlü belge için diplomatik/konsüler tasdik, apostil veya benzeri bir usulün yerine getirilmesine gerek olmayacaktır²³⁶. Dolayısıyla, 1977 tarihli Sözleşmenin uygulama alanında kalan resmî belgeler, düzenlendikleri ilk hâliyle belgede sahtecilik suçları bakımından “belge” olarak değerlendirileceklerdir.

20 Mart 1883 Tarihli Sınai Hakların Korunmasına Dair Paris Sözleşmesi

Birtakım resmî belgelerin tasdik ve benzeri usullerle işlem görmeksizin, Türkiye’de bu vasfı taşımalarına imkân tanıyan diğer bir milletlerarası sözleşme, 20.03.1883 tarihli Sınai Hakların Korunmasına Dair Paris Sözleşmesi²³⁷dir. Türkiye Cumhuriyeti’nin de tarafı olduğu²³⁸ Paris Sözleşmesi uyarınca, sınai hakların korunması için bu sözleşmenin uygulandığı ülkeler tarafından bir Birlik kurulmuştur (m. 1).

Sözleşmenin konusu, marka, patent, faydalı model, tasarım, ticaret ünvanı, coğrafi işaret ve haksız rekabettir²³⁹. Birlik üyesi olan Devletlerden birine bir ihtira beratı, faydalı model, sınai resim veya model, fabrika veya ticaret markası tescili talebinde bulunan kişiler, diğer üye Devletlere bu Sözleşme uyarınca başvurarak rüçhan hakkından istifade edebileceklerdir (m. 4, A.1). Rüçhan hakkı taleplerinin tevdi edilmesi sırasında yetkili makamlar tarafından düzenlenen resmî belgelerin her türlü tasdik muamelesinden muaf tutulduğu öngörülmüştür (m. 4, D.3). Keza, menşe ülkesinde usulüne uygun olarak tescil edilen her ticaret markası, diğer Birlik ülkelerinde olduğu gibi başvuru yapmak ve korunmak üzere kabul edilecektir. Bu ülkeler nihai tescil işleminden önce yetkili makam tarafından verilmiş olan menşe ülkesindeki tescile ait bir belgenin ibrazını isteyebilirler. **Bu belgenin resmî onayı gerekmeyecektir** (m. 6, mükerrer 4, f. 1).

28 Mayıs 1970 Tarihli Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri Konusunda Avrupa Sözleşmesi

Avrupa Konseyi bünyesinde hazırlanan ve birtakım yabancı resmî belgeler bakımından tasdik muafiyetine ilişkin hükümleri ihtiva eden diğer bir milletlerarası sözleşme 28.05.1970 tarihli Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri Konusunda Avrupa

²³⁶ DEHMEN, 2012, s. 419

²³⁷ Tezin bundan sonraki kısmında “Paris Sözleşmesi” olarak adlandırılacaktır.

²³⁸ RG: 02.07.1957-9529

²³⁹ GÜRBÜZ GÜNGÖR, E. (2017). *Paris Sözleşmesi Kapsamında Tanınmış Markaların Sınai Mülkiyet Kanunu’na Göre Korunması. Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (16), s. 296

Sözleşmesidir²⁴⁰ (European Convention on the International Validity of Criminal Judgments²⁴¹). 1970 tarihli Sözleşme²⁴², esas olarak, taraf Devletlerin²⁴³ yargı makamlarınca verilen ceza mahkûmiyetlerine ilişkin yaptırımların, diğer taraf Devletler tarafından yerine getirilebilmesini konu almaktadır.

Bu sözleşme uyarınca taraf Devletin yetkili makamları arasında aktarılabilecek gerek idarî gerekse yargısal nitelikteki resmî belgelerin tasdik formalitesinden muaf tutulduğu kabul edilmiştir (1970 tarihli Sözleşme m. 20). Örneğin, Sözleşmeye taraf bir Devlet tarafından verilen mahkûmiyet hükmünün, ilişkin olduğu yaptırımın uygulanması istenilen diğer taraf Devletin yetkili makamlarına gönderilmesi gerekir (m. 16). Sözleşme'nin 20. maddesi dikkate alındığında, söz konusu mahkûmiyet hükmünün diplomatik/konsüler tasdik işleminden muaf tutulduğu görülmektedir. Bununla birlikte, tasdik muafiyeti Sözleşmenin uygulanması kapsamında kalan resmî belgelerin “asılları” bakımından geçerlidir. Zira 1970 tarihli Sözleşmenin 16. maddesine göre, mahkûmiyet hükmünün aslı yerine sureti gönderilmek isteniyorsa, bunun aslına uygunluğunun tasdik edilmesi gerekir.

15 Mayıs 1972 Tarihli Ceza Kovuşturmalarının Aktarılması Konusunda Avrupa Sözleşmesi

Aynı fiil dolayısıyla derdest olan ceza kovuşturmalarının farklı ülkelerde görülmesini engellemek ve bu suretle yetki uyuşmazlığından doğan sakıncaları ortadan kaldırmak amacıyla Avrupa Konseyi tarafından 15.05.1972 tarihli Ceza Kovuşturmalarının Aktarılması Konusunda Avrupa Sözleşmesi²⁴⁴ (European Convention on the Transfer of Proceedings in Criminal Matters²⁴⁵) düzenlenmiştir. Buna göre, sözleşen Devletlerden²⁴⁶ her biri, kendi kanununa göre suç olan bir eylemden ötürü sanık olan kişi hakkında kovuşturma yapmasını, **bu Sözleşmede gösterilen hallerde ve belirtilen şartlara uygun olarak** bir diğer sözleşen Devletten isteyebilir (m. 6, f. 1).

²⁴⁰ Tezin bundan sonraki kısmında “1970 tarihli Sözleşme” olarak bahsedilecektir.

²⁴¹ İngilizce metin için: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680072d3b> Erişim tarihi: 16.06.2019;

RG’de yayımlanan Türkçe metin için: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/16139.pdf>

²⁴² RG: 14.12.1977-16139 Erişim tarihi: 16.06.2019

²⁴³ Sözleşmeye taraf olan Devletler için: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/070/signatures?p_auth=v0fi9Z3G Erişim tarihi: 16.06.2019

²⁴⁴ RG: 27.12.1977-16152. Tezin bundan sonraki kısmında “1972 tarihli Sözleşme” olarak ifade edilecektir.

²⁴⁵ İngilizce metin için: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680072d42> Erişim tarihi: 16.06.2019; RG’de yayımlanan Türkçe metin için: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/16152.pdf> Erişim tarihi: 16.06.2019

²⁴⁶ Sözleşmeye taraf olan Devletler için: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/073/signatures?p_auth=O45f3iLt Erişim tarihi: 16.06.2019

1972 tarihli Sözleşme uyarınca, ceza kovuşturmalarının aktarılmasına ilişkin taraf Devletler arasında gönderilecek resmî belgelerin imza tasdiki formalitesinden muaf tutulduğu öngörülmüştür (m. 19). 1970 tarihli Sözleşmede olduğu gibi, 1972 tarihli Sözleşmede getirilen tasdik muafiyeti gönderilecek resmî belgelerin “asılları” bakımından geçerli olup, bunların suretlerinin “aslına uygunluğu” niteliğinde bir tasdik işleminden geçirilmesi gerektiği öngörülmüştür (m. 15).

b. Yabancı Resmî Belgelerin Türkiye’de Bu Vasfı Taşımalarını Konu Alan İki Tarafli Milletlerarası Sözleşme Hükümleri

Türkiye’nin çok sayıda devletle akdettiği iki tarafli adli yardım, tanıma tenfiz veya suçluların iadesine dair milletlerarası sözleşmede, sözleşmenin uygulama alanına giren belgeler bakımından diplomatik/konsüler tasdik ve benzeri usullere muafiyet getiren hükümlere yer verildiği görülmektedir²⁴⁷.

Bu sözleşmelerden bir kısmında, taraflardan birinin ülkesinde yetkili makamlar tarafından tanzim edilmiş, verilmiş veya onaylanmış ve resmî mühür taşıyan **tüm belgeler** ile bunların onaylı örneği veya suretlerinin diğer taraf devletin ülkesinde tasdike ihtiyacı olmadığı kabul edilmiştir²⁴⁸. Bir kısım adli yardım sözleşmesinde ise, taraf devletlerin yetkili

²⁴⁷ DEHMEN, 2012, s. 424

²⁴⁸ Türkiye Cumhuriyeti ile Arnavutluk Cumhuriyeti Arasında İmzalanan Hukuki, Ticari ve Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi, m. 14, f. 1, RG: 09.11.1997-23165; Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Hukuki, Ticari ve Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi, m.14, f. 1, RG:25.8.1993-21679; Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında İmzalanan Hukuki ve Ticari Konularda Adli İşbirliği Anlaşması, m. 12, f. 1, RG: 23.03.2004-25411; Türkiye Cumhuriyeti ile Bosna-Hersek Arasında Hukuki ve Ticari Konularda Adli İşbirliği Anlaşması, m.12, f.1, RG: 07.01.2008-26749; Türkiye Cumhuriyeti ile Fas Krallığı Arasında Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma ve Suçluların Geri verilmesi Sözleşmesi, m.6, f. 1, RG:07.10.1990- 20658 Mükerrer; Türkiye Cumhuriyeti ile Gürcistan Cumhuriyeti Arasında Hukuki, Ticari ve Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması, m.14, f. 1, RG:24.08.1997-23090; Türkiye Cumhuriyeti ile Hırvatistan Cumhuriyeti Arasında İmzalanan, Hukuki ve Ticari Konularda Adli İşbirliği Anlaşması, m.12, f. 1, RG.24.05.2000-24058; Türkiye Cumhuriyeti ile Kuveyt Devleti Arasında İmzalanan "Hususi Hukuk, Ticaret ve Ceza Hukuku Konularında Hukuki ve Adli İşbirliği Anlaşması, m.7, f. 1-2, RG:30.05.2000-24064; Türkiye Cumhuriyeti ile Litvanya Cumhuriyeti Arasında Hukuki ve Ticari Konularda Hukuki ve Adli İşbirliği Anlaşması, m.7, f. 1-3, RG:20.04.2004-25439; Türkiye Cumhuriyeti ile Macaristan Halk Cumhuriyeti Arasında Hukuki ve Ticari Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi, m. 13, f. 1, RG:23.07.1990-20583; Türkiye Cumhuriyeti ile Makedonya Cumhuriyeti Arasında İmzalanan Hukuki ve Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması, m.14, f.1, RG:14.05.2000-24049; Türkiye Cumhuriyeti ile Moğolistan Arasında Hukuki, Ticari ve Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması, m.14, f.1, RG:04.05.2004-25452; Türkiye Cumhuriyeti ile Özbekistan Cumhuriyeti Arasında İmzalanan "Hukuki, Ticari ve Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi, m.14, f. 1, RG:07.11.1997-23163; Türkiye Cumhuriyeti ile Polonya Halk Cumhuriyeti Arasında Hukuki ve Ticari Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi, m.13, f. 1, RG:23.07.1990-20583; Türkiye Cumhuriyeti ile Romanya Arasında İmzalanan "Hukuki Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması, m.12, f. 1, RG:10.02.2008-26783; Türkiye Cumhuriyeti ile Slovakya Cumhuriyeti Arasında Hukuki ve Ticari Konularda Adli İşbirliği Anlaşması, m.13 f.1, RG:07.12.2007-26723; Türkiye Cumhuriyeti ile Tacikistan Cumhuriyeti Arasında İmzalanan "Hukuki, Ticari ve Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması, m.14 f.1, RG:30.05.2000-24064; Türkiye Cumhuriyeti ile Ukrayna Arasında

makamları tarafından düzenlenen **tüm belgelerin değil** sadece sözleşmeye göre yapılacak **adli yardım talepleri ve ekli belgelerin** tasdikten muafiyetleri öngörülmüştür²⁴⁹. Bazı sözleşmelerde ise adli yardım talepleri yanında, **suçluların iadesi ve hükümlülerin nakline dair taleplerle bu taleplere ilişkin belgeler** yine tasdik ve benzeri usullerden muaf tutulmuştur²⁵⁰.

Adli iş birliği konularının yanı sıra, taraflarının ülkesinde yetkili bulunan **mahkeme ve noterler tarafından düzenlenen her türlü resmî belgenin** tasdik muafiyetini öngören ikili sözleşmeler de mevcuttur²⁵¹. Bazı ikili antlaşmalarda ise sadece **adli makamlarca düzenlenen belgeler** bakımından tasdik muafiyeti öngörülmüştür²⁵². Birtakım ikili antlaşmalar ile sadece **hükümlülerin nakline ilişkin talepler ile bunların ekindeki belgeler** bakımından tasdik muafiyeti öngörülmüştür²⁵³.

Hukuki Konularda Adli Yardımlaşma ve İşbirliği Anlaşması, m.13, f. 1, RG:22.12.2003-25324; **Türkiye Cumhuriyeti ve Kazakistan Cumhuriyeti Arasında imzalanan "Hukuki Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması**, m.8, RG:12.11.1997-23168. (DEHMEN, 2012, 425)

²⁴⁹ **Türkiye Cumhuriyeti ile Irak Cumhuriyeti Arasında Hukuki ve Adli İşbirliği Sözleşmesi**, m. 7, f. 4, RG:02.08.1992-21303; **Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Cezaî Konularda Karşılıklı Adli Yardımlaşma ve Suçluların İadesi Anlaşması**, m. 30, RG:17.08.1997-23083; **Türkiye Cumhuriyeti ile Tunus Cumhuriyeti Arasında Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma ve Suçluların Geri Verilmesi Sözleşmesi**, m. 6, RG:20.02.1983-17965 (DEHMEN, 2012, s. 425)

²⁵⁰ **Türkiye Cumhuriyeti ile Kuveyt Devleti Arasında İmzalanan Hususi Hukuk, Ticaret ve Ceza Hukuku Konularında Hukuki ve Adli İşbirliği Anlaşması**, m. 66, RG:30.05.2000-2406; **Litvanya ile akdedilen Hukuki ve Ticari Konularda Hukuki ve Adli İşbirliğine Dair Sözleşme**, m. 24, RG:20.04.2004-25439 (DEHMEN, 2012, s. 426)

²⁵¹ **Türkiye Cumhuriyeti ve Avusturya Cumhuriyeti'nin Taraf Buldukları 01.03.1954 Tarihli Hukuk Usulüne Dair La Haye Sözleşmesi'ne İlişkin Olarak Yapılan 16.09.1988 Tarihli Ek Anlaşma**, m. 15, RG:23.09.1991 (DEHMEN, 2012, s. 426)

²⁵² **Türkiye Cumhuriyeti ve Çin Halk Cumhuriyeti Arasında Hukuki, Ticari ve Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması**, m. 8, RG:12.11.1994-22109; **Moldova Cumhuriyeti ile akdedilen Hukuki, Ticari ve Cezaî Konulardaki Adli Yardım Sözleşmesi**, m. 8, RG: 28.05.2000-24062; **Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Arasında Hukuki ve Ticari Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi**, m. 23, f. 1, RG:23.07.1990-20583. (DEHMEN, 2012, s. 426)

²⁵³ **Türkiye Cumhuriyeti ile Arnavutluk Cumhuriyeti Arasında İmzalanan Hukuki, Ticari ve Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi**, m. 62, RG:09.11.1997-23165; **Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında İmzalanan Hukuki, Ticari ve Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi**, m. 61, RG:25.08.1993-21679; **Türkiye Cumhuriyeti ile Gürcistan Cumhuriyeti Arasında İmzalanan Hukuki, Ticari ve Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi**, m. 61, RG:24.08.1997-23090; **Türkiye Cumhuriyeti ile Makedonya Cumhuriyeti Arasında İmzalanan Hukuki, Ticari ve Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi**, m. 61, RG:14.05.2000-24049; **Türkiye Cumhuriyeti ile Moğolistan Arasında İmzalanan Hukuki, Ticari ve Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi**, m. 61, RG:04.05.2004-25452; **Türkiye Cumhuriyeti ile Özbekistan Arasında İmzalanan Hukuki, Ticari ve Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi**, m. 62, RG:07.11.1997-23163; **Türkiye Cumhuriyeti ile Tacikistan Arasında İmzalanan Hukuki, Ticari ve Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi**, m. 61, RG:30.05.2000-24064; **Türkiye Cumhuriyeti ile Macaristan Halk Cumhuriyeti Arasında İmzalanan Hukuki, Ticari ve Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi**, m. 25, RG:18.07.1987-19521; **Türkiye Cumhuriyeti ile Polonya Halk Cumhuriyeti Arasında İmzalanan Hukuki, Ticari ve Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi**, m. 41, RG:07.10.1990-20658 Mükerrer

2.2.3.2.2. Özel Belgelerin Durumu

Gerek iç hukuk düzenlemelerinde gerekse milletlerarası sözleşmelerde, yabancı ülke hukukuna göre düzenlenmiş özel belgelerin Türkiye’de hüküm ve sonuç doğurabileceğine ilişkin hususî hükümlere yer verilmediğini görmekteyiz. Bir devletin kamu görevlileri tarafından düzenlenmiş resmî belgelerin bir başka devlette de aynı vasfı taşımalarına ilişkin özel düzenlemelere gidilmesinin sebebi, resmî belgelerin, düzenledikleri devletin kamu gücüne istinaden hukuki varlık kazanmalarındır. Bu nedenle, resmî belgeler, kural olarak, düzenledikleri devletin ülkesinde hukuki varlıklarını kazanacaklardır.

Özel belgeler, düzenledikleri devletin ülke hukukuna uygun olmak üzere ve fakat kamu görevlisi olmayan gerçek kişilerin takdirlerine uygun şekilde hukuki varlık kazanan belgelerdir. **Kanaatimizce**, bunların düzenledikleri ülke dışında hukuki varlıklarını korumaları, başka bir ifadeyle, özel belgelerin yabancı devletlerin ülkelerinde hüküm ve sonuç doğurabilmesi **milletlerarası özel hukuk düzenlemeleri bağlamında değerlendirilmesi gereken bir meseledir**. Yabancılık unsuru taşıyan özel belge, **kanunlar ihtilafı kuralları uyarınca** Türk hukukuna göre dava edilebilir, icraya konulabilir veya herhangi bir hukuki işleme konu edilebilir nitelikte ise belgede sahtecilik suçları anlamında “belge” olarak kabul edilebilir. Faraza Alman hukukuna göre düzenlenmiş olan bir kefalet sözleşmesini ele alalım. Kefalet sözleşmesi, Alman medeni kanununa göre (BGB - Bürgerliches Gesetzbuch) yazılı şekilde yapılması öngörülen bir kişisel teminat sözleşmesidir (BGB m. 766). Yazılı şekil sözleşmenin kefil tarafından atılan imzası veya kefil tarafından atılan parafın noterce tasdik edilmesi ile yerine getirilmiş olur²⁵⁴. Türk hukukunda ise, “*Kefalet sözleşmesi, yazılı şekilde yapılmadıkça ve kefilin sorumlu olacağı azamî miktar ile kefalet tarihi belirtilmedikçe geçerli olmaz. Kefilin, sorumlu olduğu azamî miktarı, kefalet tarihini ve müteselsil kefil olması durumunda, bu sıfatla veya bu anlama gelen herhangi bir ifadeyle yükümlülük altına girdiğini kefalet sözleşmesinde kendi el yazısıyla belirtmesi şarttır.*” Görüldüğü üzere, Alman hukukunda Türk hukukunda olduğu gibi nitelikli yazılı değil, adi yazılı şekil aranmaktadır²⁵⁵. Bununla birlikte, bu kefalet sözleşmesi Türk hukukuna göre geçersiz bulunmasına rağmen, MÖHUK hükümleri uyarınca sözleşmenin yerine getirilmesi dava edilebilir ve bunun neticesinde kefalet sözleşmesi icraya konulabilir.

²⁵⁴ SARI İYİM, A. (2015). *Alman Hukuku Kıyası İle Kefalet Sözleşmesinin Geçerlilik Şartları*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 52

²⁵⁵ SARI İYİM, 2015, s. 52

Dolayısıyla, bu kefalet sözleşmesi Türk hukukuna göre geçersiz olsa da belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturabilir.

Yabancı ülke hukukuna göre düzenlenmiş özel belgelerin belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturup oluşturmayacağı hususunda dikkat edilmesi gereken, kanunlar ihtilafı kuralları uyarınca özel belgenin Türkiye’de dava edilebilir, icraya konulabilir veya herhangi bir hukuki işleme konu edilebilir olup olmadığının incelenmesidir²⁵⁶. Bu bağlamda, genelev işletilmesine ilişkin Hollanda hukukuna göre düzenlenmiş bir kira sözleşmesi, Hollanda hukukuna göre geçerli sayılsa dahi, MÖHUK hükümleri uyarınca “**Türk kamu düzenine açıkça aykırı bulunduğu**” gerekçesiyle (m. 5) dava edilebilir, icraya konulabilir veya herhangi bir hukuki işleme konu edilebilir nitelikte olmadığından, belgede sahtecilik suçlarının konusunu da teşkil edemeyecektir.

2.2.4. Belgenin Tanımı

TCK’nın *Kamu Güvenine Karşı Suçlar* başlıklı dördüncü bölümü altında yer alan diğer suçların konuları gibi, belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturan “**belge**” **ancak hukuki bir değerlendirme yapılmak suretiyle tanımlanabilecektir**. Bu yönüyle belge, normatif özelliğe sahiptir. Başka bir anlatımla, “belge” olgusal-maddesel varlığıyla tanımlanabilen bir özelliğe sahip olmayıp, hukuk düzeninin kendisine atfettiği değere istinaden tanımlanabilecek normatif bir özelliğe sahiptir. Nitekim, belgede sahtecilik suçları anlamında “belge” kavramını yorum araçları çerçevesinde irdelememizin ve bunun sonucunda belgenin unsurlarını ortaya koymamızın altında yatan temel sebep, belgenin ancak hukuki bir değerlendirme yapılmak suretiyle tanımlanabilecek olmasıdır. Bu faaliyet, suç unsurlarının şüpheye yer bırakmayacak şekilde anlamının bilinmesini gerektiren “suçta ve cezada kanunilik ilkesinin” (TCK m. 2) de kaçınılmaz bir gereğidir. Zira suç ve cezanın kanuniliği

²⁵⁶ “20.09.2008 tarihinde Asayiş Şube Müdürlüğü Hırsızlık Büro Amirliğine sahte çek düzenlendiği yönündeki ihbar üzerine görevli ekipler tarafından usulüne uygun olarak sanıkların birlikte çalıştıkları iş yerinde yapılan arama sırasında sanığın üzerinde ... Katılım Bankası ... Şubesine ait keşidecisi olan ... seri numaralı imzalanmış boş çek yaprağı, keşidecisi ...kent olan ...BANK'a ait 1112 ve 1113 numaralı imzalanmış boş çek yaprakları ve keşidecisi ... olan imzalı ...BANK'a ait imzalanmış boş çek yaprağının ele geçirildiği ve bu suretle sanığın resmi belgede sahtecilik suçunu işlediğinin iddia ve kabul olunduğu olayda; **Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın 02.04.2009 tarihli cevabi yazısında suça konu yabancı çeklerin geçerli olmayıp, Türkiye'de faaliyet gösteren bankalar aracılığıyla tahsil edilmesinin mümkün olmadığı bildirildiği** gibi, dosya arasında bulunan suça konu keşidecisi olan ... seri numaralı imzalanmış boş çek yaprağı da dahil çek asılları üzerinde heyetimizce yapılan incelemede çeklerde sadece keşideci imzalarının bulunduğu ve bu haliyle boş olarak ele geçirilen çek yapraklarının **hukuki sonuç doğurmaya elverişli nitelikte olmadığı** tespit edilmesi karşısında, sanığın unsurları oluşmayan suçtan beraatine karar verilmesi gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi..” (Y. 11. CD'nin 20.12.2018 tarihli ve E. 2017/10370, K. 2018/10746 numaralı kararı) www.kazanci.com Erişim Tarihi: 23.07.2019

ilkesi, belgede sahtecilik suçları bağlamında belgenin ne olduğu, kapsamı ve sınırlarının nelerden ibaret bulunduğu ortaya konulmasını zorunlu kılmaktadır²⁵⁷.

Öğretide, açıklamış oldukları unsurlara istinaden yapmış oldukları belge tanımlarını şu şekilde belirtebiliriz: Belge, **Erman**'a (1949) göre, “*kabili nakil bir şey üzerine yazılıp da bir hüviyeti haiz olan ve hukuki hüküm ifade eden bir vakıyı ispata medar olabilen bir yazıdır*”; **Gökçen**'e (2018: 47) göre, “*olayları nakleden, içerdiği irade beyanları hukuken değer taşıyan ve muayyen kimse tarafından oluşturulan ve sağlam zemine yazılan her türlü yazı*”; **Güngör**'e (2010: 45) göre, “*bir olayı nakleden veya bir irade beyanını içeren, toplumsal hayatta uyumsuzlukların önlenmesi ve/veya bir vakıanın ispatına dair ihtiyaçların giderilmesinde önem arz eden, kamunun güvenmesi için gereken unsurlara sahip her türlü yazı*”; **Yüksektepe**'ye (2018: 23) göre, “*bir şey üzerine yazılan ve bir kimliği olan hukuki hüküm ifade eden, bir hakkın doğmasına ve bir olayın kanıtlanmasına yarayan yazı*”; **Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır**'a (2017b: 407) göre, “*olayları nakleden, içerdiği irade beyanları hukuken değer taşıyan ve muayyen kimse tarafından oluşturulan her türlü yazı*”; **Koca ve Üzülmöz**'e (2016: 673) göre, “*hukuken önem arz eden ve belli bir kişi tarafından yapılan açıklamanın (irade beyanının) ispatı açısından cisimleştirildiği yazılı kâğıt (şey)*”; **Özbek, Doğan, Bacaksız, Tepe**'ye (2017b: 811) göre, “*insanın iradesini hukuki bir sonuç doğurmaya uygun, yazılı ve gözle algılanabilir şekilde dışa vurma şekli*”; **Soyaslan**'a (2016b: 496) göre, “*bir şahıs tarafından yazıldığı anlaşılan, bazı olguları ortaya koyan irade açıklaması*”; **Tezcan, Erdem, Önok**'a (2017: 891) göre, “*hukuksal açıdan önem taşıyan ve onu meydana getiren kişinin delil amacıyla belirli bir beyanını içeren yazı parçası*”; **Toroslu**'ya (2018: 226) göre, “*olayları nakleden veya irade beyanlarını içeren ve bir kimse tarafından oluşturulan her türlü yazılı belge*” şeklinde tarif edilmiştir.

Tezin “*Belgenin Unsurları*” başlıklı kısmında yapmış olduğumuz açıklamaları göz önünde bulundurarak, “belge” kavramını şu şekilde tanımlamaktayız: Belge, **belli bir kişi veya kuruma izafe edilebilen, hukuk düzenince kendisine hüküm ve sonuç bağlanan anlamlı bir irade beyanını yazılı olarak ihtiva eden tedavül etmeye elverişli mücessem varlıklardır**. Daha önce dercettiğimiz üç unsuru da bünyesinde bulunduran bu tanım dikkate alınarak, bir nesne üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiillerinin “belgede sahtecilik suçları” bağlamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceğine karar verilmelidir. Zira bu tanım kapsamına girmeyen herhangi bir nesne üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiilleri, konu

²⁵⁷ HAFIZOĞULLARI, ÖZEN, 2017b, s. 166

yokluğu sebebiyle belgede sahtecilik suçlarını oluşturmayacaktır. Dolayısıyla, bir sahtecilik fiilinin belgede sahtecilik suçlarından birini oluşturduğu iddiasında değerlendirilmesi gereken ilk husus, **fiilin yöneldiği nesnenin bu tanımın unsurlarını taşıyıp taşımadığının** belirlenmesi olacaktır.

Yapmış olduğumuz belge tanımı, “belge”nin konusunu teşkil eden diğer suç tipleri bakımından da dikkate alınmalıdır. Bu anlamda, belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçları (TCK m. 205 ve m. 208) ile resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçundan (TCK m. 206) bahsedilebilmesi için, ilgili suç tanımlarında öngörülen fiillerin yöneldiği nesne, her şeyden önce, yukarıda yapmış olduğumuz “belge” tanımına giriyor olması gerekir.

2.2.5. Belge Türleri

765 sayılı TCK’da olduğu gibi gerek Hükümet Tasarısında gerekse yürürlükte olan TCK’da belgede sahtecilik suçları, “belge”nin vasfı esas alınarak iki suç tipinde düzenlenmiştir. Belge “**resmî**” ise TCK m. 204’te düzenlenen “*resmî belgede sahtecilik*”; belge “**özel**” ise TCK m. 207’de öngörülen “*özel belgede sahtecilik*” hükümlerine başvurulacaktır. Bununla birlikte, kanun koyucu, aslında niteliği itibarıyla “özel belge” olan birtakım belgeler üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiillerinin “*resmî belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümler*” (TCK m. 204) bağlamında değerlendirilmesini öngörmüştür. Nitekim *resmî belge hükmünde belgeler* başlıklı TCK m. 210’da belirtilen özel belgeler kanun koyucu tarafından “resmî belge” hükmünde sayılmış; özel belgede sahtecilik suçlarının konusunu TCK m. 210’da belirtilen (özel) belgelerden birini oluşturması hâlinde, kural olarak, resmî belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerin uygulanacağı öngörülmüştür. Şunu önemle belirtmemiz gerekir ki, TCK m. 210 düzenlemesi, muhtevasında yer alan belgelerin “resmî” olduğunu belirtmemiş; bu belgelerin “özel belge” niteliğinde olduğu ve fakat bu belgelerin konusunu teşkil eden özel belgede sahtecilik hâllerinde TCK m. 204 hükmünün uygulanacağı belirtilmiştir.

TCK sistemi göz önünde bulundurulduğunda, belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturan belgenin **resmî ve özel olmak üzere iki türünün olduğunu belirtmemiz gerekir.** TCK m. 210’da öngörülen belgeleri belgenin üçüncü bir türü olarak kabul eden görüşlerin²⁵⁸ isabetli olmadığını düşünmekteyiz. Zira açıklandığı üzere, TCK m. 210’da sayılan belgeler

²⁵⁸ GÖKCEN, 2018, s. 75; YÜKSEKTEPE, 2018, s. 44; TEZCAN, ERDEM, ÖNOK, s. 895; TURHAN, 2016, s. 24

niteliği itibarıyla “özel belge”dir. TCK m. 210 düzenlemesinin başlığı olan “*resmi belge hükmünde belgeler*” ifadesinin “**resmi belge hükmündeki özel belgeler**” şeklinde anlaşılması yanlış olmayacaktır.

2.2.5.1.Resmî Belge

Daha önce açıklandığı üzere, belgede sahtecilik suçları, TCK m. 204’te tanımlanan “resmî belgede sahtecilik suçu” ve TCK m. 207’de tanımlanan “özel belgede sahtecilik suçu” olmak üzere iki suç tipine ayrılmaktadır. **İki suç tipini ayıran temel unsur, bu suçların konularıdır.** Ayrıca, iki suç tipi, hem suçların tamamlanması için gereken fiiller hem de suçların karşılığında öngörülen ceza miktarı bakımından da birbirlerinden ayrılmaktadır. Örneğin, resmî belgede sahtecilik suçundan bahsedilebilmesi için bir resmî belgenin sahte olarak düzenlenmesi veya gerçek bir resmî belgenin başkalarını aldatacak şekilde değiştirilmesi yeterli olup, sahte resmî belgenin kullanılması gerekli değildir. Özel belgede sahtecilik suçundan bahsedilebilmesi için ise, bir özel belgenin sahte olarak düzenlenmesi veya gerçek bir özel belgeyi başkalarını aldatacak şekilde **değiştirilmesi ve kullanılması** gerekir. Başka bir ifadeyle, bir özel belgenin sahte olarak düzenlenmesi veya gerçek bir özel belgenin başkalarını aldatacak şekilde değiştirilmesi fiilleri suçun oluşumu bakımından tek başına yeterli değildir²⁵⁹. Keza, resmî belgede sahtecilik suçunun cezası, ilk fıkrada tanımlanan suç için “*iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası*”; ikinci fıkrada tanımlanan suç için “*üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası*”dır. Özel belgede sahtecilik suçunun cezası ise, her iki fıkrada tanımlanan suç için “*bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası*”dır. **Kanaatimizce, özel belgede sahtecilik suçuna nazaran, resmî belgede sahtecilik suçu bakımından cezalandırılmaya layık olan hareketlerin öne çekilmesinin ve cezanın daha ağır olarak öngörülmesinin sebebi ilgili suçların “konu”larıdır.** Anlaşılmaktadır ki, belgede sahtecilik suçlarıyla korunan hukuki değer nazarında, resmî belge özel belgeye nispetle daha fazla öneme sahip bulunmaktadır. Başka bir deyişle, **kanun koyucu, toplum nazarında resmî belgelerin doğruluğuna olan güven ile özel belgelerin doğruluğuna olan güveni eşdeğer tutmamıştır.**

²⁵⁹ Ancak, ceza içeren bazı kanunlarda özel belgede sahtecilik suçunun oluşabilmesi bakımından, özel belgenin sahte olarak düzenlenmesi veya gerçek bir özel belgenin başkalarını aldatacak şekilde değiştirilmesi fiilleri **tek başına yeterli kabul edilmiştir.** Nitekim 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu m. 112, f. 2 hükmüne göre, “*Kasıtlı olarak; a) Finansal tablo ve raporları gerçeği yansıtmayan şekilde düzenleyenler, b) Gerçeğe aykırı hesap açanlar, c) Kayıtlarda her türlü muhasebe hilesi yapanlar, ç) Yanlış veya yanıltıcı bağımsız denetim ve değerlendirme raporu düzenleyenler ile düzenlenmesini sağlayan ihraççıların sorumlu yönetim kurulu üyeleri veya sorumlu yöneticileri 5237 sayılı Kanunun ilgili hükümlerine göre (m. 207) cezalandırılır. Ancak, özel belgede sahtecilik suçundan dolayı cezaya hükmedebilmek için, sahte belgenin kullanılmış olması şartı aranmaz.*”

Belgede sahtecilik suçları kapsamında yer alan “resmî belgede sahtecilik” suçunun (TCK m. 204) konusu “**resmî belge**”dir. Dolayısıyla, TCK m. 204’te öngörülen sahtecilik fiillerinin üzerinde gerçekleştiği nesnenin “resmî belge” olması gerekmektedir. Ancak, bir nesnenin “resmî belge” olup olmadığı araştırılırken tespit edilmesi gereken ilk husus, söz konusu nesnenin belgenin unsurlarını taşıyıp taşımadığı olmalıdır. Zira belgenin unsurlarını bünyesinde bulundurmayan bir nesnenin “resmî belge” olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Sahtecilik fiillerinin üzerinde gerçekleştiği nesnenin belgenin unsurlarını taşıdığı tespit edildikten sonra, söz konusu belgenin “resmî belge” kapsamında kalıp kalmadığının incelenmesi gerekecektir.

Belge kavramı gibi, resmî belge kavramı da TCK’da hususî olarak tanımlanmamıştır. Ancak, TCK m. 204 gerekçesinde resmî belgenin tanımına dair açıklamalara yer verildiğini görmekteyiz. Buna göre, “*Resmi belge, bir kamu görevlisi tarafından görevi gereği olarak düzenlenen yazıtı ifade etmektedir. Bu itibarla, düzenlenen belge ile kamu görevlisinin ifa ettiği görev arasında bir irtibatın bulunması gerekir. Bu itibarla, bir kamu kurumu ile akdedilen sözleşme dolayısıyla özel hukuk hükümlerinin uygulama kabiliyetinin olması hâlinde dahi, resmi belge vardır. Çünkü sözleşme, kamu kurumu adına kamu görevlisi tarafından imzalanmaktadır.*” Esasında gerekçede yapılan bu tanımın, TCK m. 204, f. 2’de öngörülen suç tarifinde de yer aldığını düşünmekteyiz. Nitekim, daha önce açıklandığı üzere, TCK m. 204 ve m. 207 hükümlerinde “dört suç tanımına” yer verilmiştir. Bu suç tanımlarını oluşturan cümle yapılarına bakıldığında, suçları birbirinden ayıran ögelerin başında “**görevi gereği düzenlemeye yetkili olma**” ögesi gelmektedir. Buna göre, görevi gereği düzenlemeye yetkili olan bir kamu görevlisi tarafından düzenlenmesi gereken bir belge söz konusu ise “resmî belge”ye ilişkin suç tanımlarına (TCK m. 204, f. 1, f. 2); bu türden bir belge söz konusu değilse “özel belge”ye ilişkin suç tanımlarına (TCK m. 207, f. 1-2) başvurulacaktır. Dolayısıyla, resmî belge – özel belge ayırımında esas alınması gereken ölçüt, TCK m. 204, f. 2’de tanımlanan suçun “**görevi gereği düzenlemeye yetkili olma**” unsurudur. TCK m. 204, f. 2 tanımında, görevi gereği resmî belgeyi düzenlemeye yetkili olan kişi “**kamu görevlisi**” olarak belirtilmiştir. Bir kamu görevlisinin görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu bir belge üzerinde gerçekleşecek sahtecilik fiilleri, **yetkili kamu görevlisi tarafından işlenirse** TCK m. 204, f. 2 hükmüne başvurulacak; **yetkili kamu görevlisi haricindeki herhangi bir kişi tarafından işlenirse** TCK m. 204, f. 1’de tanımlanan suç dikkate alınacaktır.

Gerek TCK m. 204 gerekçesinde yer alan açıklamalar gerekse belgede sahtecilik suçlarının kanuni tariflerinde yer alan ögeler dikkate alındığında, “resmî belge” kavramının unsurlarını şu şekilde belirtebiliriz:

a. “Kamu görevlisi” tarafından düzenlenmesi gereken bir belgenin varlığı

Bir belgenin “resmî” niteliği haiz olabilmesi, her şeyden önce, belge muhtevasında yer alan irade beyanının bir “kamu görevlisine” izafe edilmesine bağlıdır. Belge içeriğindeki yazının kamu görevlisi tarafından sâdır olmadığı veya teyit edilmediği durumlarda resmî belgeden bahsedilebilmesi mümkün değildir. Bu nedenle, resmî belgenin ilk unsuru, irade beyanının aidiyetini gösteren “beyan iradesinin” kamu görevlisine ait olmasıdır.

Kamu görevlisi TCK m. 6, f. 1, bent c hükmünde tanımlanmıştır. Buna göre, ceza kanunlarının uygulanmasında; kamu görevlisi ifadesinden, “*kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi*” anlaşılması gerekecektir. 5237 sayılı TCK’da kişinin kamu görevlisi sayılması için aranacak yegâne ölçüt, gördüğü işin bir “**kamusal faaliyet**” olmasıdır²⁶⁰. Bir kişinin kamu görevlisi olduğundan söz edilebilmesinin ilk şartı, onun katılabileceği bir kamusal faaliyetin bulunmasıdır²⁶¹. Hukuk sistemimizde kamu adına yürütülecek hizmetler (faaliyetler) ancak Devlet ve diğer kamu tüzelkişileri tarafından yerine getirilir (AY m. 128, f. 1). Dolayısıyla devletin ve diğer kamu tüzelkişilerinin yürütmüş oldukları bütün hizmetler “kamusal faaliyet” kapsamında yer almaktadır. Bu nedenle, bir faaliyetin kamuya yararlı biçimde yürütülüyor olması, o faaliyetin kamu hizmeti sayılması için yeterli değildir²⁶². Kamu adına yürütülen bir hizmetin “kamusal faaliyet” sayılabilmesi için, söz konusu hizmetin Anayasa, kanun ve bunlara dayanarak ihdas edilen pozitif düzenlemelerde belirlenmiş usullere göre verilmiş bir siyasal karara dayanması gerekmektedir²⁶³. Başka bir ifadeyle, faaliyet, Anayasa veya diğer pozitif düzenlemelerde öngörülen yetki ve usule uygun olarak verilmiş bir siyasal irade sonucunda kurulmalı, örgütlenmeli ve yürütülmelidir²⁶⁴.

Bir faaliyetin “kamusal” sayılabilmesi için söz konusu faaliyetin siyasal bir kararlar kurulması, örgütlenmesi ve yürütülmesi yeterli olmayıp, kamusal faaliyetin yürütülmesinde

²⁶⁰ TCK m. 6 gerekçesi

²⁶¹ GÖKCAN, H. T., ARTUÇ, M. (2017). **Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi ve Özel Soruşturma Usulleri** (Dördüncü Baskı). Türkiye: Adalet Yayınevi, s. 6

²⁶² GÖKCAN, ARTUÇ, 2017, s. 18

²⁶³ AYDIN, H. (2010). “Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı”. Ankara Barosu Dergisi, 68(1), s. 121

²⁶⁴ GÖKCAN, ARTUÇ, 2017, s. 18; ÜZÜLMEZ, İ. (2012). “Görevi Kötüye Kullanma Suçu”. **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 16(1), s. 194

“**kamu gücü**”nün de kullanılıyor olması gerekir. Devlet veya diğer kamu tüzelkişileri tarafından yürütülecek bir faaliyetin yürütülmesi sırasında “*genel idare esasları*” uygulanıyorsa (AY m. 128), kamu gücünün var olduğu kabul edilmelidir. Söz konusu faaliyeti yürüten “idarî teşkilatın” işlemlerinin yargı denetimine tabi olması, idarenin bütünlüğü ilkesine uyulması, yönetim anlayışının merkezi idare veya yerinden yönetim ilkesine dayanması, personelinin görev ve sorumlulukları ve disiplin yönünden güvenceye kavuşturulmuş olması gibi anayasal ilke ve kuralların uygulandığı hâllerde²⁶⁵, o faaliyet sırasında “genel idare esaslarının” uygulandığı söylenebilir. Önemle belirtmemiz gerekir ki, kamusal faaliyetten bahsedilebilmesi bakımından, faaliyet kapsamında yürütülen kamu hizmetinden istifade edenler ile idare arasında özel hukuk hükümlerinin uygulanmasının bir önemi bulunmamaktadır²⁶⁶. Bu anlamda, iç idareleri bakımından “birer Devlet müessesesi gibi” işlemekte olan kamu iktisadi teşebbüslerinin yürüttükleri faaliyetlerin²⁶⁷ de “kamusal faaliyet” kapsamında kabul edilmesi gerekir²⁶⁸. Kamusal faaliyetin yürütülmesinde “**kamu gücü**”nün kullanılıyor olması gerektiğinden, özel hastaneler ve diğer sağlık kuruluşları veya özel okullar, her ne kadar sağlık ve eğitim gibi kamu adına yürütülmesi gereken faaliyetleri konu alan müesseseler olsalar da faaliyetleri sırasında “genel idare esasları” uygulanmadığından “kamusal faaliyet” yürüttükleri kabul edilmeyecektir. Keza, ruhsat, emanet usulü, imtiyaz, yap-işlet-devret gibi usullerle bir kamu hizmetinin özel hukuk tüzelkişilerine veya gerçek kişilere gördürülmesi hâllerinde de ilgili özel hukuk tüzelkişilerinin veya gerçek kişilerin yürüttükleri faaliyet sırasında “kamu gücü” kullanılmadığından, bunların yürüttükleri faaliyetlerin “kamusal” sayılması mümkün olmayacaktır²⁶⁹.

TCK m. 6, f. 1, bent c anlamında bir kişinin kamu görevlisi sayılabilmesi için gerekli olan ikinci şart, kamusal faaliyetin yürütülmesine “*atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılma*”nın gerçekleşmesidir. Bu suretle, kanun koyucu, ceza kanunlarının uygulanması bakımından kişinin kamu görevlisi sayılabilmesi için, atama veya seçilme yoluyla memur statüsünde bulunan kamu görevlisi ile sözleşme yoluyla (kadrolu) işçi statüsünde bulunan kamu görevlisi arasında bir fark gözetmemiştir. Keza, kamusal faaliyetin yürütülmesine katılmak için belirli bir zamansal sınır da öngörülmemiştir.

²⁶⁵ GÖKCAN, ARTUÇ, 2017, s. 20

²⁶⁶ ÖZGENÇ, 2005, s. 110

²⁶⁷ ÖZGENÇ, 2005, s. 110

²⁶⁸ YOKUŞ SEVÜK, H. (2018). Görevi Kötiye Kullanma Suçu (TCK m. 257). **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 23(39), s. 265

²⁶⁹ GÖKCAN, ARTUÇ, 28; TCK m. 6 gerekçesi

Bunlarla birlikte, her ne kadar, kanuni tanımda “herhangi bir surette katılma”dan bahsedilse de idare ile kamusal faaliyete katılan kişi arasında kamu gücünün temsilini sağlayan organik bir bağ olması gerekir²⁷⁰. Başka bir anlatımla, kamu görevlisi statüsünün kazanılabilmesi için, kamu faaliyetinin yürütümüne **kamu hukuku usulüne göre**, Anayasadaki ifadeyle (m. 128, f. 1) “genel idare esaslarına göre” iştirak etmek gerekir²⁷¹. Kamusal faaliyetin yürütülmesine atama, seçilme veya sözleşme gibi kamu personeli istihdam yollarının uygulandığı hâllerde, kamu hukuku usullerinin uygulandığı hususunda bir şüphe bulunmamaktadır. Ayrıca, idare ile istihdam ilişkisi bulunmayan ve fakat “mevzuat hükümleri” uyarınca kamusal faaliyetin yürütülmesinde geçici de olsa kendilerine görev tahmil edilen tanık, bilirkişi, tercüman gibi kimseler de ilgili kanunlarda (HMK, CMK gibi) belirlenen atama usulleriyle görev aldıklarından kamu görevlisi sayılmaktadır²⁷². Dolayısıyla, kişinin devletle veya bir kamu tüzelkişisiyle istihdam ilişkisi içerisinde bulunması²⁷³ ve bu suretle kişinin kamusal faaliyetin yürütülmesi için ücret alması veya başkaca maddi bir menfaat temin etmesi²⁷⁴ şart değildir. Tüm bu çerçevede, kamusal faaliyetin yürütülmesine katılma hususunda esas alınması gereken ölçüt, kişinin “**kamu hukuku usulleri**” uyarınca kamusal faaliyete iştirak edip etmediğidir.

“Kamu görevlisi” bahsinde tartışılması gereken önemli konulardan biri, kamusal faaliyet **yürütmeyen** kurumlarda çalışan personelin kendi özel kanunlarında ‘kamu görevlisi’ veya ‘memur’ gibi cezalandırılacağına ilişkin hükümlerin nasıl değerlendirileceğidir. Örneğin, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nda, özel hukuk tüzelkişiliği haiz olan ve bir ticaret şirketi olan (TTK m. 124, f. 1) kooperatiflerin yönetim kurulu üyelerinin “*suç teşkil eden fiil ve hareketlerinden ve özellikle kooperatifin para ve malları bilanço, tutanak, rapor ve başka evrak, defter ve belgeleri üzerinde işledikleri suçlardan dolayı*” kamu görevlisi gibi cezalandırılacağı belirtilmiştir (m. 62, f. 3).

Bu konuda ileri sürülen bir görüşe göre²⁷⁵, kamusal faaliyet yürütmeyen kurumlarda çalışan personelin kendi özel kanunlarında ‘kamu görevlisi’ veya ‘memur’ gibi cezalandırılacağına ilişkin hükümlerde “kamu görevlisi” tanımının yapılmadığı ve sadece cezalandırma yönünden ilgili personelin kamu görevlisine benzetildiğinden TCK m. 6, f. 1,

²⁷⁰ GÖKCAN, ARTUÇ, 2017, s. 25

²⁷¹ ÖZGENÇ, 2005, s. 205

²⁷² TCK m. 6 gerekçesi

²⁷³ DEMREN DÖNMEZ, B. (2011). “*Türk Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı*”. **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 94, s. 117

²⁷⁴ DEMREN DÖNMEZ, 2011, s. 122

²⁷⁵ GÖKCAN, ARTUÇ, 2017, s. 36

bent c hükmüyle çelişen bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla, bu tür hükümler içeren özel ceza hükümlerinin TCK m. 5 bakımından sorun teşkil etmeyeceği belirtilmiştir²⁷⁶.

Diğer bir görüşte²⁷⁷ ise, özel kanunlarda yer alan bu tür ifadelerin aslında kendi bağlamları itibarıyla “kamu görevlisi” tanımı teşkil ettiği, bu tür ifadelerin TCK m. 6, f. 1, bent c hükmüyle çelişki içerisinde olduğu, dolayısıyla TCK m. 5’te yer alan düzenleme gereğince ilgili kurum personellerinin kamu görevlisi sayılacağı ya da kamu görevlisi gibi cezalandırılacağı yönündeki düzenlemelere itibar edilmeyeceği belirtilmiştir. Bununla birlikte, aynı görüş sahipleri, 5252 sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun’un (Yürürlük Kanunu) geçici m. 1 hükmüne²⁷⁸ dayanarak, TCK’nın genel hükümlerine aykırı olan düzenlemelerinin yürürlüğünün sağlanmasının istenmesi hâlinde en geç 31.12.2008 tarihine kadar ilgili değişikliklerin yapılması gerektiğini, TCK’nın yürürlüğe girdiği tarihten sonra ve fakat 31.12.2008 tarihinde kadar “kamu görevlisi” tanımına aykırı bir düzenlemenin ihdas edilmesi hâlinde, “kamu görevlisi” tanımına aykırı bu yeni düzenlemeye itibar edileceğini belirtmişlerdir.

Kanaatimizce, TCK’nın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, kural olarak, TCK’nın birinci kitabını teşkil eden genel hükümlere (m. 1 ilâ m. 75) aykırı olan özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlardaki hükümler yürürlükten kaldırılmıştır. Bununla birlikte, TCK’nın genel hükümlerine aykırı düzenlemelerin TCK’nın yürürlüğe girmesinden sonraki bir dönemde ihdas edilmesi hâlinde dahi TCK’nın genel hükümlerine itibar edilmesi gerekir. 5252 sayılı Yürürlük Kanunu’nun geçici m. 1 hükmü, diğer kanunların TCK’nın birinci kitabında yer alan düzenlemelere aykırı hükümlerinin “aykırılıkları” giderecek şekilde değiştirilmesi gerektiğini, ancak aykırı olan ilgili hükümlerin “gerekli” değişiklikler yapıncaya kadar ve en geç 31.12.2008 tarihine kadar uygulanacağını öngörmektedir. Bu sebeple, yukarıda dercettiğimiz gerek birinci görüşe gerekse ikinci görüşe katılmamaktayız. İster TCK’nın yürürlük tarihinden önceki düzenlemelerde yer alsın isterse bu tarihten sonraki bir dönemde ihdas edilen düzenlemelerde yer alsın, TCK’nın genel hükümlerine ve bu arada “kamu görevlisi” tanımına yer veren m. 6, f. 1, bent c hükmüne aykırı olan hiçbir hükme itibar edilmemesi gerektiğini düşünmekteyiz. Dolayısıyla, resmî belgenin unsurlarında “kamu görevlisinin” tayininde göz önünde bulundurulacak tanım TCK m. 6, f. 1, bent c hükmüdür.

²⁷⁶ GÖKCAN, ARTUÇ, 2017, s. 37

²⁷⁷ DEMREN DÖNMEZ, 2011, s. 123

²⁷⁸ “Diğer kanunların, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun Birinci Kitabında yer alan düzenlemelere aykırı hükümleri, ilgili kanunlarda gerekli değişiklikler yapıncaya ve en geç 31 Aralık 2008 tarihine kadar uygulanır.”

Örneğin, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda (m. 62, f. 3), her ne kadar, kooperatif yönetim kurulu üyelerinin *bilanço, tutanak, rapor ve başka evrak, defter ve belgeleri üzerinde işledikleri suçlardan dolayı kamu görevlisi gibi cezalandırılacağı* belirtilmişse de bu kişiler TCK m. 6, f. 1, bent c hükmü uyarınca “kamu görevlisi” sayılmadıklarından, düzenlemiş oldukları belgelerin “resmî belge” olarak kabul edilebilmesi mümkün değildir²⁷⁹.

b. Belgenin yetkili kamu görevlisi tarafından “görevi gereği” olarak düzenlenmesi

Bir belgenin “resmî” vasfını taşıyabilmesi için onun bir kamu görevlisi tarafından düzenlenmesi yeterli değildir²⁸⁰. Kanun koyucu, alelîtlak kamu görevlileri tarafından düzenlenen belgelerin “resmî belge” olduğunu kabul etmemiş; bunların “yetkili” kamu görevlisi tarafından “görevi gereği” olarak düzenlenmesi gerektiğini öngörmüştür. Bu husus, gerekçede, “*düzenlenen belge ile kamu görevlisinin ifa ettiği görev arasında bir irtibatın bulunması gerekir*” şeklinde ifade edilmiştir. Böylelikle, resmî belgeden bahsedilebilmesi için, mevzuat hükümleri uyarınca bir belgenin düzenlenmesine yönelik belli bir kamu görevlisinin yetkilendirilmiş olması²⁸¹ ve yetkili kamu görevlisinin belgeyi görev sınırları dâhilinde düzenlemesi gerekir. **Mevzuat hükümlerince bir belgenin düzenlenmesi için herhangi bir kamu görevlisi yetkilendirilmemişse**, belge muhtevastaki yazı bir kamu görevlisine izafe edilse dahi, söz konusu belgenin “resmî belge” olduğunu kabul etmek mümkün değildir. Hakeza, mevzuat hükümlerinde bir belgenin düzenlenmesi için belli bir kamu görevlisi yetkili kılınmış ve fakat **belge muhtevastaki yazı yetkili makamda bulunan kamu görevlisi dışındaki başka bir kişiye izafe ediliyorsa**, bu durumda da resmî belgeden bahsedilemez. Son olarak, mevzuat hükümlerince öngörülen resmî belgenin muhtevası yetkili kamu görevlisine izafe ediliyor ancak **belgenin muhtevası kamu görevlisinin yetkisi dışında kalan konuları içeriyorsa** (görevi dışında kalan hususları içeriyorsa), ilgili belgenin “resmî belge” olduğu kabul edilemez.

Sahtecilik fiillerine konu olan belge, mevzuat hükümleri uyarınca kamusal faaliyette bulunan bir makam tarafından düzenlenmesi öngörülen bir niteliğe sahipse ve o belge “geçerli olarak” düzenlenmesi için öngörülen usulî şartları bünyesinde taşıyorsa resmî belgeden söz edilir. Örneğin, hukuk fakültesinin dekanı tarafından düzenlenmesi öngörülen bir belge

²⁷⁹ Gökçen'e (2018: 81) göre, “konuya ilişkin açıkça hüküm bulunmayan hallerde, **sadece suç işleyen personelin kamu görevlisi gibi cezalandırılacağına dair hüküm, o kuruluştaki düzenlenen belgelere resmî nitelik vermez.** Çünkü bu yöndeki hükümler faillerin kamu görevlisi gibi cezalandırılmasına ilişkin olup, o kurumca düzenlenen belgelerin niteliğini değiştirme amacı taşımaz.”

²⁸⁰ TEKİN, 2014, s. 910

²⁸¹ TEKİN, 2014, s. 904

araştırma görevlisi unvanı ve imzasıyla düzenlenmişse, resmî belgeden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Keza, tapu müdürlüğünde görevli ve yetkili bir memurun, tapu mevzuatında öngörülmeven bir belgeyi kendi unvan ve imzasıyla düzenlemesi hâlinde de “resmî belge”nin varlığından bahsedemeyiz. Şunu önemle belirtmemiz gerekir ki, tüm bu incelemeler mevzuat hükümlerine başvurularak yapılması gerekir. Zira bir belgeye “resmî” sıfat kazandıran sebep mevzuat hükümleridir.

Kanaatimizce, bir belgenin “resmî belge” olarak kabul edilebilmesi bakımından, **belgenin düzenlenmesi kapsamında ilgili mevzuat hükümlerinde öngörülen tüm usulî şartların yerine getirilmesi gerekli değildir**. Bu bağlamda, sahtecilik fiilinin konusunu teşkil eden bir belgenin “resmî belge” olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği hususunda araştırılması gereken üç unsur vardır:

- **Mevzuat hükümleri uyarınca** belgenin kamu görevlisi tarafından düzenlenmesi öngörülmüş olmalı
- Belge üzerindeki beyan iradesinin **yetkili** kamu görevlisinin makamına ait olması
- Belge muhtevasının mevzuat hükümlerinde öngörülen **esasa ilişkin** olması

Bunlar haricinde, söz konusu resmî belgenin düzenlenmesi sırasında riayet edilmesi gereken birtakım usulî şartlar olabilir. Ancak, bunlar resmî belgenin hukuken “geçerli olabilmesi” için gerekli değilse²⁸², söz konusu usulî şartların bulunmaması belgenin “resmî” sıfatını haiz olmasına engel teşkil etmeyecektir. Resmî belgenin dayanağını teşkil eden mevzuat hükümlerinde, resmî belgenin hukuki geçerliliğine müteallik usulî şartlar bakımından ise aynı yorum geçerli değildir²⁸³. Örneğin, daha önce de ifade edildiği üzere, belgenin unsurlarından birini “belge içeriğindeki yazının belli bir kişiye izafe edilebilmesi” teşkil etmektedir. Bu ise, belge üzerinde “beyan iradesini” gösteren ifade veya işaretlerin varlığını gerekli kılmaktadır. Resmî belgeler bakımından ise, ekseriyetle, mevzuat hükümlerinde beyan iradesinin sağlanması için yetkili kamu görevlisinin “imzası” şart olarak öngörülmüştür. Bu gibi hâllerde, mevzuat hükümlerinde öngörülen usulî şart/şartlar belgenin unsurlarına müteallik olduğundan, bu şartları bünyesinde bulundurmeyen belgenin “resmî belge” olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. **Kanaatimizce**, yukarıda resmî belgenin unsurları zımında sıraladığımız hususlar hariç olmak üzere; mevzuat hükümlerinde bir resmî belgenin düzenlenmesi sırasında riayet edilmesi gereken usulî şartlar belgenin (genel)

²⁸² Aynı yönde: TEKİN, 2014, s. 911

²⁸³ DOĞAN, 2010, s. 58

unsurlarına müteallik olmadığı sürece, bu şartların söz konusu resmî belgede mevcut bulunmaması resmî belgenin varlığı bakımından önem arz etmemektedir.

Çiçek (2007), içeriğinden hangi makam veya daire tarafından hazırlandığı anlaşılrsa dahi, yetkili kamu görevlisinin imzasını taşımayan bir belgelerin "resmî belge" niteliği taşımayacağını belirtmiştir. Resmî belgenin hukuken geçerli olabilmesi bakımından gerekli usulî şartların ne olduğu hususunda resmî belgenin dayanağını teşkil eden mevzuat hükümlerinin göz önünde bulundurulması gerekir. **Bir resmî belgenin hukuken geçerli olabilmesi bakımından yetkili kamu görevlisinin imzasının bulunması aranmamışsa, bu belgenin de “resmî belge” olarak kabul edilmesi gerekir.** Örneğin, resmî belge olduğu hususunda şüphe bulunmayan araç plakalarında herhangi bir kamu görevlisinin imzası bulunmamaktadır. Keza, ilkokul, lise, üniversite, lisans üstü öğretim süreçlerinde yapılan sınav kâğıtlarında, öğretim görevlileri tarafından verilen sınav puanları bizatihi resmî belge niteliğindedir. Ancak sınav kâğıtlarında öğretim görevlilerinin imzasının bulunması gerekli değildir. Dolayısıyla, ilgili mevzuat hükümlerinde resmî belgenin yetkili kamu görevlisi tarafından imzalanması şart olarak öngörülmemiş ve fakat resmî belgeye bakıldığında düzenlemeye yetkili olan kamu görevlisi duraksama yaşamaksızın belirlenebiliyorsa, söz konusu belgenin “resmî belge” olduğu kabul edilmelidir. Bu nedenle, Çiçek’in (2007) bu görüşüne²⁸⁴ iştirak etmemekteyiz.

Öğretideki çoğunluk görüş, çeşitli sebeplerle resmî belge sıfatını kazanamamış belgelerin “özel belge” olarak kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Bu tartışma tezin “özel belge” başlığı altında açıklanacak olmasıyla birlikte, bu kısımda, **alehlîlak** resmî belge unsurlarını bünyesinde bulundurmayan bir belgenin “özel belge” olarak kabul edilmesi gerektiğine ilişkin bu görüşe iştirak etmediğimizi belirtmekle iktifa ediyoruz.

2.2.5.1.1. Sahteliği Sabit Oluncaya Kadar Geçerli Olan Resmî Belgeler

TCK m. 204, f. 3 hükmünde, resmî belgede sahtecilik suçları bakımından cezayı artıran bir nitelikli hâle yer verilmiştir. Buna göre, “*Resmî belgenin, kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belge niteliğinde olması halinde, verilecek ceza yarısı oranında artırılır.*” Gerekçede, söz konusu nitelikli hâlin öngörülme sebebinin, “*belgelerde sahtecilik suçları ile delil teorisi arasındaki ilişki göz önüne alınarak, daha üstün ispat gücüne sahip belgeyi daha fazla korumak ihtiyacını karşılamak*” olduğu belirtilmiştir. Aynı nitelikli hâl, 765 sayılı TCK’nın resmî belgede sahtecilik suçlarına ilişkin hükümlerinde

²⁸⁴ ÇİÇEK, 2007, s. 146

de mevcuttu (m. 339, f. 1; m. 341, f. 1; 342, f. 2 ve f. 4). Keza, Hükümet Tasarısında da resmî belgede sahtecilik suçları bakımından aynı nitelikli hâl hükmüne yer verilmişti (m. 283).

Kanun koyucu, resmî belgeleri kendi içerisinde bir derecelendirmeye tâbi tutmuş, kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan resmî belgelerin doğruluğuna olan güveni daha üstün tutmuştur. Bunun gerekçesi ise delil teorisine dayandırılmıştır. Bir resmî belgenin böyle bir güce sahip olup olmadığına saptanması için **kanunlarda bu hususu belirten bir hüküm bulunması** gerekli sayılmıştır²⁸⁵. Bu sebeple, bir resmî belgenin sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olduğu “teknik anlamda” kanun hükmüyle belirlendiği sürece TCK m. 204, f. 3 uygulama alanı bulabilir.

Yürürlükte bulunan²⁸⁶ mevzuat hükümleri çerçevesinde, sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan resmî belgeleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Mahkeme ilamları²⁸⁷ (HMK m. 204, f. 1)
- Düzenleme şeklinde noter belgeleri (1512 sayılı NK m. 82, f. 1; HMK m. 204, f. 1)
- Onaylama şeklindeki noter belgelerinde bulunan imza ve tarih (1512 sayılı NK m. 82, f. 2)
- Ceza kovuşturmalarındaki duruşma tutanakları (CMK m. 222)

HMK m. 204, f. 1’de belirtilmediğinden, mahkeme ilamlarının sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan resmî belge sayılabilmesi için “kesinleşmiş” olması gerekli değildir²⁸⁸. Noterlerin NK m. 89 vd. uyarınca “düzenleme şeklinde” tanzim ettikleri belgeler “bütünüyle” sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli sayılmaktadır. Ancak, NK m. 90 vd. uyarınca “onaylama şeklinde” yaptıkları işlemler bakımından, onaylama işlemine konu olan belge

²⁸⁵ TCK m. 204 gerekçesi

²⁸⁶ 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun’un 178. maddesi gereğince **seçim kurullarınca düzenlenen tutanaklar** ile 1608 sayılı Umuru Belediyeye Ait Ahkamı Cezaiye Hakkında 486 sayılı Kanun’un Bazı Maddelerini Değiştiren Kanun’un **6. maddesi gereğince düzenlenmiş idari para cezası tutanakları** sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan resmî belgeler kapsamındaydı. Ancak, 5728 sayılı Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 578. maddesiyle ilgili kanun hükümleri ilga edilmiştir.

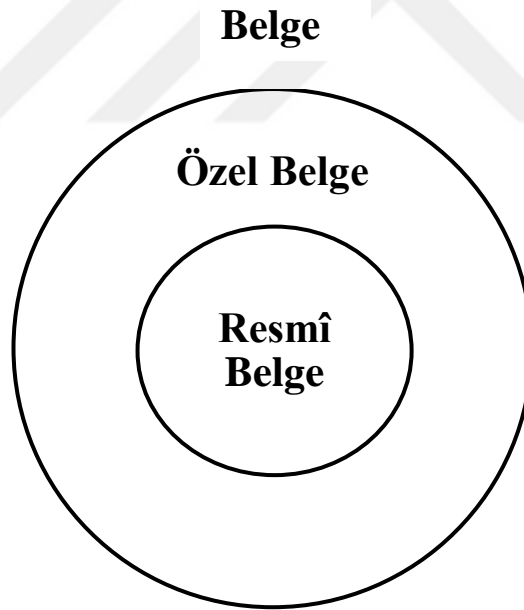
²⁸⁷ Öğretide, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu m. 38’de belirtilen “ilam niteliğine sahip belgelerin” de sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan resmî belgelerden sayılacağı belirtilmiştir. Belirtilen görüşlerde bu belgelerin neden bu kapsamda kabul edilmesi gerektiğine dair herhangi bir kanuni dayanak gösterilmemiştir. Kanaatimizce, HMK m. 204, f. 1 hükmüne istinaden bunların “ilam” niteliğine sahip olmasından kaynaklı olarak böyle bir görüş benimsenmiştir. **Kanaatimizce** bu görüş isabetli değildir. Zira “*İlam mahiyetini haiz belgeler*” başlıklı İİK m. 38 hükmüne göre, “*Mahkeme huzurunda yapılan sulhlar, kabuller ve para borcu ikrarını havi re’sen tanzim edilen noter senetleri, istinaf ve temyiz kefaletnameleri ile icra dairesindeki kefaletler, ilamların icrası hakkındaki hükümlere tabidir.*” Kanun koyucu, bu belgelerin “mahkeme ilamı” olduğunu değil, bu belgelere istinaden yapılacak icra takipleri bakımından ilamlı icra hükümlerinin (İİK m. 24 vd.) uygulanacağını öngörmüştür. Dolayısıyla, HMK m. 204, f. 1 hükmünde bahsedilen “ilamların” arasında İİK m. 38’de öngörülen belgeler yer almamaktadır.

²⁸⁸ ÜSTÜNER, 2013, s. 62

“bütünüyle değil” ve fakat noter tarafından onaylanan imza, mühür, tarih, parmak izi veya imza yerine geçen el işaretleri sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli sayılmaktadır.

2.2.5.2.Özel Belge

Belgede sahtecilik suçlarının ikinci alt başlığını oluşturan özel belgede sahtecilik suçunun konu unsurunu “özel belge” teşkil etmektedir. Özel belgenin ne anlama geldiği hususunda herhangi bir açıklık bulunmamaktadır. Ancak, daha önce ifade edildiği üzere, belgede sahtecilik suçlarını kapsayan suç tanımlarını birbirinden ayıran temel öge, bir belgenin **görevi gereği düzenlemeye yetkili olan bir kamu görevlisi tarafından** düzenlenmesi gerekip gerekmediğidir. Bir kamu görevlisi tarafından düzenlenmesi gereken bir belge söz konusu ise **resmî belgeye ilişkin** suç tanımlarına (TCK m. 204, f. 1, f. 2); bu türden bir belge söz konusu değilse **özel belgeye ilişkin** suç tanımlarına (TCK m. 207, f. 1-2) başvurulacaktır. Dolayısıyla, “resmî” sıfatı haiz olmayan ve fakat belgenin (genel) unsurlarını bünyesinde bulunduran belgelerin “özel belge” kapsamında kaldığını söylememiz mümkündür (**şekil 1.1.**).

(Şekil 1.1. Belge Türleri)

Hatırlanacağı üzere, alelihlak resmî belge unsurlarını bünyesinde bulundurmeyen bir belgenin “özel belge” olarak kabul edilmesi gerektiğine ilişkin görüşlere²⁸⁹ katılmadığımızı belirtmiştik. Bir belgenin resmî sıfatı kazanamaması değişik ihtimallerde söz konusu olabilir.

²⁸⁹ GÖKCEN, 2018, s. 87; SOYASLAN, 2016b, s. 503; TEZCAN, ERDEM, ÖNOK, 2017, s. 900; TOROSLU, 2018, s. 232; DOĞAN, 2010, s. 62

Birinci ihtimal, mevzuat hükümlerince bir belgenin düzenlenmesi için herhangi bir kamu görevlisi yetkilendirilmemiş olmasına rağmen, kamu görevlisine izafe edilen bir belgenin düzenlenmesidir. **İkinci ihtimal**, mevzuat hükümlerinde bir belgenin düzenlenmesi için belli bir kamu görevlisi yetkili kılınmasına rağmen, belge muhtevastaki yazının yetkili makamda bulunan kamu görevlisi dışındaki başka bir kişiye izafe edilmesi hâlidir. **Üçüncü ihtimal**, mevzuat hükümlerince öngörülen resmî belgenin muhtevası yetkili kamu görevlisine izafe edilmesine karşın, belge içeriğinin kamu görevlisinin görevi dışında kalan hususları içermesidir. **Dördüncü ihtimal** ise, bir resmî belgenin yetkili kamu görevlisine izafe edilmesine karşın, resmî belgenin geçerli olarak hukuki varlık kazanabilmesi için öngörülen usulî şartların resmî belge üzerinde mevcut bulunmamasıdır. Bu dört ihtimal bağlamında belirtilen belgelerin resmî belgede sahtecilik suçuna konu olabilmesi mümkün değildir. Bununla birlikte, resmî vasfı taşımayan bu yazılı irade beyanı, belgenin (genel) unsurlarını bünyesinde bulunduruyor ve bilhassa **bu hâliyle hukuken hüküm ve sonuç doğurmaya elverişli ise**, bunun “özel belge” olarak kabul edilmemesi için herhangi bir engel bulunmamaktadır. Aksi takdirde, resmî vasfı kazanamayan yazılı irade beyanının “özel belge” olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Bu nedenle, **belgenin (genel) unsurlarının bulunup bulunmadığı incelemesi yapılmaksızın**, resmî belge özelliklerini taşımayan veya kamu görevlisinin yetki ve görev sınırlarını aşarak tanzim ettiği her türlü yazının özel belge sayılacağını belirten görüşlerin isabetli olmadığını düşünmekteyiz.

Niteliği itibarıyla özel belge sayılan belgelerin kamu görevlileri tarafından çeşitli işlemlere tâbi tutulması hâllerinde, bu belgelerin niteliği bakımından nasıl bir değerlendirme yapılacağı sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun en yaygın örneği, **noterler tarafından “onaylama şeklinde” hazırlanan belgelerdir**. Noterlerin düzenleme şeklinde yapılması **zorunlu olan**²⁹⁰ işlemler **dışında kalan** her türlü hukuki işlem (belge), ilgililerin

²⁹⁰ Noterlerin düzenleme şeklinde yapılması zorunlu olan işlemler 1512 sayılı NK m. 89’da sayılmıştır:

- **Niteliği bakımından tapuda işlem yapılmasını gerektiren sözleşmeler** (Bu sözleşmelerden bazıları Noterlik Kanunu Yönetmeliği’nin 7. madde hükmünde belirtilmiştir: İrtifak hakkı vaadi sözleşmesi, sükna(oturma) hakkı sözleşmesi)
- **Vekaletnameler**
- **Vasiyetnameler**
- **Mülkiyeti muhafaza kaydı ile satış sözleşmeleri**
- **Gayrimenkul satış vaadi sözleşmeleri**
- **Vakıf senetleri**
- **Evlenme sözleşmeleri**
- **Evlat edinme sözleşmeleri**
- **Tanım senetleri**
- **Mirasın taksimi sözleşmeleri**

talebi üzerine bizzat noterler tarafından düzenlenebileceği gibi, ilgililer tarafından dışarıda düzenlenip, söz konusu hukuki işlem üzerindeki imza, mühür, tarih, parmak izi veya imza yerine geçen el işaretleri noter tarafından onaylama işlemine konu edilebilir (1512 sayılı NK m. 60 f. 1-4). Noterler tarafından onaylama şeklinde hazırlanacak belgelerin nasıl gerçekleştirileceği 1512 sayılı NK m. 90 ilâ m. 93 hükümlerinde ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Buna göre, “*hukuki işlemlerin altındaki imzanın*²⁹¹ *onaylanması imzayı atan şahsa ait olduğunun bir şerhle*²⁹² *belgelendirilmesi şeklinde yapılır*” (m. 90 f. 1). İmza, mühür, tarih, parmak izi veya imza yerine geçen el işaretlerinin noter tarafından onaylanması, bu alametlerin noter huzurunda gerçekleşmesi **veya** bu alametlerin kendisine ait olduğunun ilgili tarafından kabulü ile kabildir (1512 sayılı NK m. 91).

1512 sayılı NK m. 90 f. 2 hükmüne göre, “*İmzası onaylanan iş kâğıdının aslı ilgisine verilir ve imzalı bir örneği dairede saklanır.*” Buna göre, onaylama şerhi, onaylanması istenilen imza ve diğer alametlerin mevcut bulunduğu kâğıdın üzerinde yer alacaktır. 1512 sayılı NK m. 82 f. 3 hükmüne göre, “*Bu kısmın üçüncü bölümü hükümlerine göre (m. 90 ilâ m. 93) noter tarafından yapılan imza onaylaması, onaylanan imzanın ilgiliye ait oluşunu belgelendirme niteliğinde bulunup, hukuki işlemlerin içindekileri kapsamaz.*” Bu nedenle, onaylama işlemine konu olan belgeler, 1512 sayılı NK m. 82 f. 1 hükmü gereğince “bütünüyle” resmî sayılamazlar. 1512 sayılı NK m. 82 f. 1 hükmüne göre, “*Bu kanun hükümlerine göre belgelendirilen işlemler resmi sayılır.*” Onaylama işlemlerinde “belgelendirilen” husus, imza veya sair alametlerin ilgili kişilere ait oluşudur. Başka bir ifadeyle, onaylama işlemine konu olan belgenin içeriği noterliğin resmî güvencesi kapsamında değildir. Bu nedenle, noter tarafından yapılan imza, tarih ve sair alametlerin onay işlemi, söz konusu belgeyi resmî hâle getirmemektedir. Noter tarafından yapılan imza, tarih ve sair alametlerin onay işlemi belgeyi bütünüyle resmî hâle getirmemekle birlikte, onay

- **Diğer kanunlarda öngörülen sair işlemler** (Burada hangi işlemlerin kastedildiği hususunda açıklık bulunmasa da, düşüncemize göre, noterlerin genel olarak yapacakları işler arasında sayılan “*Kanunlarda resmî olarak yapılmaları emredilen ve mercileri belirtilmemiş olan bütün hukuki işlemleri*” (1512 sayılı NK m.60 f.1-2) bu kapsamda değerlendirmek gerekir.)

²⁹¹ 1512 sayılı NK m. 93’te “*Bu bölümdeki hükümler mühür, tarih parmak izi veya imza yerine geçen el işaretinin noter tarafından onaylanmasında da kıyasen uygulanır*” denildiğinden, söz konusu alametlerin onaylanması da “imza onaylaması” gibi gerçekleştirilecektir.

²⁹² **Onaylama şerhinin** ihtiva edeceği hususlar 1512 sayılı NK m.92 hükmünde belirtilmiştir:

- İşlemin yapıldığı yer ve tarih (Rakam ve yazı ile)
- İlgilinin kimliği, adresi ve vergi kimlik numarası
- Noter, ilgiliyi tanımıyorsa, kimliği hakkında gösterilen ispat belgesi
- İmza (veya onaylamaya tâbi diğer alametler) huzurda atılmışsa bu hususu, imza dışarıda atılıp da huzurda ilgili, imzanın kendisine ait olduğunu kabul etmişse bu husustaki beyanı
- İşleme katılanların imzaları (ıslak imza) ve noterin imza ve mührü

işlemine konu olan imza, tarih ve sair alametlerin “resmî” sıfatı haiz olduğunu kabul etmek gerekir. Her ne kadar, söz konusu alametler kamu görevlisi olan noterlik memurları tarafından gerçekleştirilmemiş olsa da alametlerin ilgili kişiler tarafından gerçekleştirildiği kamu görevlisi tarafından “doğrulanmakta” ve “belgelendirilmekte”dir. Başka bir anlatımla, onaylanan imza ve sair alametler **noterliğin resmî güvencesi kapsamında belgelendirilmektedir**. Bu nedenle, ilgilileri tarafından düzenlenen ve noter tarafından onaylama işlemine tâbi tutulan belgelerin **çift fonksiyona** sahip olduğu kabul edilir. Çift fonksiyondan maksat, söz konusu belgenin içeriği bakımından “özel belge”; altındaki imza ve sair alametler bakımından ise “resmî belge” niteliğinde olmasıdır. Bunun sonucu olarak, sahtecilik fiilleri belgenin içeriğine yönelik gerçekleştirilirse “özel belgede sahtecilik”, noter tarafından onaylanan imza ve sair alametler üzerinde işlenirse “resmî belgede sahtecilik” hükümleri uygulanacaktır²⁹³.

2.2.5.2.1. Resmî Belge Hükümündeki Özel Belgeler

TCK m. 210 düzenlemesinde, niteliği itibarıyla “özel belge” olan birtakım belgelerin sahtecilik fiillerinin konusunu teşkil etmeleri hâlinde, resmî belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir. Gerek öğretide²⁹⁴ gerekse uygulamada belirtilenin aksine, TCK m. 210 hükmünün uygulama alanı sadece belgede sahtecilik suçlarıyla sınırlıdır. Belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçları bakımından TCK m. 210 hükmünün uygulanması mümkün değildir. Her ne kadar madde başlığında “*Resmi belge hükmünde belgeler*” ibaresine yer verilmişse de, madde hükümlerinde “*Özel belgede sahtecilik suçunun konusunun*” (1. fıkra), “*Gerçeğe aykırı belge düzenleyen*” (2. fıkra) ifadeleri yer almaktadır. Özel belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçu (TCK m. 208) belgede sahtecilik fiilleriyle tanımlanmadığı için, TCK m. 210 hükmünün kapsamı dışında kalmaktadır. Aksi bir

²⁹³Aynı yönde: GÖKCAN, 2009, s. 113; TEKİN, 2014, s. 914. Bu bağlamda, “*“Spor Kulübü ile katılan ... arasında imzalanan ve Büyükçekmece ... Noterliğinin ... tarih, ... yevmiye sayılı işlemi ile onaylanan profesyonel futbolcu sözleşmesinde katılan adına atılı imzaların sahte olduğu iddiasıyla açılan kamu davasında; suç tarihinde yürürlükte bulunan 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un 1. maddesinde Türkiye Futbol Federasyonu tüzel kişiliğinin özel hukuk hükümlerine tabi olduğunun belirtilmiş olmasına göre, noter onayında bir sahtecilik bulunmadığından, taraflar arasında düzenlenmiş profesyonel futbolcu sözleşmesinin notere onaylatılmasının belgenin niteliğini değiştirmeyeceği cihetle, sanıkların eylemlerinin tümüyle 5237 sayılı TCK'nın 207/1. maddesine uyan özel belgede sahtecilik suçunu oluşturacağına göre, görüşünü içeren Yargıtay 11. CD'nin 09.01.2018 tarihli ve E. 2017/4285, K. 2018/76 sayılı kararına iştirak etmemekteyiz. Söz konusu karara konu teşkil eden olayda, taraflarca düzenlenen profesyonel futbolcu sözleşmesi noter tarafından onaylanmıştır. Onaylama işlemine konu edilen ise tarafların imzalarıdır. Olayda işlenecek sahtecilik fiili “imzalar” üzerinde gerçekleşmiştir. 1512 sayılı NK m. 82, f. 3 hükmüne göre ise, noter tarafından onaylanan hususlar resmî niteliktedir. Bu nedenle, noter tarafından onay işlemine tâbi imza üzerinde gerçekleştirilen sahtecilik özel belgede sahtecilik değil, resmî belgede sahtecilik olarak kabul edilmesi gerekirdi.*

²⁹⁴ÖZGENÇ, SÖZÜER, 2018, s. 527

kabul, kıyas yapılmak suretiyle suçta ve cezada kanunilik ilkesine aykırılık teşkil edecektir. Bu nedenle, örneğin TCK m. 210, f. 1 kapsamında yer alan emre yazılı bir kambiyo senedinin (bononun) bozulması, yok edilmesi veya gizlenmesi hâlinde, resmî belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçu (TCK m. 205) değil, özel belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçuna ilişkin hüküm (TCK m. 208) uygulanacaktır.

Kanun koyucu, birtakım özel belgelerin ilişkin oldukları hukuki müesseselerin önemi dolayısıyla, bunların doğruluğuna olan güveni diğer özel belgelere nazaran daha üstün tutmuştur. TCK m. 210'da belirtilen özel belgeler üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiillerinin resmî belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerin uygulanması, resmî belgeler ile söz konusu özel belgelerin doğruluklarına olan güven ve inanç noktasında bir fark bulunmadığını göstermektedir. Madde gerekçesinde bu hususa, “*Madde, ticarî hayatta büyük yer tutan ve basit bir ciro ile veya buna bile gerek görülmeksizin tedavül eden bazı evrakı daha ciddî bir şekilde korumak maksadına yöneliktir*” şeklindeki açıklamayla işaret edilmiştir. Dolayısıyla, TCK m. 210'da belirtilen özel belgelerin, resmî belgeler ile aynı seviyede koruma altına alındığı söylenebilir.

Resmî belge hükmünde sayılan özel belgeler iki kısma ayrılmaktadır. Bunlardan ilki, TCK m. 210, f. 1 hükmünde yer alan belgelerdir. Bu belgelerin özel belgede sahtecilik suçunun konusunu teşkil etmesi, resmî belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümler uygulanabilmesi bakımından yeterlidir. Bu belgeler sırasıyla, **emre veya hamile yazılı kambiyo senedi, emtiayı temsil eden belge, hisse (pay) senedi, tahvil ve vasiyetnamedir.** Resmî belge hükmündeki özel belgelerin diğer kısmı ise TCK m. 210, f. 2'de hüküm altına alınmıştır. Bu belgelerin “resmî belge hükmünde” olma özelliğine sahip bulunmaları, söz konusu belgeleri düzenlemeye yetkili olan kişilerin sıfatlarından ileri gelmektedir. Ancak, TCK m. 210, f. 2'de belirtilen belgelerin resmî belge hükmünde sayılabilmesi için sahtecilik fiillerine konu olması yeterli olmayıp, belli şartların gerçekleşmesi gerekmektedir.

TCK m. 210'da öngörülen belgelerin resmî belge hükmünde sayılabilmesi için, bu belgelerin dayanaklarını teşkil eden mevzuat hükümlerinde öngörülen zorunlu unsurları taşıyor olmaları gerekir. Bu unsurlarda bir eksiklik söz konusu ise geçerli bir emre veya hamile yazılı kambiyo senedi, emtiayı temsil eden belge, hisse (pay) senedi, tahvil ve vasiyetnameden bahsedilemez²⁹⁵. Bu gibi hâllerde, belgenin (genel) unsurları çerçevesinde bir

²⁹⁵ KOCA, ÜZÜLMEZ, 2018b, s. 720

değerlendirilme yapılarak, söz konusu yazılı irade beyanının “özel belge” kapsamında kalıp kalmadığının belirlenmesi gerekir.

a- Emre veya hamile yazılı kambiyo senedi

Kambiyo senetleri, TTK'nın kıymetli evrak başlıklı üçüncü kitabının dördüncü kısmında (m. 670 ilâ m. 823) düzenlenmiştir. Bir kıymetli evrak türü olan kambiyo senetleri, devrediliş şekillerine göre üç çeşide ayrılmaktadır:

- Nama yazılı kıymetli evrak
- Emre yazılı kıymetli evrak
- Hamile yazılı kıymetli evrak

Nama yazılı senetler genel anlamda TTK m. 654 ilâ m. 657'de düzenlenmiştir. TTK m. 654 hükmüne göre, “*Belli bir kişinin adına yazılı olup da onun emrine kaydını içermeyen ve kanunen de emre yazılı senetlerden sayılmayan kıymetli evrak **nama yazılı senet** sayılır.*” Nama yazılı senetler, **alacağın devri hükmünde sayılan bir devir beyanı ve senet zilyetliğinin devri (teslim) yoluyla** devredilir²⁹⁶ (TTK m. 647, f. 2).

Emre yazılı senetler genel olarak TTK m. 824 ilâ m. 831 hükümlerinde ele alınmıştır. TTK m. 824 hükmü gereğince, “*Emre yazılı olan veya kanunen böyle sayılan kıymetli evrak, **emre yazılı senetlerdendir.***” Görüldüğü üzere, emre yazılı senet, senet üzerinden emre olduğu anlaşılan senet ve kanun hükmü gereğince emre sayılan senet olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. TTK m. 654 hükmünün mefhumu muhalifinden anlaşılmaktadır ki, bir senedin emre sayılabilmesi için bir gerçek veya tüzel kişinin adına düzenlenmesi ve emre ya da benzeri bir kaydı taşıması gerekir²⁹⁷. Kanunen emre yazılı sayılan senetler ise TTK m. 645 ilâ m. 823 hükümlerinde düzenlenen **kambiyo senetleridir** (TTK m. 681, f. 1; m. 776; m. 788, f. 1). Dolayısıyla, birer kambiyo senetleri olan poliçe, bono ve çek, sadece bir gerçek ya da tüzel kişinin adına düzenlenmiş olmaları durumunda, emre ya da benzeri bir kaydın konulmasına gerek olmaksızın emre yazılı senet sayılacaklardır²⁹⁸. Kambiyo senetlerinin “nama yazılı hâle” getirilmesi isteniyorsa, senetlerin üzerine “emre yazılı değildir” veya aynı anlamı ifade eden bir kaydın konulması gerekir (TTK m. 681, f. 2; m. 785, f. 1, bent b; m. 788, f. 2). Emre yazılı senetler, **senedin teslimi ve ciro işlemiyle** devredilir (TTK m. 647, f.1-2).

²⁹⁶BOZER, A., GÖLE, C. (2013). **Kıymetli Evrak Hukuku** (Üçüncü Baskı). Türkiye: Sözkese Matbaacılık, s. 23

²⁹⁷BOZER, GÖLE, 2013, s. 25

²⁹⁸BOZER, GÖLE, 2013, s. 26

Hamile yazılı senetler, TTK m. 658 ilâ m. 669’da düzenleme altına alınmıştır. Tanımına yer veren TTK m. 658, f. 1 hükmüne göre, “*Senedin metninden veya şeklinden, hamili kim ise o kişinin hak sahibi sayılacağı anlaşılan her kıymetli evrak, hamile veya hamiline yazılı senet sayılır.*” Bir senedin hamile yazılı sayılabilmesi için herhangi bir gerçek veya tüzel kişinin adına düzenlenmemiş olması gerekir²⁹⁹. Hamile yazılı senetlerin devri için senet üzerindeki zilyetliğin devrinin sağlanması yeterli olup, başka herhangi bir işleme gerek yoktur (TTK m. 647, f. 1).

Kanun koyucunun nama yazılı kambiyo senetlerini TCK m. 210, f. 1 kapsamı dışında tutmasının sebebi, bu tür senetlerin devri için teslimle birlikte yazılı devir beyanına gerek bulunmasının öngörölmüş olmasıdır³⁰⁰. Zira nama yazılı kambiyo senetlerinin bu devir şekli dikkate alındığında, emre veya hamile yazılı senetlere nazaran tedavül etmesi daha zordur.

Kambiyo senetlerinin TCK m. 210, f. 1 hükmünün konusunu oluşturması için **emre veya hamile yazılı olması** gerekir. Kambiyo senetleri kanunen emre yazılı sayıldıklarından, “usulüne uygun bir şekilde” düzenlenmiş poliçe, bono veya çekin üzerinde nama yazılı senet hâline dönüştürecek ibareler bulunmadığı sürece TCK m. 210, f. 1 uyarınca resmî belge hükmünde sayılacaklardır. **Kambiyo senetlerinden poliçe ve bononun “hamile yazılı” olarak düzenlenebilmesi mümkün değildir.** Zira poliçe ve bonodan bahsedilebilmesi için herhangi bir gerçek veya tüzel kişinin adına düzenlenmiş olması gerekir (TTK m. 671, f. 1, bent c; m. 776, f. 1, bent e). Bununla birlikte, kambiyo senetlerinden çekin hamile yazılı olarak düzenlenebilmesi mümkündür (TTK m. 785, f. 1, bent c). Dolayısıyla, TCK m. 210, f. 1 hükmündeki “hamile yazılı kambiyo senedinden”, sadece hamile yazılı olarak düzenlenmiş çeklerin anlaşılması gerekir. Sonuç olarak, TCK m. 210, f. 1 anlamında emre veya hamile yazılı kambiyo senedinden dört çeşit belgenin anlaşılması gerekir³⁰¹: Usulüne uygun olarak düzenlenmek üzere; nama yazılı hâle getirilmemiş poliçe, bono, çek ile hamile yazılı çek.

Bahsettiğimiz bu dört çeşit kambiyo senedinin TCK m. 210, f. 1 kapsamına girebilmesi için TTK hükümleri uyarınca usullerine uygun bir şekilde düzenlenmesi gerekir. Başka bir anlatımla, bu senetlerin “geçerli olarak” hüküm ve sonuç doğurabilmesi için gerekli olan usulî şartların sağlanmış olması gerekir. Bu hususta ise, poliçe için TTK m. 671-672; bono için TTK m. 776-777; çek için TTK m. 780-781 hükümlerinin göz önünde bulundurulması gerekir. Söz konusu hükümler çerçevesinde, söz konusu senetlerin “geçerli”

²⁹⁹ BOZER, GÖLE, 2013, s. 27

³⁰⁰ GÖKCEN, 2018, s. 93

³⁰¹ GÖKCEN, 2018, s. 93

olabilmesi için gerekli şartları sağlayıp sağlamadığının değerlendirilmesi gerekir. Söz konusu hükümler uyarınca ilgili kambiyo senetlerinin geçersizliğine sebebiyet verebilecek usulî şartlarda eksiklik bulunan bir senedin, “kambiyo senedi” olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Bu suretle kambiyo senedi vasfını kazanamamış bir senedin TCK m. 210, f. 1 kapsamında değerlendirilmesi de kabul edilemez. Ancak, kambiyo senedi vasfını kazanamamış senet, **belgenin (genel) unsurlarını bünyesinde bulundurduğu sürece** “özel belge” olarak kabul edilebilecektir. Örneğin, düzenleme tarihini içermeyen bir bono TTK m. 777, f. 1 gereğince bono sayılamaz. Ancak, söz konusu senet yazılı bir borç ikrarını içeren bir belge olma özelliğine sahip olduğundan, bu senedin kambiyo senedi sayılmaması, onun TCK m. 207 anlamında “özel belge” olarak kabul edilmesine engel teşkil etmeyecektir. Bu konuda dikkat edilmesi gereken ilk husus, sahtecilik fiillerine konu olan ve TCK m. 210, f. 1 anlamında kambiyo senedi olduğu iddia edilen senedin TTK hükümleri uyarınca gerekli şartları taşıyıp taşımadığıdır. İkinci husus ise, TTK’nın ilgili hükümleri uyarınca gerekli şartları taşımayan senedin, daha önce açıkladığımız belgenin unsurlarını bünyesinde bulundurup bulundurmadığının tespit edilmesidir.

b- Emtiayı temsil eden belge

Emtiayı temsil eden belgeler, TTK’nın *kıymetli evrak* başlıklı üçüncü kitabında düzenleme altına alınan “**makbuz senedi**”, “**varant**” ve “**konişmento**” isimli belgelerdir.

Makbuz senedi ve **varant** kıymetli evrak kapsamında yer almaktadır. Bunlar emtiayı temsil eden kıymetli evrak niteliğindeki senetlerdir (TMK m. 980). Bazı taşınır mal ve hububat(tahıl) üzerinde, muhtelif sebeplerle ve özellikle bunların fiilen zilyetliklerinin intikalinin zorluğundan kaynaklı olarak, mülkiyet ve rehin işlemlerinin gerçekleştirilmesine hizmet etmek amacıyla “**makbuz senedi (resepise)**”³⁰² ve “**varant (rehin senedi)**”³⁰³ ismi verilen kıymetli evrak türlerine ihtiyaç duyulmuş ve esas olarak TMK m. 980 ile TTK m. 832 ilâ 849 arasında düzenleme altına alınmıştır. Emtiayı temsil eden bu senetler, satılan mal veya merhunun teslim edilmesine gerek olmaksızın, “**umumi mağaza**” olarak adlandırılan depoya tevdi edilen mal veya hububatın satım veya terhin işlemlerinin yerine getirilmesi amacıyla hizmet etmektedir. Zira *bir ... umumî mağazaya bırakılmış emtiayı temsil eden kıymetli evrakın teslimi, emtianın teslimi gibi sonuç doğurur* (TMK m. 980 f. 1).

³⁰² Umumi mağazalara tevdi edilen malların **mülkiyetini temsil eden** belgeye “makbuz senedi (resepise)” adı verilir. (Umumi Mağazalar Kanunu m. 2)

³⁰³ Umumi mağazalara tevdi edilen malların **terhinini temin eden** belgeye “varant (rehin senedi)” adı verilir. (Umumi Mağazalar Kanunu m. 2)

TTK m. 836 hükmüne göre, “**Makbuz senedi ve varanttan oluşan belgenin dip koçanlı bir defterden koparılmış olması ve defterin umumi mağazaya ait belgeler arasında saklanması gereklidir.**” Bu hüküm, makbuz senedi ve varantın, umumi mağaza nezdinde tutulan bir defterden koparılan kâğıt şeklindeki birer belge olduğunu belirtmektedir. Söz konusu defterden maksat ise Umumi Mağazalar Kanunu m. 10 hükmünde öngörülen **makbuz ve rehin senedi defteridir**. Anılan hükme göre, “**Umumi mağazalar noterden tasdikli biri makbuz senedi ve diğeri rehin senedi defteri olmak üzere iki defter tutmak zorundadırlar.**” Bu defterlerin tutulma şeklini belirlemek maksadıyla ihdas edilen Umumi Mağazalar Tüzüğü m. 19 hükmüne göre, *makbuz senedi ve rehin senedi defterlerinin bütün sayfaları numaralanır, noterce mühürlenir, ilk ve son sayfaları ayrıca onaylanır. Ayrıca defterlerde, Tüzüğün 6 ve 7 nci maddelerinde makbuz ve rehin senedi için öngörülen bilgiler yanında, malların giriş, çıkış, ölçü ve tartularına ilişkin bilgiler, serbest, gümrüklenmemiş ve tekel altında bulunan mallardan hangisi olduğunun işlenebilmesi için yeteri kadar sütun bulunur.* Numaralanmış ve noter tarafından “defter onayı” işlemine tabi tutulmuş dip koçanlı defterin sayfaları üzerindeki bilgiler doldurulmak suretiyle makbuz senedi ve varant belgeleri tecessüm etmekte ve bunlar hak sahiplerine verilmektedir.

Makbuz senedi içeriğinde bulunacak kayıtlar esas olarak TTK m. 834 hükmünde belirtilmiştir:

- Tevdi edenin adı, mesleği, yerleşim yeri
- Tevdinin yapıldığı umumi mağazanın ticaret unvanı ile merkezi
- Tevdi olunan malların cins ve miktarı ile nitelik ve değerinin bilinmesi için açıklanması gereken hususlar
- Tevdi olunan malların tabi olması gereken, resim, harç ve vergilerin ödenip ödenmediği ve sigorta edilip edilmediği³⁰⁴
- Ödenmiş veya ödenecek ücretler, giderler
- Senedin kimin adına veya emrine düzenleneceğini gösteren bir ibare³⁰⁵
- Umumi mağaza sahibinin imzası³⁰⁶

³⁰⁴ TTK'deki “sigorta edilip edilmediği” unsuru, Umumi Mağazalar Tüzüğü m. 6'da “malların ekspertizinin yapılıp yapılmadığı, yapılmışsa yapan **uzmanın adı ve mala biçtiği değer**” şeklinde ifade edilmiştir. Bu nedenle, tevdi edilen mallar sigorta ettirilmişe, sigorta uzmanının adı ve mala biçtiği değer de makbuz senedinde yer alması gerekir.

³⁰⁵ Bu unsur, Umumi Mağazalar Tüzüğü m. 6'da “**makbuz senedinin kimin namına veya emrine düzenlendiğini, nama veya hamiline yazılı olduğunu gösteren açık ifade**” şeklinde yer almıştır.

³⁰⁶ Umumi Mağazalar Tüzüğü m. 6'da bu imzanın umumi mağaza **şirket yöneticileri veya temsilcileri yahut yetkili görevlileri** tarafından atılması öngörülmüştür.

Bunların yanı sıra, Umumi Mağazalar Tüzüğü m. 6 hükmüne göre, şu iki kaydın da makbuz senedinde bulunması gerekir:

- Makbuz senedinin seri ve sıra numarası
- Makbuz senedinin verildiği tarih

TTK m. 835 ve Umumi Mağazalar Tüzüğü m. 7 hükmünde, varantın (rehin senedi) da yukarıda yazılı hususları aynen içermesi ve makbuz senedine bağlanması gerektiği belirtildiğinden, **makbuz senedi ile varant senetleri içerik yönünden paralellik arz etmektedir**. Ancak varantta “*senedin kimin adına veya emrine düzenleneceğini gösteren bir ibare*” unsuru kapsamında, rehin alıcısına ilişkin bilgilerin yer alması gerekmektedir. Makbuz senedi ve varanttan oluşan belge, dip koçanlı makbuz senedi defteri ve varant (rehin senedi) defterinden koparılmış bir kâğıt olduğundan (TTK m. 836), bu belgelerin fiziki ortamda ve kâğıt biçiminde tecessüm etmeleri gerekir. Ayrıca, üzerinde umumi mağaza şirket yöneticileri veya temsilcileri yahut yetkili görevlilerinin el yazılı imzasını da taşıyacaktır.

Emtiayı temsil eden belgelerden bir diğeri TTK m. 1228 vd. düzenlenen “**konişmento**”dur. Konişmento, bir eşyanın belli bir yerden alınıp “deniz yoluyla” varma yerine götürülerek orada gönderilene teslim edilmesini konu alan bir “navlun sözleşmesine³⁰⁷” istinaden³⁰⁸, yükletenin talebi üzerine taşıyan tarafından düzenlenen ve sözleşmenin yapıldığını ispatlayan, eşyanın taşıyan tarafından teslim alındığını (*tesellüm konişmentosu*) veya gemiye yüklendiğini gösteren (*yükleme konişmentosu*) ve taşıyanın eşyayı, ancak onun ibrazı karşılığında teslimle yükümlü olduğu senettir (TTK m. 1228, f. 1-2). Konişmento, nama, emre ve hamile yazılı olarak düzenlenebilir (TTK m. 1228, f. 3).

Konişmento içeriğinde bulunması gereken kayıtlar TTK m. 1228, f. 1 hükmünde tahdidî olarak belirtilmiştir. Bununla birlikte, TTK m. 1228, f. 2 hükmüne göre, ilgili maddenin birinci fıkrasında belirtilen hususlardan bir veya birkaçının konişmentoda bulunmaması senedin hukuken konişmento sayılmasını engellemez; yeter ki, senet TTK m. 1228, f. 1’de yazılı unsurları taşımakta olsun. Buna göre, **bir taşıma sözleşmesinin yapıldığını, eşyanın taşıyan tarafından teslim alındığını ya da gemiye yüklendiğini veya taşıyanın eşyayı, ancak onun ibrazı karşılığında teslimle yükümlü olduğu hususlarından**

³⁰⁷ Deniz yoluyla eşya taşınmasına ilişkin navlun sözleşmelerinde, **yükleten, taşıyan ve gönderilen** olmak üzere üç taraf vardır.

³⁰⁸ Konişmento sadece deniz ticareti sözleşmeleri (gemi kira sözleşmeleri, zaman çarteri sözleşmeleri, deniz yoluyla eşya taşınmasına ilişkin navlun sözleşmeleri ve deniz yoluyla yolcu taşınmasına ilişkin yolcu taşıma sözleşmeleri) arasında yer alan “navlun sözleşmesi” için düzenlenir. (BOZER, GÖLE, 2013, 353)

birini ihtiva etmeyen senedin konişmento olarak hüküm ve sonuç doğurması mümkün değildir.

Konişmentonun sadece bir ispat vasıtası olmadığı, navlun sözleşmesine konu olan emtiayı temsil özelliğine de sahip olduğu TTK m. 1230 hükmünden anlaşılmaktadır. Nitekim hükme göre, “**Konişmentonun meşru hamili**, eşyayı teslim almaya yetkilidir.” Dolayısıyla, deniz yoluyla nakledilmekte olan eşyanın mülkiyeti, konişmentonun devri ile meşru hamil kişiye geçecek veya konişmentonun rehni suretiyle de eşya üzerinde rehin hakkı doęacaktır³⁰⁹. Başka bir anlatımla, nama, emre veya hamiline yazılı konişmentonun genel esaslar uyarınca devredilmesi, navlun sözleşmesine konu olan emtia üzerindeki mülkiyet veya rehin hakkının devri sonucunu doğurmaktadır.

Gökcen (2018: 107), TTK m. 856 hükmünde düzenlenen “**taşıma senedinin**” de emtiayı temsil eden belgelerden biri olduğu belirtmiştir. Taşıma senedi, bir eşyanın belli bir yerden alınıp “kara yoluyla” varma yerine götürülerek orada gönderilene teslim edilmesini konu alan bir “taşıma sözleşmesine” istinaden, taraflardan birinin istemi üzerine düzenlenen ve taşıma sözleşmesinin yapıldığına, içeriğine ve eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alındığına **kanıt olan bir belgedir**. Taşıma senedi her ne kadar kıymetli evrak niteliğine sahip olsa da taşıma sözleşmesine ilişkin birtakım unsurları gösteren bir **ispat aracından** ibarettir. Nitekim bu husus TTK m. 858 hükmünde belirtilmiştir. Buna göre, iki tarafça imzalanan taşıma senetleri şu hususların varlığına kanıt / karine oluşturur:

- Taşıma sözleşmesinin yapıldığına
- Taşıma sözleşmesinin içeriğine
- Eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alındığına
- (Taşıyıcı tarafından haklı bir sebeple çekince koyulmadığı takdirde) eşyanın ve ambalajının, eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alındığı sırada, dış görünüşü bakımından iyi durumda bulunduğuna
- (Taşıyıcı tarafından haklı bir sebeple çekince koyulmadığı takdirde) taşınan paketlerin sayısının, işaretleri ile numaralarının, taşıma senedinde yer alan kayıtlara uygun olduğuna

³⁰⁹ BOZER, GÖLE, 2013, s. 359

- (Taşıyıcı tarafından denetlenmiş ve denetlemenin sonucu her iki tarafça imzalanan taşıma senedine yazılmışsa) eşyanın net olmayan ağırlığı veya başka şekilde beyan edilen miktarı ya da taşınacak paketlerin içeriğine

Konışimentodan farklı olarak, taşıma senedi, taşıma sözleşmesine konu olan eşyanın mülkiyet hakkı veya rehin hakkını temsil etmemektedir. Bu nedenle, bir ispat aracı niteliğindeki taşıma senedinin, emtiayı temsil eden belgelerden olmadığını belirtmemiz gerekir. Dolayısıyla, taşıma senetlerini de emtiayı temsil eden belgelerden sayan görüş isabetli değildir.

c- Hisse (Pay) senedi

Mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu m. 339 vd. düzenlenen “**hisse senedi**”, 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 sayılı TTK’nın m. 484 vd. “**pay senedi**” ismiyle düzenlenmiştir. **Anonim şirketlerde** pay sahipliğini ispat etmek ve paylar üzerindeki hukuki işlemleri kolaylaştırmak amacıyla payları temsil eden “pay senetleri” çıkartılır³¹⁰. Gerek halka kapalı gerekse halka açık anonim şirketlerin tescilinden veya sermaye artırımı kararından sonra çıkarılacak pay senetleri ortaklık hakkıyla mündemiç olup, ortaklık hakkına bağlı hakların senetten ayrı olarak başkalarına devredilmesi mümkün değildir. Bu yönüyle pay senetleri “kıymetli evrak” niteliğini haizdir³¹¹ (TTK m. 645).

Pay senetleri, hamiline veya nama yazılı olur (TTK m. 484, f. 1). Bununla birlikte, TTK m. 484, f. 2 hükmü gereğince, bedelleri tamamen ödenmemiş olan paylar için hamiline yazılı pay senetleri çıkarılamaz. Bu hükme aykırı olarak çıkarılanlar geçersizdir. Hamiline yazılı pay senetleri, zilyetliğin geçirilmesiyle devredilebilir (TTK m. 489, f. 1) iken, nama yazılı pay senetleri ise ciro işlemi ve zilyetliğin devriyle bir başkasına devredilebilir (TTK m. 490, f. 2).

Pay senetlerinin şekli TTK m. 487 hükmünde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Buna göre, “*Pay senetlerinin; şirketin unvanını, sermaye tutarını, kuruluş tarihini, bu tarihteki sermaye tutarını, çıkarılan pay senedinin tertibini, bunun tescili tarihini, senedin türünü ve itibarî değerini, kaç payı içerdiğini belirtmesi ve şirket adına imza etmeye yetkili olanlardan en az ikisi tarafından imza edilmiş olması şarttır. Kapalı şirketlerde baskı şeklinde imzanın delikli olması veya sahtekârlığı engelleyici diğer güvenlik önlemlerinin uygulanması gerekir. Nama yazılı pay senetlerinin ayrıca; sahiplerinin adı ve soyadını veya ticaret unvanını,*

³¹⁰ ŞENER, O. H. (2012). **Ortaklıklar Hukuku** (Birinci Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi, s. 576

³¹¹ ŞENER, 2012, s. 576

yerleşim yerini, pay senedi bedelinin ödenmiş olan miktarını da açıklaması gerekir.”

Kanaatimizce, bu hususlardan bir veya birkaçının senet üzerinde bulunmaması, senedin “pay senedi” olarak kabul edilmesine engel teşkil edecektir.

TTK m. 486, f. 1 hükmüne göre, “*Pay senedi bastırılıncaya kadar ilmühaber çıkarılabilir. İlmühaberlere kıyas yoluyla nama yazılı pay senetlerine ilişkin hükümler uygulanır.*” İlmühaber nama yazılı pay senedi gibi hüküm ve sonuç doğurduğundan, bunların da TCK m. 210, f. 1 anlamında “hisse (pay) senedi” sayılması gerektiğini düşünmekteyiz.

d- Tahvil

TCK m. 210, f. 1 hükmünde bahsedilen “tahviller”, **anonim şirketler tarafından** düzenlenen borçlanma senetleridir. Devlet tarafından ihraç edilen tahviller bu kapsamda değildir. Zira Devlet tarafından ihraç edilen tahviller, TCK m. 198 hükmü gereğince “paraya eşit sayılan değerler” arasında addedilmiştir. Dolayısıyla, Devlet tarafından düzenlenen tahviller üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiilleri parada sahtecilik suçu (TCK m. 197) bağlamında değerlendirilmesi gerekecektir. Tahvil, mülga Türk Ticaret Kanunu m. 420 hükmünde “*Anonim şirketlerin ödünç para bulmak için itibari kıymetleri eşit ve ibareleri aynı olmak üzere çıkardıkları borç senetleri*” şeklinde tanımlanmıştı. 6102 sayılı TTK’da ise tahvillerin tanımına yer verilmemiştir.

Anonim şirket tüzelkişiliğinin borçlu sıfatıyla düzenlenecek tahvillerin çıkartılması, kural olarak, ilgili anonim şirketin genel kurul kararıyla mümkündür (TTK m. 504). Tahvil bedellerinin nakit olması ve teslimi anında tamamen ödenmesi şarttır (TTK m. 504). Tahviller hamiline, emre yazılı ve itibarî değerli olabilir. İtibarî değer genel kurul ve yetkilendirilmiş olması hâlinde yönetim kurulunca belirlenir (TTK m. 504). Anonim şirket genel kurul tarafından çıkartılmasına karar verilen tahvillerin içeriği ve şekli konusunda TTK’da açık bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak, “*genel kurul kararını yönetim kurulu yerine getirir*” hükmü (TTK m. 504) gereğince, bu hususta yönetim kurulunun yetkili olduğunu kabul etmek gerekir.

e- Vasiyetname

Türk miras hukuk sisteminde, ölüme bağlı tasarruflar vasiyet veya miras sözleşmesi olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilebilir (TMK m. 531, m. 545). Tek taraflı irade beyanıyla gerçekleştirilen vasiyet ise üç şekilde gerçekleştirilebilir:

- Resmî vasiyetname (TMK m. 532 ilâ m. 537)
- El yazılı vasiyetname (TMK m. 538)

- Sözlü vasiyet (TMK m. 539 ilâ 541)

Resmî vasiyetname TCK m. 210, f. 1 kapsamında kalan bir vasiyetname türü değildir. Zira resmî vasiyetname, sulh hâkimi, noter veya kanunla kendisine bu yetki verilmiş diğer bir görevli tarafından düzenlenmesi gereken bir belge olduğundan (TMK m. 532, f. 2), zaten TCK m. 204 anlamında resmî belge niteliğinde olacaktır. TCK m. 210, f. 1 hükmünde bahsedilen vasiyetname türlerinden birini “el yazılı vasiyetname” oluşturmaktadır. El yazılı vasiyetname, mirasbırakan tarafından düzenlenmesi öngörülen bir belge olduğundan, özel belge niteliğindedir. Nitekim, TMK m. 538, f. 1 hükmüne göre, “*El yazılı vasiyetnamenin yapıldığı yıl, ay ve gün gösterilerek başından sonuna kadar mirasbırakanın el yazısıyla yazılmış ve imzalanmış olması zorunludur.*”

Kanaatimizce, sözlü vasiyet türünün de TCK m. 210, f. 1 kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Kural, vasiyet aracılığıyla ölüme bağlı tasarrufta bulunacak kişinin buna yönelik iradesinin yazılı bir metinde tecessüm etmesidir. Ancak söz konusu iradenin resmî ya da el yazılı vasiyetnameyle tecessüm etmesinin mümkün olamayacağı olağanüstü durumlar bakımından, TMK m. 539’da istisnai bir yol olarak “sözlü vasiyet” müessesesi öngörülmüştür. Buna göre, “*Mirasbırakan; yakın ölüm tehlikesi, ulaşımın kesilmesi, hastalık, savaş gibi olağanüstü durumlar yüzünden resmî veya el yazılı vasiyetname yapamıyorsa, sözlü vasiyet yoluna başvurabilir. Bunun için mirasbırakan, son arzularını iki tanığa anlatır ve onlara bu beyanına uygun bir vasiyetname yazmaları veya yazdırmaları görevini yükler. Resmî vasiyetname düzenlenmesinde okur yazar olma koşulu dışında, tanıklara ilişkin yasaklar, sözlü vasiyetteki tanıklar için de geçerlidir.*” Tanıklar mirasbırakanının son arzularına muttali oldukları takdirde, seçenekli olmak üzere izleyebilecekleri iki yol vardır: TMK m. 540 hükmüne göre, tanıklar, mirasbırakanın son arzularını içerir bir **belge** düzenleyebilirler (f. 1); böyle bir belge düzenlemek yerine, yetkili mahkemeye başvurup TMK m. 540 f. 1’de öngörülen hususları beyan ederek mirasbırakanın son arzularını bir tutanağa geçirtebilirler (f. 2). Mirasbırakanın son arzularına muttali olan tanıkların belge düzenleme yöntemini tercih etmeleri durumunda düzenleyecekleri yazılı belge³¹², “vasiyetname” yerine geçecektir. Nitekim, TMK m. 540, f. 2’deki “*Bunun için mirasbırakan,*

³¹² Tanıkların söz konusu belgeyi nasıl düzenlemesi gerektiği hususunda TMK m. 540 f. 1 hükmü göz önünde tutulmalıdır. Buna göre, belge içeriğinde bulunması gerekli bilgiler şunlardır:

- Mirasbırakanın vasiyet ettiği son arzuları
- Belgenin düzenlendiği yer
- Yıl, ay ve gün belirtmek suretiyle belgenin düzenlendiği tarih
- Her iki tanığın imzası

son arzularını iki tanığa anlatır ve onlara bu beyanına uygun **bir vasiyetname yazmaları** veya **yazdırmaları görevini yükler**” hükmünde bu hususa işaret edilmiştir. Dolayısıyla, tanıklar tarafından düzenlenen bu belgenin de TCK m. 210, f. 1 anlamında “vasiyetname” kabul edilmesi gerekir³¹³.

f- Tabip, dış tabibi, eczacı, ebe, hemşire veya diğer sağlık mesleği mensubu tarafından düzenlenen belge

TCK m. 210, f. 2 hükmünde belli meslek gruplarında görevli kişilerin gerçeğe aykırı belge düzenlemesi ayrı bir suç tanımı olarak öngörülmüştür. Buna göre, “*Gerçeğe aykırı belge düzenleyen tabip, dış tabibi, eczacı, ebe, hemşire veya diğer sağlık mesleği mensubu, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*” Söz konusu suç tanımının uygulanabilmesi bakımından, hükümde bahsedilen “*tabip*”, “*dış tabibi*”, “*eczacı*”, “*ebe*”, “*hemşire*” ve “*diğer sağlık mesleği mensubu*” kişilerin **kamu görevlisi sıfatını haiz olmaması gerekir**³¹⁴. Zira söz konusu sağlık mesleği mensuplarının “kamu görevlisi” olması hâlinde, resmî belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükmün (TCK m. 204, f. 2) uygulanması gerekecektir. Bu nedenle, söz konusu sağlık mesleği mensuplarından, özel hastane, poliklinik, muayene gibi kamu kurumu niteliğinde olmayan sağlık kuruluşlarında görevli personellerin anlaşılması gerekir. TCK m. 210, f. 2’de belirtilen sağlık mesleği mensuplarının kamu görevlisi olmadığı dikkate alındığında, esasen bu suçun konusunu “özel belge” teşkil etmektedir.

Her ne kadar kanun hükmünde belirtilmemiş olsa da TCK m. 210, f. 2 hükmünün uygulanabilmesi bakımından, ilgili sağlık mesleği mensuplarının **görevleri gereğince düzenlemeye yetkili oldukları belgelerin** gerçeğe aykırı olarak düzenlenmesi gerekir³¹⁵. Dolayısıyla, TCK m. 207’de öngörülen özel belgede sahtecilik suçundan farklı olarak, TCK m. 210, f. 2’de özel belgede gerçekleştirilen fikri sahtecilik cezalandırılmıştır. Önemle belirtmek isteriz ki, TCK m. 210, f. 2 hükmünde öngörülen suç tanımı bakımından sadece bir seçimlik hareket öngörülmüştür. Buna göre, hükümde yer alan sağlık mesleği mensuplarının görevleri gereği düzenlemeye yetkili oldukları belgeleri “gerçeğe aykırı olarak düzenlemeleri” TCK m. 210, f. 2’de belirtilen suç tanımına girecektir. Aynı kapsamda kalan “gerçek bir belgenin başkalarını aldatacak şekilde değiştirilmesi” veya “sahte belgenin kullanılması” TCK m. 210, f. 2 suçunu oluşturmayacaktır. Ancak, TCK m. 210, f. 2’de belirtilen sağlık mesleği

³¹³ Aynı yönde: ÖZBEK, DOĞAN, BACAKSIZ, TEPE, 2017b, s. 819

³¹⁴ ERBAŞ, 2013, s. 341

³¹⁵ Aynı yönde: ERBAŞ, 2013, s. 334

mensuplarının görevleri gereğince düzenlemeye yetkili oldukları belgelerin “özel belge” olduğu göz önünde bulundurulduğunda, “değiştirme” veya “kullanma” fiillerinin TCK m. 207 bağlamında değerlendirilmesi mümkündür³¹⁶.

TCK m. 210, f. 2 hükmünde belirtilen kişilerden birinin görevi gereğince düzenlemeye yetkili olduğu belgeyi gerçeğe aykırı olarak düzenlemesi sonucunda kendisine haksız bir menfaat sağlamış ya da kamunun veya kişilerin zararına bir sonuç doğmuşsa, resmî belgede sahtecilik suçuna ilişkin hüküm (TCK m. 204, f. 1) uygulanacaktır. Anlaşılacağı üzere, kanun koyucu, TCK m. 210, f. 2’de belirtilen kişilerin görevleri gereğince düzenlemeye yetkili oldukları belgelerin resmî belge hükmünde sayılmasını, failin haksız bir menfaat sağlamasına ya da kamunun veya kişilerin zararına bir sonucun doğmasına bağlı tutmuştur. Söz konusu sağlık mesleği mensuplarının görevleri gereğince düzenlemeye yetkili oldukları belgelerin nelerden ibaret olduğu, her somut olayın özellikleri dikkate alınarak tespit edilecektir.

³¹⁶ Aynı yönde: ERBAŞ, 2013, s. 340

3. BELGEDE SAHTECİLİK SUÇLARININ KONUSU BAKIMINDAN BİLİŞİM SİSTEMLERİNDEKİ VERİLER

3.1. Teknik ve Hukuki Boyutlarıyla Bilişim Sistemi ve Veri Kavramları

Bilişim sistemlerindeki elektronik verilerin belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturup oluşturamayacağı tartışmasında üzerinde durulması gereken ikinci husus, bilişim sistemleri ile bu sistemlerde işlem gören elektronik verilerin teknik olarak ne anlama geldiğinin belirlenmesidir. Bunun yanı sıra, belgede sahtecilik suçlarıyla korunan hukuki değer kapsamında yer alabilecek bilişim alanındaki müesseselerin de irdelenmesi gerekir. Zira belgede sahtecilik suçlarından bahsedilebilmesi için, öncelikli olarak, bilişim alanında toplum tarafından doğru olduklarına güvenilmesi ve inanılması gereken hukuki müesseselerin mevcudiyeti gerekir. Bilişim sistemlerindeki veriler hukuk düzeni nezdinde hüküm ve sonuç doğurmaya elverişli değilse, belgede sahtecilik suçlarının koruma alanına girmesi gereken bir durumdan bahsetmek mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla, bilişim sistemlerindeki elektronik verilerin teknik izahları ile bunların hukuk düzeni bakımından taşıdıkları öneme açıklık getirmek gerekir.

3.1.1. Teknik Yönleriyle Bilişim Sistemi ve Veri

Bilindiği üzere, çalışmamızın konusu *bilişim sistemlerindeki veriler bağlamında belgede sahtecilik suçlarıdır*. Belgede sahtecilik suçlarının konu unsuru bağlamında tartışma konusu edilen kavram “**bilişim sistemlerindeki elektronik veriler**”dir. Esas itibarıyla 20. yy. ortalarından itibaren kullanımına başlanan ve 21. yy. ile kullanımı yaygınlaşan bilgisayar ve benzeri makinelerin, siyasî, ticarî ve sair sosyal alanlarda önemli bir iletişim aracı hâline gelmeleri, onların hukuk nezdinde değer görmesine de sebep olmuştur. Fiziki ortamda gerçekleşen bireysel ve toplumsal ilişkilerin söz konusu makineler aracılığıyla elektronik ortama taşınmaya başlaması ve hukuk kurallarının bu duruma kayıtsız kalmaması, beraberinde ceza hukukunun bu alana müdahalesini de gerekli kılmıştır. Nitekim, 06.06.1991 tarihli ve 3756 sayılı Kanunla, mülga 765 sayılı TCK’ya 525. maddeden sonra gelmek üzere “*Bilişim Alanında Suçlar*” başlığı altında “*Onbirinci Bab*” eklenmişti. 765 sayılı TCK 525. maddesi (a, b, c, d) şeklinde maddeleştirilmek suretiyle toplam dört suç maddesi³¹⁷ ihdas

³¹⁷ Buna göre, “*bilgileri otomatik olarak işleme tabi tutmuş bir sistemden, programların, verilerin veya diğer herhangi bir unsurun hukuka aykırı olarak ele geçirilmesi*” (m. 525a, f. 1), “*bilgileri otomatik işleme tabi tutmuş bir sistemde yer alan bir programı, verileri veya diğer herhangi bir unsurun başkasına zarar vermek üzere kullanılması, nakledilmesi veya çoğaltılması*” (m. 525a, f. 2), “*başkasına zarar vermek veya kendisine veya başkasına yarar sağlamak amacıyla, bilgileri otomatik işleme tabi tutmuş bir sistemin veya verilerin veya diğer herhangi bir unsurun kısmen veya tamamen tahrip edilmesi, değiştirilmesi, silinmesi, sistemin işlemesine engel olunması, yanlış biçimde işleminin sağlanması*” (m. 525b, f. 1), “*bilgileri otomatik işleme tabi tutmuş*

edilmişti. Keza, 5237 sayılı TCK'nın ikinci kitabında, “*Topluma Karşı Suçlar*” başlıklı üçüncü kısmın “*Bilişim Alanında Suçlar*” başlıklı onuncu bölümünde **bilişim sistemlerine girme** (m. 243) ve **sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme** (m. 244) suçlarına yer verilerek, bilişim sistemlerinin başkalarının müdahalesinden uzak bir şekilde işleyişi ve sistemdeki verilerin güvenliği ceza hukuku vasıtasıyla koruma altına³¹⁸ alınmıştır.

Bilişim alanındaki bu gelişmelere paralel olarak, “fiziki ortamda” düzenlenen ve belgede sahtecilik suçlarının konusunu teşkil eden bir belgenin sahip olduğu işlevlerin bilişim sistemlerindeki veriler tarafından da yerine getirilmeye başlanması, ceza hukuku bakımından yeni bir sorunu beraberinde getirmiştir. Sorun, fiziki ortamda tecessüm eden belgelerle aynı işlevi gören elektronik ortamdaki veriler üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiillerinin suç teşkil edip etmediği veya suç teşkil ediyorsa hangi suç veya suçların oluşacağı noktalarından doğmaktadır. Söz konusu **hukuki sorunu çözebilme adına izlenecek adımlardan ilki**, belgede sahtecilik suçlarının konu unsurunu teşkil eden “belge”nin unsurlarını ortaya koymaktır. Bu husus, ayrıntılarıyla birlikte çalışmanın “*Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Olarak Belge ve Belgenin Unsurları*” başlıklı birinci bölümünde ele alınmıştır. Bahsetmiş olduğumuz ve çalışmanın temelini oluşturan **hukuki sorunun çözülebilmesi bakımından izlenecek ikinci adımın**, bilişim sistemindeki elektronik verilerin teknik ve hukuki boyutlarıyla incelenmesi olduğunu yukarıda belirtmiştik. Bu bağlamda, ilk olarak, “bilişim sistemi” ve “elektronik veri” kavramlarının teknik olarak açıklanması gerekir.

3.1.1.1. Bilişim Sistemi

Bilişim sistemi TCK'da tanımlanmış değildir. Bununla birlikte, bilişim sistemine girme suçunu düzenleyen TCK m. 243 gerekçesinde, bilişim sisteminden maksadın, “*verileri toplayıp yerleştirdikten sonra bunları otomatik işlemlere tâbi tutma olanağını veren manyetik sistemler*” olduğu belirtilmiştir. Mülga 765 sayılı TCK'nın “*Bilişim Alanında Suçlar*” başlığı altında düzenlenen suç tanımları dikkate alındığında, bilişim sisteminin “*Bilgileri otomatik olarak işleme tabi tutmuş bir sistem*” olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin de tarafı olduğu³¹⁹ *Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesi*'nin “*Tanımlar*” başlıklı 1. maddesinde, bilişim sistemi yerine “**bilgisayar sistemi**” kavramı kullanılmış ve “*bir veya*

bir sistemi kullanarak kendisi veya başkası lehine hukuka aykırı yarar sağlanması” (m. 525b, f. 2), “*hukuk alanında delil olarak kullanılmak maksadıyla sahte bir belgeyi oluşturmak için bilgileri otomatik olarak işleme tabi tutan bir sisteme, verilerin veya diğer unsurların yerleştirilmesi, var olan verilerin veya diğer unsurların tahrif edilmesi*” (m. 525c) şeklinde suç tanımlarına yer verilmiştir.

³¹⁸ KOCA, ÜZÜLMEZ, 2018b, s. 845

³¹⁹ RG:09.08.2014-29083

birden fazlası, bir program uyarınca otomatik veri işleyebilen herhangi bir cihaz veya birbiriyle bağlantılı veya ilgili bir grup cihaz” şeklinde tanımlanmıştır.

Bilişim sisteminin ne olduğu hususunda öğretilerdeki görüşlere baktığımızda; “*insan müdahalesi olmadan otomatik işlem yapabilen, veri işleyebilen, saklayabilen, veri iletebilen ve genel amaçlı kullanılabilir özellikleri olan sistem*³²⁰”, “*verileri saklama, toplama, işleme, değerlendirme, depolama ve aktarma olanağı veren sistem*³²¹”, “*verinin saklanması, organize edilmesi, değerlendirilmesi, nakledilmesi, çoğaltılması gibi fonksiyonları otomatik olarak gerçekleştiren sistem*³²²”, “*insanların teknik, ekonomik, siyasal ve toplumsal alanlardaki iletişimde kullandığı bilginin, özellikle bilgisayar aracılığıyla düzenli ve akılcı bir biçimde işlenmesi, her türden düşünsel sürecin yapay olarak yeniden üretilmesi, bilginin bilgisayarlarda depolanması ve kullanıcıların erişimine açık bulundurulmasına imkân sağlayan sistem*³²³”, “*insanların teknik, ekonomik ve toplumsal alanlardaki iletişimde kullandığı ve bilimin temeli olan bilginin elektronik araçlarla özellikle bilgisayarlar aracılığıyla işlenip, ses, görüntü ve veri taşıyan iletişim hatları aracılığıyla aktarılmasını sağlayan sistem*³²⁴”, “*veri veya bilgilerin kaydedildiği ve bu verileri işleme tabi tutabilen, sonuçları ya da verileri çıktı şeklinde verebilen elektronik makine*³²⁵” ve “*verilerin belli bir düzen içinde bilgisayar ortamında saklandığı ve tanımlanan bilgi gereksinmelerini karşılamak üzere dönemseller ya da talep üzerine raporlar üreten, gereken veriye kısa sürede erişim olanağı sağlayan belli bir donanım üzerinde işletilen yazılım ve veriler bütünü*” şeklindeki açıklamaları görmekteyiz.

Kanaatimizce, bilişim sistemi, anlamlı veya anlamsız herhangi bir bilgi veya olgunun, “veri” adıyla elektronik ortama alınmasını, bu ortamda saklanmasını, değiştirilebilmesini, kişiler tarafından algılanabilmesini ve başka bir bilişim sistemine nakledilebilmesini (iletililebilmesini) mümkün kılan elektromanyetik sistem olarak tarif edilebilir. Bu anlamda, günümüzde yaygın olarak kullanılan bilgisayarlar “bilişim sistemi” kapsamındadır. Ancak bilişim sistemi bilgisayarlardan ibaret olmayıp, ondan daha üst bir kavramdır³²⁶. Bilişim sistemi tabirindeki “sistem” ile anlatılmak istenilen, sadece bilgisayarlar olmayıp, verilerin

³²⁰ KOCA, ÜZÜLMEZ, 2018b, s. 852

³²¹ TEZCAN, ERDEM, ÖNOK, 2017, 995

³²² ÖZBEK, DOĞAN, BACAĞSIZ, TEPE, 2017b, s. 941

³²³ DÜLGER, M. V. (2018). **Bilişim Suçları ve İnternet İletişim Hukuku** (Yedinci Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi, s. 70

³²⁴ AKBULUT, B. (2017). **Bilişim Alanında Suçlar** (İkinci Baskı). Türkiye: Adalet Yayınevi, s. 13

³²⁵ BÜK, A. (2018). **Bilişim Alanında Kişisel Verilerin Korunması** (Birinci Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi, 51

³²⁶ KOCA, ÜZÜLMEZ, 2018b, s. 852; TEZCAN, ERDEM, ÖNOK, 2017, s. 996

depolanmasını, işlenmesini, kullanılmasını ve nakledilmesini sağlayan her çeşit cihaz bu kapsamda yer almaktadır³²⁷. Bununla birlikte, bir bilgi teknolojisinin bilişim sistemi olarak kabul edilip edilmeyeceği hususunda, bilgisayar cihazlarının temel işlevleri ölçüt olarak esas alınabilir. Bilgiyi elektronik verilere dönüştürme ve işleme yeteneği olmakla birlikte, bunu **genel amaçlı olarak değil de tek yönlü yapabilen** dekoder, barkot okuyucu, binalara girişi sağlayan manyetik kartlar, telefon kartları ve çamaşır makineleri gibi cihazlar bilişim sistemi olarak kabul edilemez³²⁸.

3.1.1.2. Veri

Bilişim sistemi gibi, “veri” kavramının da TCK’da tanımlanmadığını görmekteyiz. Ancak, TCK m. 243 gerekçesinde, “*Sistem içindeki bütün soyut unsurlar, fıkırdaki geçen ‘veri’ teriminin kapsamındadır*” ifadesine yer verilerek, bilişim sistemi içerisinde işlem gören her türlü “soyut” unsurun veri kapsamında sayılacağı belirtilmiştir. 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun’un *Tanımlar* başlıklı 2. maddesinde, veri, *bilgisayar tarafından üzerinde işlem yapılabilen her türlü değer* olarak tarif edilmiştir. Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesi’nin *Tanımlar* başlıklı 1. maddesinde ise, “*bilgisayar verisi*” olarak adlandırılmak suretiyle “*bilgisayar sisteminin bir işlemi yerine getirmesini mümkün kılan bir programı da kapsayan, olguların, bilginin veya kavramların bir bilgisayar sisteminde işlenmeye uygun haldeki her türlü temsili*” şeklinde tanımlanmıştır.

Öğretide ise, veri hakkında, “*bilişim sistemlerinin üzerinde işlem yapabildiği, bu işlemlere dayalı sonuçlar çıkarabildiği, saklayabildiği, gerektiğinde sakladıklarını yeniden okuyup işleyebildiği ve diğer bilişim sistemlerine iletebildiği her türlü bilginin sayısal kodlara dönüştürülmüş şekli*³²⁹”, “*bilgilerin soyut halde belirli bir formata dönüştürülmüş hâli ve bilişim sisteminin amacı doğrultusunda çalışmasını sağlayan programları oluşturan temel birimler*³³⁰”, “*her türlü bilginin bilgisayar tarafından işlenebilmesi için analitik ve numerik kodlara dönüştürülmüş şekli*³³¹”, “*her türlü bilginin, bilgisayarların işlem yapabileceği, sonuçlar üretebileceği, saklayabileceği ve gerektiğinde yeniden okuyabileceği şekilde sayısal birimlere dönüştürülmüş hâli*³³²”, “*bir malumatın (bilginin) bilgisayarın anlayıp*

³²⁷ ORTA, M. (2015). Bilişim Suçlarında Adli Analiz. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, s. 24

³²⁸ KOCA, ÜZÜLMEZ, 2018b, s. 853

³²⁹ KOCA, ÜZÜLMEZ, 2018b, s. 868

³³⁰ TEZCAN, ERDEM, ÖNOK, 2017, s. 996

³³¹ ÖZBEK, DOĞAN, BACAĞIZ, TEPE, 2017b, s. 955

³³² DÜLGER, 2018, s. 78

*işleyebileceği hâli*³³³” ve “*bilişim sisteminin üzerinde işlem yapabildiği, üretebildiği, saklayabildiği, tekrar okuyup işleyebildiği ve başka sistemlere iletebildiği elektronik ortamdaki her türlü işaret*” şeklindeki tanımların yapıldığını belirtebiliriz.

TCK m. 243 ve devamındaki suçlar incelendiğinde, bir bilişim sisteminin işleyişine konu olan unsurun “veri” olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlamda, veri kavramının doğru anlaşılabilmesi için, bir bilişim sistemi de olan bilgisayarın çalışma mantığını ve işleyişini kısaca ortaya koymak gerekir. Bilgisayar, “donanım” (hardware) ve “yazılım” (software) denilen iki ana bölümden oluşmaktadır³³⁴. **Donanım**, bilgisayarın bünyesinde somut olarak bulunan ve bilgisayarın fiziki parçalarını ifade eden her türlü mekanik ve elektronik bileşendir³³⁵. Bunlar, bilgisayarın içinde³³⁶ (kasanın içinde) ve dışında³³⁷ bulunan mekanik ve elektronik aygıtlardır. **Yazılım** ise, bilgisayar donanımlarının hangi veri üzerinde, hangi işlemi, ne zaman ve nasıl yapacağını belirten komut gruplarının bütünüdür³³⁸. Yazılımlar, sistem yazılımı ve uygulama yazılımı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır³³⁹. Sistem yazılımı, kişi ile donanımlar arasında köprü görevi gören³⁴⁰, bilgisayar her açıldığında yüklenen, bilgisayarı hazır hâle getiren ve kapanana kadar görev yapan³⁴¹ yazılımlardır. Sistem yazılımına örnek olarak “Windows” verilebilir. Uygulama yazılımı, donanımların bilgisayar sistemi içerisinde görev yapmasını sağlayan³⁴², sistem yazılımı üzerinde kullanılmak üzere hazırlanmış ve belirli konulardaki problemlerin çözümüne yönelik olarak yazılmış programlardır³⁴³. Microsoft, Microsoft Office programları (Word, excel, powerpoint vb.), Adobe Acrobat Reader, oyunlar uygulama yazılımlarına örnek verilebilir.

Bir bilgi veya olgunun bilgisayar sistemi içerisinde işlem görülebilmesi için, ilk olarak, giriş üniteleri kullanılarak (örneğin klavye üzerindeki tuşlara basılarak veya mouse tuşuna basılarak) ilgili iç donanım ve yazılımlar aracılığıyla bilgi girişinin gerçekleştirilmesi

³³³ BÜK, 2018, s. 52

³³⁴ DÜLGER, 2018, s. 60

³³⁵ ORTA, 2015, s. 7

³³⁶ Bilgisayarın ana kartı (mainboard), merkezi işlem birimi (Central Process Unit – CPU), sabit disk (hard disk), ROM (okunabilir bellek), RAM Bellek (geçici bellek), ekran kartı, ses kartı, güç kaynağı gibi üniteler “iç donanım” aygıtları olarak örnek verilebilir.

³³⁷ Bilgisayarda işlenmesi istenilen bilgi ve olguların girdi-çıkıtlı işlemlerini yapabilmek üzere klavye, fare (mouse), monitör, işaret kalemleri, tarayıcılar, dijital kameralar, ses tanıma sistemleri, mikrofön, yazıcı, projektör, hoparlör ve benzeri giriş ve çıkış üniteleri bunlara örnek verilebilir. (ORTA, 2015, 13)

³³⁸ ORTA, 2015, s. 12

³³⁹ AKBULUT, 2017, s. 12

³⁴⁰ ORTA, 2015, s. 13

³⁴¹ AKBULUT, 2017, s. 12

³⁴² KOCA, ÜZÜLMEZ, 2018b, s. 852

³⁴³ AKBULUT, 2017, s. 12

gerekir. Bu ise, temelinde fizik kuralları olan belli bir mantık ve düzen içerisindeki matematiksel işlemler aracılığıyla gerçekleşir. Donanımlar aracılığıyla gelen harici bilgi veya olgular, ‘0’ ve ‘1’ rakamlarından oluşan ve ikili sayı sistemi (binary) olarak ifade edilen bir yöntem aracılığıyla³⁴⁴ bilgisayar sistemine “veri” olarak aktarılır. Bu rakamların “ikili” olarak bir araya gelmesiyle temel veri birimi olan “bit” elde edilir. Bu bitlerdeki açık (1) ve kapalı (0) olma durumlarına göre elektrik akımı devrelerden geçmekte ya da geçmemektedir³⁴⁵. Elektrik akımının bu sayısal dizi sistemine göre hareket etmesiyle birlikte, komut verilen işlemler bilgisayar sistemi içerisinde gerçekleştirilir. Bilgisayardaki tüm işlemler ‘1’ ve ‘0’ rakamlarıyla yapılır ve birçok ‘1’ ve ‘0’ rakamlarının yan yana gelmesiyle anlam ifade eden değerler³⁴⁶ suretiyle “**sayısal veriler**” oluşturulur³⁴⁷. Bilgisayarda yüklü bulunan yazılımlar aracılığıyla, ikili sayı sistemine göre oluşturulmuş veriler insanların anlamlandırabileceği şekilde harf, görüntü, ses ve benzeri hâllere dönüştürülür³⁴⁸. Dolayısıyla, bilgisayar sistemi; her türlü bilgiyi “veri” denilen sayısal kodlar aracılığıyla işleyen ve yazılım programlarındaki algoritmalar aracılığıyla kullanıcılarına aktaran bir makinedir³⁴⁹.

Anlaşılabileceği üzere, “veri”, bilgisayar sistemi içerisinde her türlü işlemin yapılabilmesini sağlayan, **duyu organlarıyla algılanamayan (soyut)** ve fakat belli donanım ve yazılımlar vasıtasıyla algılanabilecek işaretlere dönüşebilen sayısal birimlerdir. Bilgisayar sistemlerini insan beynine benzetmek gerekirse, insan hafızasına giren, saklanan ve yitirilen her türlü bilgi “veri” kavramıyla özdeşleştirilebilir. Buna göre, duyu organlarıyla (bilgisayardaki donanımlarla) algılanan “somut bir olgu”ya ilişkin bilgi, nöronlar (beyin hücreleri) vasıtasıyla insan beynine aktarılır, hafıza bölümlerinde saklanır ve yine aynı yolla insan davranışlarıyla dışa vurulur. Bu anlamda, **bilgisayar sistemlerindeki elektronik veriler, hücrelerarası etkileşim suretiyle insan beyninde işlem gören “soyut” bilgilere benzemektedir.**

Bilişim sistemlerinin sadece bilgisayar sistemlerinden oluşmadığı dikkate alındığında³⁵⁰; (sayısal) verileri, her türlü bilgi ve olgunun bilişim sistemleri içerisinde aktarma, saklama ve iletme işlemlerinin yapılabilmesine yönelik üretilen, sadece bilişim

³⁴⁴ ORTA, 2015, s. 17

³⁴⁵ DÜLGER, 2018, s. 67

³⁴⁶ “Bilgisayarda işlem gören en küçük birim “bit” olarak ifade edilmekte olup “bit” lerin bir araya gelmesi ile “byte” oluşmaktadır. Her bir rakam, harf veya işaret bir byte olarak adlandırılır.” (ORTA, 2015, s. 15)

³⁴⁷ AKBULUT, 2017, s. 15

³⁴⁸ DÜLGER, 2018, s. 67

³⁴⁹ DÜLGER, 2018, s. 79

³⁵⁰ “Verinin yalnızca ‘bilgisayar verisi’ olarak nitelendirilmesi halinde, dar anlamdaki bilgisayar dışındaki araçlarda bulunan verilerin konu olduğu suçlar yaptırımsız kalabilir.” (DÜLGER, 2018, s. 79)

sistemlerinde yüklü bulunan yazılımların okuyabildiği ve belli bir mantık silsilesi hâlinde sayısal karakterlerle temsil edilen “soyut” değerler olarak tanımlayabiliriz.

3.1.2. Elektronik İmzanın ve Bilişim Sistemlerinin Türk Hukukundaki Konumu

Bilişim sistemlerindeki veriler üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiillerinin belgede sahtecilik suçları bağlamında değerlendirilebilmesi için, her şeyden önce, bu verilere hukuk düzeni tarafından birtakım hüküm ve sonuçların bağlanmış olması gerekir. Başka bir anlatımla, belgede sahtecilik suçlarıyla korunması icap eden bir durumun mevcudiyeti bakımından, bilişim sistemlerindeki verilerin **hukuki işlemler bağlamında** ispat vasıtası olarak değer görmesi gerekir. Bu nedenle, hukuki kıymeti haiz bulunan elektronik verilerin ve bilişim sistemlerinin incelenmesi ve bu suretle belgede sahtecilik suçları aracılığıyla ceza hukuku müdahalesini gerekli kılan bir durumun bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

3.1.2.1. Elektronik İmza Kavramı, Özellikleri ve İşlevi

Bilişim alanındaki teknolojik gelişmelerle birlikte, fiziki ortamda gerçekleştirilen siyasî, ticarî, hukuki ve sosyal faaliyetler, muhtelif sebeplere bağlı olarak elektronik ortama taşınmaya başlamıştır. Bu sebeplerin başında, elektronik ortamın fiziki ortama kıyasla daha süratli, ucuz ve külfetsiz olması gelmektedir. Bununla birlikte, söz konusu faaliyetlerin elektronik ortama taşınmasının birtakım olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Olumsuz etkileri bakımından ise güvenlik ve belirlilik zafiyetleri ön plana çıkmaktadır. Nitekim fiziki ortamda sağlanan güven ve selamet ortamı, kişilerin **herhangi bir somut temasta bulunmaksızın** iletişim kurduğu elektronik ortamda temin edilememektedir. Zira bu güven ve selamet ortamının temin edilmesi, her şeyden önce, söz konusu faaliyetlerin kim tarafından gerçekleştirildiğinin bilinmesinden geçmektedir.

Belgede sahtecilik suçlarının konusunu teşkil eden belgenin unsurlarından biri olan irade beyanlarının kimden sâdır olduğu veya kim tarafından teyit edildiği, kişinin kimliğini teşhis etmeye yönelik ayırt edici özelliğe sahip ifade veya alametlerle sağlanabilmektedir. Bunlar genellikle, kişinin adı ve soyadı, el yazılı imzası, mühür, parmak izi şeklinde tezahür etmektedir³⁵¹. Bu ifade veya alametlerin ortak özelliği ise, bunları ortaya koyan kişinin kimliğini teşhis etmeye elverişli olacak şekilde ayırt edici olmalarıdır. Elektronik ortamda gerçekleştirilecek irade beyanları bakımından ise, kişinin kimliğini teşhis etmeye hizmet

³⁵¹ Nitekim hukuk sistemimizin değer atfettiği alametler bunlardır (TBK m. 16, f. 1).

edecek alâmetlerin nasıl tezahür edeceği sorun olmuştur. Bu sorun, irade beyanının elektronik ortamda kaldığı süreçte ortaya çıkmaktadır. Zira elektronik ortamda gerçekleştirilen bir irade beyanının çeşitli araçlarla fiziki ortama aktarılması durumunda, fiziki ortamda tecessüm etmiş irade beyanının kimden sâdır olduğu veya kim tarafından teyit edildiği, anılan ifade veya alâmetler ile temin edilebilecektir.

Elektronik ortamda gerçekleştirilen irade beyanları bakımından aidiyet sorunu olarak da adlandırabileceğimiz bu sorunun çözülmesine yönelik birtakım teknolojik imkanlar mevcuttur. Örneğin elektronik posta (e-posta) haberleşme faaliyetlerinde, gönderen tarafa ait kimlik bilgilerin e-posta içeriğini kapsayacak şekilde metnin alt tarafına yerleştirilmesi (**resim 1.1.**), Adobe Acrobat Reader yazılımıyla oluşturulan veya görüntülenen .pdf uzantılı ya da Microsoft Office Word yazılımıyla oluşturulan veya görüntülenen .docx uzantılı elektronik belgeye söz konusu yazılımların sağlamış olduğu imkanlar aracılığıyla imza verisinin eklenmesi (**resim 1.2.**), dokunmatik özelliği bulunan bilgisayar cihazlarının sağlamış olduğu imkan aracılığıyla imza niteliğinde elektronik verinin eklenmesi veya kâğıt bazlı ıslak imzalı bir metnin tarayıcı vasıtasıyla bilgisayara aktarılması³⁵² işlemleriyle, elektronik ortamda tezahür eden irade açıklamalarının aidiyet sorunu çözülmeye çalışılmıştır. Şunu ifade edebiliriz ki, kişinin kimliğini teşhis etmeye yönelik elektronik ortamda tezahür eden her türlü veri³⁵³, elektronik imza kapsamında değerlendirilebilir.

³⁵² YARDIM, M. E. (2006). Elektronik İmza ve Elektronik İmzanın Medeni Usul Hukukumuzda Etkileri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 6; SAĞIR, M. (2014). Açık Anahtar Altyapısı ve Elektronik İmzanın Mobil Tabanlı Uygulaması, Kocaeli Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 16

³⁵³ “Tarayıcı vasıtasıyla yalnız imzanın bilgisayara aktarılması halinde, elektronik imzanın ayrı bir veri olarak, başka bir veriye eklenmesi veya mantıksal olarak bağlanması hususu gerçekleşebilir. Çünkü bu halde, birbirinden farklı iki veri söz konusudur. Buna karşılık, ıslak imzalı belgenin tamamının bilgisayara aktarılması halinde ayrı bir elektronik veri söz konusu olmayacaktır. Her iki hal bakımından da kimlik doğrulama amacı kabul edilebilir ve somut olarak da kısmen dahi olsa imza sahibinin teşhisi mümkün olabilecektir” (YARDIM, 2006, 7).

(Resim 1.1. E-Posta İmza Örneği)

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Danışmanım Prof. Dr. İzzet ÖZGENÇ tarafından yüksek lisans tezimin adı "Bilişim Sistemlerindeki Veriler Bağlamında Belgede Sahtecilik Suçu" olarak belirlenmiş olup, gerekli işlemlerin yapılmasını talep ederim. 27.11.2018

Araş. Gör. Başar PANCAROĞLU

B. Pancaroğlu

(Resim 1.2. Word/PDF İmza Örneği)

Gerek bilişim sistemlerinde yer alan yazılımların gerekse bilişim sistemlerinin çalışmasını sağlayan cihazların sağlamış olduğu teknolojik imkanlar aracılığıyla kişinin kimliğini teşhis etmek amacıyla oluşturulan bu alametler, nihayetinde elektronik veri şeklinde tezahür etmekte ve kişinin kimliğini teşhis etme bakımından ayırt edici özelliğe sahip olma yönünden aciz kalmaktadırlar³⁵⁴. Nitekim bir alametin ilgili kişinin kimliğini teşhis etme

³⁵⁴ YARDIM, 2006, s. 8

bakımından ayırt edici özelliğe sahip olabilmesi için, her şeyden önce, o alametin kişi tarafından doğrudan (dolaysız-vasitasız) bir şekilde meydana getirilmiş olması ve bu hususun nesnel olarak doğrulanabilir, tespit edilebilir olması gerekir. Başka bir ifadeyle, hangi ortamda ortaya konulursa konulsun, alamet ile kişi arasında doğrudan bir ilişkinin kurulması gerekir. Doğrudan ilişkiden maksat, alametin, kişiden sâdır bir eser olması ve bunun nesnel olarak doğrulanabilmesidir. Bu nedenledir ki, fiziki ortamda gerçekleştirilen el yazılı imza ile bunun kopyası (sureti) hukuken aynı değere sahip değildirler. Benzetmek gerekirse, bir cisim ile onun aynaya yansımısıyla birlikte tezahür eden yansı hâli bir değildir; gerçek olan cismin kendisidir ve değer atfedilmesi gereken cismin yansı hâli değil; bizzat cismin kendisidir. Hâsılı gerek fiziki ortamda gerekse elektronik ortamda tezahür eden bir alamete değer atfedilebilmesi için, alamet ile kişi arasında doğrudan bir ilişkinin kurulması ve bu ilişkinin nesnel olarak doğrulanabilir, belirlenebilir olması gerekir. Bu ilişkinin kurulmadığı hâllerde, alametin kişinin kimliğini teşhis etme bakımından ayırt edici özellikte bulunmasının herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Bu nedenle, fiziki ortamda meydana getirilen alametlerin kopya hâlleri ile bilişim sistemlerindeki veriler aracılığıyla oluşturulan alametlere, kural olarak, hukuken bir değer atfedilmemesi gerekir.

Yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde belirtmeliyiz ki, elektronik ortamda gerçekleştirilen irade beyanlarının aidiyetini sağlamak maksadıyla tezahür eden ve elektronik imza olarak da adlandırabileceğimiz elektronik veriler, bilişim sistemindeki veriler aracılığıyla meydana geldiklerinden ve bu suretle kim tarafından gerçekleştirildikleri nesnel olarak tespit edilemediklerinden dolayı, fiziki ortamda tecessüm eden ve kişinin kimliğini teşhis etmek maksadıyla meydana getirilen alametler gibi hüküm ve sonuç doğurmazlar. Elektronik ortamda tezahür eden ve alamet kapsamındaki verilerin bu zafiyeti, elektronik ortamda gerçekleştirilecek irade beyanlarında ve bilhassa hukuki işlemlerde, irade sahibinin belirliliği noktasında bir sorun doğurmaktadır. Temel olarak bu sorunun çözülmesine yönelik, hukuk sistemimizde 15.01.2004 tarihli ve 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu (EİK) ihdas edilmiştir³⁵⁵. Nitekim EİK'nin gerekçesinde, elektronik ortamda gerçekleştirilecek hukuki ve ticarî işlemler için *açık ağ sistemine güven duyulmasının sağlanması*, bu güvenin sağlanabilmesi için de *taraflar arasında karşılıklı olarak iletilen bilgilerin gizliliğinin ve bütünlüğünün korunması, tarafların kimliklerinin doğruluğunun güvence altına alınmasına ilişkin hukuki düzenlemelerin yapılması ile mümkün olabileceği* belirtilmiştir. Böylelikle,

³⁵⁵ 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu, Resmî Gazete'de 23.01.2004 tarihinde yayımlanmakla birlikte, yayımı tarihinden altı ay sonra yürürlüğe girmiştir (EİK m. 25).

bilişim sistemlerinde gerçekleştirilecek her türlü irade beyanları bakımından güven ortamı³⁵⁶ oluşturulmak istenmiştir.

3.1.2.2. Elektronik İmza Mevzuatı Çerçevesinde Güvenli Elektronik İmza

3.1.2.2.1. Elektronik İmza Mevzuatına İlişkin Genel Bilgiler

Elektronik ortamda yapılacak işlemlerin kim tarafından gerçekleştirildiğinin belirlenebilmesi hizmetini sağlayabilme amacını güden ve bunu hukuki açıdan güvence altına almayı temin eden elektronik imza mevzuatımız, EİK, Elektronik İmza Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (Elektronik İmza Yönetmeliği) ve Elektronik İmza İle İlgili Süreçlere ve Teknik Kriterlere İlişkin Tebliğ'den (Elektronik İmza Tebliği) tarafından müteşekkildir. EİK, tüm unsurları ve süreçleriyle birlikte elektronik imzanın genel olarak hukuki yapısını ortaya koymakta, Elektronik İmza Yönetmeliği, EİK'de ortaya konulan elektronik imzanın genel hukuki yapısını ayrıntılı bir şekilde ele almakta ve Elektronik İmza Tebliği ise hukuken geçerli sayılacak elektronik imzanın, özellikle oluşturulması ve bunun kullanılması aşamalarında gözetilmesi gereken teknik özellikleri ve kriterleri düzenlemektedir. Genel bir ifadeyle, EİK ve Elektronik İmza Yönetmeliği, elektronik imzanın hukuki boyutunu, Elektronik İmza Tebliği ise teknik boyutunu ele almaktadır.

Elektronik imzayı konu alan uluslararası düzenlemeler de mevcuttur. Bunlar, başlıca, 13 Aralık 1999 tarihli Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Elektronik İmza Direktifi, Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu (UNCITRAL) tarafından hazırlanan 14 Haziran 1996 tarihli "*Elektronik Ticaret Model Kanunu*" ve 12 Aralık 2001 tarihli "*Elektronik İmza Model Kanunu*" şeklinde gösterilebilir³⁵⁷. Şunu belirtmeliyiz ki, şu an için iç hukukumuzda bağlayıcılığı bulunan herhangi bir uluslararası düzenleme bulunmamaktadır. Her ne kadar, anılan uluslararası düzenlemeler özellikle EİK'nin hazırlanma sürecinde göz önünde bulundurulmuşsa da şu ana kadar elektronik imza konusunda akdedilen herhangi bir ikili veya çoklu milletlerarası antlaşma bulunmadığından ve anılan uluslararası düzenlemelerin Türkiye Cumhuriyeti bakımından bağlayıcılığı söz konusu olmadığından, hukukumuzda elektronik imza bağlamında dikkate alınacak pozitif düzenlemeler EİK ve buna istinaden ihdas edilen Elektronik İmza Yönetmeliği ile Elektronik İmza Tebliği hükümleridir.

³⁵⁶ Bu güvenin sağlanabilmesi, taraflar arasında karşılıklı olarak iletilen bilgilerin gizliliğinin ve bütünlüğünün korunması, tarafların kimliklerinin doğruluğunun güvence altına alınmasına ilişkin hukuki düzenlemelerin yapılması ile mümkün olabilecektir (EİK Genel Gereğe). "İş ve işlemlerin sanal dünyada yapılmasının ve yaygınlaşmasının en önemli şartı, "elektronik sistemlere güven" ortamının oluşturulmasıdır" (SAGIROĞLU, Ş. (2005). *Her Yönüyle Elektronik İmza*, Grafiker Yayınları, s. 52).

³⁵⁷ EİK Genel Gereğe.

Elektronik imza mevzuatının birincil kaynağını teşkil eden EİK, elektronik ortamda gerçekleştirilecek ticarî, idarî, hukuki ve sair sosyal iş veya ilişkileri konu almamış, sadece elektronik ortamda gerçekleştirilecek bu işlemlerin asli unsuru olan ve irade sahipliğini belirleyecek olan “güvenli elektronik imzayı” düzenlemiştir³⁵⁸. Nitekim EİK’nin amacını ortaya koyan EİK m. 1 hükmüne göre, “*Bu Kanunun amacı, **elektronik imzanın** hukuki ve teknik yönleri ile kullanımına ilişkin esasları düzenlemektir.*” Ayrıca EİK’nin kapsamını belirten EİK m. 2 hükmünde, “*Bu Kanun, elektronik imzanın hukuki yapısını, elektronik sertifika hizmet sağlayıcılarının faaliyetlerini ve **her alanda** elektronik imzanın kullanımına ilişkin işlemleri kapsar*” denilmek suretiyle, elektronik imza mevzuatının belirli bir alanla sınırlandırılmaması gerektiği, elektronik ortamda gerçekleştirilecek her alan (konu) bakımından elektronik imza mevzuat hükümlerinin uygulanabileceği belirtilmiştir. Bu anlamda, EİK ve diğer mevzuat hükümleri, elektronik ortamda gerçekleştirilecek her türlü faaliyette uygulanmaya müsait bir şekilde düzenlenmiştir.

3.1.2.2.2. Güvenli Elektronik İmzanın Unsurları ve İşlevleri

EİK m. 3, f. 1-b’de “**elektronik imza**”nın tanımı yapılmış, EİK m. 4 hükmünde ise bir elektronik imzanın “**güvenli elektronik imza**” olarak addedilebilmesinin şartları belirtilmiştir. Bu suretle, EİK’de, elektronik imza – güvenli elektronik imza ayrımı yoluna gidilmiştir³⁵⁹. Daha doğru bir ifadeyle, “**elektronik imza**”nın üst kavram olduğu, “**güvenli elektronik imza**”nın ise belli şart ve vasıfları taşıyan bir elektronik imza türü olduğu belirtilmiştir³⁶⁰.

Bir üst kavram olarak EİK m. 3 f. 1-b’de yapılan elektronik imza tanımı, esasında, güvenli elektronik imzanın ne olduğu sorusuna verilecek cevabın ilkinin teşkil etmektedir. Buna göre, güvenli elektronik imza, her şeyden önce, “***Başka bir elektronik veriye eklenen veya elektronik veriyle mantıksal bağlantısı bulunan ve kimlik doğrulama amacıyla kullanılan elektronik veri***”dir (EİK m. 3 f. 1-b). Bu tanımdan güvenli elektronik imzanın şu iki unsuru ortaya çıkmaktadır:

³⁵⁸ *Tasarı hazırlanırken elektronik ticaretin bütünü ile düzenlenmesi hedef alınmamış; elektronik ticaret ve kamu alanında yürütülecek "e-devlet" olarak adlandırılan projenin alt yapısının **asli unsuru olan elektronik imza düzenlenmiştir** (EİK genel gerekçe).*

³⁵⁹ Mevzuatımızda basit elektronik imzaların geçerliliği ve ispat gücü konusunda herhangi bir kanun hükmü yoktur; basit elektronik imzalı belgelerin hukuki durumu EİK ile değişmemiştir (YARDIM, 2006, s. 68).

³⁶⁰ Güvenli elektronik imzada aranan şartları taşımayan bir elektronik imzanın söz konusu olduğu hâllerde, bu elektronik imzanın hukuki değeri tanımlar maddesinde tanımı yapılan elektronik imza ile aynı olacaktır. Ancak, güvenli elektronik imzanın niteliklerini taşımayan elektronik imza maddeyle düzenlenen hukuki sonucu vermeyecektir (EİK m. 5 Gerekçesi).

- Güvenli elektronik imzanın konusunu, elektronik veriler oluşturmaktadır; başka bir ifadeyle, güvenli elektronik imza ancak elektronik veriler üzerinde uygulanabilecektir³⁶¹.
- Güvenli elektronik imzanın bizzat kendisi bir elektronik veridir³⁶².

Elektronik veri, EİK m. 3 f. 1-a hükmünde, “*Elektronik, optik veya benzeri yollarla üretilen, taşınan veya saklanan kayıtlar*” şeklinde tanımlanmıştır. “Fizik bilimi açısından elektronik, geldiği kelimenin önüne, **elektronlar(la) ilgili** anlamı katar. Bilgisayar terimleri açısından ise, **bir bilgisayarda veya bilgisayar ağı vasıtasıyla erişim ile alakalı veya kullanılan** anlamındadır³⁶³.” EİK m. 3 f. 1-a hükmünde tanımlanan elektronik veri, “bilgisayar veya bilgisayar ağı vasıtasıyla erişilen ve bilgisayarda kullanılmaya ve depolanmaya uygun metin, resim, fotoğraf, ses gibi kayıtlar³⁶⁴” şeklinde anlaşılmıştır.

EİK m. 3 f. 1-b hükmünde tanımlanan elektronik imzanın, “güvenli” elektronik imza olarak addedilebilmesi ve dolayısıyla EİK anlamında hukuki değer görebilmesi için gerekli şartlar EİK m. 4’te öngörülmüştür. Bu düzenleme, güvenli elektronik imzanın unsurlarını belirtmekle birlikte, güvenli elektronik imzanın işlevlerini de ortaya koymaktadır. Buna göre, **güvenli elektronik imza, şu unsurları kümülatif olarak bünyesinde taşıyan bir elektronik imza türüdür:**

- Münhasıran imza sahibine bağlı olan*
- Sadece imza sahibinin tasarrufunda bulunan güvenli elektronik imza oluşturma aracı ile oluşturulan*
- Nitelikli elektronik sertifikaya dayanarak imza sahibinin kimliğinin tespitini sağlayan*
- İmzalanmış elektronik veride sonradan herhangi bir değişiklik yapıp yapılmadığının tespitini sağlayan*

“*Münhasıran imza sahibine bağlı olma*” unsurundan maksat, güvenli elektronik imzayı teşkil eden elektronik veya sayısal imza verisinin bir eşinin olmaması³⁶⁵ ve bu verinin sadece imza sahibine özgü kılınacak şekilde üretilmesidir. Nasıl ki el yazılı imza veya parmak izi sadece tek bir gerçek kişiye mahsus ve bir eşleri mevcut değilse, güvenli elektronik imza da münhasıran imza sahibine ait olacak şekilde üretilecektir. İmza sahibi ise EİK m. 3 f. 1-c

³⁶¹ Elektronik veriyi, bilgisayar veya bilgisayar ağı vasıtasıyla erişilen ve bilgisayarda kullanılmaya ve depolanmaya uygun metin, resim, fotoğraf, ses gibi kayıtlar şeklinde ifade edilebiliriz (YARDIM, 2006, s. 60).

³⁶² YARDIM, 2006, s. 57

³⁶³ YARDIM, 2006, s. 60

³⁶⁴ YARDIM, 2006, s. 60

³⁶⁵ Nitekim “imza oluşturma verisi”nin tanımında “*İmza sahibine ait olan, imza sahibi tarafından elektronik imza oluşturma amacıyla kullanılan ve bir eşi daha olmayan şifreler, kriptografik gizli anahtarlar gibi veriler*” (EİK m. 3 f. 1-d) bu husus belirtilmiştir.

hükmünde “*Elektronik imza oluşturmak amacıyla bir imza oluşturma aracını kullanan gerçek kişi*” olarak tanımlamıştır. Bu tanım dikkate alındığında, özel hukuk ve kamu tüzel kişileri güvenli elektronik imza sahibi olamayacak; sadece gerçek kişiler güvenli elektronik imza sahibi olabilecektir. “İmza sahibi” bahsi “*Güvenli Elektronik İmza Oluşturma ve Temin Etme Süreçleri*” kısmında detaylı açıklanacağından, bu kısımda, **güvenli elektronik imzanın münhasıran imza sahibine bağlı olması** unsurundaki imza sahibi tabirinden, kural olarak, gerçek kişilerin anlaşılması gerektiğini belirtmekle iktifa edeceğiz.

“*Sadece imza sahibinin tasarrufunda bulunan güvenli elektronik imza oluşturma aracı ile oluşturulma*” unsuru bağlamında, güvenli elektronik imzanın iki özelliği ortaya çıkmaktadır. Birincisi, güvenli elektronik imza olarak adlandırdığımız elektronik veri, “**imza oluşturma aracı**” denilen bir araçla meydana getirilmektedir. İmza oluşturma aracı, “*Elektronik imza oluşturmak üzere, imza oluşturma verisini*³⁶⁶ *kullanan yazılım veya donanım aracını*” ifade etmektedir (EİK m. 3 f. 1-e). Bu tanımla birlikte, güvenli elektronik imza olarak adlandırdığımız elektronik verinin, bir yazılım veya donanım aracına gömülü hâlde bulunduğunu ve güvenli elektronik imzanın bu araçların bilişim sistemi üzerinde çalıştırılmasıyla işletilebileceğini belirtebiliriz. Söz konusu unsur bakımından güvenli elektronik imzanın ikinci özelliği ise, imza oluşturma verisini içinde barındıran yazılım veya donanım aracının sadece imza sahibinin tasarrufunda bulunması gerektiğidir. Nasıl ki el yazılı imza bakımından el, parmak izi bakımından parmak bir kişinin uzvu ise, imza oluşturma verisini taşıyan imza oluşturma araçları da adeta imza sahiplerinin uzvu niteliğinde olduğu bir önkabul olarak hükme bağlanmıştır. “**İmza oluşturma verisi**” ve “**imza oluşturma aracı**” konuları “*Güvenli Elektronik İmza Oluşturma ve Temin Etme Süreçleri*” kısmında detaylı açıklanacağından, bu kısımda, imza oluşturma verisinin bir yazılım veya donanım aracı kullanılarak işlem gördüğünü ve imza oluşturma aracının, kural olarak, imza sahibinin tasarrufunda bulunması gerektiğini belirtmekle iktifa edeceğiz.

EİK m. 4 hükmü uyarınca, güvenli elektronik imzanın münhasıran imza sahibine bağlı olarak üretilmesi ve sadece imza sahibinin tasarrufunda bulunması unsurları göz önünde bulundurulduğunda, güvenli elektronik imzanın **inkar edilemezlik işlevine** sahip olduğu kabul edilir. Zira bir eşi olmayacak şekilde üretilen imza oluşturma verisini taşıyan yazılım veya donanım aracının sadece imza sahibinin tasarrufunda bulunacağı hükme bağlanmıştır. Bu suretle, imza sahiplerine imza oluşturma verilerini taşıyan yazılım veya donanımları

³⁶⁶ İmza oluşturma verisi denilmek suretiyle, aslında güvenli elektronik imzanın bir **elektronik veriden** ibaret olduğu belirtilmiştir.

muhafaza etme yükümlülüğü tahmil edilmiş ve oluşturulacak her güvenli elektronik imzanın imza sahibine izafe edileceği bir karine olarak kabul edilmiştir.

“Nitelikli elektronik sertifikaya dayanarak imza sahibinin kimliğinin tespitini sağlama” unsurunda da güvenli elektronik imzanın iki özelliği ön plana çıkmaktadır. Birincisi, bir elektronik imzanın “güvenli” addedilebilmesi için, üretilecek imza oluşturma verisinin **“nitelikli elektronik sertifika”**ya (NES) dayanması; bu sertifikayla irtibatının sağlanması gerekir. Elektronik sertifika, EİK m. 3 f. 1-ı hükmünde, *“İmza sahibinin imza doğrulama verisini ve kimlik bilgilerini birbirine bağlayan elektronik kayıt”* şeklinde tanımlanmıştır. Elektronik sertifika, esasen, imza sahibinin kimlik bilgilerini teşhis etmeye yarayan bir elektronik kayıttır (veridir). Ancak güvenli elektronik imzadan bahsedilebilmesi için bu elektronik sertifikanın “nitelikli” olması aranmıştır. Nitelikli elektronik sertifika bahsi *“Güvenli Elektronik İmza Oluşturma ve Temin Etme Süreçleri”* kısmında detaylı şekilde açıklanacak olmakla birlikte, bu kısımda nitelikli elektronik sertifika hususunda şunu ifade edebiliriz ki; NES, EİK m. 9’da belirtilen bilgileri ihtiva eden ve temel olarak güvenli elektronik imza hizmetinde bulunan bir **“elektronik sertifika hizmet sağlayıcısı”** tarafından üretilmiş elektronik veridir. *“Nitelikli elektronik sertifikaya dayanarak imza sahibinin kimliğinin tespitini sağlama”* unsuru bağlamında güvenli elektronik imzanın ikinci özelliği, güvenli elektronik imza sayesinde imza sahibinin kimliğinin tespitinin sağlanabilmesidir. Bu ise esasen NES üzerindeki kimlik bilgilerinden ve imza doğrulama verisi aracılığıyla temin edilmektedir. Güvenli elektronik imzanın bu unsur bağlamındaki iki özelliği dikkate alındığında, imza sahibinin **kimliğini teşhis etme işlevine** sahip olduğu kabul edilir.

“İmzalanmış elektronik veride sonradan herhangi bir değişiklik yapıp yapılmadığının tespitini sağlama” unsurundan maksat ise, güvenli elektronik imzanın konusunu teşkil eden elektronik veri üzerinde herhangi bir tahrifatın olup olmadığının tespitinin yapılabilmesidir. Başka bir ifadeyle, güvenli elektronik imza, imza sahibinin elektronik ortamda tezahür eden irade beyanının sonradan değişikliğe uğrayıp uğramadığının kontrolünü yapabilme özelliğine sahiptir. Bu özelliğiyle birlikte, güvenli elektronik imzanın, konusunu teşkil eden elektronik verinin **bütünlüğünü sağlama işlevine** sahip olduğu kabul edilir.

EİK m. 4 hükmü göz önünde bulundurulduğunda, güvenli elektronik imzanın temel olarak şu üç işleve sahip olduğu kabul edilmektedir³⁶⁷:

- İnkâr edilemezlik
- Kimlik bilgilerini teşhis etme ve doğrulama
- Veri bütünlüğünü sağlama ve denetleme

Güvenli elektronik imzanın bu üç temel işlevi nasıl yerine getirdiği hususu, teknik yönleriyle “*Güvenli Elektronik İmzanın Uygulama Süreci*” kısmında detaylı açıklanacaktır.

3.1.2.2.3. Güvenli Elektronik İmza Oluşturma Süreci (Sertifikasyon Süreci)

Güvenli elektronik imza oluşturma süreci, “**güvenli elektronik imzanın talep edilmesi**” ve “**güvenli elektronik imzanın oluşturulması**” olmak üzere iki merhalede incelenecektir. Elektronik İmza Yönetmeliği’nde, “güvenli elektronik imzanın talep edilmesi” ve “talep eden kişi adına güvenli elektronik imzanın oluşturulması” aşamaları *sertifikasyon süreci* altında ele alınmıştır (m. 9 ilâ m. 13). Bu süreç ortaya konulurken, sürecin tüm bileşenleri de ilişkin oldukları konular bağlamında açıklanmaya çalışılacaktır. Söz konusu sürecin bileşenlerini “imza sahibi”, “ESHS” ve “NES” şeklinde belirtebiliriz.

A. Güvenli elektronik imzanın talep edilmesi

Güvenli elektronik imzanın temin edilmesi, talep üzerine gerçekleştirilir (Elektronik İmza Yönetmeliği m. 9). Elektronik imza mevzuatı uyarınca, kişilerin re’sen güvenli elektronik imza edinmesi kabul edilmemiş; güvenli elektronik imza sahibi olmak isteyen kişilerin, faaliyette bulunan herhangi bir ESHS’ye buna yönelik bir başvuruda bulunması aranmıştır. Bu bağlamda, “*Güvenli Elektronik İmzanın Talep Edilmesi*” aşamasının anlaşılabilir bir şekilde ortaya konulması için, başvuru merci olarak “ESHS”, “**başvuru prosedürü**” ve imza sahibi olmaya yetkili kişi olarak “**başvuru sahibi**” kavramlarının ayrı ayrı açıklanması gerekir.

a. Başvuru Makamı: Elektronik Sertifika Hizmet Sağlayıcısı (ESHS)

Söz konusu **sertifikasyon sürecinin** en önemli bileşenlerinden biri “*elektronik sertifika hizmet sağlayıcısı*” (ESHS) olarak adlandırılan müesseselerdir³⁶⁸. ESHS, güvenli

³⁶⁷ ÖZ, E. (2007). Elektronik İmza Hukuki Boyutu, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s. 28-29; AVAROĞLU, E. (2007). Elektronik İmza, İnönü Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s. 69; SAĞIR, 2014, s. 24; SAĞIROĞLU, 2005, s. 118-120; HASIRCIOĞLU, I. (2006). “Elektronik İmza Oluşturma ve Doğrulama Standartları”, Ulusal Elektronik İmza Sempozyumu Bildiriler Kitabı, s. 41; SAĞIROĞLU, Ş., KABASAKAL, D., ALKAN, M. (2006). “Elektronik İmzadan Mobil Elektronik İmzaya Geçiş Sürecinde Türkiye”, Ulusal Elektronik İmza Sempozyumu Bildiriler Kitabı, s. 23

elektronik imza hususundaki tüm hizmetleri yerine getirmeye yetkili kılınmış güven kurum veya kişileridir³⁶⁹. EİK m. 8 f. 1 hükmünde, ESHS, “*Elektronik sertifika hizmet sağlayıcısı, elektronik sertifika, zaman damgası ve elektronik imzalarla ilgili hizmetleri sağlayan kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek veya özel hukuk tüzel kişiler*” olarak tanımlanmıştır.

ESHS, kamu veya özel hukuk tüzel kişisi olabileceği gibi, gerçek kişi de olabilir. Ancak bir tüzel kişinin veya gerçek kişinin ESHS olarak faaliyete başlayabilmesi için, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı’na bağlı Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu³⁷⁰,na (BTK) bildirimde bulunması gerekir (EİK m. 8 f. 1). Zira ilgili tüzel veya gerçek kişinin, **bildirimden** iki ay sonra ESHS olarak faaliyete başlayabileceği öngörülmüştür (EİK m. 8 f. 1). BTK, elektronik imza mevzuatı çerçevesinde **iki ay içinde** sonuçlandıracağı (Elektronik İmza Yönetmeliği m. 7 f. 1) inceleme neticesinde, ilgili tüzel veya gerçek kişinin ESHS olarak faaliyette bulunabilmesi için gerekli şartlardan birinin sağlanmadığını tespit ederse, bu eksikliklerin giderilmesi için ilgili tüzel veya gerçek kişiye bir ayı geçmemek üzere bir süre verir ve bu süre içinde ilgili tüzel veya gerçek kişi ESHS olarak faaliyetleri durdurulur (EİK m. 8 f. 2). Bu hükümden anlaşılacağı üzere, BTK’nın iki aylık inceleme süresi “düzenleyici bir süre” olup, iki ay içinde incelemenin bitmemesi hâlinde dahi ilgili tüzel veya gerçek kişi ESHS olarak faaliyete başlayabilir. Ancak bildirimden iki ay sonra ESHS faaliyete başlar ve fakat bu süre sonrasında BTK’nın yaptığı inceleme sonucunda gerekli şartların sağlanmadığı tespit edilirse, ESHS’nin faaliyeti BTK tarafından durdurulur. EİK m. 8 f. 2 uyarınca

³⁶⁸ Elektronik ortamda, elektronik sertifikada yer alan kimlik bilgilerinin doğruluğunu sağlayan tek kurum ESHS’dir. Bu nedenle elektronik imza altyapısında çok önemli bir unsurdur (ÖZ, 2006, s. 82).

³⁶⁹ 06.03.2019 tarihi itibarıyla ESHS olarak hizmet veren kurumlar şunlardır:

- Elektronik Bilgi Güvenliği A.Ş. (E-Güven)
- Türkiye Bilim ve Teknoloji Araştırma Kurumu – Ulusal Elektronik ve Kriptoloji Araştırma Enstitüsü TÜBİTAK-UEKKA-E) -Kamu Sertifikasyon Merkezi-
- TürkTrust Bilgi, İletişim ve Bilişim Güvenliği Hizmetleri A.Ş. (TürkTrust)
- EBG Bilişim Teknolojileri ve Hizmetleri A.Ş. (E-Tuğra)
- Emniyet Genel Müdürlüğü Sertifikasyon Merkezi (EGMSM)
- E-İmza Bilgi Güvenliği Hizmetleri A.Ş. (e-İmzaTR)

Görüldüğü üzere, bu tarih itibarıyla, hukuk düzenimizde ESHS olarak herhangi bir gerçek kişi hizmet vermemekte, sadece kamu ve özel hukuk tüzel kişileri ESHS olarak faaliyette bulunmaktadır. Bunlardan “TÜBİTAK-UEKKA-E (Kamu Sertifikasyon Merkezi)”, 2016/13 sayılı Başbakanlık Genelgesiyle, *kamu kurum ve kuruluşlarının hayata geçirecekleri e-imza uygulamalarında ESHS olarak görevlendirilmiştir*. Başka bir ifadeyle, Kamu Sertifikasyon Merkezi, sadece kamu çalışanlarında sertifika hizmeti sunmaktadır. Bu anlamda, yürüttükleri görevler açısından özel niteliği haiz olan Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK), Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM), Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Başkanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı (JGK), Sahil Güvenlik Komutanlığı (SGK) ve Dışişleri Bakanlığı **hariç olmak üzere**, bütün kamu kurum ve kuruluşlarındaki kamu görevlilerine NES temini Kamu Sertifikasyon Merkezi tarafından yerine getirilecektir (EROL, H., AKCAYOL, M. A. (2006). “Türkiye’de Elektronik İmza Uygulamalarında Durum Analizi ve Öneriler”, Ulusal Elektronik İmza Sempozyumu Bildiriler Kitabı, s. 3)

³⁷⁰ 5070 sayılı EİK’nin ihdas edildiği zaman bu kurum “Telekomünikasyon Kurumu” olarak adlandırılıyordu.

verilecek ek süre sonunda da eksikliklerin giderilmemesi hâlinde ESHS'nin faaliyetine son verilir (EİK m. 8 f. 2).

EİK m. 8 f. 1 hükmü dikkate alınarak, **ESHS'nin hizmetlerini** şu şekilde belirtebiliriz:

(Nitelikli) elektronik sertifika üretmek

ESHS'nin aslî hizmeti güvenli elektronik imza oluşturmaktır. Güvenli elektronik imza oluşturmaktan maksat ise imza sahibi adına NES üretmektir. Bu husus, “güvenli elektronik imza oluşturma süreci”nin “güvenli elektronik imzanın oluşturulması” aşamasının konusunu teşkil ettiğinden, burada, (nitelikli) elektronik sertifika üretmenin ESHS'nin aslî hizmeti olduğunu belirtmekle iktifa edeceğiz.

Zaman damgası hizmeti sağlamak

Bir veri üzerinde güvenli elektronik imzanın yıl-ay-gün ve saat-dakika-saniye şeklinde olmak üzere “ne zaman” oluşturulduğu, değiştirildiği, gönderildiği, alındığı veya kaydedildiği hususlarının, imza sahibinin tasarrufundan bağımsız olarak ve fakat güvenilir bir üçüncü tarafın verileri esas alınarak tespit edilmesi işlemine “**zaman damgası**” adı verilmektedir. Nitekim EİK m. 3 f. 1-h hükmüne göre, zaman damgası, “*Bir elektronik verinin, üretildiği, değiştirildiği, gönderildiği, alındığı ve / veya kaydedildiği zamanın tespit edilmesi amacıyla, elektronik sertifika hizmet sağlayıcısı tarafından elektronik imzayla doğrulanan kaydı*” ifade etmektedir. Bu tanımdan hareketle, yukarıda bahsedilen “güvenilir üçüncü taraf” ESHS'ler olarak kabul edilmiştir.

Güvenli elektronik imzanın konusunu teşkil eden veriler, imza sahibinin tasarrufu altında bulunan elektronik cihazlar (bilgisayar vb.) aracılığıyla düzenlenmekte, değiştirilmekte ve muhataplarına gönderilmektedir. Bu verilerin güvenli elektronik imzayla imzalanıp oluşturulduğu zaman bakımından da bu elektronik cihazlardaki zaman verileri esas alınmaktadır. Başka bir ifadeyle, imzanın ne zaman oluşturulduğu, değiştirildiği veya gönderildiğine dair hususlar imza sahibinin tasarrufu altında bulunmakta, dolayısıyla zaman kaydı imza sahibinin iradesine göre değişkenlik göstermektedir. Bu nedenle veri üzerindeki imzanın ne zaman oluşturulduğu, değiştirildiği veya gönderildiğine dair zaman kayıtlarının gerçeği yansıtmaması ihtimal dâhilindedir. Güvensizlik oluşturacak bu durumu ortadan kaldırmak amacıyla “zaman damgası” öngörülmüştür. Bu anlamda zaman damgası, imza sahibi adına NES üreten ESHS'nin objektif verileri esas alınmak suretiyle, güvenilir bir

kaynaktan³⁷¹ güvenli elektronik imzanın gerçekte ne zaman oluşturulduğunu, değiştirildiğini, gönderildiğini, alındığını veya kaydedildiğini tayin eden bir elektronik kayıttır³⁷². Güvenilir zaman damgası, EİK'ye göre kurulmuş ESHS'den alındığı takdirde, belgenin sahibi de dahil olmak üzere, hiç kimse tarafından değiştirilemez³⁷³.

(Güvenli) elektronik imzalarla ilgili tüm hizmetleri yerine getirmek

Bir ESHS tarafından verilecek temel hizmetler, NES üretimi (dolayısıyla imza oluşturma ve doğrulama verileri üretimi) ve zaman damgası üretimidir. Bunlarla birlikte, elektronik imza mevzuatı uyarınca ESHS'nin icra edeceği tali hizmetler de vardır. Tali nitelikte olan hizmetler şu şekildedir:

- NES'lerin kullanımına dair bilgilendirme
- NES'lerin yayımlanması
- İptal edilen NES'lerin yayımlanması

“*Elektronik sertifika hizmet sağlayıcısının yükümlülükleri*” başlıklı EİK m. 10 f. 1-e hükmünde, ESHS'lerin “*Kanunlarda öngörülen sınırlamalar saklı kalmak üzere **sertifikanın kullanımına ilişkin özellikler, uyumsuzlukların çözüm yolları ile ilgili şartlar ve güvenli elektronik imzanın elle atılan imza ile eşdeğer olduğu hakkında talep eden kişiyi sertifikanın tesliminden önce bilgilendirmekle***” yükümlü oldukları belirtilmiştir. Her ne kadar, “bilgilendirme hususu” yükümlülükler başlığı altında düzenlenmişse de, “talep edilme” şartına bağlandığından dolayı, bu hususu ESHS'lerin vereceği hizmetler kapsamında değerlendirmenin uygun olacağını düşündük. Buna göre, güvenli elektronik imza sahibi olmak isteyen kişiler, talep ettikleri takdirde, ESHS tarafından özellikle güvenli elektronik imzanın nasıl kullanılacağı ve güvenli elektronik imzanın hukuki değeri hakkında bilgilendirme hizmetinden faydalanabilirler.

Elektronik İmza Yönetmeliği m. 11 hükmüne göre, “*ESHs, **sertifika sahibinin onayını almak kaydıyla nitelikli elektronik sertifikayı kamuya açık bir dizinde yayımlar. ESHs, dizin hizmetinin kesintisiz olarak verilmesini sağlar.***” EİK m. 12 f. 1-b hükmünde de “*Elektronik sertifika sahibinin izni olmaksızın sertifikayı üçüncü kişilerin ulaşabileceği ortamlarda bulunduramaz*” denilerek bu hususa işaret edilmiştir. Söz konusu hükümden

³⁷¹ AVAROĞLU, 2007, s. 104

³⁷² “Zaman damgasının sonradan değiştirilmesini engellemek için, zaman damgasına ilişkin veri de, imzalı veriye eklenir ve sertifika hizmet sağlayıcısı tarafından imzalanır” (YARDIM, 2006, s. 20).

³⁷³ ÇAKMAKKAYA, B. Y. (2012). Vergi Hukukunda Elektronik İmza Uygulamaları ve Adaptasyonu, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s. 16

anlaşılacağı üzere, NES'lerin kamuya açık bir dizinde yayımlanması imza sahibinin rızasına bağlıdır. NES'lerin ESHS tarafından yayımlanması, güvenli elektronik imzanın muhatapları tarafından doğrulanması işlemine hizmet etmektedir. Zira güvenli elektronik imzalı bir veriyi alan muhataplar, veri üzerinde tezahür eden NES ile ESHS tarafından bir dizinde yayımlanan imza sahibine ait NES'i mukayese etmek suretiyle güvenli elektronik imzanın geçerli ve doğru NES'e dayandığını teyit etmiş olacaktır. Ancak hemen belirtmeliyiz ki, güvenli elektronik imzanın gerçekten imza sahibi tarafından sâdır olduğunu (kimlik bilgilerinin teşhisi) ve geçerli bir NES'e dayalı olarak imzanın oluşturulduğu (kimlik bilgilerinin doğrulanması) hususlarının elektronik ortamda teyit edilme işlemi, sadece yukarıda belirttiğimiz yöntemle temin edilmemektedir. Bu işlemin başka yöntemleri de mümkündür. Bu yöntemler “*Güvenli Elektronik İmzanın Uygulama Süreci*” kısmında detaylı olarak açıklanacaktır.

NES'lerin iptal edilmesi mümkün olup, iptal edilme nedenleri EİK m. 11'de tahdidi olarak şu şekilde belirtilmiştir:

- a) Nitelikli elektronik sertifika sahibinin talebi
- b) Sağladığı nitelikli elektronik sertifikaya ilişkin veri tabanında bulunan bilgilerin sahteliğinin veya yanlışlığının ortaya çıkması veya bilgilerin değişmesi
- c) Nitelikli elektronik sertifika sahibinin fiil ehliyetinin sınırlandırılmasının, iflâsının veya gaipliğinin ya da ölümünün öğrenilmesi

Bunlarla birlikte, EİK m. 11 f. 3 hükmünde de bir iptal nedeni öngörülmüştür. Buna göre, “*Elektronik sertifika hizmet sağlayıcısı, faaliyetine son vermesi ve vermiş olduğu nitelikli elektronik sertifikaların başka bir elektronik sertifika hizmet sağlayıcısı tarafından kullanımının sağlanamaması durumunda vermiş olduğu nitelikli elektronik sertifikaları derhâl iptal eder.*” Ancak ESHS'nin faaliyetine BTK tarafından son verilmesi halinde BTK, faaliyetine son verilen ESHS'nin vermiş olduğu NES'lerin başka bir ESHS'ye devredilmesine karar verir ve keyfiyet BTK tarafından ilgili NES sahiplerine bildirilir (EİK m. 11 f. 4).

EİK m. 11 f. 5 hükmüne göre, “*Elektronik sertifika hizmet sağlayıcısı geçmişe yönelik olarak nitelikli elektronik sertifika iptal edemez.*” Bu hüküm göz önünde bulundurulduğunda, hangi nedenle olursa olsun, NES'lerin iptal edilmesine bağlanan hukuki sonuçlar iptal edilme nedeninin ESHS tarafından vâkıf olunduğu tarihten itibaren doğacaktır. Örneğin, NES sahibi 10.02.2019 tarihinde NES'in iptali için ESHS'ye başvurur. ESHS, bu tarihten itibaren hüküm ve sonuçları doğmak üzere ilgili NES'i iptal edecektir.

Mezkûr hâllerin varlığı öğrenen ESHS, imza sahibine ait NES’i derhâl iptal edecektir (EİK m. 11 f. 1). ESHS’lerin tali olarak nitelendirdiğimiz hizmetlerinin sonuncusu da iptal edilen NES’lerin yayımlanmasıdır. Nitekim EİK m. 11 f. 2 hükmüne göre, “*Elektronik sertifika hizmet sağlayıcısı, nitelikli elektronik sertifikaların iptal edildiği zamanın tam olarak tespit edilmesine imkân veren ve üçüncü kişilerin hızlı ve güvenli bir biçimde ulaşabileceği bir kayıt oluşturur.*” EİK m. 11 gerekçesinde söz konusu “NES iptal durum kaydı”nın öngörülme nedeni olarak şu ifadeler yer verilmiştir: *Bu şekilde elektronik sertifika sahibiyle hukuki işlem yapacak üçüncü kişilerin, kendilerine gönderilen ve elektronik olarak imzalanmış belgenin hukuken geçerli olup olmadığını her zaman kolaylıkla teyit edebilmeleri sağlanmıştır.* NES iptal durum kaydı, çevrimiçi ve çevrimdışı olarak yapılabilir³⁷⁴. Uygulama ve öğretilde “Sertifika İptal Listesi (SİL)” olarak adlandırılan kayıt sistemi çevrimdışı, “Çevrimiçi Sertifika Durum Protokolü - Online Certificate Status Protocol (OCSP)” ise çevrimiçi kayıt sistemini karşılamaktadır. SİL’ler, esasında bir elektronik kayıt olup, ilgili ESHS bünyesinde iptal edilmiş tüm sertifikaların listesini taşır ve çevrimdışı olarak belirli periyodlarla üretilir³⁷⁵. OCSP ise, belirli bir sertifikaya ait güncel iptal bilgisinin çevrimiçi elde edilmesini sağlayan bir protokoldür³⁷⁶. SİL ile OCSP arasındaki farklar “*Güvenli Elektronik İmzanın Uygulama Süreci*” kısmında detaylı açıklanmakla birlikte, bu kısımda, SİL kayıt sisteminin, ESHS’nin güvenli elektronik imzasıyla imzalanmak üzere belirli periyotlarla üretilen ve ESHS bünyesi altında iptal edilen tüm NES’lere dair bilgileri ihtiva eden elektronik bir kayıt olduğunu; OCSP’nin ise bir internet sunucusu aracılığıyla³⁷⁷ ve bu sunucunun güvenli elektronik imzasıyla imzalanmak üzere ve belirli bir NES’e ait iptal durum kaydını her an vermeye hazır bulunan bir veri tabanı olduğunu belirtmekle iktifa edeceğiz.

b. Başvuru Prosedürü

Elektronik İmza Yönetmeliği hükümleri dikkate alındığında, *bireysel ve kurumsal* olmak üzere iki türlü başvuru söz konusudur. Kişinin kendi adına veya bir başkasını temsilen kullanmak üzere güvenli elektronik imza temin edilmesine yönelik talep, **bireysel başvurunun** konusunu; bir kamu veya özel hukuk tüzelkişinin bünyesinde çalışan bir veya

³⁷⁴ ÖĞRETMEN, B. (2006) “Çevrimiçi Sertifika Durum Protokolü”, Ulusal Elektronik İmza Sempozyumu Bildiriler Kitabı, s. 1

³⁷⁵ ÖĞRETMEN, 2006, s. 2

³⁷⁶ ÖĞRETMEN, 2006, s. 2

³⁷⁷ ÖĞRETMEN, 2006, s. 3

birden fazla gerçek kişi adına güvenli elektronik imza temin edilmesine yönelik talep ise, **kurumsal başvurunun** konusunu teşkil etmektedir.

Bireysel başvurular bakımından talebin yazılı veya sözlü olmasının bir önemi yoktur. Başvuru üzerine, ESHS yetkilileri güvenli elektronik imza sahibi olmak isteyen kişiyle irtibata geçer ve kişinin kimliğini; nüfus cüzdanı, pasaport, sürücü belgesi gibi fotoğraflı ve geçerli resmî belgelere göre tespit eder³⁷⁸ (Elektronik İmza Yönetmeliği m. 9). Güvenli elektronik imza verilecek kişinin, kimlik tespiti esnasında bizzat hazır bulunması gerekir (Elektronik İmza Yönetmeliği m. 9). Bununla birlikte, Elektronik İmza Yönetmeliği m. 9 f. 2 hükmüne göre, güvenli elektronik imza verilecek kişinin kimliğinin nüfus cüzdanı, pasaport, sürücü belgesi gibi fotoğraflı ve geçerli resmî belgelere göre **önceden** tespit edilmiş olduğu hâllerde, kimlik tespiti için bizzat hazır bulunma şartını aranmayabilir. Güvenli elektronik imzanın talep edilmesi aşamasında en önemli husus, güvenli elektronik imza talep eden kişi ile ESHS'ye kendisi olduğunu beyan ettiği kişinin aynı olduğunun kesin olarak tespit edilmesidir. Başvuru sırasında güvenli elektronik imza verilecek kişiye ait kimliğin doğru ve güvenilir biçimde tespit edilmesi gerekir; aksi hâlde, kişiye ait kimliğin doğru ve güvenilir biçimde tespit edilmemesinden doğan zararlardan ESHS sorumludur (Elektronik İmza Yönetmeliği m. 9 f. 2). Keza, güvenli elektronik imza başvurusunda bulunan kişi, başka bir kişi adına hareket edebilme yetkisi dâhilinde başvuruda bulunuyor ya da meslekî veya diğer kişisel bilgilerinin NES'te yer alması isteniyorsa, bu bilgiler resmî belgelere dayanarak eksiksiz, doğru ve güvenilir biçimde tespit edilmesi gerekir (Elektronik İmza Yönetmeliği m. 9 f. 3).

Bireysel başvuruların aksine, **kurumsal başvurular** bakımından talebin yazılı olarak yapılması gerekir. Nitekim Elektronik İmza Yönetmeliği m. 9 f. 2 hükmünde, “*Kurumsal başvuru sahibi, adına başvuruda bulunduğu kişilerin nitelikli elektronik sertifika taleplerini yazılı olarak belgelendirir*” denilerek, kurumsal başvuruda bulunan kişinin, kurum

³⁷⁸ Önemle belirtmemiz gerekir ki, güvenli elektronik imza temin edilme sürecinin en önemli aşaması kişinin kimliğinin tespit edilmesidir. Zira güvenli elektronik imzayı fiilen kullanacak kişi ile güvenli elektronik imzanın ilişkilendirildiği NES içeriğinde kayıtlı bulunan kişinin aynı olması gerekir. NES içeriğindeki kayıt, söz konusu kimlik tespiti sonucuna göre belirlenecektir.

“Öte yandan, sahte bir kimlik belgesine dayanılarak, sertifika hizmet sağlayıcısından bir imza anahtarı sertifikası alınması ve başka bir isim altında hukuki ilişkilere iştirak edilmesi de mümkündür. Bu ihtimal, sertifika hizmet sağlayıcılarının, sertifika için başvuran kişilerin kimliğini güvenilir şekilde tespit etme yükümlülükleriyle aza indirgenmeye çalışılmaktadır.” (ŞENOCAK, Z. (2001). “Dijital İmza ve Dijital İmzanın Borçlar Kanunu Hükümleri Açısından Ele Alınması”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2, s. 126)

bünyesinde adına başvuruda bulunulan kişilerin³⁷⁹ taleplerini yazılı hâlde ibraz etmesi gerektiği belirtilmiştir. Bireysel başvurularda olduğu gibi, kurumsal başvuru üzerine ESHS yetkilileri, adına başvuruda bulunulan kişilerin kimliğini; nüfus cüzdanı, pasaport, sürücü belgesi gibi fotoğraflı ve geçerli resmî belgelere göre tespit eder. Elektronik İmza Yönetmeliği m. 9 f. 2 hükmüne göre, ESHS yetkilileri kurumsal başvurularda kimlik tespiti için bizzat hazır bulunma şartını aramayabilir.

c. Başvuru Sahibi: İmza Sahibi

Daha önce de ifade edildiği üzere, kural olarak, gerçek kişiler güvenli elektronik imza sahibi olabilir (EİK m. 3 f. 1-c). Ancak bunun bir tek istisnasını, birer tüzel kişi olan ESHS'ler teşkil etmektedir. Nitekim NES'lerin içeriğinde bulunacak bilgiler arasında “*sertifika hizmet sağlayıcısının sertifikada yer alan bilgileri doğrulayan güvenli elektronik imzası*” da sayılmıştır. Buna göre, NES üreticisi ESHS'nin de “güvenli elektronik imzası” bulunmaktadır.

Gerek bireysel gerekse kurumsal başvurularda, imza sahibi olabilecek gerçek kişilerin hangi şartları taşıyıp taşıyamaması gerektiğine dair elektronik imza mevzuatında doğrudan ve açık bir düzenleme mevcut değildir. Ancak EİK'nin “*nitelikli elektronik sertifikaların iptal edilmesi*” başlıklı 11. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendi göz önünde bulundurulduğunda, imza sahibi olabilecek gerçek kişilerin şu sıfat ve şartlara sahip olması gerekmektedir:

- Fiil ehliyetine sahip olmak
- Gaip olmamak
- Yaşıyor olmak
- İflas etmemiş olmak

Nitekim söz konusu hükme göre, “*Nitelikli elektronik sertifika sahibinin fiil ehliyetinin sınırlandırıldığı, iflâsının veya gaipliğinin ya da ölümünün öğrenilmesi*” durumu bir NES iptal sebebidir. İmza sahibi sıfatını sonlandıracak bu durumlar, evleviyetle bu sıfatın kazanılmasına da engel teşkil etmektedirler.

B. Güvenli elektronik imzanın oluşturulması

Sertifikasyon sürecinin ikinci aşamasını “**güvenli elektronik imzanın oluşturulması**” teşkil etmektedir. Güvenli elektronik imzanın oluşturulması üç işlemle gerçekleştirilmektedir.

³⁷⁹ “Kamu çalışanları, kurumsal sertifikalarını kamu dışı bireysel işlemlerinde de kullanabileceklerdir” (ORTA, M. (2005). **Elektronik İmza ve Uygulaması** (Birinci Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi, s. 120).

İlk olarak, münhasıran imza sahibine ait olmak üzere **imza oluşturma verisi (gizli anahtar)** üretilir. *Bunun akabinde*, üretilen bu imza oluşturma verisine karşılık gelmek üzere **imza doğrulama verisi (açık anahtar)** üretilir. *Son olarak*, imza sahibine ait imza doğrulama verisi ile imza sahibinin kimlik bilgileri eşleştirilmek üzere **NES** üretilir. Görüldüğü üzere, bu aşamanın temel gayesi, NES üretimidir.

NES, güvenli elektronik imzanın “**imza sahibinin kimlik bilgilerini teşhis etme ve kimlik bilgilerinin doğrulanması**” işlevini yerine getirmektir. NES, sayısal olarak (elektronik verilerle) oluşturulmuş kimliklerdir³⁸⁰. Günlük hayatta kullanılan kimlik kartlarının, elektronik ortamdaki karşılığı olarak da tarif edilebilir³⁸¹. İmza sahibinin imza doğrulama verisini ve kimlik bilgilerini birbirine bağlayan elektronik kayıt (EİK m. 3 f. 1-ı) olarak tanımlanan elektronik sertifika, bir ESHS tarafından ve elektronik imza mevzuatında öngörülen teknik şartlara uygun olarak üretildiği takdirde “nitelikli” vasfını taşıyacaktır. ESHS tarafından ve elektronik imza mevzuatında öngörülen teknik şartlara uygun olarak üretilmeyen bir elektronik sertifikaya istinaden oluşturulan elektronik imzalar, “güvenli” addedilemeyeceğinden (EİK m. 4 f. 1-c), bu elektronik imza verisinin EİK bakımından hukuki geçerliliğinden bahsetmek mümkün olmayacaktır.

İmza sahibinin kimlik bilgileriyle ilişkilendirilmiş şekilde üretilecek bir NES işlemi, öncelikli olarak, “**elektronik imza oluşturma verisi**” ile “**elektronik imza doğrulama verisi**” olarak adlandırılan bir çift kriptografik³⁸² anahtarın üretilmesini gerekli kılmaktadır. Başka bir ifadeyle, ESHS tarafından icra edilecek NES oluşturma işlemi, iki evrede gerçekleştirilmektedir.

Birinci evrede, elektronik verilerden oluşturulmak üzere münhasıran imza sahibi için bir **gizli anahtar (imza oluşturma verisi)** ve bu gizli anahtarla aralarında matematiksel (mantıksal)³⁸³ bağ mevcut bulunan **açık anahtar (imza doğrulama verisi)** üretilecektir. Gizli anahtar, imza sahibinin tasarrufunda bulunan donanım veya yazılım aracında gömülü hâlde

³⁸⁰ Günlük yaşantımızda kendimizi, iş ve işlem yapmış olduğumuz kişi ve kurumlara tanıtabilmek için, nasıl nüfus cüzdanı veya ehliyet gibi, güvenilir makamlardan almış olduğumuz kimlikleri kullanıyorsak, elektronik ortamda da bu iş ve işlemlerin güvenli olarak gerçekleştirilebilmesi için, elektronik bir kimliğe ve güvенеbileceğimiz bir makama veya otoriteye gereksinim vardır (SAĞIROĞLU, 2005, s. 117).

³⁸¹ SAĞIROĞLU, 2005, s. 83; ORTA, 2005, s. 45; AVAROĞLU, 2007, s. 75;

³⁸² “**Kriptografi**, “kriptolama” ve “dekriptolama” diye bilinen iki işlem üzerine kuruludur. **Kriptolama** bir mesajını okunamayacak şekilde sokma işlemine denir. Bu kriptolama anahtarı ile gerçekleştirilir. Bir anahtar rasgele bit’lerden oluşan yazıdır. Bit sayısı kripto sistemine göre değişir. **Dekriptolama** mesajı orijinal sekline çevirme işlemidir. Bu da bir dekriptolama anahtarı ile gerçekleştirilir. Bir mesaj kriptolanmadan önce düz-yazı formatındadır. Kriptolama işlemi sonrası mesaj şifreli-yazı formatına geçer” (AVAROĞLU, 2007, s. 10).

³⁸³ SAĞIROĞLU, 2005, s. 31

bulunmakta ve herhangi bir bilişim sisteminde çalıştırılmak suretiyle (güvenli) elektronik imza oluşturmaya hizmet etmektedir. Güvenli elektronik imza oluşturmaktan maksat ise, imzanın konusunu teşkil eden elektronik veriye, kendisi de bir elektronik veri olan ve asıl olarak imza sahibinin kimlik bilgilerini teşhis eden NES'in eklenmesidir. İmza sahibinin e-kimliği niteliğinde olan NES'in bilişim sistemlerinde tezahür eden herhangi bir elektronik veriye eklenmesi, münhasıran imza sahibinin tasarrufunda bulunan imza oluşturma aracının içinde bulunan bu gizli anahtarla (imza oluşturma verisi) mümkün kılınmaktadır.

“**Elektronik imza oluşturma verisi**”, EİK m. 3 f. 1-d hükmüne göre, “*İmza sahibine ait olan, imza sahibi tarafından elektronik imza oluşturma amacıyla kullanılan ve bir eşi daha olmayan şifreler, kriptografik gizli anahtarlar gibi verileri*” ifade etmektedir. Görüldüğü üzere, “gizli anahtar” olarak da adlandırılan bu elektronik veri, elektronik veriler üzerinde güvenli elektronik imza oluşturmak için kullanılan gizli bir şifredir³⁸⁴. Esasen elektronik ortamda güvenli elektronik imzanın oluşturulması, bu gizli şifrenin (anahtarın) elektronik ortamda işleme tâbi tutulmasıyla mümkün olmaktadır³⁸⁵. Elektronik imza oluşturma verisi, güvenli elektronik imza oluşturma araçlarının (EİK m. 6) üzerinde kayıtlı bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle, söz konusu gizli anahtar – şifre verisi, imza oluşturma aracı olarak adlandırılan yazılım veya donanım aracılığıyla elektronik ortamda işleme tâbi tutulmakta ve bu suretle elektronik imza oluşturulmaktadır.

Açık anahtar (imza doğrulama verisi) ise, NES içeriğinde bulunmak üzere herkese açık hâlde bulunan ve imza doğrulama araçları kullanılmak suretiyle imza sahibine ait NES'in ilgililerince görülebilmesini mümkün kılmaktadır. Gizli anahtar ve açık anahtar, bir posta kutusunun aynı kilidini kapatabilen ve açabilen; ancak birbirlerinden farklı bir çift anahtara benzemektedirler. Gizli anahtar, bir eşi daha bulunmayan ve sadece posta kutusunu kapatmaya yarayan; açık anahtar ise, herkesin elinde bulunan ve sadece posta kutusunu açmaya yarayan anahtar olarak tasavvur edilebilir. Bu tasavvur örneğinde NES, gizli anahtarı elinde bulunduran kişinin, posta kutusuna koyacağı mektubun üzerine zımbaladığı kimlik olarak telakki edilebilir.

³⁸⁴ “Her bir imza sahibinin elektronik imza oluşturma verileri ayrı olup” (YILMAZ, M. (2012). “**Elektronik İmzalı Belgelerin Karşılaştırmalı Hukukta ve İdari Yargılama Hukukunda Delil Niteliği**”, Prof. Dr. Cevdet Yavuz Armağan, Legal Yayınevi, s. 3443), ESHS üretilen imza oluşturma verisinin bir kopyasını alamaz veya bu veriyi saklayamaz (EİK m. 10, f. 2).

³⁸⁵ *Elektronik imzanın eşsiz bir biçimde oluşmasını sağlayan yegâne veri, "imza oluşturma verisidir", imza oluşturma verisi, imza sahibine aittir ve kişinin imzasıyla kişi arasındaki bağı kurar. Diğer bir deyişle, aynı imza oluşturma verisinin diğer bir kişinin eline geçmesi durumunda, imza sahibinin imzasıyla bağına ispat etmek olanaksızlaşır* (EİK m. 6 gerekçesi).

“**Elektronik imza doğrulama verisi**”, EİK m. 3 f. 1-f hükmünde, “*Elektronik imzayı doğrulamak için kullanılan şifreler, kriptografik açık anahtarlar gibi veriler*” şeklinde tanımlanmıştır. Elektronik imza doğrulama verisi, elektronik imza oluşturma verisi ile matematiksel bağı olan, güvenli elektronik imza oluşturulduktan sonra elektronik imza oluşturma verisini kullanan kişiyi (imza sahibini) kriptografik yöntemle tespit etmeye yarayan bir açık anahtar – şifredir³⁸⁶. Güvenli elektronik imzalı bir verinin muhatapları (alıcıları), imza sahibine ait NES üzerinde kayıtlı bulunan imza doğrulama verisi aracılığıyla söz konusu veriyi görebilmektedirler. Bu suretle, elektronik ortamda tezahür eden NES’in imza sahibine ait olduğu ve verinin gerçekten imza sahibi tarafından imzalanmış olduğu **matematiksel olarak** doğrulanmış olur. Bir örnekle açıklamak gerekirse, bir veriye güvenli elektronik imza atılma işlemini “kilit vurma” şeklinde tahayyül ettiğimiz takdirde, imza oluşturma verisini, bu kilidi kilitlemeye yarayan ve sadece imza sahibine ait olup, bir eşi bulunmayan anahtar olarak; imza doğrulama verisini ise, bu kilidi açmaya yarayan ve herkesin tasarrufunda bulunup, yine aynı şekilde bir eşi bulunmayan anahtar olarak değerlendirebiliriz. “*Güvenli Elektronik İmzanın Uygulama Süreci*” kısmında güvenli elektronik imza teknik boyutuyla birlikte uygulamalı bir şekilde açıklanacağından, bu kısımda, imza oluşturma ve doğrulama verileri hakkında teorik açıklamaları yapmakla iktifa edeceğiz.

NES oluşturma işleminin ikinci evresi ise, imza sahibinin açık anahtarına (imza doğrulama verisiyle) ilişkilendirilmiş ve imza sahibi ile ESHS’nin kimlik bilgilerini ihtiva eden NES’in üretilmesidir. Elektronik imza mevzuatının güvenli elektronik imza müessesesiyle hedeflediği tüm amaçlar, esasında, e-kimlik olarak da adlandırabileceğimiz NES’ler aracılığıyla mümkün kılınmaktadır. Bir NES içeriğinde asgarî olarak bulunması gerekli olan bilgiler EİK m. 9’da belirtilmiştir. Bu bilgilerin ne anlama geldiği ve hangi işleve sahip olduğu hususlarının izah edilmesi gerekir. Zira güvenli elektronik imza müessesesiyle amaçlanan hedefler, imzanın muhatapları tarafından elektronik ortamda görülebilen NES içeriğindeki bilgiler aracılığıyla temin edilmektedir.

3.1.2.2.4. Nitelikli Elektronik Sertifika (NES) ve Unsurları

ESHS tarafından üretilecek bir NES’te bulunması gerekli olan bilgiler, EİK m. 9’da belirtilmiştir. Buna göre, NES’te bulunması “**zorunlu**” olan bilgileri ve bu bilgilerin ne anlama geldiklerini şu şekilde açıklayabiliriz:

³⁸⁶ Elektronik imza verisine karşılık olacak imza doğrulama verisi, elektronik imzanın imza sahibine ait olduğu, elektronik olarak imzalanan metnin içeriğinin doğru olduğunu ve imzalanmış veride sonradan bir değişiklik yapıp yapılmadığını göstermeye yarayacaktır (EİK m. 9 gerekçesi).

a) Sertifikanın "nitelikli elektronik sertifika" olduğuna dair bir ibare

Bir elektronik imzanın "güvenli" vasfa kavuşması ve dolayısıyla elektronik imza mevzuatı çerçevesinde el yazılı imza gibi hüküm ve sonuç doğurabilmesi için, bu elektronik imzanın ESHS bünyesinde üretilmiş bir nitelikli elektronik sertifikaya dayanması gerekmektedir. EİK m. 9 f. 1-a hükmü gereğince, NES içeriğinde sertifikanın "nitelikli elektronik sertifika" olduğuna dair bir ibarenin bulunması gerekir. Aynı zamanda bu bilgi, elektronik sertifikanın "nitelikli" olup olmadığının araştırılmasında tespit edilmesi gereken ilk husustur. Sertifikanın "nitelikli elektronik sertifika" olup olmadığını kontrol etme yükümlülüğü altında olan üçüncü kişilerin (Elektronik İmza Yönetmeliği m. 16 f. 1-a), elektronik ortamda tezahür edecek NES içeriğinde varlığını sorgulayacak ilk bilgi bu olmalıdır. "Nitelikli elektronik sertifika" ibaresi bulunmayan bir elektronik sertifikaya istinaden oluşturulmuş elektronik imza "güvenli" addedilmeyecek, dolayısıyla elektronik imza mevzuatı kapsamında değerlendirilmeyecektir.

b) Sertifika hizmet sağlayıcısının kimlik bilgileri ve kurulduğu ülke adı

Güvenli elektronik imza sisteminin en önemli bileşeni ESHS'lerdir. Başvuru anından imzanın sahibine teslim edilmesine kadarki sürecin *icra makamı*; teslim anından imzanın geçerlilik süresinin bitimine kadarki sürecin *doğrulama ve güvenlik makamı* ESHS'lerdir. Mezkûr sürecin icra makamıdır; zira bahsetmiş olduğumuz NES oluşturma işlemleri ESHS tarafından veya denetiminde gerçekleştirilmektedir, Diğer mezkûr sürecin doğrulama ve güvenlik makamıdır; zira doğru, güvenilir ve geçerli bir NES'e dayalı güvenli elektronik imza işleminin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği, ESHS tarafından üretilmiş NES içeriğindeki bilgiler ve bilhassa ESHS'nin kimlik bilgileri ile imza doğrulama verisi bilgileri aracılığıyla kontrol edilmektedir. Bu nedenle, NES'in hangi ESHS tarafından üretildiğine ilişkin teşhis edici bilgilerin NES içeriğinde bulunması gerekmektedir.

EİK m. 9 f. 1-b hükmünde bu husus düzenlenmiş olup, NES içeriğinde NES üreticisi ESHS'nin kimlik bilgileri ve kurulduğu ülke adının bulunması aranmıştır. Elektronik imza mevzuatında ESHS'nin kimlik bilgilerinden ne anlaşılması gerektiğine dair herhangi bir hüküm yoktur. Ancak uygulamada üretilen NES'ler göz önünde bulundurulduğunda, NES içeriğinde "*sertifikayı veren*" hanesinde yer alan ESHS'nin kimlik bilgilerinden, ESHS gerçek kişi ise kişinin adı, soyadı ve kimlik numarasının, özel hukuk tüzel kişisi ise şirket unvanının, kamu tüzel kişisi ise kamu kurumunun tam adının anlaşılması gerekir. ESHS'nin kurulduğu ülke adının hangi sebeple NES'te yer alması gerektiği hususu "*Yabancı Elektronik*

Sertifika Durumu” bahsinde açıklanacağından, bu kısımda, ESHS’nin kurulduğu ülke adının NES’te yer alması zorunlu bilgilerden olduğunu belirtmekle iktifa edeceğiz.

c) İmza sahibinin teşhis edilebileceği kimlik bilgileri

ESHS’nin kimlik bilgilerinde olduğu gibi, elektronik imza mevzuatında, imza sahibinin teşhis edilebileceği kimlik bilgilerinin nelerden ibaret olduğu hususunda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak EİK m. 9 f. 1-c hükmünde “teşhis edilebileceği” şeklinde bir ibare yer aldığından, gerçek kişi imza sahibinin sadece adı ve soyadını belirtmekle iktifa edilmemeli, sadece kişiye mahsus olarak verilmiş kimlik numarasının da NES içeriğinde bulunması gerekmektedir. Nitekim uygulamada üretilen NES’lere bakıldığında, “*konu*” hanesinde yer alan imza sahibi bilgilerinde, kişinin adı, soyadı ve kimlik numarasının yer verildiği görülmektedir. Keza uygulamada üretilen NES’lerde kişinin vatandaşı olduğu ülkenin adına da yer verilmektedir. Bu bilginin NES içeriğinde yer alması gerekliliği, daha sonra “*Yabancı Elektronik Sertifikaların Durumu*” bahsinde izah edilecektir.

d) Elektronik imza oluşturma verisine karşılık gelen imza doğrulama verisi

İmzanın konusunu oluşturan elektronik veriye, kendisi de elektronik veri niteliğinde olan imza sahibine ait NES’in eklenmesi işlemi, imza oluşturma verisi (gizli anahtar) aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Herhangi bir elektronik veriye eklenen imza sahibine ait NES’in diğer kişiler tarafından açılabilmesi, görülebilmesi ve NES’in imza sahibine ait olduğunun teyit edilebilmesi ise imza doğrulama verisi (açık anahtar) aracılığıyla mümkün kılınmaktadır. Ancak tek başına imza doğrulama verisinin varlığı, bu işlevlerin yerine getirilmesi bakımından yeterli olmayıp; imza doğrulama aracının vasıta etmesi gerekmektedir. Başka bir ifadeyle, mezkûr işlevlerin yerine getirilmesi, imza doğrulama verisini kullanan imza doğrulama aracıyla gerçekleştirilmektedir.

İmza doğrulama araçlarının imza doğrulama verilerini kullanmak suretiyle söz konusu işlevlerin yerine getirilebilmesi için ise imza doğrulama verisi bilgisinin NES içeriğinde bulunması gerekmektedir. Bu nedenle, EİK m. 9 f. 1-d hükmü uyarınca, elektronik imza oluşturma verisine karşılık gelen (matematiksel bağı olan) imza doğrulama verisinin NES içeriğinde bulunması gerekmektedir. Şunu ifade edebiliriz ki, (güvenli) elektronik imza sisteminin nirengi noktasını imza doğrulama verisi teşkil etmektedir. Zira imza doğrulama verisi, diğer adıyla açık anahtar olmaksızın sistemin temel gayesi olan imza sahibinin kimliğini teşhis edebilmek mümkün değildir. Zira imza oluşturma verisini kullanan kişinin kim olduğunun tayini, onunla matematiksel bağı olan imza doğrulama verisinin bilinmesi ve

bu verinin imza doğrulama aracı vasıtasıyla işleme tâbi tutularak NES içeriğindeki bilgilerin görülebilmesiyle yapılabilmektedir.

e) Sertifikanın geçerlilik süresinin başlangıç ve bitiş tarihleri

Elektronik imza mevzuatında, NES'lerin belirli geçerlilik sürelerine tâbi kılınmak suretiyle imza sahiplerine takdim edileceği öngörülmüştür (EİK m. 9 f. 1-e; Elektronik İmza Yönetmeliği m. 10). Başka bir ifadeyle, bir NES temin etmek suretiyle güvenli elektronik imza sahibi olan bir kişinin, aynı NES'e dayalı olarak ilanihaye güvenli elektronik imza kullanması yasaklanmıştır. Hemen belirtmeliyiz ki, NES'lerin belirli geçerlilik sürelerine tâbi kılınmasından, imza sahibinin geçerlilik süresi dolduktan sonra bir daha güvenli elektronik imza kullanamayacağı anlamı çıkartılmamalıdır. Geçerlilik süresi sona eren NES, imza sahibinin talebi üzerine ESHS tarafından yenilenip, yenilenen bu NES üzerinden kişinin güvenli elektronik imza kullanması mümkündür. Nitekim Elektronik İmza Yönetmeliği m. 12 hükmüne göre, *“Nitelikli elektronik sertifika, geçerlilik süresinin sona ermesinden önce sertifika sahibinin veya sertifika sahibinin onayını almak koşuluyla kurumsal başvuru sahibinin talebi doğrultusunda ESHS tarafından yenilenebilir.”*

Gerçek kişilere ait NES'lerin geçerlilik sürelerinin sayısal olarak ne kadar olacağına ilişkin elektronik imza mevzuatında herhangi bir hüküm mevcut değildir. Ancak Elektronik İmza Yönetmeliği m. 10 hükmünde, *“Nitelikli elektronik sertifikanın geçerlilik süresi sözleşme ve/veya taahhütname ile belirlenir”* denilerek, bu hususun ESHS ile imza sahibi olmak isteyen gerçek kişinin arasında akdedilecek sözleşmeye göre tayin edileceği öngörülmüştür.

f) Sertifikanın seri numarası

Her bir NES, kişiye özgü ve bir eşi daha bulunmayacak şekilde üretilir. Bu nedenle, aynı ESHS tarafından üretilen NES'lerin birbirinden farklı olduklarını anlaşılır kılmak amacıyla seri numaraları vardır. NES'lerin seri numaraları, kimlik kartlarındaki seri numaralarına muadil addedilebilir. EİK m. 9 f. 1-f uyarınca NES içeriğinde bulunacak “seri numarası” bilgisi, özellikle NES iptal durum bilgisinde önemli bir işleve sahiptir. Zira “iptal durum kayıt sistemi” içeriğinde NES'lerin seri numaraları gösterilmek suretiyle iptal durum bilgisi tespit edilmektedir.

f) Sertifika sahibi diğer bir kişi adına hareket ediyorsa bu yetkisine ilişkin bilgi

EİK m. 9 f. 1-f hükmünde yer alan bu hüküm göz önünde bulundurulduğunda, adına NES düzenlenen (imza sahibi) kişinin, başka bir kişi adına güvenli elektronik imza kullanması

mümkün kılınmıştır. Ancak böyle bir temsil ilişkisi kurulmak suretiyle güvenli elektronik imza kullanılmak isteniyorsa, başkası adına hareket etmek üzere imza sahibi sıfatında olacak (temsilci) kişi adına düzenlenecek NES içeriğinde bu hususa ilişkin bilginin ihtiva etmesi gerekir.

Bu bahis altında; EİK m. 9 f.1-f’de belirtilen bilginin NES’te yer almadığı hâller bağlamında, imza sahibinin, imza oluşturma verisini ve aracını bir başkasına kullandırmasının mümkün olup olmadığı hususunun da tartışılması gerekir. EİK m. 10 f. 1-f hükmünde, ESHS, imza oluşturma verisini başkasına **kullandırmaması konusunda** imza sahibini bilgilendirmekle yükümlü tutulmuştur. Keza, Elektronik İmza Yönetmeliğinde imza sahibi, imza oluşturma verisini **başkalarına kullandırmamakla** ve bu konuda gerekli tedbirleri almakla yükümlü tutulmuştur (m. 15 f. 1-e). Ancak “*Elektronik imza oluşturma amacı ile ilgili kişinin rızası dışında; imza oluşturma verisi veya imza oluşturma aracını elde eden, veren, kopyalayan ve bu araçları yeniden oluşturanlar ile izinsiz elde edilen imza oluşturma araçlarını kullanarak izinsiz elektronik imza oluşturanlar bir yıldan üç yıla kadar hapis ve elli günden az olmamak üzere adli para cezasıyla cezalandırılırlar*” hükmüne yer veren EİK’nin “*İmza oluşturma verilerinin izinsiz kullanımı*” başlıklı 16. maddesi, imza sahibinin rızası dâhilinde imza oluşturma verisinin ve aracının bir başkası tarafından kullanılarak imzalama işleminin mümkün olacağı yönündeki yorumların doğmasına müsait bir düzenlemedir. Kanaatimizce, elektronik imza mevzuatındaki bu düzenlemeler göz önünde bulundurulduğunda şu şekilde bir sonuç çıkarılmalıdır: İmza sahibi, imza oluşturma aracını adeta bir uzvuymuş gibi kullanmalı ve rızası dâhilinde bile olsa bir başkasına kullandırmamalıdır; velev ki imza sahibi tarafından imza oluşturma aracı bir başkasına kullandırılmış olsun, bu fiil EİK m. 16 hükmünde tanımlanan suçu teşkil etmemekle birlikte, imzanın atılmasından doğan tüm hüküm ve sonuçlar imza sahibi bakımından doğacağı, imza oluşturma aracını “fiilen” kullanan kişi bakımından herhangi bir hüküm ve sonuç doğmayacağı kabul edilmelidir. İmza sahibinin rızası hilafına imza oluşturma aracının bir başkası tarafından kullanılarak imza atılması hâlinde, işlenen bu fiil EİK m. 16 hükmünde tanımlanan suçu teşkil etmekle birlikte, bu fiilin sübut bulması durumunda imzanın atılmasından doğan sorumluluğun imza sahibine yüklenemeyeceğinin kabulü gerekir.

g) Sertifika sahibi talep ederse meslekî veya diğer kişisel bilgileri

İmza sahibinin kimliği hususunda NES içeriğinde bulunması “zorunlu” olan bilgiler, imza sahibinin **teşhis edilebileceği** kimlik bilgileridir. Daha önce de ifade edildiği üzere, bu bilgiler kişinin adı, soyadı ve kimlik numarasıdır. Bunlar haricinde kalan “*meslekî veya kişisel*

bilgiler”in NES içeriğinde bulunması imza sahibinin takdirine bırakılmıştır. Bu bilgiler, özellikle, imzalanacak verilerin muhatapları tarafından imza sahibi hakkında daha detaylı bilgi sahibi olmasına hizmet eden bilgilerdir.

ı) Varsa sertifikanın kullanım şartları ve kullanılacağı işlemlerdeki maddî sınırlamalara ilişkin bilgiler

Güvenli elektronik imza, her şeyden önce, elektronik verileri imzalamaya matuf olarak kullanılmaktadır. Nitekim Elektronik İmza Yönetmeliği m. 15 f. 1-d hükmünde, imza oluşturma ve doğrulama verilerinin **sadece elektronik imza oluşturma ve doğrulama amaçlı olarak** kullanılacağı belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, imza sahipleri kendilerine ait olunan imza oluşturma verilerini başka amaçlarla da kullanabilmektedir. Örneğin, aynı zamanda bir imza sahibi olan ESHS’ler imza oluşturma verilerini NES ve iptal durum listesi imzalamak amacıyla da kullanabilmektedirler. Keza, imza sahipleri, imzalayacakları elektronik veriler bakımından maddî (parasal) sınırlamalar getirmek kaydıyla güvenli elektronik imza kullanabilmeleri mümkündür. Böylelikle, NES’in hangi amaçlara matuf olarak kullanılacağı veya belirli parasal sınırlar dâhilinde kalan işlemler bakımından kullanılacağı hususları NES içeriğinde bulunması gerekir. Ancak tekrar belirtmeliyiz ki, EİK m. 9 f. 1-ı hükmünde yer alan bu bilgi, NES içeriğinde bulunması “zorunlu” bilgilerden olmayıp, imza sahibinin takdirine bağlı olarak NES’te bulunabilecek bilgiler arasındadır³⁸⁷.

j) Sertifika hizmet sağlayıcısının sertifikada yer alan bilgileri doğrulayan güvenli elektronik imzası

İmza sahibine ait NES üretildikten sonra, NES ilgili ESHS’nin güvenli elektronik imzasıyla imzalanır. Böylelikle sertifika içeriğindeki bilgiler ESHS tarafından doğrulanmış olur. Başka bir ifadeyle, ESHS, NES üretmekle iktifa etmemekte, üretmiş olduğu NES’in içeriğindeki bilgileri **doğrulamak maksadıyla** kendi güvenli elektronik imzasıyla imzalamaktadır. ESHS’nin kendi güvenli elektronik imzasıyla NES’i imzalaması neticesinde, bu bilgi de NES içeriğinde yer alacaktır. ESHS’nin NES’i imzaladığını gösterir bilgi, NES içeriğindeki “**sertifika özet değeri**” veya “**parmak izi**” hanesinde gösterilir. Bu bilgi ise sayısal verilerden oluşan bir seriden oluşmaktadır. Bu husus, tezin “*Güvenli Elektronik İmzanın Uygulama Süreci*” kısmında detaylı açıklanmakla birlikte, bu kısımda şunu ifade

³⁸⁷ NES içeriğindeki (ı) bendindeki bilgi ile, sertifikayı kullanmak suretiyle yapacağı hukuki işlemlerde, kullanım alanı ve bu işlemlere ilişkin olarak maddî üst sınırının miktarı düzenlenmek suretiyle, sertifika sahibi ile hukuki işlem yapan üçüncü kişilerin sertifika sahibinin yaptığı işlemlerdeki miktar sınırını bilmesi ve hukuki işlemlerin içeriğinin daha güvenli olması amaçlanmıştır (EİK m. 9 gerekçesi).

etmeliyiz ki, ESHS'nin NES'te yer alan bilgileri doğrulayan güvenli elektronik imzası, bilhassa ilgili NES'in geçerli olup olmadığının tayini bakımından önemli bir işleve sahiptir³⁸⁸. Zira NES içeriğindeki ESHS'ye ait "sertifika özet değeri (parmak izi)" ile ESHS'nin kendi kaynaklarında yayımlayacağı "sertifika özet değeri (parmak izi)" karşılaştırılmak suretiyle, söz konusu NES'in ilgili ESHS tarafından üretilip, içeriğindeki bilgilerin de doğrulandığı tayin edilmiş olunur³⁸⁹.

Her ne kadar, EİK m. 9 hükmünde "zorunlu" ifadesi kullanılmışsa da g), h) ve i) bentlerinde belirtilenler, her NES'te bulunması gereken bilgiler arasında yer almamaktadır. İmza sahibi bir başkasının temsilcisi sıfatıyla güvenli elektronik imzayı kullanacaksa, bu yetkisine ilişkin bilgi g) NES'te yer alacaktır. İmza sahibi, adına üretilcek olan NES'te meslekî veya diğer kişisel bilgilerinin yer almasını talep ettiği takdirde, buna ilişkin bilgi h) NES'te yer alacaktır. Son olarak, imza sahibi, güvenli elektronik imzasını belirli alanlara (işlem konularına) veya belirli parasal sınırlara mahsus kılacak şekilde kullanmak isterse, NES'te buna dair bilgiye yer verilebilecektir. Bunlar haricindeki yukarıda belirtilen bilgiler ise her NES'te bulunması "zorunlu" olan bilgiler niteliğindedir. NES'te yer alan bu bilgilerin güvenli elektronik imza sistemi içerisinde hangi amaçlara hizmet ettiği hususu "*Güvenli Elektronik İmzanın Uygulama Süreci*" kısmında detaylı bir şekilde açıklanacaktır.

EİK m. 9 hükmünde, bir NES içeriğinde bulunması "zorunlu" olan asgarî bilgilere yer verilmiştir. Bu nedenle, ESHS bu bilgilerin yanı sıra, NES içeriğinde ilgili olabilecek başka bilgilere de yer verebilir. Elektronik imza mevzuatında buna engel bir hüküm bulunmamakla birlikte, ESHS, güvenli elektronik imza talep eden kişiden, **NES vermek için gerekli bilgiler hariç (kişisel) bilgi talep edemez** ve dolayısıyla bu nitelikteki bilgilere NES içeriğinde yer veremez (EİK m. 12 f. 1-a). Güvenli elektronik imza hizmetini güvenilir bir biçimde yürütmekle **görevli** olan ESHS (EİK m.8 f. 2-b; Elektronik İmza Yönetmeliği m. 5 f. 1-c), elektronik ortamda güvenilirliği ve şeffaflığı sağlamak maksadıyla, özellikle NES'in geçerliliği ve aidiyeti hususlarına olumlu yönde hizmet verebilmek üzere NES içeriğinde başka bilgilere yer verme **yetkisine** sahip olduğu kabul edilmelidir. Nitekim uygulamada üretilen sertifikalara bakıldığında, EİK m. 9'da belirtilen bilgilerin yanı sıra, başka bilgilere de yer verildiği görülmektedir. Bu bilgileri şu şekilde belirtebiliriz:

³⁸⁸ Elektronik sertifika hizmet sağlayıcısının sertifika üzerindeki elektronik imzası, sertifikanın bütünlüğünü ve doğruluğunu garanti edecektir (ÖZ, 2006, s. 78).

³⁸⁹ SM'nin (ESHS'nin) bir diğer görevi, sertifikaları yayımlamadan önce, içeriğinin tamamen doğru olduğunu teyit etmektir. Bu doğrulama işlemi için, her sertifika SM'nin (ESHS'nin) özel anahtarı ile imzalanarak sertifikaya eklenir (SAĞIROĞLU, 2005, s. 80).

- İmza sahibine ait imza doğrulama verisinin özet değeri³⁹⁰
- ESHS'ye ait imza doğrulama verisinin özet değeri³⁹¹
- ESHS tarafından düzenlenmiş ve yayımlanmış “NES İlkeleri”ne erişim adresi³⁹²
- ESHS tarafından üretilmiş ve imzalanmış “İptal Durum Kaydı - Sertifika İptal Listesi (CRL)” erişim adresi³⁹³
- Çevrimiçi Sertifika Durum Protokolü (OCSP) hizmetine erişim adresi³⁹⁴
- ESHS'ye ait NES'e erişim adresi³⁹⁵

³⁹⁰ “Güvenli Elektronik İmzanın Uygulama Süreci” kısmında detaylı açıklanmakla birlikte, güvenli elektronik imza sisteminde “**özetleme algoritması**” adı verilen bir yöntem/işlem kullanılmaktadır. Bu yöntem, belirli bit büyüklüğündeki bir elektronik veriyi, bu verinin niteliğini ve konusunu değiştirmeksizin, daha az bit büyüklüğüne çevirmektedir. İşte bu yöntem/işlem sonucunda elde edilen bit büyüklüğündeki değere de verinin “**özet değeri**” denilmektedir. Münhasıran imza sahibi için üretilen ve onun tasarrufu altında bulunan imza oluşturma verisiyle matematiksel bağı olan imza doğrulama verisi, 2048 bitten oluşan bir sayısal veri dizisidir (Elektronik İmza Tebliği m. 6). Uygulamada üretilen sertifikalarda, 2048 bitten oluşan bu imza doğrulama verisinin özet değeri çıkarılmak suretiyle daha küçük bitten oluşan bir sayısal veri dizisi elde edilir ve NES'te bu özet değere yer verilir. Böylelikle, bilhassa, imza sahibine ait imza doğrulama verisinin “el yordamıyla” kontrol işlemi için bir kolaylık getirilmiş olunur.

³⁹¹ Aynı şekilde, uygulamada üretilen NES'ler göz önünde bulundurulduğunda, ESHS'nin imza oluşturma verisine karşılık gelen imza doğrulama verisinin özet değeri alınır ve NES içeriğinde bu özet değere de yer verilmektedir. İmza sahibine ait imza doğrulama verisinin özet değerinde olduğu gibi, ESHS'ye ait imza doğrulama verisinin özet değerinin NES içeriğinde yer verilmesi, ESHS'nin kimliğini teşhis etmeye yönelik bir kolaylık getirmektedir.

³⁹² Elektronik İmza Yönetmeliğine göre, ESHS'ler, kendi işleyişleriyle ilgili genel kuralları içeren belge olarak adlandırılan “**Sertifika İlkeleri**” (Elektronik İmza Yönetmeliği m. 4) ile sertifika ilkelerinde yer alan hususların nasıl uygulanacağını detaylı olarak anlatan belge olarak adlandırılan “**Sertifika Uygulama Esasları**”nı (Elektronik İmza Yönetmeliği m. 4) internet sayfalarında yayımlamakla yükümlüdürler (m. 14 f. 3-a). “Sertifika İlkeleri” ve “Sertifika Uygulama Esasları”, esas olarak, gerek imza sahibini gerekse üçüncü kişileri NES ve buna dayanılarak oluşturulacak güvenli elektronik imza hakkında **bilgilendirmek maksadıyla** ESHS tarafından düzenlenen belgelerdir. Uygulamada üretilen sertifikalarda, NES muhatabı üçüncü kişilerin, ESHS'nin internet sayfalarında yer alan bu belgelere erişimini kolaylaştırmak amacıyla, NES içeriğinde söz konusu internet sayfalarının erişim adresine de yer verilmektedir.

³⁹³ Elektronik İmza Yönetmeliğinde “*Kullanım süresi dolmamış sertifikaların iptal bilgisinin yer aldığı, iptal zamanının tam olarak tespit edilmesine imkan veren ve üçüncü kişilerin hızlı ve güvenli bir biçimde ulaşabileceği kay(it)*” olarak tanımlanan “**İptal Durum Kaydı**” ya da uygulamadaki adıyla “**Sertifika İptal Listesi**”, ESHS tarafından üretilmiş ve imzalanmış bir elektronik veridir. Her bir ESHS, kendi ürettiği NES'ler için bir sertifika iptal listesi üretir, imzalar ve bunu internet sayfalarında herkesin erişimine sunar. Uygulamadaki NES'lere bakıldığında, ESHS'lerin internet sayfalarında yayımladıkları bu listeleri üçüncü kişilerin erişimine sunmak maksadıyla, NES içeriğinde bu listelerin yer aldığı internet sayfalarına erişimi sağlayan adreslere yer verilmektedir. Bu suretle, imza sahibinin NES içeriğine vâkıf olan üçüncü kişi, aynı zaman o NES'in “İptal Durum Kaydı”nda yer alıp olmadığını kontrol etmek suretiyle geçerliliğini teyit etmiş olur.

³⁹⁴ “**Çevrimiçi Sertifika Durum Protokolü (OCSP)**” ile “**İptal Durum Kaydı**”, esas olarak, aynı amaca hizmet etmekle birlikte, sadece bu amaca ulaştırma **usulü** noktasında birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Bu usul farklılığı “*Güvenli Elektronik İmzanın Uygulama Süreci*” kısmında detaylı açıklanacaktır. İptal Durum Kaydında olduğu gibi, uygulamadaki NES'lerin içeriğinde, “Çevrimiçi Sertifika Durum Protokolü (OCSP)” hizmetine erişim adresine yer verildiğini görmekteyiz. Bu suretle, üçüncü kişiler NES içeriğindeki bu erişim adresini kullanmak suretiyle OCSP hizmetinden istifade edebilecek ve NES'in iptal durum bilgisine güncel olarak vâkıf ulaşabilecektir.

³⁹⁵ İmza sahibine ait NES'in doğru ve güvenilir olup olmadığının tayini noktasında ESHS'lerin önemli bir rolü vardır. Bir NES'in, faaliyette bulunan ESHS tarafından üretildiği kesin olarak tespit edilebiliyorsa, ilgili NES'in doğru ve güvenilir olduğu kabul edilir. Bu yönüyle, ESHS'ler birer güven kurumu olarak da telakki edilir. Bu bağlamda, ESHS'lerin kimlik belgeleri niteliğindeki NES'lerin ulaşılabilir olması, ESHS tarafından üretilen NES'lerin doğru ve güvenilir olduğunun kontrolünde önemli bir işleve sahiptir. Bu husus “*Güvenli Elektronik*

3.1.2.2.5. Güvenli Elektronik İmzanın Teknik Altyapısı

Başlı başına (güvenli) elektronik imza oluşturma verisinin ve (güvenli) elektronik imza oluşturma aracının temin edilmesi bir şey ifade etmemektedir. Güvenli elektronik imzanın bilhassa “**kimlik bilgilerini teşhis etme ve doğrulama**” ile “**veri bütünlüğünü sağlama ve denetleme**” işlevleri, imza oluşturma aracının bilişim sistemlerinde çalıştırılması suretiyle; başka bir ifadeyle, imza oluşturma verisinin bilişim sistemlerinde işleme tâbi tutulmasıyla yerine getirilmektedir. Bu nedenle, elektronik imza mevzuatının ihdas edilmesiyle birlikte hukuk sistemimize kazandırılan güvenli elektronik imzanın doğru bir şekilde anlaşılması ve hukuki sonuçlarının ortaya konulabilmesi için, bunun teknik boyutlarıyla elektronik ortamda nasıl uygulandığının izah edilmesi gerekir. Güvenli elektronik imzanın uygulaması açıklanırken şema ve görüntülerden yardım alınmak suretiyle, güvenli elektronik imzanın nasıl uygulandığı hususunda doğru bir tasavvur oluşturulacaktır.

Bu tasavvuru oluşturmaya yönelik, ilk olarak, sertifikasyon süreci tamamlanıp imza oluşturma aracının imza sahibine teslim edilmesinden sonra, imza oluşturma aracının bilişim sistemlerinde nasıl çalıştırıldığı ve bir elektronik verinin imzalanması işleminde nasıl bir süreçten geçildiğinin gösterilmesiyle yapılacaktır. Buna müteakip, imzanın konusunu teşkil eden elektronik verinin muhatapları tarafından imza doğrulama işlemine tâbi tutulma süreci ortaya konulacaktır. Bilahare, Microsoft Office Outlook, İmzager ve Elektronik Belge Yönetim Sistemi (EBYS) üzerinden güvenli elektronik imzanın uygulama örnekleri ortaya konulacaktır.

Güvenli Elektronik İmza Oluşturma İşleminin Teknik İzahı

Güvenli elektronik imza oluşturma, her ne kadar, imza sahibinin tasarrufu altında gerçekleşecek bir işlem olsa da imza sahibi tarafından optik olarak algılanabilecek bir işlem değildir³⁹⁶. Zira bu işlem sırasında gelişen olgular, bilişim sistemlerindeki veriler üzerinde ve elektronik (sayısal) olarak gerçekleşmektedir.

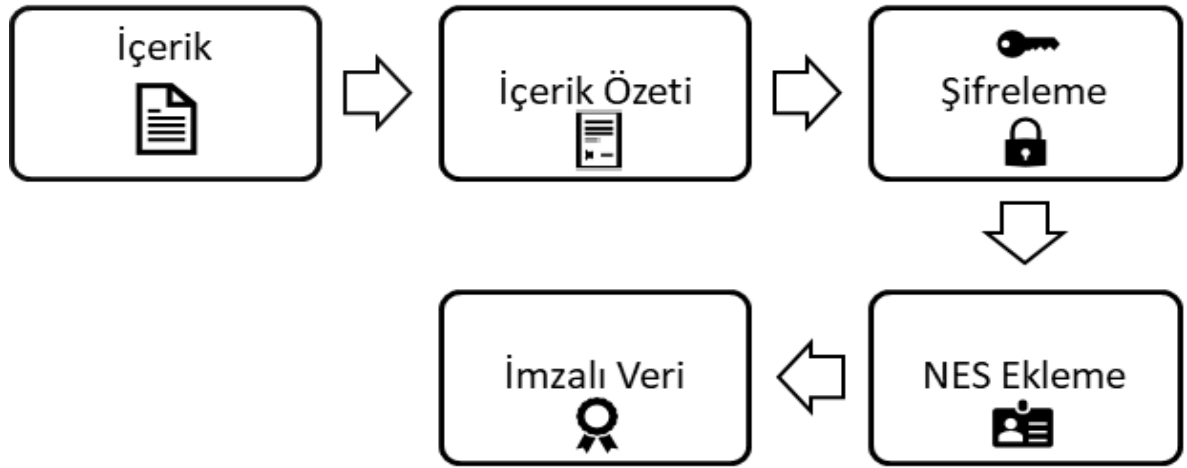
Bu işleme başlamadan önce, imza sahibinin yapması gereken iki önemli icraat vardır: **Birincisi**, kendisine teslim edilen imza oluşturma aracını bilişim sisteminde etkinleştirmek; **ikincisi** ise, imza oluşturma aracı içerisinde gömülü hâlde bulunan imza oluşturma verisini çalıştıracak uygun yazılımı ESHS’ye ait internet sayfasındaki kaynaklardan edinip, bu

İmzanın Uygulama Süreci” kısmında açıklanmakla birlikte, şu an için, ESHS’ye ait NES’in üçüncü kişiler tarafından erişilebilir kılınması için, uygulamada üretilen sertifikalarda ESHS’ye ait NES’in yayımlandığı internet adresine NES içeriğinde yer verildiğini belirtmekle iktifa edeceğiz.

³⁹⁶ ŞENOCAK, 2001, s. 100

yazılımı çalıştırmaktır³⁹⁷. Bilişim sisteminde imza oluşturma aracının etkinleştirilmeden ve imza oluşturma aracı ile verisini ilgili bilişim sisteminde çalıştırmaya yönelik gerekli yazılım edinilmeden güvenli elektronik imzanın oluşturulması mümkün değildir.

Güvenli elektronik imza oluşturma işlemi, **içerik özeti çıkarma**, **içerik özetini şifreleme** ve **şifreli içerik özetine NES ekleme** olmak üzere üç aşamadan meydana gelmektedir³⁹⁸ (şekil 2.1.).

(Şekil 2.1. Güvenlik Elektronik İmza Oluşturma)

Birinci aşamada, üzerinde imzalama işlemi yapılacak içeriğin (elektronik verinin) sayısal olarak özeti alınır. Bu işlem “**özetleme algoritması – secure hash algorithm (SHA)**” (Elektronik İmza Yönetmeliği m. 4) adı verilen bir yöntemle gerçekleştirilmektedir. Bu yöntem aracılığıyla imzalanacak elektronik verilerin **sabit uzunlukta**³⁹⁹ bir özeti çıkarılır. İçeriğin bütünüyle şifrelenmesi uzun bir zaman aldığından, içeriğin tamamı değil; içeriğin özetleme algoritmasıyla çıkarılan özeti şifrelenir⁴⁰⁰. Bu bağlamda şunu belirtmeliyiz ki, güvenli elektronik imzalama işleminin konusunu, özetleme algoritmasıyla çıkarılan “**içerik özeti**” oluşturmaktadır. İçeriğe sayısal olarak eklenen “içerik özeti” öyle bir sayısal veridir ki, **asıl**

³⁹⁷ Önemle belirtmeliyiz ki, elektronik imza oluşturma aracının imza oluşturma verisini ürettiği sırada mutlaka imza sahibinin tasarrufunda bulunması gerekir. (ORTA, 2005 s. 100)

³⁹⁸ HASIRCIOĞLU, 2006, s. 42

³⁹⁹ Özet uzunluğu mesajın uzunluğu ne olursa olsun oldukça kısadır (MANAP, C., APOHAN, A. M. (2006). “Özet Fonksiyonlarındaki Zayıflıklar ve Elektronik İmzaya Etkisi”, Ulusal Elektronik İmza Sempozyumu Bildiriler Kitabı, s. 55). Örneğin 11.256 byte (bit) bir elektronik metni ele alalım; 11.256 byte uzunluğundaki bu veri özetleme algoritması (SHA) aracılığıyla 256, 384 veya 512 byte (bit) değerinde/boyutunda sabit bir uzunluğa dönüştürülür. Böylelikle, imzalama işlemi daha süratli bir şekilde gerçekleştirilir.

⁴⁰⁰ ORTA, 2005, s. 53

içeriğin karakteristik özelliklerinin tümü dikkate alınarak oluşturulur ve içerikte yapılacak herhangi bir değişiklik yapılması durumunda kendiliğinden geçersiz hâle gelir⁴⁰¹.

İkinci aşamada, özetleme algoritmasıyla elde edilen içerik özeti, imza sahibinin imza oluşturma verisiyle (gizli anahtarıyla) kriptografik bir yolla (imzalama algoritmasıyla) şifrelenir⁴⁰². İmzalanmış olan bu özet değeri⁴⁰³, **elektronik imza** olarak adlandırılmaktadır⁴⁰⁴. Yazılı bir metnin, kişi tarafından sâdir olduğunu veya onaylandığını göstermeye matuf olarak el yazılı olarak imzalanması ile içerik özetinin güvenli elektronik imza oluşturma verisiyle imzalanması eş değerdir. Şunu belirtmeliyiz ki, içerikte yapılacak herhangi bir değişiklik yapılması durumunda içerik özetinin kendiliğinden geçersiz hâle gelmesi durumu, esasında, içerik özeti üzerinde imza oluşturma verisinin işleme tâbi tutulmasıyla mümkün olmaktadır. Zira içeriğin tüm karakteristik özelliklerini yansıtan özet değeri imzalandığı takdirde, adeta münhasıran imza sahibinin elinde bulunan bir anahtarla kilitlenmiş olur. İçerik üzerinde bilahare bir değişiklik yapıldığı durumda, sonraki içeriğin özet değeri ile önceki “kilitli-şifrelenmiş” özet değeri aynı olmayacaktır. Bir önceki özet değeri şifrelendiğinden (kilitlendiğinden) dolayı, bu özet değerini değiştirmek mümkün değildir. Tüm bu çerçevede, sonraki değişiklikten sonra elde edilen özet değeri ile “kilitli-şifreli” özet değeri karşılaştırılarak içeriğin değişikliğe uğradığı tespit edilir⁴⁰⁵. Bu nedenle, “**özet çıkarma**” ve “**özeti imzalama**” aşamaları, güvenli elektronik imzanın “**veri bütünlüğünü sağlama**” işlevini yerine getiren teknik aşamaları ifade etmektedir.

Üçüncü ve son aşamada, imzalı içerik özetine imza sahibine ait NES eklenir. NES, imza sahibinin kimlik bilgilerini teşhis etmenin yanı sıra, imzalı (şifreli, kilitli) özet değerini deşifre etme amacına da hizmet etmektedir. Zira imza oluşturma verisiyle imzalanan veri, ancak imza oluşturma verisiyle matematiksel bağı bulunan imza doğrulama verisi (açık anahtar) aracılığıyla deşifre edilir. İmza doğrulama verisi ise NES içeriğinde yer almaktadır.

⁴⁰¹ ORTA, 2005, s. 54; SAĞIR, 2014, s. 38

⁴⁰² YARDIM, 2006, s. 15; “Elektronik imza, mesajın içeriği ile mesajı imzalayan kişinin asimetric özel anahtarının beraber kullanılması ile elde edilir. Sayısal imzanın bu şekilde kullanılması bir problemi beraberinde getirir. Bu kullanım şeklinde sayısal imza mesaj uzunluğunu iki katına çıkarır. Bu sorunu çözmek için özetleme fonksiyonu kullanılarak bir “Mesaj Özeti” çıkarılır” (AVAROĞLU, 2007, s. 33).

⁴⁰³“Dijital imzanın, gönderilen mesajın gizliliğini sağlayabilmesi için, gönderilen mesajın şifrelenmesi gerekir. Fakat, dijital imza uygulamasında, mesajın kendisi değil hash değeri (özü) şifrelenir, çünkü, mesajın tamamının şifrelenmesi hem zaman alıcı hem işlem sayısını artıran bir uygulamadır. Mesaj şifrelenmediği için de iletişim sırasında üçüncü kişiler bu mesajı görebilir” (YARDIM, 2006, s. 23).

⁴⁰⁴ ORTA, 2005, s. 56

⁴⁰⁵ ORTA, 2005, s. 54

İmza doğrulama verisi kullanılmak suretiyle imzalı özet değeri deşifre edilir ve muhatap tarafından alınan (asıl, özetlenmemiş) içerik üzerinden “**hesaplanacak yeni içerik özet değeri**” ile “**deşifre edilen özet değeri**” mukayese edilir. Bu, “**imza doğrulama**” işlemi olarak adlandırılır. İmza doğrulama işlemi bir sonraki kısımda incelenecek olmakla birlikte, bu işlem için elzem olan “imza doğrulama verisi – açık anahtar” bilgisi bakımından, gönderilecek içerik ekinde NES’in bulunmasının önemli bir işleve sahip olduğunu belirtmek gerekir. Bu anlamda, imzalı içerik özetine NES’in eklenmesinin önemi bulunmaktadır. İçerik özetlerinin mukayese edilmesi suretiyle yapılan kontrol işlemi, içeriğin **sayısal olarak** imza sahibi tarafından sâdır olup olmadığının tespitine yaramaktadır; bu işlem neticesinde imza sahibinin kimlik bilgileriyle (ad-soyad-T.C. kimlik no) tespiti de NES üzerinde yer alan bilgiler aracılığıyla mümkün olmaktadır. Bu yönüyle de, NES elektronik verisinin imzalı içerik özetiyle birlikte muhataba gönderilmesi elzemdir.

İmzalı (şifreli, kilitli) içerik özetine NES’in eklenmesi sonucunda “imzalı veri” elde edilir ve bu imzalı veri, asıl (özetlenmemiş) içerikle birlikte muhataba gönderilir. Görüldüğü üzere, güvenli elektronik imza işlemleri, asıl içerik üzerinde gerçekleşmemekte, bu içeriğin özeti üzerinde gerçekleşmekte⁴⁰⁶; “içerik” ile “imzalı veri” mündemiç bir şekilde muhataba gönderilmektedir. Bu bağlamda şunu ifade etmeliyiz ki, güvenli elektronik imza, bir içeriğin bütünüyle şifrelenmek suretiyle herkese karşı gizli kılınması şeklinde gerçekleşen bir işlem değildir⁴⁰⁷. Öğretide bahsedildiği üzere, güvenli elektronik imzanın bir elektronik veriyi (içeriği) gizleme veya saklama işlevi bulunmamaktadır⁴⁰⁸. Bununla birlikte, güvenli elektronik imzanın iki temel işlevi bulunmaktadır; bunlar, imza sahibinin kimlik bilgilerini teşhis etme ve verinin bütünlüğünü sağlama ve denetlemedir.

Güvenli Elektronik İmza Doğrulama İşleminin Teknik İzahı

Güvenli elektronik imza doğrulama işleminden maksat, teknik olarak, muhataba gönderilen imzalı verinin imza doğrulama verisi (açık anahtar) kullanılarak deşifre edilmesi suretiyle elde edilen “**içerik özeti**” ile muhataba gönderilen asıl (özetlenmemiş) içeriğin özetleme algoritmasıyla elde edilen “**içerik özeti**”nin karşılaştırılmasından ibarettir. Bu iki

⁴⁰⁶ MANAP, APOHAN, 2006, s. 55

⁴⁰⁷ *Kanun kapsamında güvenli elektronik imza yaratmak amaçlı kullanılacak olan imza oluşturma verisi aynı zamanda şifreleme amacıyla da kullanılabileceğinden her ikisi arasında teknik bakımından yapılacak ayırım aynı zamanda hukuki sonuçlar da çıkaracaktır. Ancak bu veri (imza oluşturma verisi) şifreleme veya başka amaçlarla kullanıldığında, kanun ve yönetmelik kapsamında değil, diğer hukuksal enstrümanlar ve genel hükümler çerçevesinde yarattığı hukuki sonuç tartışmaya açılmalıdır* (Elektronik İmza Ulusal Koordinasyon Kurulu Hukuk Çalışma Grubu İlerleme ve Sonuç Raporu).

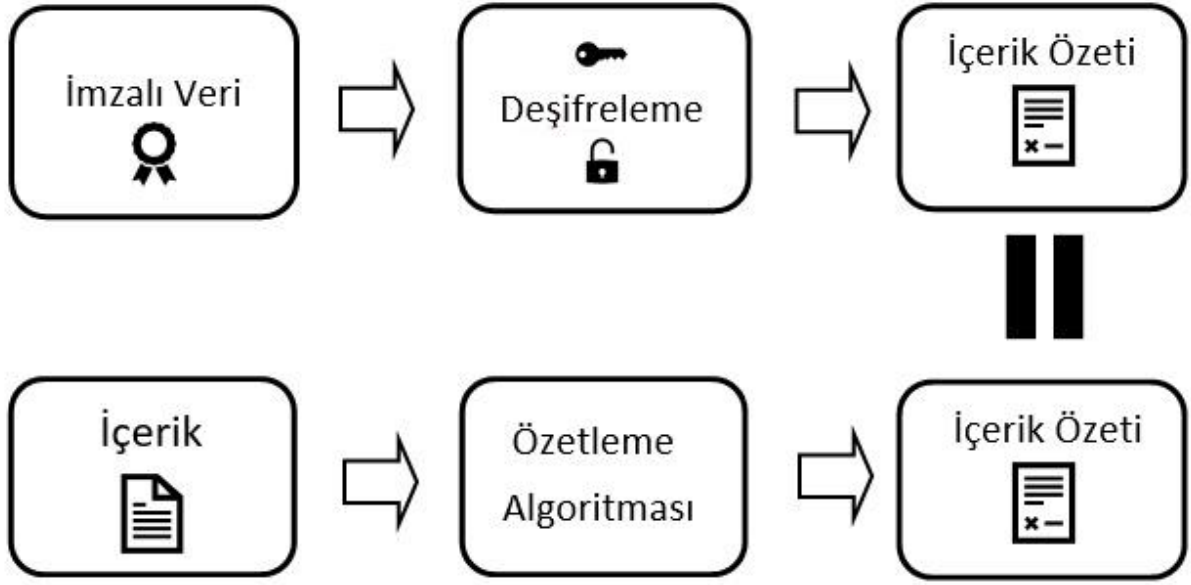
⁴⁰⁸ Aynı yönde bkz. YARDIM, 2006, s. 23

içerik özetinin **aynı** olması, “imzalı veri” konusunu teşkil eden asıl içeriğin hiçbir tahrifata uğramadığı ve içeriğin “imzalı veri” ekinde gönderilen NES sahibi tarafından imzalandığı anlamlarına gelmektedir. Ancak şunu belirtmeliyiz ki, güvenli elektronik imza oluşturma işleminde olduğu gibi, güvenli elektronik imza doğrulama sürecinde gerçekleşen bu işlem de **optik olarak** algılanabilecek mahiyette değildir.

Güvenli elektronik imza doğrulama işlemi için “**imza doğrulama aracı**” ile imza sahibine ait “**imza doğrulama verisi**” gereklidir. İmza doğrulama aracının imza doğrulama verisini işleme tâbi tutması suretiyle **imzalı veri deşifre edilir** ve imzalı verinin konusunu teşkil eden “**içerik özeti**” elde edilir. Bunun yanı sıra, imzalı veriyle birlikte gelen asıl (özetlenmemiş) içeriğin özet değeri hesaplanarak yeni bir “**içerik özeti**” çıkarılır. Bu iki “özet değeri” aynı ise, imza **sayısal olarak** doğrulanmış olur⁴⁰⁹ (**şekil 2.2.**). İmzanın sayısal olarak doğrulanmasından maksat, söz konusu içeriğin, imza doğrulama verisine sahip olan kişi tarafından imzalanmış ve imzalandıktan sonra içerik üzerinde herhangi bir tahrifat meydana gelmemiş olmasıdır⁴¹⁰. Daha önce de ifade edildiği üzere, içerik özetlerinin karşılaştırılması suretiyle imzanın sayısal olarak doğrulanması işlemi ne imza sahibi ne de muhataplar tarafından optik olarak algılanabilecektir.

⁴⁰⁹ SAĞIR, 2014, s. 20; YARDIM, 2006, s. 16; “Bu özelliğin (doğrulama) mantığı, elektronik imzanın sahibinin imzası (gizli anahtarı) üzerinde kontrolü kaybetmedikçe taklidini yapmanın mümkün olmamasına dayanmaktadır. Gizli anahtarın başkalarının eline geçmesi, imzanın devredilmesi ile eş anlama gelebilmektedir.” (ORTA, 2005, s. 59)

⁴¹⁰“**Bütünlük**; verinin bütünlüğü korunacaktır ve bu yol ile gönderildiği andan itibaren mesaj içeriğinin hiç değişmemiş olduğu, mesajın hangi amaç ile olursa olsun hiçbir şekilde alıcının gizli anahtarına sahip olmayan biri tarafından açılmayacak olduğu ve göndericinin de mesajı değiştirmeyeceği garanti altına alınmıştır” (ORTA, 2005, s. 60). “Buna karşılık, bu fonksiyon ile, iletilen verindeki **değişikliğin verinin hangi kısmında olduğu anlaşılammaktadır**. Kısaca dijital imzalar, imzalanmış belgenin değiştirilip değiştirilmediğini kullanıcıya gösterse de değişikliğin ne yönde olduğunu göstermemektedir” (YARDIM, 2006, s. 17).

(Şekil 2.2.Güvenli Elektronik İmza Doğrulama)

Anlaşıldığı üzere, güvenli elektronik imzalı bir verinin sayısal (elektronik) olarak doğrulanması işlemi, asıl olarak, “**imza doğrulama verisiyle (açık anahtar)**” icra edilmektedir. Dolayısıyla, imza doğrulama verisinin doğruluğu ve geçerliliği kesin olarak teyit edilmelidir. Nitekim imza doğrulama verisinin ESHS tarafından imzalanmış NES içeriğinde yer almasının altında yatan esas sebep, imza doğrulama verisinin doğruluğu ve geçerliliğinin kesin olarak teyidini sağlamaktır. Bu bağlamda, imzalı veriyle birlikte gelen NES’in doğruluğunun ve gerçekliğinin tespit edilmesi, güvenli elektronik imza ile hedeflenen tüm amaçların hâsıl olması sonucunu doğuracaktır. İmzalı veriyle birlikte gelen NES’in doğruluğunun ve geçerliliğinin tespit edilmesi ise optik olarak algılanması mümkün olan bir işlemdir.

Güvenli elektronik imzanın oluşturulduğu an itibarıyla bir NES’in doğru ve geçerli olduğunun tespiti için üç hususun kontrol edilmesi gerekir:

- NES’in, faaliyette bulunan ve geçerli NES’e sahip bir ESHS tarafından üretilip üretilmediği
- İmzanın oluşturulduğu tarihin NES’in geçerlilik tarihleri arasında yer alıp almadığı
- İmzanın oluşturulduğu tarihte NES’in iptal edilip edilmediği

NES'in doğruluğunun ve geçerliliğinin tespit edilmesi için izlenmesi gereken adımlardan ilki⁴¹¹, *NES'in, faaliyette bulunan ve geçerli NES'e sahip bir ESHS tarafından üretilip üretilmediğini* belirlemektir. Bu kontrol, NES'in “doğruluğu” ve dolayısıyla NES'in “güvenilirliği” hususlarına hizmet etmektedir. Zira basitçe ifade etmek gerekirse, bir ESHS tarafından üretilmeyen ya da üretildiği tespit edilemeyen elektronik sertifikanın “nitelikli” olduğunu ve bu sertifikaya dayanılarak yapılan elektronik imzanın “güvenli” olduğunu ileri sürmek mümkün değildir. Bu nedenle, güvenli elektronik imza doğrulama işlemi bakımından en önemli kontrol adımı, NES'in, faaliyette bulunan ve geçerli NES'e sahip bir ESHS tarafından üretilip üretilmediğini tayin etmektir.

NES'in, faaliyette bulunan ve geçerli NES'e sahip bir ESHS tarafından üretilip üretilmediği tespit etmek için, **ilk olarak**, NES'in içeriğinde “sertifikayı veren” hanesinde belirtilen ESHS'nin **faaliyette olup olmadığı** araştırılmalıdır. Bir ESHS'nin hâlihazırda faaliyette bulunup bulunmadığına ilişkin bilgi, BTK tarafından temin edilmektedir. Nitekim Elektronik İmza Yönetmeliği m. 17 f. 1 hükmünde, **faaliyet durumuna ilişkin bilgilerin** BTK'nın internet sayfasında yayımlanacağı öngörülmüştür.

Sertifikayı veren ESHS'nin faaliyette olduğu tespit edildikten sonra, bu ESHS'ye ait NES'in doğruluğu ve geçerliliği araştırılmalıdır⁴¹². ESHS'ye ait NES'in doğru ya da güvenilir olup olmadığını tespit edebilmek için, öncelikle, ESHS'nin kamuya açık olarak internet sayfasında yayımlanmış olduğu kendi NES'i edinilir. Daha sonra, yine ESHS'nin kamuya açık olarak internet sayfasında yayımlanmış olduğu “**sertifika özet değeri (parmak izi)**” bilgisi ile ESHS'ye ait NES içeriğindeki “**sertifika özet değeri (parmak izi)**” karşılaştırılır. Bu karşılaştırma sonucunda sertifika özet değerlerinin aynı olduğu tespit edilirse, ESHS'ye ait NES'in doğru ya da güvenilir olduğu kesinleşmiş olur. Daha önce de açıklandığı üzere, ESHS, kendisine ait NES'i üretir ve kendi güvenli elektronik imzasıyla imzaladıktan sonra özetleme algoritması aracılığıyla NES'in özet değeri çıkartılır. Bu anlamda sertifika özet değeri (parmak izi), bir NES'in üretilip, sertifikayı veren ESHS tarafından imzalandıktan sonraki sayısal değerinin özetleme algoritmasıyla elde edilen özet değerini ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle, sertifika özet değeri, sertifika bilgilerinin **güvenli elektronik imzayla imzalanmış** şeklinin sayısal olarak özeti anlamına gelmektedir. Sertifika özet değerinin,

⁴¹¹ “Elektronik imza doğrulama işleminde, imza verisinin geçerlilik kontrolünden önce bu veriyi oluşturan sertifikanın (NES'in) geçerliliği kontrol edilmelidir” (HASIRCIOĞLU, 2006, s. 44).

⁴¹² Sertifika geçerlilik kontrolü, elektronik sertifikayla ilgili her işlem sırasında yapılmalıdır, çünkü sertifika her an iptal edilebilir, süresi dolabilir ya da yerine yeni sertifika üretilebilir (BAŞÇI, G. Ç. (2006). “Sertifika Geçerlilik Kontrolündeki Sorunların Giderilmesi”, Ulusal Elektronik İmza Sempozyumu Bildiriler Kitabı, s. 58).

uygulamada üretilen NES’lerde “**parmak izi**” olarak adlandırılmasının nedeni de bu olguya dayanmaktadır. Sonuç olarak, bir ESHS’ye ait NES’in doğru ve güvenilir olduğu “**sertifika özet değerinin**” doğru olmasına bağlıdır⁴¹³. Bu kontrolün olumlu sonuçlanması durumunda, bu ESHS tarafından üretilen “tüm NES’lerin” doğru ve güvenilir olduğu da tespit edilmiş olunur⁴¹⁴.

NES’in doğruluğunun ve geçerliliğinin tespit edilmesi işleminin ikinci adımı, *imzalama tarihinin NES’in geçerlilik süresi içerisinde yer alıp almadığının* belirlenmesidir. Aslında bu husus, NES’in “**geçerli**” olup olmadığının sorgulanmasına yönelik bir kontrol işlemidir. İçerik ile mündemiç hâlde mevcut bulunan “imzalı veri”, imzalama tarihi ve saatine dair bir bilgiyi de ihtiva etmektedir. Bu zaman bilgisi esas alınmak suretiyle NES içeriğinde mevcut bulunan “geçerlilik süresi” kontrol edilir; imzalama tarihi NES’in geçerlilik süresini oluşturan zaman aralığında yer alıyorsa, imzalama işleminin NES’in geçerli olduğu bir zaman aralığında gerçekleştirildiği sonucuna varılır. Aksi hâlde, geçerli olmayan bir NES’e dayalı olarak imzalama işleminin yapıldığı sonucuna varılır ve güvenli elektronik imzanın hukuki sonuç doğurması kabul edilemez. Ayrıca belirtmemiz gerekir ki, imza sahibine ait NES’in geçerlilik süresi bakımından yapılan bu kontrol işlemi, aynı şekilde ESHS’ye ait NES’ler için de yapılmalıdır⁴¹⁵.

NES’in iptal durum bilgisinin sorgulanması ise NES’in doğruluğunun ve geçerliliğinin tespit edilmesi işleminin son adımını oluşturmaktadır. İmzanın oluşturulduğu tarihin NES’in geçerlilik tarihleri arasında yer alıp almadığı hususu gibi, iptal durum bilgisinin kontrol edilmesi de, NES’in “**geçerli**” olup olmadığının sorgulanmasına yönelik bir kontrol işlemidir. Daha önce de bahsedildiği üzere, bir NES’in geçerlilik süresi zarfında ESHS tarafından EİK m. 11’de gösterilen sebeplere istinaden iptal edilmesi mümkündür⁴¹⁶. NES’in iptal durum

⁴¹³ BAŞÇI, 2006, s. 59

⁴¹⁴ Bir ESHS, ilk olarak, kendisine ait bir NES üretir ve bunu kendi imza oluşturma verisiyle imzalar. Daha sonra, bu NES’e ve kendi imza oluşturma verisini kullanarak gerçek kişilere NES üretebilir. Bununla birlikte, ilk ürettiği NES’e dayalı olarak, NES üretme ve imzalama yetkisini vermek suretiyle ve kendisine ait olmak üzere yeni bir NES üretebilir. Bu durumda, ESHS’nin ilk ürettiği NES “**kök sertifika**”, buna dayalı olarak üretilen NES’ler ise “**kök alt sertifika**” olarak adlandırılmaktadır. Bu sistemin uygulandığı hâllerde, gerçek kişilere NES üretme ve imzalama hizmetleri, ESHS’ye ait “kök alt sertifikaları” üzerinden gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda, gerçek kişilere ait NES’lere dayalı olarak güvenli elektronik imzanın işletildiği hâllerde, “güvenli elektronik imza doğrulama işlemi” sürecinde “sertifika özet değeri-parmak izi” kontrolü sırasında, ESHS’ye ait hem kök sertifikaların hem de kök alt sertifikaların kontrol edilmesi gerekir. Ancak şunu belirtmeliyiz ki, bu kontrol sırasında, sadece “kök sertifika özet değeri”nin tespit edilmesi yeterli olacaktır. Zira kök alt sertifikalar söz konusu kök sertifikaya dayalı olarak üretilip imzalandığından, sadece kök sertifikanın “sertifika özet değeri” üzerinden doğruluğunun tespit edilmesi yeterli olacaktır. Aynı yönde bkz. ORTA, 2005, s. 47

⁴¹⁵ HASIRCIOĞLU, 2006, s. 44

⁴¹⁶ İptal edilen sertifika tekrar kullanılamaz (SAĞIR, 2014, s. 28).

bilgisinin teminine ilişkin hizmet ESHS tarafından sağlanmaktadır. Nitekim Elektronik İmza Yönetmeliği m. 13 f. 2 hükmüne göre, “*ESHS, nitelikli elektronik sertifikalara ilişkin iptal durum kaydını herhangi bir kimlik doğrulamasına gerek olmaksızın ücretsiz ve kesintisiz olarak kamu erişimine açık tutar.*”

İptal durum bilgisi, çevrimdışı (offline) ve çevrimiçi (online) olmak üzere iki yolla temin edilebilmektedir. Çevrimdışı iptal durum bilgisi, uygulamada “**sertifika iptal listesi (SİL)**” olarak adlandırılmakta ve ESHS’lerin internet sayfalarından kamuya açık olarak “NES” şeklinde yayımlanmaktadır. SİL’lerde, SİL’in yayımlandığı zamana kadar ESHS tarafından iptal edilen tüm NES’lere ilişkin bilgiye yer verilmektedir. SİL içeriğinde, iptal edilen NES’e ait “seri numarası” ve ayrıntılı olarak “iptal edildiği tarih ve saat” bilgileri yer almaktadır. Bununla birlikte, SİL’ler başlı başına NES olduklarından dolayı, NES üreticisi ESHS bilgilerini, geçerlilik sürelerini ve kendisini üreten ESHS tarafından imzalandığını⁴¹⁷ gösterir bilgilere de yer verilmektedir. Çevrimiçi Sertifika Durum Protokolü (ÇSDP veya uygulamadaki yabancı kısaltmasıyla OCSP), bir NES’e ait güncel iptal bilgisinin çevrimiçi elde edilmesini sağlayan bir veri tabanıdır⁴¹⁸. OCSP, SİL yerine veya bu yöntemle birlikte kullanılabilir, böylece sorgulanan NES’e ait en güncel durum bilgisi elde edilebilir⁴¹⁹. OCSP veri tabanına erişebilmek için gerekli olan URL adresine, iptal durum bilgisini temin etmek amacıyla, ESHS tarafından imza sahibine ait NES içeriğinde yer verilmektedir.

Son olarak, önemli bir hususa değinmek isteriz ki, gerek güvenli elektronik imza oluşturma işlemi gerekse bunun doğrulama işleminin yapılabilmesi için, imza oluşturma verisi ile imza oluşturma aracının varlıkları tek başına yeterli değildir. Söz konusu işlemler elektronik veriler aracılığıyla gerçekleşeceğinden ve belli bir altyapı dâhilinde cereyan edeceklerinden, güvenli elektronik imza altyapısını öngören ve söz konusu işlemlerin yapılabilmesine olanak tanıyan bir yazılım programına da ihtiyaç vardır⁴²⁰. Başka bir ifadeyle, imza oluşturma araçlarında gömülü bulunan imza oluşturma verisini çalıştıracak, NES içeriğindeki bilgileri elektronik ortamda okuyacak, imza doğrulama verisini kullanarak içerik özetlerinin karşılaştırılmasını yapacak bir bilişim yazılım programı, güvenli elektronik imzanın işletilebilmesi için mutlak surette bulunması gereken bir unsurdur. Bir örnekle

⁴¹⁷ SAĞIR, 2014, s. 30

⁴¹⁸ ÖĞRETMEN, 2006, s. 2

⁴¹⁹ SAĞIR, 2014, s. 31

⁴²⁰ ACUN, R. (2007). “Elektronik İmza, Elektronik Zaman Damgası ve Eser Sahipliği”, Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, 12, s. 941; YENİMAN YILDIRIM, E., AKALP, G. (2010). “Şirketlerde Elektronik İmza Kullanımı Üzerine Bir Uygulama”, Türkiye Bilişim Vakfı Bilgisayar Bilimleri ve Mühendisleri Dergisi, 3(1), s. 33

açıklamak gerekirse, şu an itibarıyla (24.03.2019) bir Microsoft Office Word veya Adobe Acrobat DC PDF (Portable Document Format-Taşınabilir Belge Biçimi) belgesinin güvenli elektronik imza ile imzalanabilmesi için, sadece güvenli elektronik imza oluşturma aracına sahip olunması yeterli değildir. Zira Microsoft Office ve Adobe Acrobat DC yazılımları, güvenli elektronik imza sistemini çalıştırabilecek altyapıya sahip değildir. Bununla birlikte, söz konusu elektronik belgeler, TÜBİTAK tarafından oluşturulan ve güvenli elektronik imza altyapısını destekleyen “**İmzager**” adlı bir yazılım aracılığıyla güvenli elektronik imza ile imzalanabilmektedir.

3.1.2.2.6. Güvenli Elektronik İmzanın Uygulama Alanı

Güvenli elektronik imzanın uygulama alanından maksat, güvenli elektronik imzanın **nitelik itibarıyla** hangi “elektronik işlemler” üzerinde uygulanabileceğinin ve hukuk sistemimizde hangi alanlarda uygulandığının ortaya konulmasıdır. Bunlardan birincisi, güvenli elektronik imzanın konu olarak kapsamına; ikincisi ise, güvenli elektronik imzanın hukuk sistemindeki uygulamasının yerine karşılık gelmektedir.

Güvenli Elektronik İmzanın Kapsamı

Daha önceki açıklamalarımda, EİK m. 2 hükmü dikkate alınmak suretiyle elektronik imza mevzuatının belirli bir alanla sınırlandırılmadığı, güvenli elektronik imzanın her türlü alanda ve faaliyette uygulanmaya müsait bir şekilde kullanılacağını belirtmiştik. Ancak EİK m. 5 f. 2 hükmüyle bu kurala istisnalar getirilmiştir. Buna göre, “***Kanunların resmî şekle veya özel bir merasime tabi tuttuğu hukuki işlemler ile banka teminat mektupları dışındaki teminat sözleşmeleri***”⁴²¹, güvenli elektronik imza ile gerçekleştirilemez.” İlgili maddenin gerekçesinde, güvenli elektronik imzanın kullanımının çabukluğu dolayısıyla doğması muhtemel zararların önlenmesinin amaçlandığı belirtilmektedir. EİK m. 5 f. 2 hükmü göz önünde bulundurulduğunda, şu işlemlerin güvenli elektronik imzayla imzalanmasının mümkün olmadığını belirtmeliyiz:

- Kanunların resmî şekle tâbi tuttuğu hukuki işlemler
- Kanunların özel bir merasime tâbi tuttuğu hukuki işlemler

⁴²¹ EİK'nin yürürlüğe girdiği ilk hâlinde m. 5 f. 2 hükmünde “***teminat sözleşmeleri***” ibaresine yer verilmek suretiyle teminat sözleşmelerinin bütün türleri güvenli elektronik imzanın kapsamı dışında bırakılmıştı. 15.07.2016 tarihli ve 6728 sayılı Kanunun 45. maddesiyle “***teminat sözleşmeleri***” ibaresi “***banka teminat mektupları dışındaki teminat sözleşmeleri***” şeklinde değiştirilmiştir. Böylelikle, niteliği itibarıyla bir teminat sözleşmesi türü olan banka teminat mektupları da güvenli elektronik imzayla imzalanabilecektir. Söz konusu değişiklik maddesini öngören 6728 sayılı Kanun **09.08.2016** tarihinde yürürlüğe girmiştir.

- Banka teminat mektupları dışındaki teminat sözleşmeleri

Mezkûr hukuki işlemler haricinde kalan ve elektronik veriler aracılığıyla gerçekleştirilecek bütün hukuki işlemler güvenli elektronik imzayla imzalanabilecektir.

“*Kanunların resmî şekle tâbi tuttuğu hukuki işlemler*”den kastedilenin ne olduğu hususunda elektronik imza mevzuatın herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Kanaatimizce, söz konusu işlemlerden, teknik anlamda bir kanunda doğrudan “**resmî**” şekilde ya da bir “**kamu görevlisi**” tarafından yapılması öngörülen hukuki işlemlerin anlaşılması gerekir. Örneğin, doğrudan resmî şekilde yapılması öngörülen vakıf senetleri (TMK m. 102 f. 1), taşınmaz üzerinde üst hakkını konu edinen resmî senetler (TMK m. 827) gibi kanunlarda doğrudan resmî şekilde yapılması öngörülen hukuki işlemler ve tapu ve kadastro müdürlüğü bünyesindeki kamu görevlileri tarafından yapılması zorunlu olan tapu işlemlerinde olduğu gibi kanunlarda kamu görevlileri tarafından bizzat veya nezdinde yapılması öngörülen hukuki işlemler güvenli elektronik imzanın kapsamı dışındadır.

“*Kanunların özel bir merasime tâbi tuttuğu hukuki işlemler*”den neyin kastedildiği hususunda da elektronik imza mevzuatında herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Söz konusu işlemlerden ne anlaşılması gerektiği konusunda belirtebileceğimiz ilk husus, “özel bir merasimin” teknik anlamda kanun tarafından öngörülmüş olması gerektiğidir. Özel bir merasimden ise, kanaatimizce, hukuki işlemin geçerliliği için işlemin tarafı veya taraflarının kendi inisiyatiflerinde bulunacakları yazılı – sözlü irade beyanlarının yeterli görülmediği, ilgili hukuki işlemin geçerliliği bakımından başka unsurların arandığı veya söz konusu işlemin tamamlanabilmesi için belli bir prosedürün gözetildiği hukuki işlemlerin anlaşılması gerekir. Örneğin üçüncü tarafların şahitliğini gerektiren hukuki işlemler bu kapsamda değerlendirilebilir⁴²². Öğretide evlenme sözleşmesinin (TMK m. 141-143) bu bağlamda değerlendirilmesi gerektiği ileri sürülmektedir⁴²³. Ancak evlenme, ***tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda*** olduğundan dolayı (TMK m. 142) tarafların ilgili deftere el yazılı olarak imza atmasının evlenme sözleşmesinin geçerliliği bakımından herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Başka bir ifadeyle, tarafların imza atma işlemi söz konusu “özel merasim (tören)” prosedürü içerisinde yer almamaktadır. Bu nedenle, evlendirme müdürlüklerinde evlilik sözleşmelerinin elektronik sistemde kayıt altına alınmasını mümkün

⁴²² SAĞIROĞLU, 2005, s. 190

⁴²³ SAĞIROĞLU, 2005, s. 190

kılan teknolojinin benimsendiği bir zamanda, tarafların evlenme töreninden sonra güvenli elektronik imzayla evlenme beyanlarını doğrulamaları ve kayıt altına almaları mümkündür.

“*Banka teminat mektupları dışındaki teminat sözleşmeleri*” de güvenli elektronik imzanın kapsamı dışında tutulmuştur. Bu sözleşmeler, başta kefalet sözleşmesi (TMK m. 581 ilâ m. 603), taşınmaz rehnini konu alan sözleşme ve senetler (TBK m. 850 ilâ m. 938), taşınır rehnini konu alan sözleşmeler (TBK m. 939 ilâ m. 972), ticari işletmelerin rehnini konu alan sözleşmeler (TİRK m. 4) olmak üzere, kişisel ve aynı güvence verilmesine ilişkin olarak başka ad altında yapılan tüm sözleşmelerin güvenli elektronik imzayla imzalanmasının mümkün olmadığını kabul etmek gerekir⁴²⁴.

Güvenli Elektronik İmzanın Kullanım Alanları

EİK, 23.07.2004 tarihi itibarıyla; Elektronik İmza Yönetmeliği ve Elektronik İmza Tebliği 06.01.2005 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Güvenli elektronik imzanın olmazsa olmaz unsurlarından ESHS olarak ilk faaliyete başlayan kurum E-İmza Bilgi Güvenliği Hizmetleri A.Ş. (e-İmzaTR) ise **03.02.2004** tarihinde faaliyete başlamıştır⁴²⁵. Kullanım olarak ise; güvenli elektronik imza, ilk olarak, dönemin Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullatif Şener ile Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım'a verilmiş ve **18.07.2005** tarihinde ilk kez güvenli elektronik imza kullanılmıştır. Anlaşıldığı üzere, güvenli elektronik imza, hukuki, teknik ve pratik açılardan 2005 yılının yarısından itibaren tamamlanabilmiş ve bu dönemden itibaren kullanıma hazır hâle getirilmiştir.

Temel olarak, elektronik ortamda yapılacak işlemleri hukuki zemine kavuşturma ve kişilerin kimliklerinin doğruluğunu güvence altına alma amaçlarına hizmet etmek üzere geliştirilen güvenli elektronik imza, özellikle hukuki sonuç doğuran kamusal ve bireysel işlemlerin elektronik ortamda yapılabilmesini etkin hâle getirmiştir⁴²⁶. Başka bir ifadeyle, el yazılı imza veya benzeri alametlerin unsur olarak yer aldığı hukuki işlemlerin elektronik

⁴²⁴ Bu düzenleme ile teminat sözleşmeleri kapsam dışı bırakılmak suretiyle, elektronik imzanın kullanımının çabukluğu dolayısıyla doğması muhtemel zararların önlenmesi amaçlanmıştır (EİK m. 5 Gerekeşi).

⁴²⁵ Şu an faaliyette bulunan ESHS'lerin faaliyete başlama tarihleri şu şekildedir:

- Elektronik Bilgi Güvenliği A.Ş. (E-Güven): 24.06.2005
- TÜBİTAK-UEKKA (Kamu Sertifikasyon Merkezi): 30.06.2005
- TürkTrust Bilgi, İletişim ve Bilişim Güvenliği Hizmetleri A.Ş. (TürkTrust): 16.07.2005
- EBG Bilişim Teknolojileri ve Hizmetleri A.Ş. (E-Tuğra): 01.09.2006
- Emniyet Genel Müdürlüğü Sertifikasyon Merkezi (EGMSM): 19.10.2012

⁴²⁶ “Bu kanun (EİK) yürürlüğe girmeden önce kimi kurumlar iş akış süreçlerinde bilgisayar destekli sisteme zaten geçmişlerdi. Ancak tüm sistemini sayısal ortama aktaran kurumlarda bile bilgisayar sadece veri tabanı tutma ve çıktı alma aracı olarak kullanılıyordu. Çünkü hâlihazırda bilgisayarda yapılmış bir işlemin hukuki bir geçerliliği yoktu” (UÇMAZ, M. (2009). “Türkiye’de Sayısal İmza (E-İmza) ve Adalet Bakanlığı’nda E-İmza”, Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, s. 52).

ortamda yapılması ve bu işlemlerin elektronik ortamda yapılmasına bağlı olarak elde edilecek faydalar bakımından güvenli elektronik imza bir kilometre taşı mahiyetindedir. Nitekim hukuk sistemimizde, güvenli elektronik imzanın tam olarak kullanıma hazır hâle gelmesinden sonra, nirengi noktalarını güvenli elektronik imzanın oluşturduğu birtakım elektronik sistemler oluşturulmuştur. Özellikle kamu – kamu, kamu – özel ve özel – kamu hukuki ilişkilerini elektronik ortama taşımaya yönelik geliştirilen bu sistemler, güvenli elektronik imzanın getirdikleri sayesinde anlam kazanmıştır. Böylelikle, söz konusu hukuki ilişkilerin konularını teşkil eden işlemlerin daha süratli, ucuz ve külfetsiz bir şekilde gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Bu bahiste, hukuk sistemimizde geçerliliği bulunan ve güvenli elektronik imzanın temel yapıtaşını oluşturduğu belli bilişim sistemleri açıklanacaktır.

A. Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP)

Avrupa Konseyi'nin 10-11 Aralık 1999 tarihli Helsinki⁴²⁷, de düzenlenen toplantısıyla başlayan; 23-24 Mart 2000 tarihli Lizbon⁴²⁸, 19-20 Haziran 2000 tarihli Feira⁴²⁹, 16 Haziran 2001 tarihli Göteburg⁴³⁰, 21-22 Haziran 2002 tarihli Sevilla⁴³¹ ve 1 Haziran 2005 tarihli Brüksel toplantısıyla tamamlanan e-Avrupa süreci kapsamında e-Avrupa 2002, e-Avrupa +, e-Avrupa 2005 ve son olarak i2010: Büyüme ve İstihdam İçin Avrupa Bilgi Toplumu Stratejisi⁴³² eylem planları düzenlenmiştir. Söz konusu eylem planlarının ortak noktası, tüm bireyleri, haneleri, okulları, işletmeleri ve kamu kurumlarını dijital çağ ve internete entegre ederek⁴³³ sosyal ilişkilerin daha yakın hâlde bulunduğu bir Avrupa toplumu oluşturma çabasıdır. Özellikle⁴³⁴, 21-22 Haziran 2002 tarihli Sevilla toplantısında kabul edilen e-Avrupa 2005 eylem planında, başta yönetim, sağlık ve eğitim olmak üzere tüm kamu hizmetlerinin elektronik ortamda sunulmasına yönelik amaçlar öngörülmüştür.

⁴²⁷ http://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm Erişim Tarihi: 15.03.2019

⁴²⁸ http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm Erişim Tarihi: 15.03.2019

⁴²⁹ http://www.europarl.europa.eu/summits/fei1_en.htm Erişim Tarihi: 15.03.2019

⁴³⁰ http://ec.europa.eu/smart-regulation/impact/background/docs/goteborg_concl_en.pdf Erişim Tarihi: 15.03.2019

⁴³¹ <https://www.consilium.europa.eu/media/20928/72638.pdf> Erişim Tarihi: 15.03.2019

⁴³² https://circabc.europa.eu/sd/d/96393509-8045-4417-ad46a17cfb80cdee/i2010%20a%20european%20info%20society%20for%20growth%20employment%202005_229.pdf Erişim Tarihi: 15.03.2019

⁴³³ http://bilgitoplumu.gov.tr/Documents/3/Diger/000323_eAvrupaGirisimiDetaylari.pdf Erişim Tarihi: 15.03.2019

⁴³⁴ http://ec.europa.eu/smart-regulation/impact/background/docs/goteborg_concl_en.pdf Erişim Tarihi: 15.03.2019

Avrupa Konseyi'nin 19-20 Haziran 2000 tarihli Feira toplantısında e-Avrupa 2002 eylem planının kabul edilmesinden sonra söz konusu girişimin aday ülkelere genişletilmesi kararlaştırılmış ve aday ülkeler Türkiye Cumhuriyeti, Malta ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimine katılımları için davette bulunulmuştur⁴³⁵. E-Avrupa kapsamında Türkiye Cumhuriyeti 58. Hükümeti tarafından hazırlanan Acil Eylem Planında “**e-Dönüşüm Türkiye Projesi**”ne yer verilmiş, projenin koordinasyonu, izlenmesi, değerlendirilmesi ve yönlendirilmesi ile ilgili olarak o dönemde faaliyette bulunan Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı görevlendirilmiştir⁴³⁶. Ayrıca, 27.02.2003 tarihinde yayımlanan 2003/12 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile e-Dönüşüm Türkiye Projesi'nin içeriği ve amaçları⁴³⁷ belirlenmiştir.

Kamu hizmetlerinin bilgi ve iletişim teknolojilerinden faydalanılarak sunulmasını konu alan e-devlet sisteminin bir parçası da e-adalet sistemidir. Genel olarak adli işlerin elektronik ortama taşınmasından ibaret olan e-adalet sistemi, Adalet Bakanlığı bünyesinde oluşturulan “**Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP)**” adı verilen program aracılığıyla uygulanmaya çalışılmıştır. UYAP, UYAP I ve UYAP II şeklinde iki aşamalı olarak planlanmıştır⁴³⁸. UYAP I, merkez teşkilat birimlerinde günlük çalışmaların bilgisayar yardımıyla yapılması ve tüm verilerin merkezî veri tabanında tutulup bilgisayar ağı kurularak izlenmeye başlanması şeklinde tarif edilebilir⁴³⁹. UYAP II ise, taşra teşkilatında bulunan tüm birimlerin, yargı ve yargı destek faaliyetlerinin hızlı ve etkin bir şekilde otomasyona geçirilmesi hedeflenmiştir⁴⁴⁰. Adalet Bakanlığı ile Havelsan A.Ş. arasında yapılan

⁴³⁵ Ulusal Yargı Ağı Projesi (Yedinci Baskı). (2007). Ankara Barosu Başkanlığı ve Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı (Derleyen), s. 15

⁴³⁶ Ulusal Yargı Ağı Projesi, s. 15

⁴³⁷ Söz konusu 2003/12 sayılı Genelge'ye göre, e-Dönüşüm Türkiye Projesi'nin amaçları şu şekilde belirtilmiştir:

- *Bilgi ve iletişim teknolojileri politikaları ve mevzuatının, öncelikle Avrupa Birliği müktesebatı çerçevesinde gözden geçirilerek yeniden düzenlenmesi, bu konuda e-Europe + kapsamında aday ülkeler için öngörülen eylem planının Ülkemize uyarlanması*

- *Vatandaşın, bilgi ve iletişim teknolojileri yardımıyla, kamusal alandaki karar alma süreçlerine katılımını sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi*

- *Kamu idaresinin, şeffaf ve hesap verebilir hale getirilmesine katkıda bulunulması*

- *Kamu hizmetlerinin sunumunda, bilgi ve iletişim teknolojilerinden azami ölçüde yararlanılarak iyi yönetim ilkelerinin hayata geçirilmesine katkıda bulunulması*

- *Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımının yaygınlaştırılması*

- *Bilgi ve iletişim teknolojisi alanında kaynak israfını azaltmak amacıyla, kamunun mükerrerlik arz eden veya örtüşen ilgili yatırım projelerinin bütünleştirilmesi, izlenmesi, değerlendirilmesi ve yatırımcı kamu kuruluşları arasında gerekli koordinasyonun sağlanması*

⁴³⁸ ÖLMEZ, M. Y. (2016). Küreselleşme bağlamında elektronik devlet (e-devlet) uygulamaları ve Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s. 85

⁴³⁹ Ulusal Yargı Ağı Projesi, s. 20

⁴⁴⁰ Ulusal Yargı Ağı Projesi, s. 20

sözleşmelerle, 20.08.2000 tarihinde UYAP I çalışmalarına; 10.08.2001 ve 26.07.2002 tarihlerinde ise UYAP II çalışmalarına başlanmıştır⁴⁴¹.

UYAP I-II çalışmaları tamamlandıktan sonra, gerek Adalet Bakanlığı'nın merkez ve taşra teşkilatında birimleri arasında gerçekleşecek işlemler gerekse bu birimler ile başta yargı organları olmak üzere çeşitli kamu kurumları arasında gerçekleşecek işlemler elektronik ortamda çevrimiçi ağ vasıtasıyla yapılabilmesi ve kayıt altında tutulabilmesi sağlanmıştır. UYAP aracılığıyla, bilhassa, yargı organları ile yargı faaliyeti kapsamında bilgi ve belge desteğinde bulunabilecek kamu kurumları arasındaki iletişim elektronik ortama taşınmak suretiyle, adli işlerin hızlı ve ucuz yapılması mümkün kılınmaya çalışılmıştır⁴⁴². Bununla birlikte, **EİK yürürlüğe girmeden önce**, el yazılı imza gerektiren işlemler bakımından UYAP'la arzu edilen maksatlar hâsıl olmamaktaydı. Zira örneğin mahkemeler bütün bir dosyayı elektronik ortamda oluşturup, duruşma tutanağı ve benzeri tüm işlemleri yine elektronik ortama aktarıp, dosya üzerindeki her türlü işlemi bilgisayar vasıtasıyla yapabiliyorlardı⁴⁴³. Ancak güvenli elektronik kullanılmadığı için yapılan tüm işlemlerin çıktısı alınıyor, gerekli imzalar atılıyor ve fiziki olarak oluşturulan belgeler dosyanın içerisine yerleştiriliyordu. Başka bir ifadeyle, aynı dosyanın tamamının hem fiziki hem de elektronik ortamda saklanma zorunluluğu vardı⁴⁴⁴.

Elektronik imza mevzuatının bütünüyle yürürlüğe girmesi ve pratik anlamda kullanıma hazır hâle gelmesinden sonra, güvenli elektronik imza UYAP sistemine entegre edilmiştir. Bu suretle, el yazılı imzayla yapılması icap eden işlemlerin, ayrıca fiziki ortama aktarılmasına gerek olmaksızın, güvenli elektronik imza aracılığıyla elektronik ortamda hukuki varlık kazanabileceği bir zemin oluşturulmuştur⁴⁴⁵. Nitekim başta yargı faaliyetleri kapsamında yapılacak işlemler olmak üzere, kamusal faaliyetlerin UYAP üzerinden güvenli elektronik imzayla yapılmasına hukuki zemin hazırlanmasına yönelik pozitif düzenlemeler de yapılmıştır:

⁴⁴¹ Ulusal Yargı Ağır Projesi, s. 26

⁴⁴² Bu bakımdan UYAP, AY m. 141 f. 4'te belirtilen "*Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir*" hükmüyle Devlete tahmil edilen pozitif yükümlülüğün yerine getirilmesi noktasında önem taşımaktadır.

⁴⁴³ UÇMAZ, 2009, s. 52

⁴⁴⁴ UÇMAZ, 2009, s. 52

⁴⁴⁵ "Bu projeye dava adliye intikal ettiği andan itibaren elektronik ortama geçirilerek veri girişindeki tekrarlar önlenmektedir. Bu kapsamda Cumhuriyet Savcılığında girilen bilgiler mahkeme aşamasında tekrar bilgisayara girilmemekte, bilgilerin tekrarlı olarak girilmesi engellenerek zaman ve işgücü kaybı önlenmektedir" (UÇMAZ, 2009, s. 57).

- 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 445⁴⁴⁶
- 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m. 38/A⁴⁴⁷
- 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu m. 31⁴⁴⁸
- 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu m. 8/A⁴⁴⁹
- 5941 sayılı Çek Kanunum. 5 f. 8⁴⁵⁰
- Bölge Adliye ve Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik m. 5⁴⁵¹
- Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin İdari İşler ile Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesi Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik m. 5⁴⁵²

Mezkûr pozitif düzenlemeler göz önünde bulundurulduğunda, hukuk sistemimizdeki icra ve iflas dairelerince yapılacak her türlü icra ve iflas iş ve işlemleri ile adlî ve idarî yargı faaliyetleri kapsamında kalan her türlü idarî işlemleri ile yargılama ve yazı işleri UYAP aracılığıyla elektronik ortama taşınmış ve şu sonuçlara varılmıştır:

⁴⁴⁶12.01.2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu 04.02.2011 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanmakla birlikte, **01.10.2011** tarihinde yürürlüğe girmiştir.

⁴⁴⁷ 04.12.2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu 07.12.2004 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanmakla birlikte, 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Genel olarak ceza muhakemesi işlemlerinin UYAP üzerinde güvenli elektronik imzayla yapılabileceğini öngören m. 38/A hükmü ise, “**üçüncü yargı paketi**” olarak da adlandırılan 02.07.2012 tarihli ve 6352 sayılı Kanun’la ihdas edilmiş ve söz konusu hüküm **05.07.2012** tarihinde yürürlüğe girmiştir.

⁴⁴⁸ 06.01.1992 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu 20.01.1982 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir. 2577 sayılı Kanun’un 31. maddesinde, kural olarak, 2577 sayılı Kanun’da hüküm bulunmayan hususlarda 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun uygulanacağı öngörülmüştür. Söz konusu madde hükmünde, “**üçüncü yargı paketi**” olarak da adlandırılan 02.07.2012 tarihli ve 6352 sayılı Kanun’la “elektronik işlemlerde” de 6100 sayılı Kanun’un uygulanacağını belirten bir değişiklik yapılmıştır. Böylelikle, idarî yargı işlemlerinin UYAP üzerinden güvenli elektronik imzayla yapılması hususunda 6100 sayılı Kanun m. 445 hükmü dikkate alınacaktır.

⁴⁴⁹ 09.06.1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu 19.06.1932 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanmakla birlikte, 04.09.1932 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Genel olarak icra ve iflas işlemlerinin UYAP üzerinde güvenli elektronik imzayla yapılabileceğini öngören m. 8/A hükmü ise, “**üçüncü yargı paketi**” olarak da adlandırılan 02.07.2012 tarihli ve 6352 sayılı Kanun’la ihdas edilmiş ve söz konusu hüküm **05.01.2013** tarihinde yürürlüğe girmiştir.

⁴⁵⁰ 14.12.2009 tarihli ve 5941 sayılı Çek Kanunu 20.12.2009 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Bununla birlikte, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararına ilişkin bilgilerin UYAP üzerinden güvenli elektronik imzayla yapılabilmesini öngören m. 5 f. 8 hükmü, 15.07.2016 tarihli ve 6728 sayılı Kanun’la ihdas edilmiş ve **09.08.2016** tarihinde yürürlüğe girmiştir.

⁴⁵¹ 29437 Resmî Gazete sayılı söz konusu Yönetmelik **06.08.2015** tarihinde yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Bununla birlikte, 29437 Resmî Gazete sayılı Yönetmelikle ilga edilen 06.08.2013 tarihli ve 28730 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan *Cumhuriyet Başsavcılıkları ile Adlî Yargı İlk Derece Ceza Mahkemeleri Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik* m. 88 hükmünde de, söz konusu yazı işlerinin UYAP üzerinden güvenli elektronik imzayla yapılabileceği düzenlenmiştir.

⁴⁵² 29413 Resmî Gazete sayılı Yönetmelik 11.07.2015 tarihinde yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Bununla birlikte, 29413 Resmî Gazete sayılı Yönetmelikle ilga edilen 08.07.1982 tarihli ve 17748 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan *Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin İdari İşleri ile Kalem Hizmetlerinin Yürütülmesi Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik* m. 46/a hükmünde de, söz konusu yazı işlerinin UYAP üzerinden güvenli elektronik imzayla yapılabileceği düzenlenmiştir.

- Her türlü iş ve işlemler UYAP üzerinden gerçekleştirilir.
- Bu işlemlere ilişkin her türlü veri, bilgi, belge ve karar, UYAP vasıtasıyla işlenir, kaydedilir ve saklanır.
- İlgili Kanunlarda gösterilen istisnalar hariç olmak üzere, dosyalar güvenli elektronik imza kullanılarak UYAP'tan incelenebilir ve her türlü işlem güvenli elektronik imza kullanılarak yapılabilir.
- İlgili Kanunlarda fiziki olarak hazırlanması öngörülen her türlü belge ve karar elektronik ortamda düzenlenebilir, işlenebilir, saklanabilir ve güvenli elektronik imza ile imzalanabilir.
- Güvenli elektronik imza ile imzalanan belge ve kararlar diğer kişi veya kurumlara elektronik ortamda gönderilir.
- Güvenli elektronik imza ile imzalanarak gönderilen belge veya kararlar, gerekmedikçe fiziki olarak ayrıca düzenlenmez ve ilgili kurum ve kişilere gönderilmez.
- Elektronik imzalı belgenin elle atılan imzalı belgeyle çelişmesi halinde UYAP'ta kayıtlı olan güvenli elektronik imzalı belge geçerli kabul edilir.
- Güvenli elektronik imza ile imzalanan belge ve kararlarda, mühürleme işlemi ile kanunlarda birden fazla nüshanın düzenlenmesini öngören hükümler uygulanmaz.
- Zorunlu nedenlerle fiziki olarak düzenlenmiş belge veya kararlar, yetkili kişilerce taranarak UYAP'a aktarılır ve gerektiğinde ilgili birimlere elektronik ortamda gönderilir.
- Elektronik ortamdan fiziki örnek çıkartılması gereken hallerde tutanak veya belgenin aslının aynı olduğu belirtilerek işlemi tesis etmeye yetkili kişiler tarafından imzalanır ve mühürlenir.
- Elektronik ortamda yapılan işlemlerde süre gün sonunda biter.
- Yargı birimlerinin ihtiyaç duyduğu nüfus, tapu, adli sicil kaydı gibi dış bilişim sistemlerinden UYAP vasıtasıyla temin edilen bilgi, belge ve kayıtlar, zorunlu olmadıkça ayrıca fiziki olarak istenilmez. UYAP'tan dış bilişim sistemlerine gönderilen bilgi ve belgeler ayrıca zorunlu olmadıkça fiziki ortamda gönderilmez.

Görüldüğü üzere, güvenli elektronik imzanın da UYAP bilişim sistemine entegre edilmesi ve gerekli pozitif düzenlemelerin yapılması sonucunda, “e-Dönüşüm Türkiye Projesi”nin e-Adalet parçası tamamlanmıştır. Bu suretle, yargısal faaliyetler ile icra ve iflas faaliyetleri kapsamındaki işlemler UYAP aracılığıyla güvenli elektronik imza kullanılmak suretiyle yapılacak ve söz konusu işlemlerin elektronik ortama taşınmasıyla güdülen hedefler temin edilebilecektir. Bununla birlikte, Adalet Bakanlığı ve tüm birimleri, yargı organları,

icra ve iflas daireleri nüfus, tapu, adlî sicil kaydı gibi **dış bilişim sistemlerinden** UYAP aracılığıyla ve güvenli elektronik imza kullanılarak bilgi, belge ve kayıt alışverişinde bulunabilecektir. E-Dönüşüm Türkiye Projesinin diğer parçalarını oluşturan ve UYAP bilişim sistemiyle entegrasyonu bulunan “**dış bilişim sistemleri**” ise şunlardır:

- Merkezî Nüfus İdare Sistemi⁴⁵³ (MERNİS)
- Polis Bilgi Ağı⁴⁵⁴ (POLNET)
- Kaçakçılık, İstihbarat, Harekât ve Bilgi Toplama Sistemi⁴⁵⁵ (KİHBİ)
- Adlî Sicil Bilişim Sistemi⁴⁵⁶ (ASBS)
- Adres Kayıt Sistemi⁴⁵⁷ (AKS)
- Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi⁴⁵⁸ (TAKBİS)
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi⁴⁵⁹ (EVDS)
- Noterlik Bilgi Sistemi⁴⁶⁰ (NBS)
- Seçim Bilişim Sistemi⁴⁶¹ (SEÇSİS)

⁴⁵³ **MERNİS**, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan ve temel olarak nüfus kayıtlarının elektronik ortamda tutulmasını, çevrimiçi olarak bilgi ve belge paylaşımını sağlayan bir bilişim sistemidir.

⁴⁵⁴ **POLNET**, Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan ve pasaport, trafik sicil kayıtları, ehliyet, silah ruhsat kayıtları, trafik cezaları, motorlu araçlar üzerindeki hak mahrumiyetleri gibi Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilen işlemlere ilişkin kayıtların elektronik ortamda tutulmasını ve güvenli elektronik imza kullanılarak çevrimiçi olarak bilgi ve belge paylaşımını sağlayan bir bilişim sistemidir. Ayrıca

⁴⁵⁵ **KİHBİ** sistemi, Kaçakçılık, İstihbarat, Harekât ve Bilgi Toplama Dairesi Başkanlığı bünyesinde oluşturulan ve kolluk kuvvetleri tarafından, aranan (hakkında yakalama emri ya da tutuklama kararı bulunan) kişilerin sorgusunun doğrudan yapılabilmesini mümkün kılan bir bilişim sistemidir.

⁴⁵⁶ **ASBS**, Adlî Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan ve temel olarak adli sicil ve arşiv kayıtları ile yabancı ülke mahkemelerince Türk vatandaşları hakkında verilen mahkumiyet hükümlerine istinaden düzenlenen bildirim fişleri ve Türkiye’de suç işlemiş yabancılar hakkında verilen kesinleşmiş mahkumiyet hükümlerine ait kararlar ve bildirim fişlerinin elektronik ortamda tutulmasını ve çevrimiçi paylaşımını mümkün kılan bir bilişim sistemidir.

⁴⁵⁷ **AKS**, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan ve Türk vatandaşları ile Türkiye’de herhangi bir amaçla en az altı ay süreli yabancılara mahsus ikamet tezkeresi alan yabancıların yerleşim yeri ve diğer adres bilgilerinin elektronik ortamda tutulmasını ve çevrimiçi olarak paylaşımını sağlayan bir bilişim sistemidir.

⁴⁵⁸ **TAKBİS**, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan ve **Türkiye genelinde Tapu ve Kadastro kayıtlarının elektronik ortama aktarılarak tüm faaliyetlerin bilgisayar sistemi üzerinden yürütülmesini, kayıt altına alınmasını ve güvenli elektronik imza kullanılmak suretiyle çevrimiçi olarak bilgi ve belge paylaşımını mümkün kılan bir bilişim sistemidir.**

⁴⁵⁹ **EVDS**, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası bünyesinde oluşturulan ve her nevi döviz, altın ve piyasa verilerinin elektronik ortamda paylaşımını mümkün kılan bir bilişim sistemidir.

⁴⁶⁰ **NBS**, Türkiye Noterler Birliği bünyesinde oluşturulan ve ülke içinde ve dış ülkelerdeki Konsolosluklarda yapılan tüm noterlik işlemlerinin güvenli elektronik imza kullanılmak suretiyle merkezî olarak elektronik ortamda saklanması, merkezde toplanan verilerin ilgili kamu kurumlarıyla paylaşılabilmesini mümkün kılan bir bilişim sistemidir. Ayrıca NBS’de noterlik işlemi hazırlandıktan sonra tahsilatı gerçekleşen işlem içeriği Noter veya yetkili kullanıcı tarafından güvenli elektronik imzayla imzalanarak Türkiye Noterler Birliği Bilgi Sisteminde arşivlenmektedir.

⁴⁶¹ **SEÇSİS**, Yüksek Seçim Kurulu bünyesinde oluşturulan ve temel olarak merkezî ve yerel seçimlerde elektronik ortamda seçmen listelerinin tutulması, oy kullanan seçmenlerin bilgisi ve seçim tutanaklarının kayıt altına alınmasını mümkün kılan bir bilişim sistemidir.

- Telif Hakları Sistemi⁴⁶² (TEHAKSİS)

B. Ulusal Elektronik Tebligat Sistemi (UETS)

7201 sayılı Tebligat Kanunu (TK) m. 1 hükmüne göre, **aşağıda belirtilen kamu kurum ve kuruluşları tarafından** yapılacak tebligatlar, 7201 sayılı Kanun hükümlerine göre Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü (PTT) veya memur vasıtasıyla yapılır:

- Kazaî (yargı) merciler
- 10.12.2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli (I) sayılı cetvelde yer alan genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri
- 10.12.2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli (II) sayılı cetvelde yer alan özel bütçeli idareler
- 10.12.2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli (III) sayılı cetvelde yer alan düzenleyici ve denetleyici kurumlar
- 10.12.2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli (IV) sayılı cetvelde yer alan sosyal güvenlik kurumları
- Vakıf yükseköğretim kurumları
- İl özel idareleri, belediyeler, köy hükmî şahsiyetleri
- Barolar ve noterler

11.01.2011 tarihli ve 6099 sayılı Kanun’la birlikte TK m. 1 hükmünde değişiklik yapılmış⁴⁶³ ve TK kapsamındaki tebligatların “elektronik ortamda” da yapılabileceği öngörülmüştür. Nitekim 6099 sayılı Kanun’la birlikte TK’ya “*elektronik tebligat*” başlıklı m. 7/A eklenmiş; bu suretle elektronik tebligatın hüküm ve sonuçları belirlenmiştir. TK m. 7/A’nın sermaye şirketlerine elektronik yolla tebligat yapılması zorunluluğu getiren ikinci fıkrası haricinde kalan hükümleri, 6099 sayılı Kanun’un yayım tarihi olan **19.01.2011** tarihinde yürürlüğe girmiştir. Maddenin ikinci fıkrası ise **19.01.2013** tarihinde yürürlüğe girmiştir (6099 sayılı Kanun m. 18, f. 1-b). Keza bu maddeye dayanılarak **19.01.2013** tarihinde Resmî Gazetede yayımlanan ve yürürlüğe giren *Elektronik Tebligat Yönetmeliği*

⁴⁶² TEHAKSİS, Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde oluşturulan ve fikir ve sanat eserlerini içeren yapımlar üzerinde kurulan telif haklarını, telif hak sahiplerini ve telif hakları üzerinde diğer hak sahiplerini kayıt altına alan ve çevrimiçi bilgi paylaşımını mümkün kılan bir bilişim sistemidir.

⁴⁶³ Söz konusu değişiklik **19.01.2012** tarihinde yürürlüğe girmiştir.

ihdas edilmiştir. Bilahare, 28.02.2018 tarihli ve 7101 sayılı Kanun’la birlikte TK m. 7/A bütünüyle değiştirilmiş⁴⁶⁴ ve 7101 sayılı Kanun ile değiştirilen TK m. 7/A⁴⁶⁵, **01.01.2019** tarihinde yürürlüğe girmiştir. Keza, değişikliğe uğrayan bu maddeye istinaden 06.12.2018 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanan, ancak **01.01.2019** tarihinde yürürlüğe giren *Elektronik Tebligat Yönetmeliği* ihdas edilmiş; ayrıca bu Yönetmelik ile 19.01.2013 tarihli Elektronik Tebligat Yönetmeliği ilga edilmiştir. TK m. 7/A’nın ilk hâli ile şu an yürürlükte bulunan hâli arasındaki farklılıklar iki noktada toplanmaktadır. Birincisi, tebligatın elektronik yolla yapılması “**zorunlu olan**” gerçek ve tüzel kişiler; ikincisi ise, elektronik ortamda yapılacak tebligatlar bakımından kullanılacak “**elektronik tebligat bilişim sistemi**”dir. TK m. 7/A’nın ilk hâlinde, **sadece sermaye şirketleri bakımından** elektronik tebligat yapılma zorunluluğu bulunmakta iken, şu an yürürlükte bulunan TK m. 7/A’da, elektronik yolla yapılması zorunlu

⁴⁶⁴ TK m. 7/A’nın ilk hâli şu şekildedir:

“MADDE 7/a –

Tebliğata elverişli bir elektronik adres vererek bu adrese tebligat yapılmasını isteyen kişiye, elektronik yolla tebligat yapılabilir.

Anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlere elektronik yolla tebligat yapılması zorunludur.

Birinci ve ikinci fıkra hükümlerine göre elektronik yolla tebligatın zorunlu bir sebeple yapılamaması hâlinde bu Kanunda belirtilen diğer usullerle tebligat yapılır.

Elektronik yolla tebligat, muhatabın elektronik adresine ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda yapılmış sayılır.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar yönetmelikle belirlenir.”

⁴⁶⁵ TK m. 7/A’nın değişiklik sonrası hâli şu şekildedir:

“MADDE 7/a –

Aşağıda belirtilen gerçek ve tüzel kişilere tebligatın elektronik yolla yapılması zorunludur.

1. 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli (I), (II), (III) ve (IV) sayılı cetvellerde yer alan kamu idareleri ile bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlar.

2. 5018 sayılı Kanunda tanımlanan mahallî idareler.

3. Özel kanunla kurulmuş diğer kamu kurum ve kuruluşları ile kanunla kurulan fonlar ve kefalet sandıkları.

4. Kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunların bağlı ortaklıkları, müessese ve işletmeleri.

5. Sermayesinin yüzde ellisinden fazlası kamuya ait diğer ortaklıklar.

6. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları.

7. Kanunla kurulanlar da dahil olmak üzere tüm özel hukuk tüzel kişileri.

8. Noterler.

9. Baro levhasına yazılı avukatlar.

10. Sicile kayıtlı arabulucular ve bilirkişiler.

11. İdareleri, kamu iktisadi teşebbüslerini veya sermayesinin yüzde ellisinden fazlası kamuya ait diğer ortaklıkları; adli ve idari yargı mercileri, icra müdürlükleri veya hakemler nezdinde vekil sıfatıyla temsile yetkili olan kişilerin bağlı bulunduğu birim.

Birinci fıkra kapsamı dışında kalan gerçek ve tüzel kişilere, talepleri hâlinde elektronik tebligat adresi verilir. Bu durumda bu kişilere tebligatın elektronik yolla yapılması zorunludur.

Birinci ve ikinci fıkra hükümlerine göre elektronik yolla tebligatın zorunlu bir sebeple yapılamaması hâlinde bu Kanunda belirtilen diğer usullerle tebligat yapılır.

Elektronik yolla tebligat, muhatabın elektronik adresine ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda yapılmış sayılır.

Bu Kanun uyarınca yapılan elektronik tebligat işlemleri, Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketi tarafından kurulan ve işletilen Ulusal Elektronik Tebligat Sistemi üzerinden yürütülür. Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketi, sistemin güvenliğini ve bu sistemde kayıtlı verilerin muhafazasını sağlayacak her türlü tedbiri alır.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.”

olan gerçek ve tüzel kişiler, sermaye şirketleri de dahil olmak üzere, genişletilmiştir. TK m. 7/A'nın ilk hâlinde, elektronik tebligat bilişim sistemi olarak “**Kayıtlı Elektronik Posta (KEP)**” sistemi kullanılırken, şu an yürürlükte bulunan TK m. 7/A'da “**Ulusal Elektronik Posta Sistemi (UETS)**” adı verilen sistem kullanılmaktadır.

Anlaşıldığı üzere, TK kapsamındaki “elektronik tebligat” müessesesi tarihsel olarak iki döneme ayrılmaktadır. Bu kısımda, 28.02.2018 tarihli ve 7101 sayılı Kanun'la birlikte değiştirilen ve **01.01.2019** itibarıyla yürürlüğe girip, uygulamaya konulan “**UETS**” izah edilecektir. **19.01.2013** tarihinden **01.01.2019** tarihine kadar uygulanmış olan TK m. 7/A'nın ilk hâli kapsamındaki “elektronik tebligat” sistemi KEP üzerinden gerçekleştiği için, bu dönemde uygulanan elektronik tebligat sisteminin, “*Kayıtlı Elektronik Posta (KEP) Sistemi*” başlığı altında ele alınması sistematik uygunluk bakımından daha isabetli olacaktır.

Bu düzenlemelerle birlikte, hukuk sistemimize “elektronik tebligat” müessesesi kazandırılmış ve bu suretle TK m. 1'de belirtilen kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılacak tebligatların “elektronik ortam” üzerinden yapılabilmesi mümkün hâle getirilmiştir. Bu vesileyle, elektronik tebligat müessesesi ile kamusal haberleşmenin daha ucuz, süratli ve güvenli hâle getirilmesi amaçlanmıştır.

“**Ulusal Elektronik Tebligat Sistemi (UETS)**” olarak adlandırılan elektronik tebligat, zorunlu ve ihtiyarî olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrımın yasal dayanağını TK m. 7/A oluşturmaktadır. Nitekim TK m. 7/A, f. 1 hükmünde, aşağıda belirtilen gerçek ve tüzel kişilere tebligatın elektronik yolla yapılması **zorunlu** tutulmuştur:

- 10.12.2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli (I), (II), (III) ve (IV) sayılı cetvellerde yer alan kamu idareleri ile bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlar
- 5018 sayılı Kanunda tanımlanan mahallî idareler
- Özel kanunla kurulmuş diğer kamu kurum ve kuruluşları ile kanunla kurulan fonlar ve kefalet sandıkları
- Kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunların bağlı ortaklıkları, müessese ve işletmeleri
- Sermayesinin yüzde ellisinden fazlası kamuya ait diğer ortaklıklar
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları
- Kanunla kurulanlar da dahil olmak üzere tüm özel hukuk tüzel kişileri

- Noterler
- Baro levhasına yazılı avukatlar
- Sicile kayıtlı arabulucular ve bilirkişiler
- İdareleri, kamu iktisadi teşebbüslerini veya sermayesinin yüzde ellisinden fazlası kamuya ait diğer ortaklıkları; adli ve idari yargı mercileri, icra müdürlükleri veya hakemler nezdinde vekil sıfatıyla temsile yetkili olan kişilerin bağlı bulunduğu birim

28.02.2018 tarihli ve 7101 sayılı Kanun’la yapılan değişiklik öncesinde, başka bir ifadeyle, TK m. 7/A’nın ilk hâlinde, **sadece anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler bakımından** elektronik tebligat yapılma zorunluluğu bulunmaktaydı. 28.02.2018 tarihli ve 7101 sayılı Kanun’la yapılan değişiklik sonrasında, bu zorunluluk yukarıda sayılan gerçek ve tüzel kişiler bakımından da öngörülmüştür. Bu bağlamda, TK m. 1’de belirtilen kamu kurum ve kuruluşları tarafından TK m. 7/A, f. 1 hükmünde belirtilen gerçek ve tüzel kişilere yapılacak tebligatların TK hükümleri uyarınca elektronik yolla yapılması zorunludur.

TK m. 7/A, f. 2 hükmünde ise elektronik tebligatın ihtiyarî olarak yapılabileceği öngörülmüştür. Buna göre, *“Birinci fıkra kapsamı dışında kalan gerçek ve tüzel kişilere, talepleri hâlinde elektronik tebligat adresi verilir. Bu durumda bu kişilere tebligatın elektronik yolla yapılması zorunludur.”* Bu hükme istinaden, TK m. 7/A, f. 1 hükmünde belirtilenler haricinde kalan gerçek ve tüzel kişiler, gerekli başvuru ve sair şartları sağladıkları takdirde, TK m. 1’de belirtilen kamu kurum ve kuruluşlar tarafından kendilerine gönderilecek tebligatların elektronik ortamdan yapılmasını **“zorunlu”** hâle getirebilir ve fiziki ortamda kendilerine tebligat gönderilmemesini temin edebilirler.

Gerek tebligatın elektronik yolla yapılması zorunlu olanlar (TK m. 7/A, f. 1) gerekse tebligatın elektronik yolla yapılmasını talep edenler (TK m. 7/A, f. 2), PTT’ye başvurmak suretiyle kendilerine mahsus olarak oluşturulacak bir **“elektronik tebligat adresi”** temin ederler⁴⁶⁶ (Elektronik Tebligat Yönetmeliği m. 6 ilâ m. 8). Elektronik tebligat adresleri,

⁴⁶⁶ PTT, başvurunun yapıldığı tarihten itibaren 1 ay içinde elektronik tebligat adresini, gerçek kişiler için kimlik bilgilerini, tüzel kişiler için ise tâbi oldukları sistem bilgilerini esas almak suretiyle tek ve benzersiz olacak şekilde oluşturur ve Ulusal Elektronik Tebligat Sistemi’ne (UETS) kaydeder. PTT, tebligatın elektronik yolla yapılması zorunlu olanlar için oluşturduğu elektronik tebligat adresini, adres sahibine teslim edilmek üzere ilgili kurum, kuruluş veya birliğe; tebligatın elektronik yolla yapılmasını talep edenler için oluşturduğu elektronik tebligat adresini ilgisine teslim eder. PTT, teslim işleminin gerçekleştiği bilgisi kendisine iletildikten sonra, bu adresleri tebligat çıkarmaya yetkili makam ve mercilerin kullanımına derhâl sunar (Elektronik Tebligat Yönetmeliği m. 8).

güvenli elektronik imza kullanılarak veya e-Devlet kapısı üzerinden kimlik doğrulaması yapılarak ya da PTT tarafından verilen şifreyle telefona kısa mesajla gelen tek kullanımlık doğrulama kodu kullanılarak (Elektronik Tebligat Yönetmeliği m. 11) PTT bünyesinde oluşturulan Ulusal Elektronik Tebligat Sistemi'ne giriş yapılmak suretiyle erişilebilen kişilere ait "elektronik posta kutuları"dır.

Elektronik tebligatın hazırlanması ve muhataba ulaştırılması hususu ise Elektronik İmza Yönetmeliği m. 9 hükmünde düzenlenmiştir. Buna göre, tebligat çıkarmaya yetkili makam ve merci, tebliğ edilecek elektronik iletiyi "**güvenli elektronik imzayla**" imzaladıktan sonra, güvenli elektronik imzalı "**elektronik tebligatı**" PTT tarafından sevk ve idare edilen UETS'ye gönderir. UETS'ye gönderilen elektronik tebligat, "**zaman damgasıyla**" ilişkilendirilerek muhatabın elektronik tebligat adresine ulaştırılır. Gizliliğin sağlanması amacıyla tebliğ edilecek içerik ve ekli dokümanlar, UETS aracılığıyla şifrelenir⁴⁶⁷ ve bunlar ancak muhatap tarafından görülebilir.

Elektronik tebligat, tebligata bağlanan hüküm ve sonuçlar bakımından, fiziki ortamda gönderilen tebligattan farklılık arz etmektedir. Nitekim tebligatın yapıldığı tarih hususunda, elektronik tebligatlara mahsus TK m. 7/A, f. 4 hükmü öngörülmüştür. Buna göre, "*Elektronik yolla tebligat, muhatabın elektronik adresine ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda yapılmış sayılır.*" Keza, elektronik tebligatlar bakımından, Elektronik Tebligat Yönetmeliği m. 14 hükmünde tebligatın yapıldığına dair özel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre, "*Delil kayıtları, aksi ispat edilmedikçe kesin delil sayılır.*" Delil kaydı, tebligat çıkarmaya yetkili makam ve merci tarafından UETS'ye gönderilen elektronik tebligatın, UETS tarafından muhatabın elektronik tebligat adresine ulaştırılması veya ulaştırılmamasına dair elektronik kaydı ifade etmektedir. Delil kayıtları, *tebligatın; tebligat çıkarmaya yetkili makam ve merciden Ulusal Elektronik Tebligat Sistemi (UETS) tarafından teslim alındığına, muhatabın elektronik tebligat adresine ulaştığına, okunduğuna ve usulen tebliğ edilmiş sayıldığına dair üretilen ve elektronik sertifika ile imzalanmış kayıtları* ifade eder (Elektronik Tebligat Yönetmeliği m. 3 f. 1-b). Bu anlamda delil kayıtları, tebligatın yapıp yapılmadığına dair aksi ispat edilebilen kesin delil niteliğine sahiptirler.

⁴⁶⁷ Elektronik Tebligat Yönetmeliği m. 9 f. 3 hükmünde belirtilen "**şifreleme**"den maksat, UETS aracılığıyla muhataba gönderilen "elektronik tebligata" dışarıdan gelecek müdahalelerin kriptolojik tekniklerle engellenmesidir. Bu bağlamda, muhatabın elektronik tebligat adresine ulaşan elektronik tebligat, sadece ilgili elektronik tebligat adresine girmeye yetkili muhatap tarafından görülebilmekte; bilişim sistemlerindeki herhangi bir tekniği kullanmak suretiyle haricen elektronik tebligata ulaşılması durumunda dâhi, üçüncü kişi ilgili elektronik tebligatın içeriğine ulaşamamaktadır.

Anlaşıldığı üzere, güvenli elektronik imzanın, UETS bakımından önemli bir işlevi bulunmaktadır. Zira TK m. 1’de belirtilen kamu kurum ve kuruluşları tarafından gerçek veya tüzel kişilere gönderilecek elektronik tebligatlar, ancak güvenli elektronik imza kullanılmak suretiyle yapılacaktır. Keza UETS’ye gönderilen elektronik tebligatlar, PTT bünyesindeki yetkililere ait NES’lere istinaden güvenli elektronik imza ve zaman damgası kullanılarak muhatapların elektronik tebligat adreslerine iletilmektedir. Bu bağlamda, güvenli elektronik imza UETS’nin aslî unsurlarından birini teşkil etmektedir.

C. Elektronik Tebligat Sistemi

23.07.2010 tarihli ve 6009 sayılı Kanun’la birlikte⁴⁶⁸, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu’na (VUK) “*elektronik ortamda tebliğ*” başlıklı 107/A maddesi ihdas edilmiştir. Buna göre, “*Bu Kanun hükümlerine göre tebliğ yapılacak kimselere, 93 üncü maddede⁴⁶⁹ sayılan usullerle bağlı kalınmaksızın, tebliğe elverişli elektronik bir adres vasıtasıyla elektronik ortamda tebliğ yapılabilir.*” VUK m. 107/A hükmü, tahakkuk fişleri haricinde kalan tüm vergilendirme işlemlerine ilişkin bildirimlerin elektronik ortamda yapılabilmesini mümkün kılan bir sistem getirmiştir. Genel hükümleri VUK m. 107/A’da düzenlenen “**Elektronik Tebligat Sistemi**”, VUK m. 107/A f. 3 hükmüne istinaden Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından 27.08.2015 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanan ve yürürlüğe giren 456 Sıra Numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği’nde (456 Numaralı Genel Tebliğ) ayrıntılı olarak hükme bağlanmıştır.

Elektronik Tebligat Sistemi, gerek tebligatın tarafları ve konusu gerekse sistemin işleyişi itibarıyla UETS’den farklılık arz etmektedir. Elektronik Tebligat Sisteminin konusunu, “*vergi dairelerince düzenlenen ve muhataplarına 213 sayılı Kanun hükümlerine göre tebliği gereken evrakın, Gelir İdaresi Başkanlığı aracılığıyla elektronik ortamda tebliğ edilmesi*” oluşturmaktadır (456 Numaralı Genel Tebliğ). Elektronik Tebligat Sisteminin tarafları ise, gönderici konumundaki vergi daireleri; alıcı (muhatap) konumundaki gerçek veya tüzel kişi vergi mükellefleri bulunmaktadır. UETS’de olduğu gibi, Elektronik Tebligat Sistemi, muhatapları yönünden **zorunlu ve ihtiyarî olmak üzere** ikili bir yapıya sahiptir. Zira

⁴⁶⁸ VUK m. 107/A düzenlemesini ihdas eden söz konusu değişiklik maddesi, 6099 sayılı Kanun’unun Resmî Gazete yayım tarihi olan **01.08.2010** tarihinde yürürlüğe girmiştir.

⁴⁶⁹ 213 sayılı VUK m. 93 hükmü şu şekildedir:

- (1) *Tahakkuk fişinden gayri, vergilendirme ile ilgili olup, hüküm ifade eden bilümun vesikalar ve yazılar adresleri bilinen gerçek ve tüzel kişilere posta vasıtasıyla ilmühaberli taahhütlü olarak, adresleri bilinmeyenlere ilan yolu ile tebliğ edilir.*
- (2) *Şu kadar ki, ilgilinin kabul etmesi şartıyla, tebliğin daire veya komisyonda yapılması caizdir.*

456 Numaralı Genel Tebliğ m. 4 f. 3 hükmünde sayılan mükelleflere gönderilecek tebligatların Elektronik Tebligat Sistemi üzerinden yapılması “**zorunlu**” tutulmuştur⁴⁷⁰. Buna göre, vergilendirme işlemlerine ilişkin tebligatların Elektronik Tebligat Sistemi üzerinden gönderilmesi zorunlu olan mükellefler şunlardır:

- Kurumlar vergisi mükellefleri

- Ticari, zirai ve mesleki kazanç yönünden gelir vergisi mükellefiyeti bulunanlar (Kazançları basit usulde tespit edilenlerle gerçek usulde vergiye tabi olmayan çiftçiler hariç)

Bununla birlikte, *bu mükelleflerin dışında kendilerine elektronik tebligat yapılmasını talep eden kişiler de sistemden isteğe bağlı olarak yararlanabileceklerdir* (456 Numaralı Genel Tebliğ m. 4 f. 5). İsteğe bağlı olarak kendilerine elektronik tebligat yapılmasını talep eden gerçek veya tüzel kişi mükellefler bakımından da vergilendirme işlemlerine ilişkin tebligatların Elektronik Tebligat Sistemi üzerinden gönderilmesi zorunlu hâle gelmiş olur (456 Numaralı Genel Tebliğ m. 4 f. 3-c).

Elektronik tebligat sistemini kullanmak **zorunda olan** kurumlar vergisi ve gelir vergisi mükellefleri, bağlı buldukları vergi dairesine Elektronik Tebligat Talep Bildirimi⁴⁷¹ ile başvururlar⁴⁷² (456 Numaralı Genel Tebliğ m. 5.1, m. 5.2). Yapılan başvurunun değerlendirilmesi sonucu, gerekli şartları taşıyan mükellefler adına elektronik tebligat adresi oluşturulur. Kurumlar vergisi mükellefleri, kendilerine mahsus olarak verilecek olan “**internet vergi dairesi**” kullanıcı kodu, parola ve şifresi ile sisteme giriş yapacaklardır. (456 Numaralı Genel Tebliğ m. 5.1 f. 3). Gerekli şartları taşıyan gelir vergisi mükellefleri, başvurularını “internet vergi dairesi” yoluyla gerçekleştiren mükelleflere internet vergi dairesi kullanıcı kodu, parola ve şifresi verilmeyecek olup bu mükellefler sisteme her girişlerinde sistem tarafından kimlik doğrulaması yapılmak suretiyle elektronik tebligat sistemini

⁴⁷⁰ 456 Numaralı Genel Tebliğ m. 10 f. 1 hükmüne göre, “*Kanun hükümlerine göre tebliği gereken evrak muhataplara elektronik tebligat sistemi ile tebliğ edilebileceği gibi Kanunda yer verilen diğer tebligat hükümlerine göre de tebliğ edilebilir.*” Bu hüküm göz önünde bulundurulduğunda, 456 Numaralı Genel Tebliğ m. 4 f. 3 hükmünde belirtilen mükelleflere yapılacak tebligatların elektronik tebligat sistemi üzerinden yapılması gerekliliğini mutlak olarak anlamamak gerekir. Bu doğrultuda, 456 Numaralı Genel Tebliğ m. 4 f. 3 ve m. 10 f. 1 hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, tebligatın “elektronik tebligat sistemi” üzerinden yapılamaması hâlinde, tebligatın fiziki yollarla muhatapların tebligat adreslerine gönderilmesinin mümkün olduğu sonucuna varılmaktadır.

⁴⁷¹ 456 Numaralı Genel Tebliğ ekinde yer alan elektronik tebligat başvuru bildirimini

⁴⁷² **Kurumlar vergisi mükellefleri**, söz konusu bildirim kanuni temsilcileri veya elektronik tebligat sistemi ile ilgili işlemleri yapmaya yönelik özel yetki içeren noterde verilmiş vekâletnameyle yetkili kılınan kişiler aracılığıyla bizzat teslim etmeleri gerekir (456 Numaralı Genel Tebliğ m. 5.1 f. 1). **Gelir vergisi mükellefleri** ise internet vergi dairesini kullanarak başvurabileceği gibi, vergi dairesine bizzat veya vekili aracılığıyla da başvurabilir (456 Numaralı Genel Tebliğ m. 5.2 f. 3,4).

kullanabilecek; başvurularını vergi dairesine bizzat veya vekili aracılığıyla gerçekleştiren mükelleflere ise, “**internet vergi dairesi**” kullanıcı kodu, parola ve şifresi verilecek ve bu bilgilerle sisteme giriş yapacaklardır. (456 Numaralı Genel Tebliğ m. 5.2, f. 2, 3, 4). Tebliğ ile getirilen zorunluluk kapsamına girmeyen ancak isteğe bağlı olarak kendilerine elektronik tebligat yapılmasını talep eden tüzel kişiler ile tüzel kişiliği olmayan teşekküller, kurumlar vergisi mükellefi iseler 456 Numaralı Genel Tebliğ m. 5.1; gelir vergisi mükellefi iseler 456 Numaralı Genel Tebliğ m. 5.2 hükümleri uyarınca ilgili vergi dairelerine başvurmak suretiyle Elektronik Tebligat Sistemine dahil olacaklardır.

Vergi daireleri tarafından **elektronik tebligatın gönderilmesi ve muhatabına iletilmesi** hususu 456 Numaralı Genel Tebliğ m. 6’da düzenlenmiştir. Buna göre, 213 sayılı Kanun hükümlerine göre tebliği gereken evrak elektronik ortamda hazırlandıktan sonra, vergi dairesindeki yetkili kişi tarafından zaman damgası⁴⁷³ ilişkilendirilmek suretiyle “**güvenli elektronik imza**” ile imzalanır ve vergi dairesi adına Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından tebliğ yapılacak muhatabın “**elektronik tebligat adresine**” iletilir. Muhatapları elektronik tebligat adreslerine ulaştıracak Elektronik Tebligat Sistemine internet vergi dairesi üzerinden erişilir (456 Numaralı Genel Tebliğ m. 6 f. 2).

UETS’de olduğu gibi, Elektronik Tebligat Sistemi üzerinden yapılacak tebligatların tebliğ edilme hususunda özel bir hükme yer verilmiştir. 456 Numaralı Genel Tebliğ m. 6 f. 3 hükmüne göre, “*Kanunun 107/A maddesi gereğince, elektronik imzalı tebliğ evraki, muhatabın elektronik ortamdaki adresine ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda tebliğ edilmiş sayılacaktır.*”

D. Kayıtlı Elektronik Posta Sistemi (KEP)

13.01.2011 tarihli ve 6102 sayılı TTK ile hukuk sistemimize kazandırılan “**kayıtlı elektronik posta**” (KEP), tacirler arasında gerçekleşecek belli başlı işlemlerin elektronik ortamda yapılabilmesini ve bu amaçla tacirlerin bir elektronik tebligat adresi kullanabilmelerini mümkün kılan bir tür elektronik tebligat sistem olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim KEP’in birincil yasal dayanaklarından biri olan TTK m. 18, f. 3 hükmüne göre, “*Tacirler arasında, diğer tarafı temerrüde düşürmeye, sözleşmeyi feshetme,*

⁴⁷³ 456 Numaralı Genel Tebliğ’de “**İşlem Zaman Bilgisi**” kavramı kullanılmış olmakla birlikte (m. 3 f. 1-g), “bir elektronik verinin, üretildiği, değiştirildiği, gönderildiği, alındığı ve/veya kaydedildiği zaman bilgisi” tanımı ve elektronik tebligatların 5070 sayılı Kanun uyarınca güvenli elektronik imza ile imzalanması hususları göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu “İşlem Zaman Bilgisi” kavramında 5070 sayılı Kanun uyarınca “**zaman damgası**”nın anlaşılması gerekir.

sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbarlar veya ihtarlar noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılır.” Bu hüküm göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu konuları içermek üzere tacirler arasında gerçekleşecek ihbar veya ihtarlar, birer fiziki tebligat gönderim şekilleri olan noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla ve telgrafla yapılabileceği gibi, güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile de yapılabilecektir. Böylelikle, KEP sistemi sayesinde, ayrıca fiziki örnekleri alınmasına gerek olmaksızın, ihbar veya ihtarlarla bağlanan hukuki sonuçların elektronik ortamda doğması temin edilmiştir.

TTK m. 1525, f. 2 hükmü uyarınca, KEP’in hukuki ve teknik yönleri ile işleyişine ilişkin usul ve esasları düzenleme yetkisi BTK’ya verilmiştir. Nitekim BTK tarafından, söz konusu hükme istinaden KEP sistemine, bu sistemle yapılacak işlemler ile bunların sonuçlarına, kayıtlı posta adresine sahip gerçek kişilere, işletmelere ve şirketlere, kayıtlı elektronik posta hizmet sağlayıcılarının hak ve yükümlülüklerine, yetkilendirilmelerine ve denetlenmelerine ilişkin usul ve esasları hüküm altına almak için ***Kayıtlı Elektronik Posta Sistemine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik***⁴⁷⁴ (KEP Yönetmeliği) ihdas etmiştir. Keza, KEP sistemine ilişkin süreçleri ve **teknik kriterleri** detaylı olarak belirlemek amacıyla, BTK tarafından ***Kayıtlı Elektronik Posta Sistemi İle İlgili Süreçlere ve Teknik Kriterlere İlişkin Tebliğ***⁴⁷⁵ ihdas edilmiştir.

Esas olarak KEP sisteminin hukuki çerçevede işleyişini ortaya koyan Kayıtlı Elektronik Posta Sistemine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik hükümleri incelendiğinde, KEP sisteminin temel bileşenlerini, ***kayıtlı elektronik posta hizmet sağlayıcısı*** (KEPHS), ***hesap sahibi*** ve ***kayıtlı elektronik posta*** (KEP) olarak belirtmemiz mümkündür.

Bu sistemin nirengi noktası olarak da nitelendirebileceğimiz KEPHS, KEP sistemi kurmak ve işletmek için kurulan anonim şirket veya olarak ifade edilmektir (KEP Yönetmeliği m. 4, f. 1-j). Bununla birlikte, TK hükümlerine göre elektronik ortamda tebligat yapmaya yetkili kılınmış **PTT**’nin de KEPHS olabileceği aynı hükümde belirtilmiştir. KEPHS olmak isteyen anonim şirketler, KEP Yönetmeliği m. 6’daki şartlara uygun olarak yapacağı bir taleple BTK’ya başvuruda bulunması gerekir. Keza, PTT’nin KEPHS olarak hizmet verebilmesi bakımından da KEP Yönetmeliği m. 6’daki şartlara uygun bir başvuruda bulunma şartı aranmıştır (KEP Yönetmeliği m. 4, f. 1-j). Başvuruda istenen

⁴⁷⁴ Söz konusu Yönetmelik, 25.08.2011 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanmış ancak 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

⁴⁷⁵ Söz konusu Tebliğ, 25.08.2011 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

bilgi ve belgelerde yer alan hususları eksiksiz olarak yerine getirdiği tespit edilen başvuru sahipleri BTK tarafından KEPHS olarak yetkilendirilir ve faaliyete başlarlar⁴⁷⁶ (KEP Yönetmeliği m. 7, f. 2). KEPHS olarak hizmet veren kurumlar, KEP sistemini kullanmak isteyen gerçek veya tüzel kişilerin taleplerini karşılamakla ve KEP sisteminin işleyişini icra etmekle görevli ve yetkili durumuna gelirler.

KEP sistemini kullanmak isteyen gerçek ve tüzel kişiler, kendilerine mahsus açılacak bir KEP hesabı almak üzere, faaliyette bulunan herhangi bir KEPHS'e başvurmaları gerekir. Şunu önemle belirtmeliyiz ki, KEP hesabı alabilecek gerçek ve tüzel kişiler, TTK hükümlerine göre kurulmuş bulunan gerçek ve tüzel kişi tacirlerden ibaret değildir. Tacir olmayan gerçek veya tüzel kişilerin KEP hesap sahibi olmaları mümkündür. Zira "**hesap sahibi**" KEP Yönetmeliği m. 4, f. 1-ğ hükmünde "**Adına KEP hesabı tahsis edilen gerçek kişiyi veya kamu veya özel hukuk tüzel kişisi**" şeklinde tanımlandığından, gerçek veya tüzel kişinin hesap sahibi olabilmesi için tacir olma şartı aranmamıştır.

KEP sistemini kullanmak isteyen gerçek veya tüzel kişinin bu hususta KEPHS'e yapacağı başvurusu üzerine, KEPHS, başvuru sahibinin kimliğini tespit edecektir⁴⁷⁷ (KEP Yönetmeliği m. 9, f. 2). KEPHS gerekli kontrollerden geçen KEP hesabı başvurusunu kabul eder ve ilgili gerçek veya tüzel kişi adına "**KEP hesabı**" oluşturur (KEP Yönetmeliği m. 9, f. 4). Hesap sahibinin KEP hesabını kullanabilmesi (etkinleştirebilmesi) için KEP Yönetmeliği m. 10'da "güvenli elektronik imza ile onay" şartı aranmıştır. Buna göre, KEPHS, başvuru sahibi ile KEP hesabının kullanımına dair sözleşme veya taahhünameyi imzaladıktan sonra, hesap sahibi gerçek kişi ise bizzat kendisine ait; hesap sahibi tüzel kişi ise KEPHS başvuru formunda belirtilen işlem yetkilisine ait "**güvenli elektronik imza**" ile başvurunun onayını gerçekleştirir ve bu işlem sonucunda ilgili KEP hesabını kullanıma açar. Gerçek kişinin, KEP

⁴⁷⁶ 19.03.2019 tarihi itibarıyla KEPHS olarak hizmet veren kurumlar ve faaliyete başlama tarihleri şu şekildedir:

- PTT A.Ş. (10.09.2012)

- TNB Kayıtlı Elektronik Posta Hizmet Sağlayıcılığı ve Ticaret A.Ş. (28.12.2012)

- TÜRKKEP Kayıtlı Elektronik Posta Hizmet Sağlayıcılığı ve Ticaret A.Ş. (25.02.2013)

- INTERTECH Bilgi İşlem ve Pazarlama Ticaret A.Ş. (14.11.2014)

- EFİNANS Elektronik Ticaret ve Bilişim Hizmetleri A.Ş. (05.02.2015)

- KEPKUR Yazılım Bilişim Kayıtlı Elektronik Posta Hizmetleri Sanayi ve Ticaret A.Ş. (11.09.2015)

- F.I.T. Bilgi İşlem Sistemleri Servisleri Sanayi ve Ticaret A.Ş. (11.09.2015)

- Mikro Yazılımevi Yazılım Hizmetleri Bilgisayar Sanayi ve Ticaret A.Ş. (14.01.2016)

⁴⁷⁷ KEP Yönetmeliği m. 9, f. 2 hükmünde, söz konusu kimlik tespiti işlemi, gerçek kişiler için nüfus cüzdanı, pasaport, sürücü belgesi gibi fotoğraflı ve kimlik yerine geçen geçerli resmi belgelerle veya güvenli elektronik imza ile; tüzel kişiler için tarafından sunulan bilgi ve belgeler için MERSİS vasıtasıyla MERSİS No ile gerçekleştirilir. Ayrıca belirtmeliyiz ki, tüzel kişiler, işlem yetkilisi olarak belirledikleri kişilerin kimlik bilgilerini ve yetkili olduklarını gösteren bilgi ve belgeleri başvuru sırasında KEPHS'ye bildirmeleri gerekmektedir (KEP Yönetmeliği m. 9, f. 3).

hesabını **sadece ileti almak amacıyla** kullanacağını belirtmesi hâlinde KEP hesabı açılışı için gerekli olan onay güvenli elektronik imzalı veya ıslak imzalı olarak alınabilir (KEP Yönetmeliği m. 10, f. 3). Başvuru onayı da alındıktan sonra, hesap sahibi KEP hesabını kullanabilecektir⁴⁷⁸.

KEP, bir elektronik iletinin tarafları veya muhatapları arasında KEP hesabı vasıtasıyla hukuki ve teknik güvenliğe sahip bir şekilde gönderilip alınmasını sağlamayı ve güvenli iletişimde bulunmayı amaçlayan (KEP Yönetmeliği m. 11, f. 1) bir elektronik haberleşme sistemidir. KEP, esas olarak, **bir elektronik iletinin gönderilmesi ve alınması**⁴⁷⁹ faaliyetlerine hizmet eden bir sistemdir. KEP Yönetmeliği hükümleri göz önünde bulundurulduğunda, KEP'in işleyiş sürecinin bileşenlerini, **gönderici, orijinal ileti, KEPHS, KEP delili, KEP iletisi ve alıcı** olarak belirtmemiz mümkündür.

KEP hesabı üzerinden yine bir KEP hesap sahibine elektronik ileti göndermek isteyen kişi (**gönderici**), öncelikle, KEPHS tarafından temin edilmek üzere KEP hesabına erişebileceği web ara yüzü veya elektronik posta istemci programına giriş yapması gerekir. KEP hesabına giriş yapan gönderici, burada göndermek istediği elektronik iletiyi hazırlar. Gönderici, iletiyi hazırladıktan sonra bu iletiyi kendi "**güvenli elektronik imzasını**" kullanarak imzalar. Gönderici tarafından üretilen ve göndericinin güvenli elektronik imzasını taşıyan bu iletiye "**orijinal ileti**" adı verilmektedir (KEP Yönetmeliği m. 4, f. 1-ş). Göndericinin güvenli elektronik imzası kullanılarak üretilen orijinal ileti, KEPHS tarafından tutulan elektronik platforma gönderilir. KEPHS tarafından tutulan elektronik platforma ulaşan orijinal ileti, zaman damgası ilişkilendirmek suretiyle KEPHS'e ait NES'e istinaden güvenli elektronik imza kullanılarak imzalanır. Orijinal iletinin KEPHS tarafından zaman damgası ve güvenli elektronik imza işlemlerine tâbi tutulmasıyla "**KEP delili**" elde edilir. KEP delili, belirli bir işlemin belirli bir zamanda meydana geldiğini gösteren, KEP sisteminde üretilen ve KEPHS'nin güvenli elektronik imzası ile imzalanmış veriyi ifade etmektedir (KEP

⁴⁷⁸ KEP hesabının, hesap sahibi tarafından kendi nam ve hesabına kullanılması esastır. Hesap sahibinin tüzel kişi olduğu durumlarda; KEP hesabı, bu Yönetmelik hükümlerinde belirtilen şekilde yetki verilmiş olan işlem yetkilisi tarafından hesap sahibinin nam ve hesabına kullanılır (KEP Yönetmeliği m. 11, f. 2). Bununla birlikte, hesap sahibi olan tüzel kişi istediği zaman işlem yetkilisini değiştirebilir (KEP Yönetmeliği m. 11, f. 4).

⁴⁷⁹ KEP Yönetmeliğinde **KEP hesabı kullanılarak yapılabilecek işlemler ve sonuçları** KEPHS ile hesap sahibi arasında **imzalanan sözleşme veya taahhütname ile** belirleneceği öngörülmüştür (m. 11, f. 3). KEP hesabı kullanılarak yapılabilecek işlemlerin başında "**bir elektronik iletinin gönderilmesi ve alınması**" gelmektedir. Ancak, KEPHS ile hesap sahibi arasında imzalanan **sözleşme veya taahhütname ile sadece bir elektronik iletinin alınması için KEP hesabı oluşturulabilir**. Bununla birlikte, KEPHS, KEP sistemi içerisinde bir elektronik iletinin gönderilmesi ve alınması dışında **elektronik belgelerin saklanması, güvenli iletişim ve elektronik ortamda güvenilir üçüncü taraf hizmetleri** gibi katma değerli hizmetler sunabilir (KEP Yönetmeliği m. 14). Nitekim hesap sahibi, başvuruda bulunurken, KEP hesabını sadece alıcı veya hem alıcı hem gönderici olarak kullanacağını KEPHS'ye açıkça belirtilmesi gerekir (KEP Yönetmeliği m. 17, f. 1-b).

Yönetmeliği m. 4, f. 1-k). KEP delil kaydı ile ilişkilendiren orijinal iletiye ise “**KEP iletisi**” adı verilir (KEP Yönetmeliği m. 4, f. 1-m) ve KEPHS elektronik platformu üzerinden alıcının KEP hesabına gönderilecek olan ileti de KEP iletisidir.

Anlaşılabacağı üzere, KEP sistemi üzerinden bir elektronik verinin gönderilmesi ancak güvenli elektronik imza ile mümkündür. Zira bir elektronik verinin göndericiye ve KEPHS’ye ait güvenli elektronik imzaları ile imzalanmaksızın KEP sistemi üzerinden ileti gönderimi mümkün değildir. Bu bakımdan, güvenli elektronik imza KEP sisteminin olmazsa olmaz unsurlarından birini teşkil etmektedir.

KEP sistemi üzerinden gönderilen ve alınan KEP iletilerinin ve KEPHS tarafından üretilen KEP delillerinin hukuki sonuçları özel olarak hükme bağlanmıştır. Söz konusu KEP iletilerine ve KEP delillerine ilişkin hukuki sonuçları şu şekilde belirtebiliriz:

- KEP iletisi, alıcı tarafından okunduğu an iletilmiş sayılır; ancak mücbir sebep hâlleri dışında KEP hesabına erişilmemesi durumunda o işgünü içinde gelen iletinin ertesi işgünü hesap sahibine ulaştığı ve okunduğu kabul edilir (KEP Yönetmeliği m. 12, f. 2).
- KEPHS’nin KEP sistemi üzerinden sunduğu hizmetlere ilişkin olarak oluşturduğu kayıtlar ile KEP delilleri senet hükmündedir ve aksi ispat edilinceye kadar kesin delil sayılır (KEP Yönetmeliği m. 15, f. 1).
- KEP hesabı kullanılarak gerçekleştirilen tüm işlemlere ilişkin hukuki sonuçlar hesap sahibi üzerinde doğar (KEP Yönetmeliği m. 15, f. 2).

“**UETS**” başlığı altında bahsedildiği üzere, 28.02.2018 tarihli ve 7101 sayılı Kanun’la yapılan değişiklik öncesindeki TK m. 7/A ve bu maddeye dayanılarak ihdas edilen 19.01.2013 tarihli Elektronik Tebligat Yönetmeliği hükümlerine göre, **19.01.2013** tarihi itibarıyla uygulamaya konulan “elektronik tebligat” müessesesi, **PTT** tarafından “**KEP sistemi**” aracılığıyla işletilmekteydi. Ayrıca TK m. 7/A’nın ilk hâlinde (m. 2), 19.01.2013 tarihi itibarıyla geçerli olmak üzere, **sadece anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler bakımından** elektronik tebligat yapılma zorunluluğu bulunmaktaydı. Bu bağlamda, **19.01.2013** tarihinde **01.01.2019** tarihinde kadar, TK m. 1’de belirtilen kamu kurum ve kuruluşları tarafından sermaye şirketlerine yapılacak tebligatların KEP sistemi üzerinden elektronik ortamda yapılması zorunluydu. Dolayısıyla, sermaye şirketleri, PTT’ye başvurmak suretiyle bir KEP hesabı almak ve en azından “ileti almak” amacıyla KEP sistemini kullanmak zorundaydı.

KEP sisteminin işleyişi ile bunun hüküm ve sonuçları hakkında yukarıda yapmış olduğumuz tüm açıklamalar, sermaye şirketlerinin söz konusu dönemde TK m. 7/A hükümleri uyarınca KEP sistemini kullanmaları bakımından da geçerlidir.

E. E-Noterlik: Türkiye Noterler Birliği Bilişim Sistemi (TNBBS)

02.12.2014 tarihli ve 6572 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle birlikte, NK'ye “*elektronik işlemler*” başlıklı m. 198/A eklenmiştir⁴⁸⁰. Buna göre, kural olarak, NK'de öngörülen işlemler, elektronik ortamda güvenli elektronik imza kullanılarak da yapılabilecektir. Bununla birlikte, Dışişleri Bakanlığı, Türkiye Noterler Birliği ve Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunun görüşleri alınarak Adalet Bakanlığı tarafından, noterlik işlemlerinin elektronik ortamda yapılmasına, saklanmasına ve paylaşılmasına ilişkin *Noterlik İşlemlerinin Elektronik Ortamda Yapılması Hakkında Yönetmelik* ihdas edilmiştir⁴⁸¹.

Söz konusu düzenlemeler dikkate alındığında, her türlü noterlik elektronik ortamda yapılması kabul edilmemiştir. Öncelikle, noterlik daireleri tarafından yapılmak üzere kanunların resmî şekle veya özel bir merasime tâbi tuttuğu hukuki işlemler ile teminat sözleşmelerinin⁴⁸² güvenli elektronik imza kullanılarak elektronik ortamda yapılmayacağını belirtmemiz gerekir (EİK m. 5, f. 2; Elektronik Noterlik Yönetmeliği m. 5, f. 1). Bunlar haricinde kalan “tüm noterlik işlemleri” ise elektronik ortamda yapılabilir. Bununla birlikte, noterlik mevzuatında bu işlemlerin elektronik ortamda yapılması açısından ikili bir ayırım öngörülmüştür. Noterlik mevzuatında “**düzenleme şeklinde yapılması zorunlu tutulan işlemler (NK m. 89)**” ve “**irade beyanlarının alınmasına ilişkin işlemler**”⁴⁸³ ile bunlar

⁴⁸⁰ NK m. 198/A hükmünün eklenmesini öngören değişiklik 12.12.2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

⁴⁸¹ Elektronik Noterlik Yönetmeliği, 11.07.2015 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanmış ancak 01.03.2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

⁴⁸² Elektronik Noterlik Yönetmeliğinde, elektronik ortamda yapılamayacak noterlik işlemleri bağlamında “*teminat sözleşmeleri*” ibaresine yer verilmiştir (m. 5, f. 1). EİK m. 5, f. 2 hükmünde ise, 15.07.2016 tarihli ve 6728 sayılı Kanun'la birlikte, güvenli elektronik imza ile yapılamayacak işlemler bağlamında sayılan “*teminat sözleşmeleri*” ibaresi “*banka teminat mektupları dışındaki teminat sözleşmeleri*” ibaresiyle değiştirilmiştir. İlgili değişiklik, Elektronik Noterlik Yönetmeliğinin yürürlüğe girmesinden sonraki bir tarihte (09.08.2016) yürürlüğe girmiştir. Elektronik Noterlik Yönetmeliği ihdas edilirken, EİK hükümleri ve bu arada güvenli elektronik imza ile gerçekleştirilemeyecek işlemleri düzenleyen 5. madde hükmü dikkate alınmıştır. Ancak EİK m. 5, f. 2 hükmünde yapılan değişiklik sonrasında Elektronik Noterlik Yönetmeliği m. 5, f. 1 hükmünde değişiklik yapılmamıştır. Bu anlamda, “**banka teminat mektupları**” niteliğindeki teminat sözleşmelerinin noter tarafından elektronik ortamda yapıлып yapılamayacağı hususunda hukuki bir belirsizlik oluşmuştur.

⁴⁸³ “**irade beyanlarının alınmasına ilişkin işlemler**”den ne anlaşılması gerektiği hususunda noterlik mevzuatında açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Kanaatimizce, bu işlemlerden maksat, NK m. 89 dışında kalan ve yapılması kanunla başka bir makam, merci veya şahsa verilmemiş olan her nevi hukuki işlemlerdir (NK m. 60, f. 1-1). Zira, NK m. 89'da belirtilen işlemler haricindeki her nevi hukuki işlemin bizzat noter tarafından düzenlenmesi mümkün olmakla birlikte, bunun sağlanabilmesi için kişilerin irade beyanlarının noter huzurunda alınması gerekir. Bu nedenle, Kişilerin irade beyanları doğrultusunda noter tarafından bizzat düzenleme şeklinde

haricinde kalan noterlik işlemlerinin elektronik ortamda yapılabilmesi farklı şekilde ele alınmıştır. Buna göre, *düzenleme şeklinde yapılması zorunlu tutulan işlemler* ile *irade beyanlarının alınmasına ilişkin işlemler* elektronik ortamda yapılabilmesi için ilgililerin **noter huzurunda olmaları gerekir iken**, bunlar haricinde kalan noterlik işlemlerinin elektronik ortamda yapılabilmesi için ilgililerin noterlik dairesine gelmesine gerek bulunmamaktadır (NK m. 198/A, f. 1; Elektronik Noterlik Yönetmeliği m. 5, f. 2-3). Bu nedenle, söz konusu ikili ayırım göz önünde bulundurulmak suretiyle elektronik noterlik sistemi açıklanmaya çalışılacaktır.

Gerek noter huzurunda yapılması gereken gerekse noter huzurunda bulunulmasına gerek olmaksızın yapılabilen “elektronik noterlik işlemleri”, Türkiye Noterler Birliği (TNB) tarafından altyapısı kurulan ve işletilen “**Türkiye Noterler Birliği Bilişim Sistemi (TNBBS)**” üzerinden gerçekleştirilecektir (NK m. 198/A, f. 3; Elektronik Noterlik Yönetmeliği m. 5, f. 2-3). Ayrıca, elektronik ortamda yapılabilecek “tüm” noterlik işlemleri bakımından, işleme katılanlar ve noterin “**güvenli elektronik imza**”ya sahip olmaları gerekir. Bu bağlamda, güvenli elektronik imza olmaksızın herhangi bir noterlik işleminin elektronik ortamda (TNBBS) yapılabilmesi mümkün değildir.

Düzenleme şeklinde yapılması zorunlu tutulan işlemler ile irade beyanlarının alınmasına ilişkin işlemler elektronik ortamda “**başlatılabilmesi**” için ilgililerin noter huzurunda bulunmasına gerek bulunmamaktadır. Başka bir ifadeyle, söz konusu işlemleri yapmak isteyen kişilerin, noterlik dairelerine gitmeden işlem başvurusunda bulunabilmeleri mümkün kılınmış; bu suretle ilgililere, noterliğe gitmeden önce işlemin ön hazırlıklarını elektronik ortamda tamamlama imkânı verilmiştir. İşlem başvurusunu elektronik ortamda gerçekleştirmek isteyen kişi, ilk olarak, Herhangi bir noterlik dairesine gidip kimliği ile başvurarak TNBBS’ye üye olması gerekir⁴⁸⁴. TNBBS’ye üye olunduktan sonra, işlem başvurusunda bulunacak kişi, TNB’nin internet sayfasında yer alan TNBBS’ye “**güvenli elektronik imzası**” ile giriş yaparak işlem başvurusunu yapabilecektir (Elektronik Noterlik Yönetmeliği m. 5, f. 2). TNBBS’de başvurusu alınan işlemin tamamlanabilmesi için, kişinin başvuruda bulunduğu noterlik dairesine gitmesi gerekecektir. Bu aşamada ise, işlem, ilgili kişi ile noterin el yazılı imzaları veya “**güvenli elektronik imzalarıyla**” birlikte tamamlanmış olacaktır (Elektronik Noterlik Yönetmeliği m. 5, f. 2).

yapılacak bu gibi işlemlerin “**irade beyanlarının alınmasına ilişkin işlemler**” kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Bu işlemler hakkında ayrıca tezin “ikinci kısmının” 16. sayfasına bakılabilir.

⁴⁸⁴ https://portal.tnb.org.tr/Shared%20Documents/E-Hizmetler_Hakkinda.pdf (Erişim Tarihi: 17.03.2019)

İşlemin güvenli elektronik imza kullanılarak tamamlanması tercih edildiği takdirde, talep edilmediği sürece, işlemin yapıldığını gösterir belgenin ayrıca fiziki örneğinin alınmasına gerek yoktur (NK m. 198/A f. 3; Elektronik Noterlik Yönetmeliği m. 9, f. 1). TNBBS üzerinde işlemin ilgili kişi ve noterin güvenli elektronik imzaları kullanılarak tamamlanması, işlemin hukuken geçerli olabilmesi için yeterlidir. Nitekim, NK m. 198/A, f. 3’de “*Güvenli elektronik imza ile imzalanmış belgelerde kanunlarda belirtilen mühürleme işlemi uygulanmaz ve ayrıca suret aranmaz*” hükmüne yer verilerek bu hususa işaret edilmiştir. İşlemin TNBBS üzerinden ilgili kişi ve notere ait güvenli elektronik imzaları kullanılarak tamamlanması durumunda, talep edildiği takdirde, işlem belgesinin ilgili kişi ya da üçüncü bir kişinin KEP hesabına gönderilmesi de mümkündür. Keza, talep edildiği takdirde, işlem belgesinin fiziki örneği de alınabilir. Bu hâlde, belgenin aslının aynı olduğu belirtilerek noterlikçe -el yazılı olarak- imzalanır ve mühürlenir (NK m. 198/A, f. 3).

Düzenleme şeklinde olmayan veya irade beyanının noter huzurunda alınması gerekmeyen noterlik işlemleri⁴⁸⁵ TNBBS üzerinden güvenli elektronik imza ile “**başlatılıp**”, bu şekilde “**tamamlanabilir**” (Elektronik Noterlik Yönetmeliği m. 5, f. 3). Belgenin düzenlenmesi de dahil tüm aşamalar elektronik ortamda gerçekleştirilir (Elektronik Noterlik Yönetmeliği m. 5, f. 3). Keza, noterlik işleminin bir belgeye dayanması hâlinde; belge sureti, taraflar, vekilleri veya temsilcileri tarafından güvenli elektronik imza ile imzalanarak TNBBS üzerinden ilgili noterliğe gönderilebilir (Elektronik Noterlik Yönetmeliği m. 5, f. 4). **Düzenleme şeklinde yapılması zorunlu tutulan işlemler ile irade beyanlarının alınmasına ilişkin işlemlerin** elektronik ortamda tamamlanabilmesi için ilgili kişi ile notere ait güvenli elektronik imzalarının birlikte bulunması şart olarak aranırken (Elektronik Noterlik Yönetmeliği m. 5, f. 2), **düzenleme şeklinde olmayan veya irade beyanının noter huzurunda alınması gerekmeyen noterlik işlemleri** bakımından bu şekilde bir açık

⁴⁸⁵ Bu işlemlerden maksadın ne olduğu hususunda, Elektronik Noterlik Yönetmeliği m. 6 hükmü dikkate alınmalıdır. Zira söz konusu maddede “*güvenli elektronik imza ile noter huzurunda olmadan yapılabilecek işlemler*” sıralanmıştır. Güvenli elektronik imza ile noter huzurunda olmadan yapılabilecek işlemler ise, dolaylı olarak, düzenleme şeklinde olmayan veya irade beyanının noter huzurunda alınması gerekmeyen noterlik işlemleridir. Elektronik Noterlik Yönetmeliği m. 6 hükmünde belirtilen ve **güvenli elektronik imza ile noter huzurunda olmadan yapılabilecek işlemler** şunlardır:

- a) Çevirme işlemleri
- b) Tescil işlemleri
- c) Tespit işlemleri
- ç) Örnek verme işlemleri
- d) Defter onayları
- e) İmza onaysız ihtarname ve ihbarname

Sayılan bu işlemler, NK m. 100 ve devamında düzenlenmekle birlikte, bu işlemler hakkında ayrıntılı bilgi için tezin “ikinci kısmının” 26 ilâ 33. sayfalarına bakılabilir.

düzenleme mevcut değildir. Kanaatimizce, elektronik ortamda yapılacak noterlik işleminin fiziki ortamda yapılması bakımından noterlik mevzuatında noterin imzasının arandığı hâllerde, evleviyetle, bu işlemin elektronik ortamda yapılabilmesi bakımından da noterin “güvenli elektronik imzası”nın bulunması şarttır.

Görüldüğü üzere, düzenleme şeklinde olmayan veya irade beyanının noter huzurunda alınması gerekmeyen işlemlerin, noterlik dairesine gidilmeksizin elektronik ortamda ve fakat güvenli elektronik imza kullanılmak suretiyle yapılması mümkündür. TNBBS üzerinden gerçekleştirilecek bu işlemler, ilgili kişi ve noterin güvenli elektronik imzaları ile imzalandığında hukuki sonuçlarını doğuracaktır. Elektronik ortamda üretilen işlem belgesi, talep edilmedikçe ayrıca fiziki olarak düzenlenmeyecek ve işlem belgesi üzerinde kanunlarda belirtilen mühürleme işlemi uygulanmayacaktır (NK m. 198/A, f. 3). Bununla birlikte, talep edildiği takdirde, işlem belgesinin ilgili kişi ya da üçüncü bir kişinin KEP hesabına gönderilmesi mümkündür. Keza, talep edildiği takdirde, işlem belgesinin fiziki örneği de alınabilir. Bu hâlde, belgenin aslının aynı olduğu belirtilerek noterlikçe -el yazılı olarak- imzalanır ve mühürlenir (NK m. 198/A, f. 3).

Sonuç olarak, NK m. 198/A ve Elektronik Noterlik Yönetmeliği hükümleri ile hukuk sistemimize “e-noterlik” müessesesi kazandırılmıştır. Gerek noter huzurunda gerekse noter huzurunda olmaksızın yapılsın, kanunların resmî şekle veya özel bir merasime tâbi tuttuğu hukuki işlemler ile teminat sözleşmeleri hariç olmak üzere, her nevi noterlik işleminin güvenli elektronik imza kullanılmak suretiyle elektronik ortamda yapılması mümkün kılınmıştır. TNBBS üzerinden yapılacak bu işlemlerin hukuken geçerli olabilmesi için ise, ayrıca fiziki örneklerinin alınmasına ve dolayısıyla ilgililer ile noterin el yazılı imzasıyla imzalanmasına veya mühürlenmesine gerek bulunmamaktadır. Elektronik ortamda güvenli elektronik imza kullanılarak yapılan işlemin fiziki örneği talep edildiği takdirde, söz konusu işlemin fiziki örneği, aslının aynı olduğu belirtilerek noterlikçe imzalanacak ve mühürlenecektir. Ayrıca elektronik ortamda güvenli elektronik imza kullanılarak yapılan noterlik işlemleri bakımından NK m. 198/A, f. 3 hükmünde özel bir ispat kuralına yer verilmiştir. Buna göre, *güvenli elektronik imza ile imzalanmış belgenin elle atılan imzalı suretiyle çelişmesi hâlinde noterlerin kullandığı bilişim sisteminde kayıtlı olan güvenli elektronik imzalı belge esas alınır* (NK m. 198/A, f. 3).

F. Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS)

6102 sayılı TTK ile hukuk sistemimize “e-ticaret sicili” kazandırılmıştır. Başka bir ifadeyle, TTK hükümleri uyarınca ticaret sicil müdürlükleri tarafından fiziki ortamda tutulan

sicil kayıtlarının elektronik ortamda tutulmasına ve belirli sicil işlemlerinin yapılmasına imkân tanınmıştır. Söz konusu “e-ticaret sicili” müessesesinin pozitif dayanağı TTK m. 24, f. 3 hükmüdür. Buna göre, “**Ticaret sicili kayıtlarının elektronik ortamda tutulmasına ilişkin usul ve esaslar Kanununun 26 ncı maddesine göre çıkarılacak yönetmelikte gösterilir. Bu kayıtlar ile tescil ve ilan edilmesi gereken içeriklerin düzenli olarak depolandığı ve elektronik ortamda sunulabilen merkezi ortak veri tabanı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği nezdinde oluşturulur.**” Ticaret sicili kayıtlarının elektronik ortamda tutulmasını da konu olan söz konusu yönetmelik, 19.12.2012 tarihli Bakanlar Kurulu Kararıyla ihdas edilen ve 21.01.2013 tarihinde yürürlüğe giren *Ticaret Sicili Yönetmeliği*dir.

TTK m. 24, f. 3 hükmünde “**merkezi ortak veri tabanı**” olarak ifade edilen bilişim sistemi, Ticaret Sicili Yönetmeliği’nde “**Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS)**” olarak ifade edilmiş ve “*Ticaret sicili işlemlerinin elektronik ortamda yürütüldüğü, ticaret sicili kayıtları ile tescil ve ilan edilmesi gereken içeriklerin düzenli olarak depolandığı ve elektronik ortamda sunulduğu, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile TOBB nezdinde oluşturulan ve işletilen merkezi ortak veri tabanını da içeren bilgi sistemi*” olarak tanımlanmıştır. Ticaret Sicili Yönetmeli’nin de yürürlüğe girmesiyle birlikte, e-Dönüşüm Türkiye Projesinin ticari parçasını oluşturan MERSİS hukuk sistemimizde uygulanmaya başlamıştır. Ayrıca, bu bağlamda belirtmeliyiz ki, MERSİS, altyapısında “güvenli elektronik imza” ve “zaman damgası” teknolojilerini de barındıran bir bilişim sistemidir (Ticaret Sicili Yönetmeliği m. 13, f. 9).

Ticaret Sicili Yönetmeliği’ne göre, ticaret sicil müdürlüklerinde bulunan görevliler tarafından tutulacak **defterler**, yapılacak **sicil işlemleri** ve bunlara ilişkin **sicil kayıtları** MERSİS’te gerçekleştirilecektir (m. 12; m. 13, f. 1). 6102 sayılı TTK’le birlikte, ticaret sicil müdürlükleri nezdinde yapılacak “tüm işlemler” bakımından fiziki kayıt dönemi sonlandırılmış, bütünüyle elektronik kayıt dönemine başlanmıştır⁴⁸⁶. Bu işlemlerin MERSİS üzerinden gerçekleştirilebilmesi için, öncelikle, ticaret siciline tescil edilen ticari işletmeler ile ticaret şirketleri ve bunların şubelerine⁴⁸⁷ (ticari müesseseler), tescilleriyle birlikte münhasıran

⁴⁸⁶ Bununla birlikte, MERSİS’te meydana gelebilecek teknik aksaklıklardan ötürü elektronik ortamda işlem yapılamaması halinde sicil işlemleri yazılı ortamda yürütülür. Sistemdeki aksaklıklar kullanıcılarla anında paylaşılır. Bu işlemlere ilişkin kayıtlar daha sonra müdürlük tarafından geciktirilmeksizin elektronik ortama aktarılır (Ticaret Sicili Yönetmeliği m. 13, f. 4).

⁴⁸⁷ Şubelerin veya diğer yerel birimlerin MERSİS numarası, merkezin MERSİS numarasına **sıra numarası eklenerek üretilen numaralardan oluşur** (Ticaret Sicili Yönetmeliği m. 13, f. 2).

bunlara özgülenmiş numaralardan oluşan bir “**MERSİS numarası**” verilir⁴⁸⁸ (Ticaret Sicili Yönetmeliği m. 13, f. 2). MERSİS numarası, ilgili ticari işletmeler ile ticaret şirketleri ve bunların şubelerinin elektronik ortamdaki kimlik numarası olarak düşünebilir. Nitekim “*MERSİS’i kullanmaya başlayan müdürlüklerde MERSİS numarası ticaret sicili numarası yerine geçer ve daha önce verilmiş olan ticaret sicili numaraları dosya numarası olarak kullanılır*” hükmünü öngören Ticaret Sicili Yönetmeliği m. 19, f. 3 düzenlemesi de buna işaret etmiştir.

Ticaret sicil müdürlükleri ile ticari müesseseler arasında gerçekleştirilecek sicil işlemlerinin⁴⁸⁹ yanı sıra, müdürlükler arasında gerçekleştirilecek bilgi (veri) alışverişi de MERSİS üzerinden yapılacaktır (Ticaret Sicili Yönetmeliği m. 14, f. 3).

Ticaret şirketleri ile gerçek ve tüzel kişi diğer tacirler, **TTK gereğince zorunlu tutulan bütün işlemleri** MERSİS üzerinden “**güvenli elektronik imza**” ile yapabilir, bu işlemlerin dayanağı olan belgeleri de “**aynı usulle**” MERSİS üzerinden düzenleyebilir (TTK m. 1526, f. 3; Ticaret Sicili Yönetmeliği m. 13, f. 5). Bununla birlikte, Ticaret Sicili Yönetmeliği’nde “noter onayı” şartının arandığı belgelerin, **elektronik ortamda güvenli elektronik imza ile imzalanması halinde** ayrıca noter onayı aranmayacaktır. (Ticaret Sicili Yönetmeliği m. 5). Bu düzenlemeler dikkate alındığında, MERSİS üzerinden hazırlanacak⁴⁹⁰ ticaret şirketlerine ait kuruluş sözleşmelerinin **güvenli elektronik imza kullanılarak** imzalanması mümkündür. Zira ticaret şirketlerinin kuruluş sözleşmelerindeki imzaların “*noterce onaylanması*” veya “*şirket sözleşmesinin ticaret sicili müdürü yahut yardımcısı huzurunda imzalanması*” gerekmektedir⁴⁹¹. **TTK gereğince zorunlu tutulan bütün işlemleri MERSİS üzerinden “güvenli elektronik imza” ile yapılabileceğini** öngören TTK m. 1526 hükmü ile **elektronik ortamda güvenli elektronik imza ile imzalanması halinde ayrıca noter onayı aranmayacağını** öngören Ticaret Sicili Yönetmeliği m. 13, f. 5 hükmü birlikte değerlendirildiğinde, güvenli elektronik imza sahibi kişilerin MERSİS üzerinden ticaret şirket sözleşmesini düzenleyebilmesi mümkündür.

⁴⁸⁸ Bir ticari işletmenin ve seçilen unvanın sicile tescili halinde ilgiliye verilecek “onaylı sicil tasdiknamesi” içeriğinde MERSİS numarası da yer alacaktır (Ticaret Sicili Yönetmeliği m. 16)

⁴⁸⁹ Sicil işlemlerinden maksat, TTK’da öngörülen bir olgunun sicile geçirilmesi (**tescil**); tescil edilmiş bir olgudaki değişiklik dolayısıyla sicildeki kayıtların değiştirilmesi veya düzeltilmesi (**değişiklik-tadil**); tescil edilmiş olan bir olgunun ortadan kalkması veya sona ermesi sebebiyle ona ait kayıtların silinmesi (**silinme-terkin**) işlemleridir (Ticaret Sicili Yönetmeliği m. 28, f. 2). Bununla birlikte, “**tescil**” ifadesinin **her üç işlemi de kapsayacak şekilde** kullanıldığını belirtmemiz gerekir (TTK m. 27, f. 1, m. 31, f. 1; Ticaret Sicili Yönetmeliği m. 27, f. 1, m. 29, f. 1).

⁴⁹⁰ (Şirket Kuruluş Sözleşmesinin Ticaret Sicili Müdürlüklerinde İmzalanması Hakkında Tebliğ m. 4)

⁴⁹¹ Ticaret şirketi kuruluş sözleşmelerinin içerik ve şekli hususlarında detaylı bilgi için tezin “ikinci kısmının” 43 vd. sayfalarına bakılabilir.

Sicil işlemlerine ilişkin “tüm başvurular” MERSİS üzerinden yapılabilir ancak bu durumda başvuruların **güvenli elektronik imza ile yapılması zorunludur** (Ticaret Sicili Yönetmeliği m. 13, f. 6). Ancak, elektronik ortamda üretilen belgelerin tescile dayanak olabilmesi için, belgelerde güvenli elektronik imzayla birlikte “**zaman damgasının**” kullanılması **zorunludur** (Ticaret Sicili Yönetmeliği m. 13, f. 8).

Keza, ilgililer sicilin içeriğini ve müdürlükte saklanan tüm senet ve belgelerin onaylı örneklerini veya bir olgunun sicilde kayıtlı olup olmadığına dair onaylı belgeleri fiziki ortamda tecessüm etmek üzere alabileceği gibi, bu belgelerin onaylanmış suret ve özetleri elektronik ortamda “güvenli elektronik imza” ve “zaman damgası” ile düzenlenerek **MERSİS üzerinden** verilebilir (Ticaret Sicili Yönetmeliği m. 17, f. 5).

Söz konusu pozitif düzenlemeler doğrultusunda, ilgililer tarafından MERSİS üzerinden yapılacak **imza gerektiren tüm sicil işlemlerin**, “güvenli elektronik imza” Ticaret Sicili Yönetmeliği uyarınca aranan hâllerde “zaman damgası” kullanılarak gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmemiz gerekir. Aynı zamanda, ticaret sicil müdürlüklerindeki yetkili kişiler tarafından MERSİS üzerinden yapılacak **imza gerektiren tüm sicil işlemlerinde** “güvenli elektronik imza” ve Ticaret Sicili Yönetmeliği uyarınca aranan hâllerde “zaman damgası” kullanılması gerekir (TTK m. 1526, f. 3). Nitekim Resmî Yazışmalarda Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik⁴⁹² m. 15, f. 1 hükmüne göre, “*Elektronik ortamda yapılacak resmî yazışmalarda, imza yetkisine sahip kişi belgeyi, **güvenli elektronik imzası ile imzalar.***” Güvenli elektronik imza kullanılarak yapılan işlemlere ilişkin belgeler, zorunlu olmadıkça ayrıca fiziki örneği alınarak el yazılı imza ile imzalanmaz ve fiziksel ortamda saklanmaz (Resmî Yazışmalarda Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik m. 26, f. 4). Güvenli elektronik imza ile imzalanarak hazırlanmış bir belgeden fiziki örnek alınmasına ihtiyaç duyulması hâlinde ise, Çıktının uygun bir yerine “Belgenin Aslı Elektronik İmzalıdır” ibaresi konulmak suretiyle yetkili kişi tarafından **el yazılı imza ile imzalanır** ((Resmî Yazışmalarda Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik m. 26, f. 3).

3.1.2.2.7. Yabancı Elektronik Sertifikaların Durumu

Elektronik imza mevzuatı, güvenli elektronik imzaya bağlanan hukuki sonuçların, güvenli elektronik imzanın **sadece Türkiye’de kurulu bulunan** ESHS’ler tarafından üretilen

⁴⁹² Bu Yönetmelik, bütün kamu kurum ve kuruluşlarını kapsadığından ve idarelerin kendi içlerinde, birbirleriyle veya gerçek ya da tüzel kişiler ile iletişim sağlamak amacıyla fiziksel ortamda veya güvenli elektronik imza kullanarak elektronik ortamda yürüttükleri süreci konu aldığından (Resmî Yazışmalarda Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik m. 1, f.2, m. 3, f. 1-s), ticaret sicil müdürlükleri tarafından yapılacak tüm işlemler bakımından söz konusu Yönetmelik hükümlerinin de göz önünde bulundurulması gerekir.

NES'lere dayalı olarak kullanılması durumunda doğacağını kabul eden bir sistem benimsemiştir⁴⁹³. Nitekim EİK m. 14 ve Elektronik İmza Yönetmeliği m. 32 hükümlerinde, yabancı bir ülkede kurulu bir ESHS tarafından verilen elektronik sertifikaların hukuki sonuçları bakımından ayrı bir düzenlemeye yer verilmiş ve bunların hukuki sonuçlarının doğabilmesini belli şartlara tâbi tutmuştur. Böylelikle, elektronik imza mevzuatı hükümleri uyarınca güvenli elektronik imzanın hukuki sonuçlarını doğurabilmesi için, **kural olarak, Türkiye’de kurulu bulunan ESHS’ler** tarafından üretilen NES’lerin kullanılması gerekir. Keza, Elektronik İmza Yönetmeliği m. 18, f. 1 hükmünde, “*ESHS, kendi imza oluşturma ve doğrulama verileri ile sertifikasını Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde oluşturur ve imza oluşturma verisini hiçbir şekilde bu sınırların dışına çıkaramaz*” denilerek, Türkiye’de kurulu bulunan ESHS’lere, kendi sertifikasyon süreçlerini Türkiye sınırları içerisinde yürütme yükümlülüğü tahmil edilmiştir.

Türkiye’de kurulu bulunan ESHS’den⁴⁹⁴ ne anlaşılması gerektiği hususunda herhangi bir açık düzenleme mevcut değildir. Kanaatimizce, Türkiye’de kurulu bulunan ESHS’den maksat, ESHS **ticari şirket** ise TTK hükümlerine göre kurulmuş şirket; **gerçek kişi** ise Türkiye’de yerleşim yeri bulunan kişidir. ESHS’nin **kamu kurum veya kuruluşu** olması hâlinde ise, ESHS’nin Türkiye’de kurulu bulunması hususunda herhangi bir duraksama bulunmamaktadır.

Elektronik imza mevzuatında, yabancı bir ülkede kurulu bulunan ESHS’ler tarafından verilen elektronik sertifikaların hukuki sonuçlarının Türkiye sınırları içerisinde doğabilmesi, iki farklı koşul altında kabul edilmiştir⁴⁹⁵. Buna göre, farklı ülkelerde kurulu bulunan ESHS’ler tarafından üretilen elektronik sertifikalarının geçerliliğini konu alan bir milletlerarası anlaşma mevcut ise, yabancı bir ülkede kurulu bir elektronik sertifika hizmet sağlayıcısı tarafından verilen elektronik sertifikaların hukuki sonuçları söz konusu anlaşma uyarınca belirlenecektir (EİK m. 14, f. 1; Elektronik İmza Yönetmeliği m. 32, f. 1). Milletlerarası anlaşmanın bulunmaması hâlinde ise, yabancı bir ülkede kurulu bir ESHS tarafından verilen elektronik sertifikaların Türkiye’de kurulu bir ESHS tarafından kabul edilmesi gerekir. Yabancı bir ülkede kurulu bir ESHS tarafından verilen elektronik

⁴⁹³Türkiye’de kurulu bir ESHS tarafından verilen elektronik sertifikaların yabancı bir ülkede kullanılmasına ilişkin şartlar ilgili yabancı ülkenin elektronik imza mevzuatı çerçevesinde belirlenecektir (YEŞİL, Sezen, ALKAN, Mustafa, ACARER, Tayfun, “**Yabancı Elektronik Sertifikaların Kullanımı**”, Ulusal Elektronik İmza Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 2006, s. 50).

⁴⁹⁴ Bu kavram, EİK m. 14, f. 2 ve Elektronik İmza Yönetmeliği m. 32’de kullanılmıştır.

⁴⁹⁵ YEŞİL, ALKAN, ACARER, 2006, s. 50

sertifikaların, Türkiye'de kurulu bir ESHS tarafından kabul edilmesi durumunda⁴⁹⁶, bu elektronik sertifikalar EİK kapsamında geçerli olmak üzere NES sayılacaktır (EİK m. 14, f. 2). Yabancı bir ülkede kurulu bir ESHS tarafından verilen elektronik sertifikaların, Türkiye'de kurulu bir ESHS tarafından kabul edilmesi durumunda, BTK, yabancı ESHS'ye ait bilgileri internet sayfasında yayımlayacaktır (Elektronik İmza Yönetmeliği m. 32, f. 4).

Şu an itibarıyla, Türkiye Cumhuriyeti ile herhangi bir devlet arasında farklı ülkelerde kurulu bulunan ESHS'ler tarafından üretilen elektronik sertifikalarının geçerliliğini konu alan bir milletlerarası anlaşma mevcut değildir. Keza, BTK tarafından internet sayfasında yayımlanmış olduğu herhangi bir yabancı ESHS bilgisi de bulunmamaktadır.

3.1.2.2.8. Güvenli Elektronik İmzanın Hukuki Sonucu

“Güvenli elektronik imza, *elle atılan imza ile aynı hukuki sonucu doğurur*” (EİK m. 5). Keza, TBK m. 15, f. 1 hükmüne göre, “*İmzanın, borç altına girenin el yazısıyla atılması zorunludur. Güvenli elektronik imza da el yazısıyla atılmış imzanın bütün hukuki sonuçlarını doğurur*”. Bu hükümler dikkate alındığında, güvenli elektronik imzanın tek bir hukuki sonucu vardır, o da el yazılı imzanın **hukuken muadili** sayılmasıdır. Bununla birlikte, her ne kadar, “elle atılan imza” veya “el yazısıyla atılmış imza”dan bahsedilmişse de, güvenli elektronik imza ile kanunlarda öngörülen imza yerine geçen diğer işaretlerin de aynı hukuki sonucu doğuracağı kabul edilmelidir. Örneğin, TBK m. 16'da imza atamayan kişiler için öngörülen parmak izi, el ile yapılmış bir işaret ya da mühür gibi alametler ile güvenli elektronik imza hukuken aynı sonucu doğurmaktadır. Tüm bu açıklamalar çerçevesinde, elektronik imza mevzuatıyla birlikte, mevzu hukukun el yazılı imzaya veya bunun yerine geçen diğer fiziki ortamda tecessüm eden alametlere atfettiği hukuki değer ile güvenli elektronik imzaya atfedilen hukuki değer aynı olduğunu belirtebiliriz.

Elektronik imza mevzuatının yürürlüğe girmesiyle birlikte, elektronik ortamda gerçekleştirilecek işlemlerin aidiyet sorunu hem teknik hem de hukuki açıdan çözüme kavuşturulmuştur. Bu anlamda, güvenli elektronik imza, elektronik ortamda yapılacak işlemlerin aidiyeti, dolayısıyla elektronik ortamda yapılacak işlemlerin hukuken geçerli olabilmesi hususunda kurucu unsur niteliğine sahiptir. Zira mevzu hukuk uyarınca doğrudan

⁴⁹⁶ Yabancı bir ülkede kurulu bir ESHS tarafından verilen elektronik sertifikaların Türkiye'de kurulu bir ESHS tarafından kabul edilmesi için **asgari olarak** temin edilmesi gereken şartlar Elektronik İmza Yönetmeliği m. 32, f. 2'de şu şekilde belirtilmiştir:

a) *Yabancı elektronik sertifikanın, Kanunda ve bu Yönetmelikte yer alan nitelikli elektronik sertifikanın teknik şartlarını taşıması*

b) *Yabancı ESHS'nin kurulu bulunduğu ülkede ESHS olarak faaliyet göstermesi gerekir.*

geçerli oldukları belirtilen elektronik işlemler hariç olmak üzere, fiziki ortamda yapılması gereken ve el yazılı imzaya unsur olarak yer verildiği bir hukuki işlemin elektronik ortamda da yapılabilmesi için güvenli elektronik imzanın kullanılması gerekmektedir. Mevzu hukuk uyarınca fiziki ortamda yapılması gereken ve el yazılı imzaya unsur olarak yer verildiği bir hukuki işlemin, elektronik veriler aracılığıyla hazırlanarak ve güvenli elektronik imza kullanılarak gerçekleştirilmesi durumunda, söz konusu işlem hukuken geçerli sayılacaktır. Nitekim, elektronik imza mevzuatının yürürlüğe girmesinden sonra, mevzu hukukta yapılan değişikliklerle birlikte güvenli elektronik imza kullanılarak yapılan işlemlere hukuki varlık kazandırılmıştır.

Tezin *Güvenli Elektronik İmzanın Kullanım Alanları* başlığı altında yer verilen ve e-Dönüşüm Türkiye Projesi doğrultusunda muhtelif pozitif düzenlemelerde öngörülen bilişim sistemleri üzerinden gerçekleştirilen hukuki işlemler bahsetmiş olduğumuz “mevzu hukuk değişikliklerine” örnek teşkil etmektedir. Bunlarla birlikte, muhtelif alanlarda geçerli olmak üzere, güvenli elektronik imza kullanılarak yapılan hukuki işlemleri konu alan pozitif düzenleme değişiklikleri de olmuştur. Bu suretle, güvenli elektronik imza altyapısı kullanılarak yapılacak hukuki işlemlerin pozitif zemine kavuşturulması amaçlanmıştır. Söz konusu muhtelif alanlarda yapılan pozitif düzenleme değişikliklerine şu şekilde örnekler verebiliriz:

- Güvenli elektronik imza kullanılarak saklanabilen metinlerin TBK uyarınca “yazılı şekil” yerine geçmesi (TBK m. 14, f. 2)
- Usulüne göre güvenli elektronik imza ile oluşturulan elektronik verilerin HMK uyarınca “senet” hükmünde olması (HMK m. 205, f. 2)
- Cari hesap sözleşmeleri kapsamında, hesap devreleri sonunda saptanan artan tutarı gösteren cetvele karşı yapılacak itirazlar yollarından birinin güvenli elektronik imza içeren bir yazıyla gerçekleşebilmesi (TTK m. 94, f. 2).
- MERSİS üzerinden yapılacak işlemlerin yanı sıra, Ticaret şirketleri ile gerçek ve tüzel kişi diğer tacirler tarafından TTK uyarınca zorunlu tutulan bütün işlemlerin güvenli elektronik imza ile yapılabilmesi ve bu işlemlerin dayanağı olan belgelerin de aynı usulle elektronik ortamda hazırlanabilmesi (TTK m. 1526, f. 3)
- 5108 sayılı Kanuna ekli (I) sayılı cetvelde yer alan kamu idarelerinin muhasebe hizmetlerini yürüten muhasebe birimlerince gerçekleştirilen tahsilât ve ödeme işlemlerinin, güvenli elektronik imza kullanılarak bu Banka aracılığıyla gerçekleştirilmesi (5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu m. 6, f. 4)

- Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararına ilişkin bilgilerin, güvenli elektronik imza ile imzalanmak suretiyle UYAP aracılığıyla ve MERSİS ile Risk Merkezine elektronik ortamda bildirilmesi (5941 Sayılı Çek Kanunu m. 5, f. 8)
- Kamu Denetçiliği Kurumu'na resmî internet sitesi aracılığıyla elektronik ortamda güvenli elektronik imza kullanılarak şikâyet başvurularının yapılabilmesi (Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik m. 10, f. 1)
- SGK ile anlaşmalı sağlık kurum ve kuruluşlarında, reçetelerin hekimler tarafından güvenli elektronik imza kullanılarak düzenlenmesi (Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Uygulama Tebliği 4.1.5.; Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Yönetmelik m. 28, f. 4; Veteriner Tıbbi Ürünler Hakkında Yönetmelik m. 49, f. 1-ç)
- Tüketici hakem heyetlerine yapılacak başvuruların güvenli elektronik imza kullanılarak yapılması (Tüketici Hakem Heyetleri Yönetmeliği m. 11, f. 4)
- Tescile tabi ve Türkiye'de tescil edilecek olan araçları imal veya ithal edenlerin; bu araçların uygunluk belgesi bilgileri ile Emniyet Genel Müdürlüğüne gerekli görülen diğer bilgilerini, güvenli elektronik imza kullanarak Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesindeki bilgi sistemine (Araç Sicil ve Tescil Sistemi-ARTES) elektronik ortamda kaydetme zorunluluğu (Karayolları Trafik Yönetmeliği m. 31, f. 3)
- Kamu kurum veya kuruluşları ile gerçek veya özel hukuk kişilerinin, içeriği Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından belirlenerek bilgi sisteminde oluşturulan taahhütnameleri güvenli elektronik imzaları ile imzalamaları suretiyle araç imal veya ithalatçıları olarak yetkilendirilmesi (Karayolları Trafik Yönetmeliği m. 31, f. 5)

Elektronik imza mevzuatının yürürlüğe girmesinden sonraki dönem içerisinde ihdas edilen güvenli elektronik imzanın konusunu teşkil eden pozitif düzenlemeler göz önünde bulundurulduğunda, sadece EİK m. 5, f. 1 hükmüne istinaden güvenli elektronik imza ile el yazılı imzanın hukuken aynı sonuçları doğurduğunun kabul edilmediğini belirtebiliriz. Başka bir ifadeyle, sadece elektronik imza mevzuatındaki hükümlere dayanarak güvenli elektronik imzanın el yazılı imzayı ikame ettiği yoluna gidilmemiş; ilgili pozitif düzenlemeler

çerçevesinde, güvenli elektronik imza kullanılmak suretiyle ilgili hukuki işlemin/işlemlerin elektronik ortamda yapılacağına dair müstakil hükümler ihdas edilmiştir⁴⁹⁷.

Önemle belirtmemiz gerekir ki, güvenli elektronik imzanın hukuki sonucu, onun elektronik ortamda varlığıyla sınırlıdır. Güvenli elektronik imza ile yapılması mümkün bir işlem, elektronik ortamda oluşturulduktan ve güvenli elektronik imza kullanılarak tamamlandıktan sonra “elektronik ortamda” hukuki sonuçlarını doğuracaktır. Ancak, söz konusu işlemin yapıldığını gösterir elektronik verinin muhtelif yollarla fiziki ortama taşınması hâlinde, ilgili işlemin hukuken geçerli olduğunu kabul etmek mümkün değildir. Zira güvenli elektronik imzanın konusunu elektronik veri oluşturmakta ve güvenli elektronik imzanın sağlamış olduğu işlevler, bu arada özellikle “kimlik belirleme” işlevi münhasıran elektronik ortamda sağlanabilmektedir. Örneğin, güvenli elektronik imza kullanarak elektronik ortamda işlem yapan kişinin kimliği, “imza doğrulama aracı ve verisi” vasıtasıyla elektronik ortamda tespit edilebilmektedir. Ancak işlemin fiziki ortama aktarılması durumunda, güvenli elektronik imza ile hedeflenen sonuçlar elde edilememektedir. Hâsılı, güvenli elektronik imza, işlevlerini sadece elektronik ortamda yerine getirebilmektedir. Bu nedenle, güvenli elektronik imza kullanılmak suretiyle elektronik ortamda yapılan bir işlemin fiziki ortama aktarılması hâlinde, işlemin yapıldığını gösterir belgenin fiziki örneğinin el yazılı imza veya imza yerine geçen diğer işaretler tarafından imzalanması gerekir; meğer ki, imza, işlemin geçerli sayılabilmesi için bir unsur olarak aranmış olsun. Nitekim, güvenli elektronik imza kullanılarak belli hukuki işlemlerin yapılabilmesini öngören pozitif düzenlemeler dikkate alındığında, ileri sürdüğümüz görüş teyit edilmiş olacaktır (CMK m. 38/A, f. 8; HMK m. 445, f. 3; İİK m. 8/A, f. 4; NK m. 198/A, f. 3).

3.2.Bilişim Sistemlerindeki Verilerin Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Bağlamında Değerlendirilmesi

Bilişim sistemlerindeki verilerin konusunu oluşturan sahtecilik fiillerinin, belgede sahtecilik suçları kapsamında kabul edilebilmesinin mümkün olup olmadığı meselesinde; **izlenmesi gereken adımların üçüncüsü ve aynı zamanda sonuncusu**, bilişim sistemlerindeki veriler üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiillerinin belgede sahtecilik suçlarıyla korunan hukuki değeri ihlal edici nitelikte olup olmadığının belirlenmesi ve bu verilerin belgenin unsurlarını taşıyıp taşımadığının tespit edilmesi olacaktır. Bu iki husus ortaya konulduktan sonra, bilişim sistemlerindeki veriler üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik

⁴⁹⁷ Bir görüşe göre, idarî işlemlerin elektronik ortamda yapılabilmesi için, EİK dışında ayrıca kanuni düzenleme yapılması gerekecektir (YILMAZ, 2012, s. 3446).

fiillerinin suç teşkil edip etmediği ve bilhassa belgede sahtecilik suçlarını oluşturup oluşturmadığının değerlendirilmesi yapılacaktır. Çalışmamızın bu kısmı, söz konusu tespitlerin ve değerlendirmelerin yapılmasına hasredilmiştir.

3.2.1. Belgede Sahtecilik Suçlarıyla Korunan Hukuki Değer ve Belgenin Unsurları Çerçevesinde Bilişim Sistemlerindeki Veriler

Bilişim alanındaki gelişmeler, fiziki ortamda gerçekleştirilen bireysel ve toplumsal faaliyetlerin elektronik ortamda da yapılabilmesini mümkün kılmıştır. Hatta, elektronik ortamın sağlamış olduğu faydaların dikkate alınmasıyla, bazı faaliyetler bakımından elektronik ortamın fiziki ortamı ikame ettiğini görebilmekteyiz. Elektronik ortamın sağlamış olduğu faydalara kayıtsız kalamayan kanun koyucu, hukuki işlemlerin de elektronik ortamda yapılabilmesini mümkün kılmaya yönelik birtakım pozitif düzenlemelerde bulunma yoluna gitmiştir. Nitekim Avrupa Birliği müktesebatına bağlı olarak başlatılmış olunan e-Dönüşüm Türkiye Projesi kapsamında, kamu-kamu ve kamu-birey faaliyetlerinin hukuki geçerlilikleri olmak üzere bilişim sistemleri aracılığıyla gerçekleştirilebilmesine yönelik kodifikasyon süreçleri başlamıştır. Keza, elektronik imza mevzuatıyla hukuk düzenimize kazandırılan “güvenli elektronik imza” müessesesiyle birlikte, elektronik ortamda tezahür edecek irade beyanlarının aidiyet (kimlik) sorunu hukuken çözüme kavuşturulmuştur.

Hukuk düzeni tarafından bilişim sistemlerindeki veriler aracılığıyla gerçekleştirilen irade beyanlarına hüküm ve sonuç bağlanması neticesinde, fiziki ortamda tecessüm eden belgelerin görmüş olduğu işlevler elektronik ortamdaki veriler tarafından da temin edilmeye başlamıştır. Örneğin, fiziki ortamda düzenlenen bir mahkeme ilamı ile UYAP aracılığıyla elektronik ortamdaki veriler ile oluşturulan mahkeme ilamı aynı hukuki sonucu doğuracaklardır. Aynı şekilde, fiziki ortamda yazılı şekilde düzenlenen mirasın taksimi sözleşmesi ile 1512 sayılı NK hükümleri uyarınca noter ve ilgililerin güvenli elektronik imzaları ile elektronik ortamda hazırlanacak mirasın taksimi sözleşmesi hukuken aynı değerde sayılacaklardır. Anlaşılacağı üzere, bilişim sistemlerindeki verilerin hukuk düzeni tarafından kendilerine hüküm ve sonuç bağlanmasıyla birlikte, hukuki ilişkilerde “belge” gibi ispat aracı olma özelliğini haiz oldukları kabul edilmiştir. Dolayısıyla, **hukuken değer atfedilen bu nitelikteki elektronik verilerin doğruluğuna olan toplum nazarındaki güven ve inancın da koruma altına alınması ihtiyacı doğmuştur**. Başka bir ifadeyle, hukuki kıymeti haiz olan bilişim sistemlerindeki veriler üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiilleri, belgede sahtecilik suçlarıyla korunan “kamu güvenini” ihlal edici niteliktedir. Sonuç olarak, bilişim sistemlerindeki verilerin belgede sahtecilik suçlarının konu unsurunu teşkil edip etmediği,

belgenin unsurları bağlamında incelenmeye müsaittir. Zira bir suçla korunan hukuki değeri ihlal edici nitelikte olmayan bir fiilin o suç bakımından incelenmesi mümkün değildir.

Haksızlık teşkil eden bir fiilin ceza kanunlarında veya ceza içeren diğer kanunlarda tanımlanmış bir suç oluşturabilmesi için, söz konusu fiilin o suçla korunan hukuki değeri ihlal etmesi yeterli değildir. Haksızlık teşkil eden bir fiilin aynı zamanda ilgili suç tanımında yer alan bütün unsurları da taşıması gerekir. Bu bağlamda, bir suçtan bahsedilebilmesi için, her şeyden önce, ilgili suçun kanuni tarifinde yer alan konunun mevcut bulunması gerekir. Suçun konusunun olmadığı hâllerde, işlenecek bir suçun varlığından bahsetmek mümkün değildir (işlenemez suç). Dolayısıyla, bilişim sistemlerindeki veriler üzerinde işlenecek sahtecilik fiillerinin belgede sahtecilik suçları kapsamında yer alıp almadığı meselesinde, sahtecilik fiillerinin yöneldiği “verilerin” belge tanımına girip girmediğinin belirlenmesi gerekir. Bir şeyin belge tanımına girip girmediğinin belirlenmesi ise, belgenin unsurları göz önünde bulundurulurken bir değerlendirme yapılmasını gerekli kılmaktadır.

Çalışmamızın birinci bölümünün “*Belgede Sahtecilik Suçları Bağlamında Belgenin Anlamı, Unsurları ve Türleri*” başlığı altında ayrıntılı olarak açıklandığı üzere, belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturan belgenin unsurlarını kısaca şu şekilde sıralamıştık:

1. Yazılı irade beyanını içeren bir nesnenin varlığı
2. Yazılı irade beyanının belirli bir kişiye izafe edilmesi
3. Yazılı irade beyanının hukuki kıymeti haiz olması

‘Bilişim sistemi içerisinde her türlü işlemin yapılabilmesini sağlayan, **duyu organlarıyla algılanamayan** (soyut) ve fakat sistem bünyesindeki donanım ve yazılımlar vasıtasıyla insan algısına konu olabilecek işaretlere dönüşebilen **sayısal birim** olarak tarif ettiğimiz “veriler”, “*yazılı irade beyanını içeren bir nesnenin varlığı*” unsurunu **sağlayamamaktadır**. Zira bu unsurun sağlanması açısından yazılı irade beyanının cismani (nesnel, fiziki, somut) varlığı bulunan bir nesne üzerinde tecessüm etmesi gerekir. Elektronik ortamdaki verilerin ekranda görülebilmesi, gözle görülebilmesi ve hissedilebilmesi anlamına gelse de bir cisimleştirmeden bahsedilemez⁴⁹⁸. Bu sebeple, nesnel, fiziki bir varlığa sahip olmayan elektronik veriler belgenin ilk unsurunu sağlamamaktadır.

Elektronik ortamda tezahür eden irade beyanlarının aidiyetini sağlamaya yönelik gerçekleştirilen (elektronik) beyan iradeleri, bizzat elektronik veriler aracılığıyla

⁴⁹⁸ KOCA, ÜZÜLMEZ, 2016, s. 674

oluşturuldukları için, belli bir kişiye izafe edilebilme özelliğinden yoksunlardır. Zira hangi ortamda ortaya konulursa konulsun, bir ifade veya alametın “beyan iradesi” özelliğine sahip olabilmesi için, ifade veya alamet ile kişi arasında doğrudan bir ilişkinin kurulması gerekir. Doğrudan ilişkiden maksat ise, ifade veya alametın, kişiden sâdır bir eser olması ve bunun nesnel olarak doğrulanabilmesidir. Fiziki ortamda gerçekleştirilen el yazılı imza ile bunun kopyasının (suretinin) aynı değere sahip olmamasının gerekçesiyle paralel olarak, elektronik ortamdaki veriler aracılığıyla oluşturulan ve çeşitli harf, rakam ve sair sembollerle tezahür eden alametler ile belli bir kişi arasında doğrudan ilişki kurulamamaktadır. Bu alametler belli bir kişiye fikrî olarak izafe edilebilse de fiilî olarak izafe edilememektedir. Nitekim 5070 sayılı EİK ile hukuk düzenimize kazandırılan “güvenli elektronik imza” kurumu, elektronik verilerinin “irade sahibini belirleme noktasında” hâsıl olan soruna çözüm getirilebilmesi amacıyla ihdas edilmiştir. Bu nedenle, EİK m. 5 hükmü uyarınca elle atılan imza ile hukuken denk olan “güvenli elektronik imza” taşımayan elektronik veriler, kural olarak, belgenin “*yazılı irade beyanının belirli bir kişiye izafe edilmesi*” unsurunu sağlamamaktadır. Bununla birlikte, bazı mevzuat hükümlerinde, güvenli elektronik imza taşımamasına rağmen hukuki değer atfedilen birtakım bilişim sistemleri söz konusudur. E-Devlet kapısı üzerinden temin edilen elektronik veriler bunlara örnek verilebilir. **Kanaatimizce**, bu gibi veriler güvenli elektronik imza ile imzalanmasına gerek olmaksızın hukuk düzeni tarafından hüküm ve sonuç doğurdıklarından, içeriğinde beyan iradesi niteliğindeki ifade veya alametleri taşımaları kaydıyla, bunların da “*yazılı irade beyanının belirli bir kişiye izafe edilmesi*” unsurunu sağladıklarının kabul edilmesi gerekir.

Elektronik veriler aracılığıyla oluşturulan içeriklerin hukuki kıymeti haiz olup olmadıkları hususu, belgelerde olduğu gibi, pozitif düzenlemeler göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerekir. Hukuk düzenince hüküm altına alınmış ve hukuk düzeninde karşılığı olacak şekilde sonuç bağlanmış “verilerin” belgenin bu unsurunu sağladığının kabulü gerekir. Önemle belirtmeliyiz ki, **bir elektronik verinin güvenli elektronik imza ile imzalanmış olması, tek başına onun “hukuki kıymeti haiz olduğu” anlamına gelmez.** Zira “*Güvenli elektronik imza, elle atılan imza ile aynı hukuki sonucu doğurur*” hükmünü ihtiva eden EİK m. 5 düzenlemesi, güvenli elektronik imzalı verilerin hukuken hüküm ve sonuç doğurduğunu değil, sadece güvenli elektronik imzalı verilerin “beyan iradesi” unsurunun bulunacağını belirtmektedir.

Belgenin unsurları çerçevesinde yapmış olduğumuz bu değerlendirme sonucunda anlaşılmaktadır ki, bilişim sistemlerindeki veriler hukuki sonuç doğurmaya elverişli, hukuki

değer ifade eden bir irade beyanını içerse ve bu veriler belli bir kişiye izafe edilse bile; bu özellikler başlı başına elektronik ortamdaki veriye belgede sahtecilik suçlarının konusu olarak “belge” niteliğini kazandırmamaktadır⁴⁹⁹. **Zira verilerin özelliği gereği, ortada cismani varlığı haiz bulunan yazılı bir nesne mevcut değildir.**

3.2.2. Kanunilik İlkesi Bağlamında Bilişim Sistemlerindeki Veriler Üzerinde Gerçekleştirilecek Sahtecilik Fiillerinin Değerlendirilmesi

Hukuk düzenince hüküm ve sonuç bağlanan irade beyanı içeren elektronik ortamdaki veriler üzerinde işlenecek sahtecilik fiillerinin belgede sahtecilik suçlarıyla korunan hukuki değeri ihlal edici nitelikte olması, bu fiillerin TCK'nın 204. ve 207. maddelerinde düzenlenen belgede sahtecilik suçları bağlamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği hususunda bir tartışma ortamı oluşturmuştur.

Öğretideki çoğunluk görüşü⁵⁰⁰, elektronik ortamdaki verilerin cismani varlığa sahip olmadıkları gerekçesiyle belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturamayacaklarını belirtmekle iktifa etmiştir. Bir görüş⁵⁰¹, aynı gerekçeye istinaden elektronik ortamdaki verilerin belge sayılamayacağını, ancak veriler üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiillerinin suç teşkil etmesi gerektiğini ve bu gerekliliğin TCK m. 244'de düzenlenen “*sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme*” suçu ile karşılandığını belirtmiştir. Bir diğer görüşte⁵⁰², her ne kadar elektronik veriler “soyut” olma özellikleri sebebiyle belge tanımıyla uygunluk arz etmese de birçok hukuki işlemin elektronik ortamda yapıldığı dikkate alındığında, bu verilere duyulan güvenin (fiziki) belgelerde olduğu gibi hukuken korunması gerektiği düşünülerek, verilerin de ceza hukuku anlamında belge sayılacağı belirtilmiştir. Öğretide ileri sürülen başka bir görüşe⁵⁰³ göre ise, ister güvenli elektronik imzalı olsun ister olmasın, elektronik verilerin nesnel, fiziki bir varlığı bulunmadığı göz önünde bulundurulduğunda, bu veriler belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturamazlar. Belgede sahtecilik suçlarına ilişkin hükümlerin, elektronik ortamda oluşturulmuş olan verilerle ilgili olarak uygulanması mümkün olmayıp, aksi uygulama kıyas yasağını ihlal

⁴⁹⁹ ÖZGENÇ, 2018, s. 132

⁵⁰⁰ DOĞAN, 2010, s. 53; KOCA, ÜZÜLMEZ, 2016, s. 674; TURHAN, 2016, s. 16; ARTUK, GÖKCEN, ALŞAHİN, ÇAKIR, 2017b, s. 409;

⁵⁰¹ GÖKCAN, 2009, s. 97; İTİŞGEN, 2013, s. 50

⁵⁰² ARSLAN, BAŞTÜRK, 2013, s. 206; GÖKCEN, 2018, s. 52. Bununla birlikte, **Gökçen** (2018: 52) bu durumlarda TCK m. 243 vd. düzenlenen “Bilişim Alanında Suçlar” kapsamındaki suçların uygulanabileceğini de belirtmiştir.

⁵⁰³ ÖZGENÇ, 2018, s. 132; ÖZGENÇ, SÖZÜER, 2018, s. 532; GÜNGÖR, 2010, s. 50

edecektir. Dolayısıyla, elektronik verilere TCK m. 204 ve devamı maddelerinde tanımlanan suçların konusu olarak belge hüviyeti ancak bir kanuni düzenleme ile izafe edilebilir.

Bu görüşlerin aksine, özellikle güvenli elektronik imzalı verilerin belgenin bütün unsurlarını taşıdığı, bu suretle verilerin TCK m. 204 ve m. 207’de düzenlenen belgede sahtecilik suçlarının konusu olabileceğini belirten görüşler⁵⁰⁴ de vardır. Söz konusu görüş mensuplarından **Gözel** (2015), 5237 TCK’da varaka veya evrak yerine “belge” kavramının tercih edilmesi ve diğer kanunlarda güvenli elektronik imza ile imzalanan bilişim sistemindeki verilerin belge hükmünde olduğunun kabul edilmesi hususlarını gerekçe göstermiştir. **Çiçek** (2007) ise, TCK m. 243 vd. öngörülen suçlar dikkate alındığında, bilişim sistemlerinin kanun koyucu tarafından “kayıt ortamı” olarak kabul edildiğini, bu sebeple veriler bakımından “yazılılık” unsurunun sağlandığını gerekçe göstermiştir.

Her türlü bilgi ve olgunun bilişim sistemleri içerisinde aktarma, saklama ve iletilme işlemlerinin yapılabilmesine yönelik üretilen, sadece bilişim sistemlerinde yüklü bulunan yazılımların okuyabildiği ve belli bir mantık silsilesi hâlinde sayısal karakterlerle temsil edilen “soyut” değerler olarak tanımladığımız **elektronik veriler**, daha önce açıkladığımız gerekçeye istinaden **belgenin unsurları taşımamaktadır**. Bu nedenle, elektronik verilerin belgenin bütün unsurlarını taşıdığını kabul eden görüşe katılmamaktayız.

Belgenin TCK’da tanımının yapılmadığı, elektronik verilerin günümüzde “fiziki belgeler” gibi işlemlere sahip olduğu ve bu suretle belgede sahtecilik suçlarıyla korunması gerektiği hususları göz önünde bulundurularak, yorum yoluyla “verilerin” ceza hukuku anlamında belge sayılması gerektiğini benimseyen görüşün ise üzerinde tartışılması gerekir. Söz konusu görüş mensuplarına göre, belgede sahtecilik suçlarıyla korunan hukuki değer esas alınarak bir “genişletici yorum” faaliyetinde bulunmuşlardır. **Özgenç** (2018: 133) ise, belgede sahtecilik suçlarına ilişkin hükümlerin elektronik ortamda oluşturulmuş verilerle ilgili olarak uygulanmasını “kıyas” olarak değerlendirmiştir. Bu tartışmanın çözülebilmesi ve bir sonuç elde edilebilmesi için, ceza hukukunun temel ilkelerinden birini teşkil eden “kanunilik ilkesi” çerçevesinde bir değerlendirme yapılması gerekir.

Ceza hukuku, belli davranışların yapılmaması veya yapılmasını emreden normları konu almasıyla sebebiyle temel hak ve hürriyetlere müdahaleyi gerekli kılan bir disiplindir. Keza, suç teşkil eden davranışların işlenmesine karşılık temel hak ve hürriyetleri kısıtlayıcı yaptırımların uygulanmasını öngördüğü için temel hak ve hürriyetleri sınırlandırma

⁵⁰⁴ GÖZEL, 2015, s. 146; TEKİN, 2014, s. 935; ÇİÇEK, 2007, s. 137

sonuçlarını doğuran bir özelliğe sahiptir⁵⁰⁵. Anayasa'ya göre ise, “*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir*” (m. 13, f. 1). Ceza hukuku ile temel hak ve hürriyetler arasındaki bu ilişki, **suçta ve cezada kanunilik** olarak adlandırılan evrensel (AİHS m. 7, f. 1; m. 15, f. 2; İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi m. 11, f. 2) ve anayasal (AY m. 38, f. 1 ilâ f. 3) ilkenin ortaya çıkmasına sebep olmuştur⁵⁰⁶. Kanunilik ilkesi, TCK'nın “*Suçta ve cezada kanunilik ilkesi*” başlıklı 2. maddesinde⁵⁰⁷ de açık bir şekilde belirtmiştir. Ceza hukukunun temel ilkelerinden bu ilkenin “suçta kanunilik” ve “cezada kanunilik” olmak üzere iki yönü bulunmaktadır. **Suçta kanunilik**, bir fiilin suç teşkil edebilmesi için işlendiği sırada yürürlükte bulunan bir “kanun” hükmünde suç olduğunun belirtilmiş olmasını gerekli kılmaktadır. **Cezada kanunilik** ise, hiç kimsenin belli bir suçla ilgili olarak kanunda öngörülmemeyen bir ceza ile ya da kanunda öngörülen cezadan daha ağır bir ceza ile cezalandırılmayacağını⁵⁰⁸ gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, Anayasa tarafından kanun ihdas etme yetkisine sahip yasama organı haricindeki hiçbir organ veya makamın bir fiili suç olarak belirleme veya mevcut bir suçun cezasını tayin etme yetkisi bulunmamaktadır.

Suçta ve cezada kanunilik ilkesi hem kanun koyucunun hem de soruşturma ve kovuşturma makamlarının yetkilerinin sınırını ve kapsamını belirleme fonksiyonuna sahiptir. Bu ilke, kanun koyucunun, suç teşkil eden fiilleri ve bunların karşılığında öngörülen yaptırımları **açık bir biçimde** göstermesini gerekli kılmaktadır. Keza, bu ilke, soruşturma ve kovuşturma makamlarının kanun haricindeki kaynakları (idarenin düzenleyici işlemleri veya örf ve âdet hukuku) dikkate alamayacağını, fiilin işlenmesinden sonra yürürlüğe giren kanun hükümlerini esas alamayacağını⁵⁰⁹ ve son olarak da ceza kanunlarındaki boşlukları dolduramayacaklarını belirtmektedir. Dolayısıyla, gerek soruşturma sürecini yürüten savcılık

⁵⁰⁵ “Suç, kişi hürriyetini sınırlayan bir emir veya yasaklama demektir. En büyük değer ve nimetin hürriyet olarak kabul olduğu çağdaş toplumsal anlayışta, özgürlüklerin sınırlanmasının zorunlu olduğu hallerin, toplumu temsil eden kanun koyucu tarafından gerçekleştirilmesi gerekir.” (Dönmezer, Erman, 1994, 18)

⁵⁰⁶ “Zira hürriyetin sınırlanması ancak zorunlu olan hallerde kabul edilebilir ve bu zorunluluğu takdir yetkisi de ancak egemenliği temsil eden kanun koyucuya tanınabilir.” (DÖNMEZER, ERMAN, 1994, 18)

⁵⁰⁷ **Suçta ve cezada kanunilik ilkesi**

Madde 2

(1) Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamaz.

(2) İdarenin düzenleyici işlemleriyle suç ve ceza konulamaz.

(3) Kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamaz. Suç ve ceza içeren hükümler, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz.

⁵⁰⁸ ÖZGENÇ, 2018, 117

⁵⁰⁹ Kural, ceza kanunlarının geçmişe etkili olarak kabul edilemeyeceği ise de TCK m. 7, f. 2’de buna istisna getirilmiştir. Hükme göre, “*Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur.*”

makamı⁵¹⁰ gerekse kovuşturma sürecini yürüten yargılama makamı, önlerine gelen ceza uyuşmazlıklarını sadece TCK ve diğer ceza hükmü içeren kanun hükümlerinde öngörülen hükümlere göre değerlendirip çözüme kavuşturacaklardır.

Kanunilik ilkesi gereğince, bir fiilin suç olarak kabul edilebilmesi için, öncelikle, söz konusu fiilin kanunda tarif edilen bir suçun bütün unsurlarını taşıyor olması gerekir. Başka bir ifadeyle, kanuni tarifte yer alan bütün unsurların uyuşmazlık konusu olayda mevcut bulunması gerekir. Bununla birlikte, işlenen fiilin somut özellikleri ile kanunda soyut ve genel olarak tarif edilen suç tanımının unsurlarını birebir karşılamaması ihtimal dâhilindedir. Zira kanun hükümleri ne kadar ayrıntılı düzenlenirse düzenlensin, kanuni tarifte yer alan unsurları gösteren kelimelerin her türlü olayın özelliklerini karşılaması mümkün değildir. Bunun içindir ki, ceza hukukunda, kanun metninde kullanılan kelimelerin kanun koyucunun kastettiği anlamdan daha dar olması hâlinde yorum faaliyeti aracılığıyla bir çözüm getirebilme yasaklanmış değildir. Nitekim bu husus, “*Kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamaz. Suç ve ceza içeren hükümler, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz*” hükmünü ihtiva eden TCK m. 2, f. 3’de dolaylı bir şekilde belirtilmiştir. **Kanaatimizce**, TCK m. 2, f. 3 hükmü dikkate alındığında, suçta ve cezada kanunilik ilkesinin “kıyas” yapılmasının yasaklandığını ve fakat “genişletici yorum” faaliyetinde bulunmanın mümkün olduğunu anlamaktayız⁵¹¹.

Kıyas (örnekseme) ve genişletici yorum kavramlarının her ikisi de zihnî bir faaliyet türüdür. Kıyas, kanunda yer alan bir kuralın, bu kuralın unsurlarından bir veya birkaçını buldurmeyen ve fakat söz konusu kuralın amacıyla benzerlik taşıyan bir olaya uygulanmasıdır. Kıyas için, kuralın düzenlendiği konu ile düzenlemediği uyuşmazlık konusu arasında olgusal ve kuralın koruma alanı bakımından benzerliklerin bulunması bir önkoşuldur⁵¹². Uyuşmazlık konusu olayın özellikleri ile kuralda belirtilen unsurların örtüşmemesinden kaynaklı olarak ortaya çıkan boşluklar “kıyas” yöntemiyle doldurulur⁵¹³.

⁵¹⁰ Suçta ve cezada kanunilik, sadece kovuşturma aşamasının hüküm safhasında riayet edilmesi gereken bir ilke değildir. Soruşturma aşamasında savcılık makamı, suç işlediği iddia edilen şüpheli hakkında iddianame düzenlenip düzenlemeyeceği noktasında dikkat etmesi gereken hususlardan ilki, soruşturma konusu fiilin kanunlarda suç olarak tanımlanmış olduğunu tespit etmektir. Soruşturma konusu fiilin TCK veya ceza içeren diğer kanunlarda suç olarak tanımlanmamış olması hâlinde kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmesi gerekir (CMK m. 172, f. 1).

⁵¹¹ Aynı yönde: AKBULUT, 2017, s. 31; ÖZBEK, DOĞAN, BACAĞIZ, TEPE, 2017a, s. 116; ARTUK, GÖKCEN, ALŞAHİN, ÇAKIR, 2017a, s. 107; KOCA, ÜZÜLMEZ, 2018, s. 68; İÇEL, 2017, s. 108; DÖNMEZER, ERMAN, 1994, s. 185;

⁵¹² ODER, 2010, s. 265

⁵¹³ ODER, 2010, s. 264

Medeni hukukta kıyasın yapılabileceği kabul edilmiştir. Nitekim TMK m. 1, f. 2 hükmüne göre, “**Kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa, hâkim, örf ve âdet hukukuna göre, bu da yoksa kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiyse ona göre karar verir.**” Görüldüğü üzere, medeni hukuk kapsamındaki yargılamalarda, hâkimlere önüne gelen uyuşmazlıkları bir şekilde çözüme kavuşturabilme yükümlülüğü tahmil edilmiştir. Ceza hukukunda ise, kanunilik ilkesi gereğince, **kanunda uygulanabilir bir hükmün bulunmadığı** hâllerde soruşturma ve kovuşturma makamlarına önüne gelen uyuşmazlıkları kıyas yoluyla çözebilme yetkisi verilmemiştir (TCK m. 2, f. 3). Böylelikle, ceza hukuku alanında, kanunda tanımlanmayan bir fiilin cezalandırılması yerine, kanun boşluğundan yararlanan kişinin cezasız kalması “hukukun güvencesi açısından” tercih edilmiştir⁵¹⁴.

Kıyastan farklı olarak, **genişletici yorum**, kanunda kullanılan kelimelerin anlama göre dar kalması durumunda bu kelimeyi genişleterek kanun koyucunun gerçek iradesini ortaya çıkarma faaliyetidir⁵¹⁵. Kanun hükümlerinin soyut ve genel biçimde düzenlenmesinin sonucu olarak, hükümde yer alan kelimeler, kanun koyucunun gerçek iradesine lafız ya da içerik bakımından uymuyor olabilir⁵¹⁶. Bu gibi hâllerde, kanun koyucunun gerçek iradesine uygun bir yorum benimseyerek kanun hükmünde yer alan kelimelerin anlam ve kapsamı belirlenebilir. TCK m. 2, f. 3 hükmü uyarınca genişletici yorumun yapılabileceği kabul edilmekle birlikte, “**Suç ve ceza içeren hükümler, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz**” denilmek suretiyle kıyas ile genişletici yorum arasında ince bir çizginin olduğu vurgulanmış ve kıyasın sonuçlarını doğuracak genişletici yorum faaliyetlerinden kaçınılması gerektiği belirtilmiştir. Bu hususta ise, **suç tanımında yer alan unsurların özelliklerine bağlı kalınması gerekir**. Zira suç tanımlarında yer alan kelimeler aslında suçun maddî unsurlarını tespit etmeye yarayan araçlardır. Kelimelerin gerçek anlamı, suçla korunan hukuki değer göz önünde bulundurulmak suretiyle ve fakat suçun unsurlarının özellikleri dikkate alınarak ortaya çıkarılması gerekir. Kanun koyucunun kastetmediği bir olgunun suç tanımında yer alan bir unsur kapsamına dahil edilmesi genişletici yorumun değil, kıyasın yapıldığını gösterir.

Daha önce açıklandığı üzere, 765 sayılı TCK döneminde izinsiz elektrik enerjisini kullanma ve başkasına ait telefon hattına sahibinin izni olmaksızın saplama yapmak suretiyle yararlanma şeklindeki fiiller, Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu’nun

⁵¹⁴ ÖNDER, A. (1992). **Ceza Hukuku Dersleri**. Türkiye: Filiz Kitabevi, s. 69

⁵¹⁵ CENTEL, ZAFER, ÇAKMUT, 2017, s. 93

⁵¹⁶ ÖZBEK, DOĞAN, BACAĞIZ, TEPE, 2017a, s. 116

06.04.1990 tarihli kararıyla “genişletici yorum” yapılarak hırsızlık suçu kapsamında kabul edilmişti. Böylelikle ekonomik değeri olan her türlü şey “taşınabilir mal” olarak değerlendirilmişti. Ancak **gerek elektrik enerjisi gerekse telefon hizmeti cismani varlığı olmayan ve dolayısıyla taşınır mal kapsamında sayılamayan değerler olduğundan, Yargıtay burada genişletici yorumu değil, kıyas yöntemini uygulamıştır**⁵¹⁷. **Koca ve Üzülmez** (2018: 68), Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu’nun “genişletici yorum adı altında kıyasa başvurarak” izinsiz elektrik enerjisini kullanma ve başkasına ait telefon hattına sahibinin izni olmaksızın saplama yapmak suretiyle yararlanma şeklinde fiilleri, kanunda açık bir şekilde suç olarak tanımlanmamasına rağmen hırsızlık suçunu oluşturduğuna karar vermesinin TCK m. 2, f. 3’deki “*Suç ve ceza içeren hükümler, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz*” hükmüne sebebiyet verdiğini belirtmiştir.

Kanaatimizce, aynı gerekçeye istinaden, bilişim sistemlerindeki veriler üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiilleri belgede sahtecilik suçlarını oluşturamaz. Elektronik ortamda oluşturulan verilerin konusunu teşkil eden sahtecilik fiilleri belgede sahtecilik suçlarıyla korunan “kamu güvenini” ihlal edici nitelikte olsa da suçun konu unsuru olan “belge”nin unsurları sağlanamamaktadır. Zira elektronik ortamdaki verilerin, belgelerde olduğu gibi cismani varlıkları yoktur. **Belgenin TCK’da tanımlanmamış olması, belge işlevine sahip her nesnenin belgede sahtecilik suçlarının konusu olabileceği anlamına gelmemektedir.** Zira yorum araçları ile belgenin unsurları belirlenebilmekte ve bu suretle belgenin kapsamı ortaya konulabilmektedir. Bu anlamda, unsurları dikkate alınarak belge kapsamında yer almayan bir konu üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiilleri, belgede sahtecilik suçlarına benziyor olsa da suçun kanuni tanımında belirtilen bütün unsurları taşımadığından belgede sahtecilik suçlarını oluşturamayacaktır. **Dolayısıyla elektronik ortamdaki veriler üzerinde gerçekleşen sahtecilik fiilleri bakımından bir “boşluğun” olduğu kabul edilmelidir.** Hukuk kurallarındaki boşlukların ancak kıyas yöntemiyle doldurulabileceği göz önünde bulundurulduğunda, **elektronik verilere yönelik gerçekleşecek sahtecilik fiilleri hakkında belgede sahtecilik suçlarına ilişkin hükümlerin uygulanması mümkün değildir.**

Belgede sahtecilik suçlarında öngörülen sahtecilik fiillerinin konusunu bilişim sistemlerindeki verilerin oluşturması hâlinde, TCK’nın 244. maddesinde düzenlenen “*Sistemi*

⁵¹⁷ ÖZGENÇ, 2018, s. 134; KOCA, ÜZÜLMEZ, 2018, s. 68; CENTEL, ZAFER, ÇAKMUT, 2017, s. 96. Buna karşın, İÇEL (2017: 105), elektrik akımından veya telefon hattından sahibinin rızası olmadan yararlanılması fiillerinin hırsızlık sayılmasının kıyas değil, genişletici yorum olduğunu savunmaktadır.

engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme” suçuna ilişkin hükümlerin uygulanması mümkündür. Ancak, bilişim sistemlerindeki verilerin sahte olarak düzenlenmesi, gerçek verilerin başkalarını aldatacak şekilde değiştirilmesi veya sahte verilerinin kullanılması şeklinde gerçekleşecek sahtecilik fiilleri, TCK m. 244 hükümlerinde tanımlanan suçları tümüyle karşılamamaktadır. Söz konusu sahtecilik fiilleri, aynı zamanda verilerin “bozulması”, “değiştirilmesi” veya “bilişim sistemine veri yerleştirilmesi” anlamına geldiği sürece TCK m. 244, f. 2’de tanımlanan suçu oluşturabilecektir.

Kanaatimizce, gerek TCK m. 244’te düzenlenen suça ilişkin hükümlerde sahtecilik fiillerinin tümüne yer verilmemesi gerekse bu suç için öngörülen yaptırımın (altı aydan üç yıla kadar hapis cezası) belgede sahtecilik suçlarında öngörülen yaptırımlara (TCK m. 204, f.1: iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası; m. 204, f. 2: üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası; m. 207: bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası) göre az olması hususları dikkate alındığında, **haksızlığın tüketilmesi prensibi** gereği bilişim sistemlerindeki veriler üzerinde gerçekleşecek sahtecilik fiilleri bakımından kanuni bir düzenlemeye ihtiyaç olduğunu ileri süren görüşe⁵¹⁸ katılmaktayız. Zira elektronik verilerde sahtecilik fiilleri de belgede sahtecilik suçlarıyla korunan hukuki değeri ihlal etmektedir. Bununla birlikte, TCK’da bilişim sistemleri aracılığıyla işlenen suçlar bakımından öngörülen cezayı artıran nitelikli hâllerin⁵¹⁹ varlığı dikkate alındığında, elektronik ortamdaki verilere yönelik gerçekleşecek sahtecilik fiillerine uygulanacak yaptırımın, belgede sahtecilik suçlarıyla öngörülen yaptırımlara nazaran daha ağır olması gerektiğini düşünmekteyiz.

Yargıtay 11. CD’nin **03.07.2014** tarihli ve E. 2014/6872, K. 2014/7366 sayılı kararında elektronik verilerin “belge” sayılıp sayılamayacağı hususunda bir değerlendirilme yapılmıştır. Anılan karara konu teşkil eden olayda, hakkında çeşitli suçlardan dolayı soruşturma yapılan K ile soruşturmanın yürütüldüğü Cumhuriyet Başsavcılığı yazı işleri memuru T arasında maddî menfaat karşılığı varılan anlaşma uyarınca, T, soruşturma dosyası içindeki belge delillerini alarak K’ya verir ve Cumhuriyet savcısının güvenli elektronik imzasını kullanarak, UYAP sistemi üzerinden K hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair kararı oluşturur⁵²⁰.

⁵¹⁸ ÖZGENÇ, 2018, s. 132; GÜNGÖR, 2010, s. 50

⁵¹⁹ **Nitelikli hırsızlık** (TCK m. 142, f. 1, bent e), **nitelikli dolandırıcılık** (TCK m. 158, f. 1, bent f), **kumar oynanması için yer ve imkan sağlama** (TCK m. 228, f. 3),

⁵²⁰ ÖZGENÇ, SÖZÜER, 2018, s. 531

İlk derece mahkemesi, K hakkında, TCK m. 205’de tanımlanan *resmî belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek* suçunun işlendiğine istinaden mahkûmiyet hükmü kurmuştur. S hakkında ise, azmettiren sıfatıyla TCK m.205’de tanımlanan suçtan dolayı mahkûmiyet hükmü vermiştir. Yargıtay 11. Ceza Dairesi, T’nin UYAP sistemine girip gerçeğe aykırı işlemler yapması şeklindeki fiilin, **TCK’nın 204. ve 281. maddelerinde düzenlenen suçların unsurlarını taşımadığı**, buna karşın söz konusu fiilin bilişim sistemindeki verileri değiştirme suçunu (TCK m. 244, f. 2) oluşturacağı ve olayda hukuki anlamda tek bir fiilden söz edilemeyeceği gerekçesiyle T ve K’nın resmi belgeyi gizleme (TCK m. 205) ve bilişim sistemindeki verileri değiştirme (TCK m. 244, f. 2) suçları dolayısıyla gerçek içtima kuralına göre cezalandırılması gerektiğine karar vermiştir.

Anlaşılabacağı üzere, Yargıtay 11. Ceza Dairesi vermiş olduğu kararda, bilişim sistemlerindeki verilerin “belge”nin unsurlarını taşımadığını, bu sebeple bilişim sistemlerindeki veriler üzerinde işlenecek sahtecilik fiillerin belgede sahtecilik suçları bağlamında değerlendirilemeyeceğini belirtmiştir.

Yargıtay 11. Ceza Dairesi’nin **28.02.2019** tarihli ve E. 2018/4004, K. 2019/2115 sayılı kararında⁵²¹ da **elektronik verilerin belgede sahtecilik suçlarının konusu olamayacağı kabul edilmiştir**. Söz konusu karara esas teşkil eden olayda, bir inşaat şirketinin sahibi ve yetkilisi, gerçekte bu işyerinde çalışmayan şahısları çalışıyormuş gibi göstererek elektronik ortamda sahte işe giriş bildirgesi (e-bildirge) düzenler ve düzenlemiş olduğu e-bildirgeyi Sosyal Güvenlik Kurumu’na elektronik ortam üzerinden gönderir. Resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyanda bulunma suçundan (TCK m. 206) açılan kamu davasında, isnadın sübut bulmadığı gerekçesiyle kişi hakkında beraat hükmü verilmiştir.

Beraat hükmünün temyiz incelemesini yapan Yargıtay 11. CD ise, “*öncelikle suça konu işe giriş bildirelerinin kim tarafından verildiği, e-bildirge veya ıslak imzalı olarak verilip verilmediği Sosyal Güvenlik Kurumu’ndan sorulması, fiziki olarak verildiğinin tespiti durumunda; suça konu belge asılları dosya arasına alınıp, belgelerde sahtecilik suçlarında aldatma niteliğinin bulunup bulunmadığının takdiri hakime ait olduğundan, suça konu belge asılları incelenmek suretiyle, özelliklerinin duruşma tutanağına yazılması ve aldaticılık niteliğinin olup olmadığının değerlendirilmesi, belge üzerindeki imzaların ve yazıların sanığa ait olup olmadığı hususunun sanıktan sorulması, kabul etmemesi durumunda, konusunda uzman bir kurum veya kuruluştan rapor alınması, adlarına işe giriş bildirgesi düzenlenen*

⁵²¹Legalbank Elektronik Hukuk Bankası

kişilerin idari soruşturma sırasında vermiş oldukları beyanları hatırlatılarak çelişkilerin giderilmesinden sonra, sonucuna göre, fiziki olarak verilen işe giriş bildirgelerinin içeriğinde sahtecilik bulunması ya da belgelerin e-bildirge şeklinde verilmesi durumunda, kurum tarafından bu bildirimlere istinaden düzenlenmiş belgelerin varlığı halinde eylemin TCK'nin 206/1. maddesinde düzenlenen resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyanda bulunma suçunu oluşturacağı; fiziki olarak verilen işe giriş bildirgelerinin imza kısımlarında sahtecilik bulunması halinde eylemin TCK'nin 207. maddesinde düzenlenen “özel belgede sahtecilik” suçunu oluşturacağı da nazara alınarak sanığın hukuki durumunun belirlenmesi gerektiği gözetilmeden eksik araştırma ile hüküm kurulması” gerekçesiyle oyçokluğuyla beraat hükmünü bozmuştur. Anlaşılacağı üzere, Yargıtay 11. CD üyelerinin çoğunluğu, elektronik ortamda düzenlenen belgenin (e-bildirgenin) fiziki ortama aktarılmadığı takdirde sadece resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçunun (TCK m. 206) oluşacağını kabul etmiştir. Başka bir ifadeyle, işe giriş bildirgesinin elektronik ortamda sahte olarak düzenlenmesi fiilinin “özel belgede sahtecilik suçunu” oluşturmayacağı dolaylı olarak kabul edilmiştir. Yargıtay 11. CD'nin bir üyesi, “elektronik ortamda düzenlenen SGK portalında elektronik belge olarak kamu güvenliği sağlanan ve yetkili herkes tarafından ulaşılabildiği çalışan sigortalının çalışma durumu, kapsamı ve sonuçları anlaşılabilen elektronik belge oluşturularak yapılan “işe giriş” bildiriminin, SGK’da yasal güvence ile yapılan özel düzenleme ve diğer genel kanunlarda açıkça düzenlenmiş yasal düzenlemeler ve yukarıda anlatılan ayrıntılı karşı oy gerekçemize göre; elektronik ortamda yapılan e-bildirgenin yasalar tarafından “belge “vasfında kabul edilmesi gerektiği ve “işe giriş belgesindeki” sahteciliğin “özel belgede sahtecilik” suçunu oluşturacağı” gerekçesiyle çoğunluk görüşüne iştirak etmemiştir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun **24.01.2017** tarihli ve E. 2016/1065, K. 2017/27 sayılı kararında⁵²² ise **elektronik verilerin belgede sahtecilik suçlarına konu olabileceği kabul edilmiştir**. Anılan karara konu teşkil eden olayda; Melikgazi İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ile İş Bankası arasında gerçekleştirilen 17.05.2006 tarihli maaş ödeme protokolüne göre, protokol üç yıl süre ile geçerli olacak, kurumun maaş ve diğer ödeme bilgileri elektronik ortam üzerinden iletilecek, elektronik ortam tanımı içerisinde e-posta da yer alacak, elektronik ortam veya listelerdeki hatalı bilgilerden veya sonradan yapılan kayıt değişikliklerinden kurum sorumlu olacak, banka elektronik ortam veya listeleri, kurumun

⁵²² Legalbank Elektronik Hukuk Bankası

bildirdiği toplam ödeme tutarı ve personel sayısı açısından kontrol edecektir. Melikgazi İlçe Milli Eğitim M¼d¼rl¼đ¼'nde mutemet olarak g¼rev yapan kişiler, d¼zenledikleri maaş ödeme listelerini ¼ncelikle gerçeğe uygun bir şekilde maliyeye ıslak imzalı olarak g¼nderirler. Bu listelerde herhangi bir usuls¼zl¼đ¼n yapılmadığı tespit edildikten sonra, ¼đretmenlere ait toplam maaş ¼creti maliye tarafından ilgili bankadaki havuz hesabına yatırılır. Bilahare, bu kişiler, gerçek hak sahiplerinden 1-2 TL tutarında kesinti yapıp kendilerini ve aralarından birinin kardeşini hak sahibi olacak şekilde listeye eklemek suretiyle oluşturdukları sahte ¼deme listelerini e-posta aracılığıyla bankaya g¼nderirler.

Kayseri 2. Ağır Ceza Mahkemesi, elektronik ortamda gerçeğe aykırı olarak d¼zenlenen maaş ¼deme bilgilerini e-posta aracılığıyla g¼nderen kişilerin TCK m. 204, f. 2'de d¼zenlenen resm¼ belgede sahtecilik suçunu işlediklerini kabul etmiştir. Yargıtay 21. CD, sadece TCK'nın 53. maddesi y¼n¼nden bir hata tespit edip ilk derece mahkemesinin kararının d¼zeltilerek onanmasına karar vermiştir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, suça konu elektronik verilerin "g¼venli elektronik imzalı" olarak imzalanmadığı, fiziki ortamda imzalanması gereken bir belgenin elektronik ortamda da aynı niteliği taşıması için g¼venli elektronik imza ile imzalanması gerektiği, bu nedenle olayda belgenin varlığından bahsetmenin m¼mk¼n olamayacağı g¼z ¼n¼nde bulundurulduğunda resm¼ belgede sahtecilik suçunun unsurlarının oluşmadığı gerekçesiyle Yargıtay 21. CD'nin kararına itiraz etmiştir. YCGK, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın itirazından belirtmiş olduğu aynı gerekçeyle Kayseri 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin kararını bozmuştur.

Anılan kararda gerek Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı gerekse YCGK, e-posta aracılığıyla g¼nderilen ve maaş ¼deme bilgilerini ihtiva eden elektronik verinin g¼venli elektronik imza ile imzalandığı takdirde belge niteliğini kazanacağı şeklinde bir g¼r¼ř benimsemişlerdir. Ancak, elektronik veriler ister g¼venli elektronik imza ile imzalsın isterse bu şekilde imzalanmasın, cismani varlığa sahip olmadıklarından belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturamazlar. Bu nedenle, s¼z konusu olay kapsamında hem ilk derece yargılama merciin mahk¼miyet kararı hem de kanun yolu mercilerin kararları hukuka aykırıdır.

4. SONUÇ

Bilişim alanındaki gelişmelerle birlikte, elektronik ortamın sağlamış olduğu faydalara bağlı olarak, fiziki ortamda gerçekleştirilen gerek bireysel gerekse toplumsal faaliyetlerin elektronik ortama taşındığı; en azından fiziki ortamın yanı sıra elektronik ortamda da yapılabildikleri görülmektedir. Elektronik ortamın sağlamış olduğu faydalara kayıtsız kalamayan kanun koyucu, hukuki işlemlerin de elektronik ortamda yapılabilmesini mümkün kılmaya yönelik birtakım pozitif düzenlemelerde bulunmuştur. Bu kapsamda, 5070 sayılı EİK uyarınca “**güvenli elektronik imza**” müessesesi ihdas edilmiş ve güvenli elektronik imzanın el yazılı imza ile aynı hukuki sonuçları doğuracağı kabul edilmiştir (m. 5). Öte yandan, fiziki ortamda kamu kurumlarının gerek birbirleriyle gerek kişilerle gerçekleştirdikleri işlemlerin elektronik ortamda da yapılabilmesini mümkün kılmak amacıyla başlatılan “e-Dönüşüm Türkiye Projesi” kapsamında birtakım kodifikasyon çalışmaları olmuştur.

Mevzuatta yapılan değişiklikler neticesinde elektronik ortamda yapılacak belli başlı işlemlere hukuki geçerlilik kazandırılmıştır. Elektronik ortamın fiziki ortamı hukuken ikame etmesiyle birlikte, belgede sahtecilik suçlarının (TCK m. 204 ve m. 207) konusu olarak kabul edilen belgeler ile aynı hukuki değere ve işleve sahip elektronik veriler üzerinde işlenecek sahtecilik fiillerinin, belgede sahtecilik suçlarını oluşturup oluşturmayacağı hususunda bir sorun hâsıl olmuştur. Çalışmamızda, söz konusu hukuki sorun üç adımda çözüme kavuşturulmuştur: 1) Belgede sahtecilik suçlarının konusunu teşkil eden belgenin unsurları ve kapsamı belirlenmiştir. 2) Bilişim sistemlerindeki veriler teknik ve hukuki olarak açıklanmıştır. 3) Teknik ve hukuki anlamlarıyla tespit edilen bilişim sistemlerindeki verilerin belgenin unsurlarını taşıyıp taşımadığı belirlenmiştir. Nihayetinde, bilişim sistemlerindeki veriler üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiillerinin belgede sahtecilik suçlarını oluşturup oluşturmadığının değerlendirilmesi yapılarak, bu husustaki önerilerimiz ileri sürülmüştür.

Tezin “*Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Olarak Belge ve Belgenin Unsurları*” başlığını taşıyan birinci bölümünde, ilk olarak, belgede sahtecilik suçlarının yapısı içerisinde belgenin konumu ortaya konulmuştur. Birinci bölümün ilk kısmına hasrettiğimiz bu inceleme

sonucunda gerek mülga 765 sayılı TCK hükümlerinde gerekse 5237 sayılı TCK hükümlerinde, belge kavramının belgede sahtecilik suçlarının maddî unsurlarından “konu unsurunu” oluşturduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, TCK m. 205 ve m. 208’de düzenlenen belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçlarının konularını da belge kavramının oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Keza, belge kavramının TCK m. 206’da düzenlenen resmî belgenin düzenlenmesine yalan beyan suçunun da konu unsurunu oluşturduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla, belgenin unsurları ve bilişim sistemlerindeki verilerin belge kapsamında sayılıp sayılmayacağına ilişkin değerlendirmelerin bu suçlar bakımında da geçerli olacağı anlaşılmıştır.

Birinci bölümün “*Belgede Sahtecilik Suçları Bağlamında Belgenin Anlamı, Unsurları ve Türleri*” başlıklı ikinci kısmında, belgenin unsurları ve kapsamı ortaya konulmuştur. Ayrıca TCK’da belgenin nitelikleri dikkate alınarak yapılan ayırım göz önünde bulundurularak belgenin türlerine açıklık getirilmiştir. TCK’da belgenin tanımına dair herhangi bir tanım bulunmadığından, yorum araçları kullanılarak belgenin unsurları belirlenmiştir. Yapmış olduğumuz yorum faaliyeti neticesinde belgenin üç unsurunun bulunduğu ve bir nesnenin “belge” olarak kabul edilebilmesi için bu üç unsurun birlikte bulunmasının gerekli olduğu sonuçları elde edilmiştir. Buna göre, bir nesnenin belge sayılabilmesi için gerekli olan üç unsur şunlardır: 1) Yazılı irade beyanını içeren bir nesnenin varlığı; 2) yazılı irade beyanının belirli bir kişiye izafe edilmesi; 3) yazılı irade beyanının hukuki kıymeti haiz olması.

Belgede sahtecilik suçlarıyla, hukuki kıymeti haiz irade beyanını içeren “belge” adındaki mücessem varlıkların hukuk güvenliği içerisinde tedavül etmeleri amaçlanmış ve hukuk düzeninin kendisine hüküm ve sonuç bağladığı belgelerin “sahte” olarak toplum içerisinde tedavülleri engellenmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla, *yazılı irade beyanını içeren bir nesnenin varlığı* unsurunun sağlanması bakımından, üzerine yazı yazılabilen kâğıt, bez, parşömen, deri ve levha gibi cismani varlıkları olan ve tedavül etmeye elverişli taşınır nesnelere mevcudiyeti gereklidir. Mücessem bir nesne üzerinde bulunacak yazının “irade beyanı” olması gerektiğinden, anlamlı bir düşüncüyü içermeyen yazılar “belge” olarak değerlendirilemeyecektir. Anlamlı yazı bütünün harf, rakam veya herhangi bir sembol ile oluşturulması mümkün olup, yazının duyu organlarından bir veya birkaçıyla algılanabilmesi yeterlidir.

Belge, belirli bir hukuki sonucun meydana gelmesine yönelmiş irade beyanının yazılı şekilde tecessüm etmiş hâli olduğundan, belge içeriğindeki yazıda irade beyanının yanı sıra irade sahibinin de belge üzerinden belirlenebilir olması gerekir. Belge içeriğinden anlaşılan

beyan sahibinin gerçek veya hayalî bir kişi olmasının bir önemi bulunmamaktadır. Belge içeriğinden, yazılı metnin belli bir kişiden sâdır olduğu veya bir kişi tarafından teyit edildiğini belirtecek “beyan iradesinin” bulunması gerekli ve yeterlidir. Beyan iradesi, belge üzerindeki ad-soyadı, imza, parmak izi, mühür gibi ifade veya alametler ile açıkça anlaşılabilmesi gibi, bizzat belgeden hareket ederek irade sahibinin belirlendiği hâllerde de beyan iradesinin bulunduğu kabul edilecektir. Belge içeriğinde beyan iradesini açıkça gösteren ifade veya alametlerin kullanıldığı hâller bakımından, bu ifade veya alametlerin, irade sahibi ile doğrudan irtibatını kuracak biçimde belgede mevcut bulunması gerektiğini düşünmekteyiz. Bu nedenle, irade beyanını oluşturan yazının belli kişi veya kişilere izafe edilebilmesini sağlayan ifade veya alametlerin mekanik veya elektronik cihazlar aracılığıyla belgede bulunması, onlara “beyan iradesi” olma özelliği kazandırmayacaktır. Örneğin, el yazılı olarak imzalanmış bir belgenin fotokopisi bu sebeple belge sayılamayacaktır. Ancak, irade beyanının bir tüzel kişi adına kullanıldığı hâllerde, tüzel kişinin aidiyetini göstermek üzere mekanik veya elektronik cihazlar aracılığıyla oluşturulan ifade veya alametler “beyan iradesi” olarak kabul edilecektir.

Belgede sahtecilik suçları aracılığıyla, hukuki kıymeti haiz yazılı irade açıklamalarının gerçeğe uygun (doğru) olduğuna dair toplum nazarındaki güven ve inanç korunmaya çalışılmıştır. Kanun koyucu sahte belgelerin toplum içerisinde tedavülünü (dolanımını) engellemeye çalışarak hukuk düzeninin işleyişini muhafaza altına almıştır. Bu bağlamda, bir nesnenin “belge” sayılabilmesi için muhtevasının yazılı irade beyanından müteşekkil olması yeterli değildir. Sahtecilik fiillerinin konusunu teşkil eden yazılı irade beyanının belirli bir hukuki kıymeti haiz bulunması gerekir. Belgenin hukuki kıymeti haiz olmasından maksat, onun hukuk düzenince hüküm altına alınmış ve hukuk düzeninde karşılığı olacak şekilde sonuç bağlanmış irade beyanını ihtiva etmesidir. Bunun için ise, belge içeriğinin pozitif hukuk kurallarıyla hükme bağlanmış olması ve pozitif hukuk kurallarına göre geçerliliğinin bulunması gerekir. Ayrıca, belge içeriğinin bir kişi veya konunun hukuki statüsünü tespit etmesi veya hukuki statüsünde değişiklik meydana getirebilmesi gerekir. Yazılı bir irade beyanının herhangi bir hukuki ihtilafta “delil” olabilmesi, onun ceza hukuku anlamında “belge” olduğu anlamına gelmemektedir. Başka bir deyişle, muhakeme hukuku anlamındaki belge ile belgede sahtecilik suçları anlamındaki belge kavramı aynı değildir. Hiçbir hukuki değeri olmayan yazılı bir nesne, herhangi bir muhakemede delil olabilir. Ancak, bu delil üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiilleri belgede sahtecilik suçlarını oluşturmayacaktır.

765 sayılı TCK'dan farklı olarak, 5237 sayılı TCK'da belgenin suretleri (kopyaları) bakımından herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Kanun koyucu, belgelerin suretlerinde yapılacak sahtecilik fiillerini müstakil suç tanımları uyarınca değil, belgede sahtecilik suçlarının genel hükümleri olan TCK m. 204 ve m. 207 kapsamında değerlendirilmesini tercih etmiştir. Asıl belgenin basit kopyaları “beyan iradesinin” yokluğu nedeniyle “belge” olarak kabul edilemez. Zira kopya üzerinde yer alan beyan iradesi ile beyan sahibi arasında doğrudan bir irtibatın kurulduğu anlaşılamamaktadır. Asıl belgenin basit kopyaları **yetkili merciler tarafından** onaylanması (tasdik edilmesi) hâlinde “belge” olarak kabul edilecektir.

Yabancı ülke hukukuna göre düzenlenmiş belgeler bakımından da TCK hükümlerinde açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Kanaatimizce, yabancı ülke hukukuna göre düzenlenmiş belgeler, **iç hukukta hüküm ve sonuç doğurduğu sürece** belgede sahtecilik suçlarının konusunu teşkil edebilecektir. Yabancı ülke hukukuna göre düzenlenmiş **resmî belgelerin** iç hukukta hüküm ve sonuç doğurabilmelerinin usulleri, HMK m. 224'de belirtilmiştir. Buna göre, birinci usul, HMK m. 224, f. 1 uyarınca yetkili merciler tarafından yapılacak “**onay (legalizasyon, tasdik)**” işlemidir. Yabancı ülke hukukuna göre düzenlenmiş resmî belgelerin iç hukukta hüküm ve sonuç doğurabilmeleri bakımından öngörülen bir diğer usul ise milletlerarası antlaşmalardır (HMK m. 224, f. 2). Çok veya iki taraflı milletlerarası sözleşmeler uyarınca geçerliliği öngörülen yabancı resmî belgelerin de iç hukukta hüküm ve sonuç doğurduğu kabul edilecektir. Gerek iç hukuk düzenlemelerinde gerekse milletlerarası sözleşmelerde, yabancı ülke hukukuna göre düzenlenmiş **özel belgelerin** Türkiye’de hüküm ve sonuç doğurabileceğine ilişkin hususî hükümlere yer verilmemiştir. **Kanaatimizce**, yabancı ülke hukukuna göre düzenlenmiş özel belgelerin iç hukukta hüküm ve sonuç doğurabilmesi **milletlerarası özel hukuk düzenlemeleri bağlamında değerlendirilmesi gereken bir meseledir**. Yabancılık unsuru taşıyan özel belgeler, **kanunlar ihtilafı kuralları uyarınca** Türk hukukuna göre dava edilebilir, icraya konulabilir veya herhangi bir hukuki işleme konu edilebilir nitelikte ise, belgede sahtecilik suçları anlamında “belge” olarak kabul edilebileceklerdir.

Belgenin unsurlarını ortaya koyduktan sonra, belgede sahtecilik suçlarının konu unsuru bakımından esas alınması gereken belge tanımı şu şekildedir: Belge, **belli bir kişiye izafe edilebilen ve hukuk düzenince kendisine hüküm ve sonuç bağlanan anlamlı bir irade beyanını yazılı olarak ihtiva eden tedavül etmeye elverişli mücessem varlıklardır**.

Yapmış olduğumuz bu tanım, “belge”nin konusunu teşkil eden diğer suç tipleri (TCK m. 205, 206, 208) bakımından da dikkate alınmalıdır.

TCK sistemi göz önünde bulundurulduğunda, belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturan belgenin resmî ve özel olmak üzere iki türü bulunmaktadır. Resmî belgeden bahsedilebilmesi için şu üç unsurun birlikte gerçekleşmesi gerekir: 1) Mevzuat hükümleri uyarınca belgenin kamu görevlisi tarafından düzenlenmesi öngörülmüş olmalı; 2) belge yetkili kamu görevlisinin makamına izafe edilmeli 3) belge muhtevası mevzuat hükümlerinde öngörülen esasa ilişkin olmalı. Mevzuat hükümlerinde resmî belgenin düzenlenmesi sırasında riayet edilmesi gereken usulî şartlar belgenin (genel) unsurlarına müteallik olmadığı sürece, bu şartların belge üzerinde mevcut bulunmaması resmî belgenin varlığı bakımından önem arz etmemektedir. Resmî belgenin sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belgelerden olması nitelikli hâl olarak öngörülmüştür (TCK m. 204, f. 3). Buna göre, resmî belgenin; a) mahkeme ilamı (HMK m. 204, f. 1), b) düzenleme şeklinde noter belgesi (1512 sayılı NK m. 82, f. 1; HMK m. 204, f. 1), c) onaylama şeklindeki noter belgelerinde bulunan imza ve tarih (1512 sayılı NK m. 82, f. 2), d) ceza kovuşturmalarındaki duruşma tutanağı (CMK m. 222) olması hâlinde nitelikli hâl uygulanacaktır.

Resmî sıfatı haiz olmayan ve fakat belgenin (genel) unsurlarını bünyesinde bulunduran belgeler “özel belge” sayılacaktır. İlgilileri tarafından düzenlenen ve belli kamu görevlileri tarafından onaylama işlemine tâbi tutulan belgelerin **çift fonksiyona** sahip olduğu kabul edilir. Çift fonksiyondan maksat, söz konusu belgenin içeriği bakımından “özel belge”; onay işlemine konu olan imza ve sair alametler bakımından “resmî belge” niteliğinde olmasıdır. TCK m. 210 hükmünde, niteliği itibarıyla “özel belge” olan birtakım belgelerin sahtecilik fiillerinin konusunu teşkil etmeleri hâlinde, resmî belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir. TCK m. 210 hükümlerinde “sahtecilik suçundan” bahsedildiği için, özel belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçu (TCK m. 208) TCK m. 210 hükmünün kapsamı dışında kalmaktadır. Kanun koyucu, birtakım özel belgelerin ilişkin oldukları hukuki müesseselerin önemi dolayısıyla, bunların doğruluğuna olan güveni diğer özel belgelere nazaran daha üstün tutmuştur.

Bilişim sistemlerindeki verilerin teknik ve hukuki yönleriyle açıklanarak belge unsurlarını karşılayıp karşılamadığı incelemesi ile bilişim sistemlerindeki veriler üzerinde gerçekleşecek sahtecilik fiillerinin değerlendirilmesi tezin “*Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Bakımından Bilişim Sistemlerindeki Veriler*” başlıklı ikinci bölümüne hasredilmiştir.

Bilişim sistemi, anlamlı veya anlamsız herhangi bir bilgi veya olgunun, “veri” adıyla elektronik ortama alınmasını, bu ortamda saklanmasını, değiştirilebilmesini, kişiler tarafından algılanabilmesini ve başka bir bilişim sistemine nakledilebilmesini (iletilebilmesini) mümkün kılan elektromanyetik sistem olarak tanımlanabilir. (Sayısal) **verileri** ise, her türlü bilgi ve olgunun bilişim sistemleri içerisinde aktarma, saklama ve iletme işlemlerinin yapılabilmesine yönelik üretilen, sadece bilişim sistemlerinde yüklü bulunan yazılımların okuyabildiği ve belli bir mantık silsilesi hâlinde sayısal karakterlerle temsil edilen “soyut” değerler olarak tarif edilir. Tezin konusunun “bilişim sistemlerindeki veriler” olarak belirlenmesinin altında yatan sebep, bilişim sistemlerinin “verileri” bir başka bilişim sistemine aktarma özelliğine sahip olmasıdır. Zira belgede sahtecilik suçlarından bahsedilebilmesi için, her şeyden önce, tedavül gücü bulunan bir nesnenin varlığı gerekir.

5070 sayılı EİK ve diğer elektronik imza mevzuatı ihdas edilmeden önceki dönemde, bilişim sistemleri bir belgenin hazırlanması için kullanılan bir araçtan ibaretti. Fiziki ortamda sağlanan güven ve selamet ortamı, kişilerin **herhangi bir somut temasta bulunmaksızın** iletişim kurduğu elektronik ortamda bulunmadığından, hukuki işlemlerin elektronik ortam üzerinden yapılabilmesi mümkün değildi. Elektronik imza mevzuatıyla ihdas edilen “güvenli elektronik imza” müessesesi ve e-Dönüşüm Türkiye Projesi kapsamında hukuki geçerlilikleri olan bilişim sistemleriyle birlikte, hukuki işlemlerin elektronik ortamda geçerli bir şekilde yapılıp bitirilmesi mümkün kılınmıştır. Özellikle, e-Dönüşüm Türkiye Projesi kapsamında hukukumuzda kazandırılan bilişim sistemlerinin (UYAP gibi) temel yapıtaşı güvenli elektronik imza olmuştur. Güvenli elektronik imzanın teknik özellikleri sayesinde elektronik ortamda tezahür eden irade beyanlarının aidiyet sorunu çözümlenmiştir. Dolayısıyla, hukuki geçerliliği tanınan bilişim sistemlerindeki veriler üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiilleri, belgede sahtecilik suçlarıyla korunan hukuki değeri ihlal eder niteliğe sahip olmuştur.

Bilişim sistemlerindeki veriler güvenli elektronik imza ve mevzuat hükümleriyle hukuki geçerliliği haiz olmaya başlamışsa da teknik olarak belgenin unsurlarını taşımamaktadır. Elektronik verilerin “soyut” olma özelliği, belgenin “yazılı irade beyanını içeren bir nesnenin varlığı” unsuru bakımından sorun teşkil etmektedir. Dolayısıyla, hukuki kıymeti haiz irade beyanlarını ihtiva eden elektronik ortamdaki veriler üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiilleri, belgede sahtecilik suçlarının koruma alanına müdahalede bulunuyor ise de bu fiillerin yöneldiği veriler suçun kanuni tarifinde yer alan “belge” tanımına girmemektedir.

Suçta ve cezada kanunilik ilkesi gereğince, bir fiilin suç teşkil edebilmesi için kanunda tanımlanan suçun bütün unsurlarının somut olayda gerçekleşmesi gerekir. Kanuni tarifte yer alan bütün unsurların uyuşmazlık konusu olayda mevcut bulunmaması hâlinde ilgili suçun olduğundan bahsetmek mümkün değildir. Elektronik ortamdaki veriler üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik fiilleri, her ne kadar, korunan hukuki değer bakımından belgede sahtecilik suçlarıyla benzer nitelikte ise de belgede sahtecilik suçlarının maddî unsurlarından “konu unsuru”nu taşımamaktadır. Bu hâlde bir kanun boşluğunun olduğunu kabul etmekteyiz. Medeni hukukun aksine (TMK m. 1, f. 2), ceza hukukunda uyuşmazlığı çözecek muhakeme makamlarının kanun boşluklarının doldurma yetkisi bulunmamaktadır. Zira TCK m. 2, f. 3 hükmü uyarınca, kanun boşluklarının doldurulmasına hizmet eden kıyas yönteminin kullanılması yasaklanmıştır. Elektronik verilerin “belge” olarak kabul edilmesine ilişkin yorum, kanun koyucunun kastetmediği bir olgunun suç tanımında yer alan bir unsur kapsamına dahil edilmesi anlamına geleceğinden, genişletici yorum kapsamında kalmamaktadır.

Bilişim sistemlerindeki veriler üzerinde işlenecek sahtecilik fiilleri TCK’nın “Bilişim Alanında Suçlar” bölümü altında tanımlanan “*Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme*” suçu kapsamında değerlendirilebilir (m. 244, f. 2). Ancak, hem TCK m. 244’te düzenlenen suça ilişkin hükümlerde sahtecilik fiillerinin tümüne yer verilmemesi hem de bu suç için öngörülen yaptırımın belgede sahtecilik suçlarında öngörülen yaptırımlara nispeten az olması dikkate alındığında, **haksızlığın tüketilmesi prensibi** gereği bilişim sistemlerindeki veriler üzerinde gerçekleşecek sahtecilik fiilleri bakımından kanuni bir düzenlemeye ihtiyaç bulunmaktadır. Bununla birlikte, kanun koyucunun bilişim sistemleri aracılığıyla işlenen bazı suçlar bakımından nitelikli hâllere yer verdiği göz önünde bulundurulduğunda, bilişim sistemlerindeki verilerin konusunu teşkil edecek sahtecilik fiillerine uygulanacak yaptırımın, belgede sahtecilik suçlarıyla öngörülen yaptırımlara nazaran daha fazla olması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Acun, R. (2007). Elektronik İmza, Elektronik Zaman Damgası ve Eser Sahipliği, *Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi*, 12, 937-946
- Akbulut, B. (2017). *Bilişim Alanında Suçlar* (İkinci Baskı). Türkiye: Adalet Yayınevi
- Akbulut, B. (2017). *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Dördüncü Baskı). Türkiye: Adalet Yayınevi
- Artuk, M. E., Gökçen, A., Alşahin, M. E., Çakır, K. (2017a). *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Onbirinci Baskı). Türkiye: Adalet Yayınevi
- Artuk, M. E., Gökçen, A., Alşahin, M. E., Çakır, K. (2017b). *Ceza Hukuku Özel Hükümler* (Onaltıncı Baskı). Türkiye: Adalet Yayınevi
- Arslan, Ç., BAŞTÜRK, İ. (2013). Belgede Sahtecilik Suçunun Konusu Olarak Elektronik Ortamdaki Veriler. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(2), 195-219
- Avaroğlu, E. (2007). *Elektronik İmza*, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü
- Başçi, G. Ç. (2006). *Sertifika Geçerlilik Kontrolündeki Sorunların Giderilmesi*, Ulusal Elektronik İmza Sempozyumu Bildiriler Kitabı
- Bayraklı, B. (2012). *Vahyin Hedeflediği Toplum* (Birinci Baskı). Türkiye: Düşün Yayıncılık
- Bozer, A., Göle, C. (2013). *Kıymetli Evrak Hukuku* (Üçüncü Baskı). Türkiye: Sözkesen Matbaacılık
- Bük, A. (2018). *Bilişim Alanında Kişisel Verilerin Korunması* (Birinci Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi. (1993). Interpress Basın ve Yayıncılık
- Centel, N., Zafer, H., Çakmut, Ö. (2017). *Türk Ceza Hukukuna Giriş* (Onuncu Baskı). Türkiye: Beta Yayınevi
- Çakmakkaya, B. Y. (2012). Vergi Hukukunda Elektronik İmza Uygulamaları ve Adaptasyonu, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Çetin, E., Malkoç, İ. (1995). *Uygulamada Sahtekarlık Suçları, Bilgisayar Suçları, Tebligat Suçları ve İlgili Mevzuat* (Birinci Baskı). Türkiye: Adalet Yayınevi
- Çiçek, N. (2007). Hukuksal Geçerlilik Bakımından Resmi Belgelerin Biçimsel Özellikleri. *Amme İdaresi Dergisi*, 40(4), 133-153

- Dehmen, M. T. (2012). *Milletlerarası Usul Hukukunda Yabancı Belgelerin İspat Gücü*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Demirbaş, T. (2017). *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Onikinci Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi
- Demirel, H. (1956). Türk Ceza Kanununun Evrakta Sahtekârlık Cürmü Hakkındaki Hükümlerinin Sistematik İzahı Üzerinde Bir Deneme. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(1-2), 31-52
- Demren Dönmez, B. (2011). Türk Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 94, 95-130
- Develioğlu, F. (2013). *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yayınları
- Doğan, K. (2010). Ceza Hukukunda Belge Kavramı. *Ceza Hukuku Dergisi*, 5(14), 51-66
- Dülger, M. V. (2018). *Bilişim Suçları ve İnternet İletişim Hukuku* (Yedinci Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi
- Ekinci, A. T. (2016). *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*. Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Elektronik İmza Ulusal Koordinasyon Kurulu Hukuk Çalışma Grubu İlerleme ve Sonuç Raporu
- Erbaş, R. (2013). Kamu Görevlisi Olmayan Sağlık Mesleği Mensuplarının Gerçeğe Aykırı Belge Düzenlemesi Suçu (TCK md. 210/2). *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 71(1), 331-352
- Erem, F. (1985). *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Cilt:4* (Üçüncü Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi
- Eren, F. (2017). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Yirmiikinci Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları
- Erman, S. (1949). Evrakta Sahtekarlık Suçlarında Varaka Mefhumu. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(1), 167-197
- Erman, S. (2011). Evrakta Sahtekarlık Suçlarının Ana Hatları, Tarihçesi, Müşterek Unsurları. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 16(1-2), 157-201
- Erman, S., ÖZEK, Ç. (1996). *Ceza Hukuku Özel Bölüm: Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar* (Birinci Baskı). Türkiye: Dünya Yayıncılık
- Erol, H., Akcayol, M. A. (2006). *Türkiye'de Elektronik İmza Uygulamalarında Durum Analizi ve Öneriler*, Ulusal Elektronik İmza Sempozyumu Bildiriler Kitabı

- Genç, F. U. (2018). *Çocuğun Soybağını Değiştirme Suçu*. YENİSEY, F., ÖZGENÇ, İ., SÖZÜER, A., NUHOĞLU, A., TURHAN, F. (Editörler). Dr. Dr. h.c. Silvia Tellenbach'a Armağan, 159-208
- Gökcan, H. T. (2009). Resmi Belgede Sahtecilik Suçu. *Ankara Barosu Dergisi*, 67(3), 93-126
- Gökcan, H. T., ARTUÇ, M. (2017). *Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi ve Özel Soruşturma Usulleri* (Dördüncü Baskı). Türkiye: Adalet Yayınevi
- Gökcan, A. (2018). *Belgede Sahtecilik Suçları (m. 204-212)*. (Beşinci Baskı). Türkiye: Adalet Yayınevi
- Gözel, A. (2015). Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Olarak Belge ve Elektronik Belge. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(1), 143-201
- Gözübüyük, A. P. (1980). *Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhi 3. Cilt* (Birinci Baskı). İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları
- Güngör, D. (2010). *Resmi Belgelerde Sahtecilik Suçu* (Birinci Baskı). Türkiye: Yetkin Yayınları
- Gürbüz Güngör, E. (2017). *Paris Sözleşmesi Kapsamında Tanınmış Markaların Sınai Mülkiyet Kanunu'na Göre Korunması*. Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, (16), 293-310
- Hafizoğulları, Z., Özen, Muharrem. (2017a). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Dokuzuncu Baskı). Türkiye: US-A Yayıncılık
- Hafizoğulları, Z., Özen, Muharrem. (2017b). *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Toplama Karşı Suçlar* (İkinci Baskı). Türkiye: US-A Yayıncılık
- Hasırcıoğlu, I. (2006). *Elektronik İmza Oluşturma ve Doğrulama Standartları*, Ulusal Elektronik İmza Sempozyumu Bildiriler Kitabı
- Hayat Büyük Türk Sözlüğü, Hayat Yayınları
- İnternet: <https://www.coe.int> Erişim Tarihi: 13.06.2019
- İnternet: <http://www.resmigazete.gov.tr> Erişim Tarihi: 13.06.2019
- İnternet: <http://www.ciec1.org> Erişim Tarihi: 15.06.2019
- İnternet: <https://www.tbmm.gov.tr> Erişim Tarihi: 16.06.2019
- İnternet: www.kazanci.com Erişim Tarihi: 23.07.2019
- İnternet: <http://www.europarl.europa.eu> Erişim Tarihi: 15.03.2019
- İnternet: <https://www.consilium> Erişim Tarihi: 15.03.2019

- İtişgen, R. (2013). Resmi Belgede Sahtecilik Suçu. *Terazi Hukuk Dergisi*, 8(84), 49-61
- Kamus-u Türki* (1317). Müellif: Şemseddin S. (2017 Tıpkıbasım). Çağrı Yayınları
- Kanar, M. (2008). *Kanar Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Say Yayınları
- Kaylan, K. (2004). *Belgelerde Sahtecilik Suçları*. 765 sayılı TCK. ile Hükümet Tasarısı ve TBMM Adalet Komisyonunca Kabul Edilen Tasarı Metnindeki Düzenlemelere Göre Karşılaştırmalı Bir İnceleme Türk Ceza Kanunu Reformu, İkinci Kitap, Makaleler, Görüşler, Raporlar, Türkiye Barolar Birliği, 163-184
- Koca, M., Üzülmöz, İ. (2016). *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (Üçüncü Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi
- Koca, M., Üzülmöz, İ. (2018a). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Onbirinci Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi
- Koca, M., Üzülmöz, İ. (2018b). *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (Beşinci Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi
- Kocayusufpaşaoğlu, N. (2010). *Borçlar Hukuku Genel Bölüm Birinci Cilt* (Beşinci Baskı). Türkiye: Filiz Kitabevi
- Köküarı, İ. (2018). Osmanlı – Türk Anayasal Tarihinde Yasama Yorumu ve Uygulaması. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 67(4), 807-855
- Legalbank Elektronik Hukuk Bankası
- Manap, C., Apohan, A. M. (2006). *Özet Fonksiyonlarındaki Zayıflıklar ve Elektronik İmzaya Etkisi*, Ulusal Elektronik İmza Sempozyumu Bildiriler Kitabı
- Meran, N. (2016). *Dolandırıcılık, Sahtecilik, Güveni Kötüye Kullanma* (Dördüncü Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi
- Meydan Larousse: Büyük Lugat ve Ansiklopedi*. (1990). Kılıçoğlu, S., Araz, N. Devrim, H. (yayımlayanlar), Meydan Yayınevi
- Nişanyan, S. (2007). *Sözlerin Soyağacı Sözlüğü*, Adam Yayınları
- Oder, B. E. (2010). *Anayasa Yargısında Yorum Yöntemleri* (Birinci Baskı). Türkiye: Beta Yayınevi
- Orta, M. (2005). *Elektronik İmza ve Uygulaması*, Seçkin Yayınevi
- Orta, M. (2015). *Bilişim Suçlarında Adli Analiz*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Öğretmen, B. (2006). *Çevrimiçi Sertifika Durum Protokolü*, Ulusal Elektronik İmza Sempozyumu Bildiriler Kitabı

- Önder, A. (1992). *Ceza Hukuku Dersleri*. Türkiye: Filiz Kitabevi
- Ölmez, M. Y. (2016). *Küreselleşme bağlamında elektronik devlet (e-devlet) uygulamaları ve Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP)*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- Öz, E. (2006). *Elektronik İmza Hukuki Boyutu*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- Özbek, V. Ö., Doğan, K., Bacaksız, P., Tepe, İ. (2017b). *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (Onikinci Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi
- Özgenç, İ. (2018). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (On dördüncü Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi
- Özgenç, İ., Sözüer, A. (2018). *Resmi Belgeyi Bozmak, Yok Etmek veya Gizlemek Suçu (TCK m. 205) İle Özel Belgeyi Bozmak, Yok Etmek veya Gizlemek (TCK m. 208) Suçuna İlişkin Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi*. YENİSEY, F., ÖZGENÇ, İ., SÖZÜER, A., NUHOĞLU, A., TURHAN, F. (Editörler). Dr. Dr. h.c. Silvia Tellenbach'a Armağan, 513-532
- Özgenç, İ., Şahin, C. (2001). *Uygulamalı Ceza Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi
- Özgenç, İ. (2005). *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi Genel Hükümler* (Birinci Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi
- Özbek, V. Ö., Doğan, K., Bacaksız, P., Tepe, İ. (2017a). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Sekizinci Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi
- Püsküllüoğlu, A. (2004). *Türkçe Sözlük*, Arkadaş Yayınları
- Sağır, M. (2014). *Açık Anahtar Altyapısı ve Elektronik İmzanın Mobil Tabanlı Uygulaması*, Kocaeli Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- Sağiroğlu, Ş. (2005). *Her Yönüyle Elektronik İmza*, Grafiker Yayınları
- Sağiroğlu, Ş., Kabasakal, D., Alkan, M. (2006). *Elektronik İmzadan Mobil Elektronik İmzaya Geçiş Sürecinde Türkiye*, Ulusal Elektronik İmza Sempozyumu Bildiriler Kitabı
- Salihoğlu, H., Parlar, A. (2018). *Parada-Mühürde-Belgede Sahtecilik Suçları* (Birinci Baskı). Türkiye: Aristo Yayıncılık
- Sarı İyim, A. (2015). *Alman Hukuku Kıyası İle Kefalet Sözleşmesinin Geçerlilik Şartları*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Soyaslan, D. (2016a). *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Yedinci Baskı). Türkiye: Yetkin Yayınları

- Soyaslan, D. (2016b). *Ceza Hukuku Özel Hükümler* (Onbirinci Baskı). Türkiye: Yetkin Yayınları
- Şan, S. (2015 Haziran). Resmi Belgede Sahtecilik. *Terazi Hukuk Dergisi*, 10(106), 136-144
- Şener, N. (2009). *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Kırıkkale
- Şener, O. H. (2012). *Ortaklıklar Hukuku* (Birinci Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi
- Şenocak, Z. (2001). Dijital İmza ve Dijital İmzanın Borçlar Kanunu Hükümleri Açısından Ele Alınması, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 97-135
- Tekin, N. (2014). Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Bazı Özel Durumlar. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 5(19), 903-941
- Tezcan, D., Erdem, M. R., Önok, R.M. (2017). *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku* (On beşinci Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi
- Toroslu, N. (1970). *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu* (Birinci Baskı). Türkiye: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları
- Toroslu, N. (2018). *Ceza Hukuku Özel Kısım* (Dokuzuncu Baskı). Türkiye: Savaş Yayınevi
- Toroslu, N., Toroslu, H. (2018). *Ceza Hukuku Genel Kısım* (Yirmidördüncü Baskı). Türkiye: Savaş Yayınevi
- Turhan, Ç. N. (2016). *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Uçmaz, M. (2009). Türkiye’de Sayısal İmza (E-İmza) ve Adalet Bakanlığı’nda E-İmza, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 51-59
- Ulusal Yargı Ağı Projesi* (Yedinci Baskı). (2007). Ankara Barosu Başkanlığı ve Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı (Derleyen)
- Ünver, Y. (2003). *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer* (Birinci Baskı). Türkiye: Seçkin Yayınevi
- Ünver, Y. (2013). TCK’daki Evrakta Sahtecilik Suçları. *Hukuk Köprüsü*, 3(4), 93-107
- Üstüner, A. (2013). *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır
- Üzülmez, İ. (2012). Görevi Kötüye Kullanma Suçu. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(1), 191-216

- Yardımlı, M. E. (2006). *Elektronik İmza ve Elektronik İmzanın Medeni Usul Hukukumuzda Etkileri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- Yelbaşı, C. (2014). *Fransızca, İngilizce, Almanca Karşılıklarıyla Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü*, Sim Matbaacılık
- Yeniman Yıldırım, E., Akalp, G. (2010). Şirketlerde Elektronik İmza Kullanımı Üzerine Bir Uygulama, *Türkiye Bilişim Vakfı Bilgisayar Bilimleri ve Mühendisleri Dergisi*, 3(1), 29-37
- Yeşil, S., Alkan, M., Acarer, T. (2006). *Yabancı Elektronik Sertifikaların Kullanımı*, Ulusal Elektronik İmza Sempozyumu Bildiriler Kitabı
- Yılmaz, M. (2012). *Elektronik İmzalı Belgelerin Karşılaştırmalı Hukukta ve İdari Yargılama Hukukunda Delil Niteliği*, Prof. Dr. Cevdet Yavuz Armağan, Legal Yayınevi, 3435-3486
- Yokuş Sevük, H. (2018). Görevi Kötüye Kullanma Suçu (TCK m. 257). *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 23(39), 257-316
- Yüksektepe, M. A. (2018). *Belgede Sahtecilik Suçları* (Birinci Baskı). İstanbul: Aristo Yayınları

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Pancaroğlu, Başar
Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti
Doğum tarihi ve yeri : 16.01.1992 - Ankara
Medeni hali : Bekar
Telefon : 0544 655 44 45
Faks : -
e-mail : basar.pancaroglu@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Lisans	Atılım Üniversitesi	2015
Lise	Hacı Ömer Tarman Anadolu Lisesi	2010

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2017 - Halen	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Araştırma Görevlisi
2017 – Halen	AHBVÜ (35. Madde İle Görevlendirme)	Araştırma Görevlisi

Yabancı Dil

İngilizce
Almanca

Yayımlar

Ceza Muhakemesi Hukuku, Eylül 2018, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık

Hobiler

Basketbol oynamak, kitap okumak, tiyatro ve konsere gitmek, film izlemek

